

DOPLNKY
K SLOVENSKÉMU
FRAZEOLOGICKÉMU
SLOVNÍKU

SOSTAVIL

PETER TVRDÝ,

DIREKTOR GYMNÁZIA V. V.

PRAHA—PREŠOV 1937

NÁKLADOM ČESKOSLOVENSKEJ GRAFICKEJ UNIE ÚČ. SP.

Skráteniny

abs. = absolútne	lok. = lokál (pád na otázky: pri kom, čom, na kom, čom ap.)
adj. = adjektívum (meno prídavné)	lat., lt. = latinský
a i. = a iné	m. = maskulínium (mužský rod)
ak. = akuzatív (pád na otázku koho, čo?)	m. = miesto
al. = alebo	maď. = maďarský
angl. = anglický	n. = neutrum (stredný rod)
ap., = a podobné	nem. = nemecký
arab. = arabský	no. = <u>norvéžsky</u>
arch. = archaizmus	nom. = nominatív (pád na otázku kto, čo?)
atď. = a tak ďalej	obyč. = obyčajne
cit., etsl. = citoslovce	pers. = perský
čes. = český	pl. = plurál (množné číslo)
čísl. neurč. = číslovka neurčitá	porov. = porovnaj
d. = datív (pád na otázku komu, čomu?)	predl. = predložka
dets. = detský výraz	prenes. = prenesene
f. = feminínium (ženský rod)	prísl. = príslovka
fam. = familiárne	rus. = ruský
fr. = francúzsky	skrát. = skrátene
gen. = genitív (pád na otázku koho, čoho?)	spoj., sp. = spojka
germ. = germanizmus	starosl. = staroslovanský
gr. = grécky	str. = stredný rod
hebr. = hebrejský	superl. = superlatív (tretí stupeň prídavných mien)
inštr. = inštrumentál (pád na otázku (s) kým, čím?)	špan. = španielsky
iron. = ironicky	tal., tl. = taliansky
kol. = kolektívum, hromadné meno	tur. = turecký
kom. = komparatív (druhý stupeň prídavných mien)	v. = vid'
	vok. = vokatív (pád oslovovací)
	vsl. = východoslovensky
	zmenš. = zmenšené

A

á, *ctsl.* značí údiv alebo prekvapenie, ktoré je väčšinou radostné a skrýva akúsi spokojnosť. (B. Letz): **Á**, zvolal otec spokojne, s istou útechou. (Kukuč. IV. 22.)
Á, vitaj, kmotre! (Gr. Taj. II. 72.)

abas, -a = opát

Abaujská župa (sídlné mesto Košice); **Abaujčan**, -a; **Abaujčianka**, -y

abažúr, -u (*fr.*), *lok.* abažúre = tienidlo

abbé (*fr.*), *neskl.*, titul svetských kňazov francúzskych, ktorí nie sú v duchovnej správe

abdikácia, -ie (z *lat.* abdicatio)

abecedár, -a, *zmenš.* **abecedárik**, -a; **abecedársky**

aberácia, -ie (z *lat.* aberratio)

ab intestato (*lat.*) = bez závetu

abiturient, -a (z *lat.* abituriens)

ablatívny

ablegátsky = poslanecký

abo, *sp.* (najmä v básnickej reči) = alebo

abolícia, -ie (z *lat.* abolitio)

abonentka, -y; **abonentný** *v.* abonent

abortívny: a. prostriedok

Abovce, -viec, obec v Gemeri

absencia, -ie (z *lat.* absentia)

absenčný

absolúcia, -ie (z *lat.* absolutio)

absolvent, -a (z *lat.* absolvens)

absolventka, -y

absorbovať, -ujem (z *lat.* absorbere)

abstinencia, -ie (z *lat.* abstinentia)

abstinentizmus, -zmu (*lat.*)

abstinentka, -y *v.* abstinent

aby, *spoj.*: Povedzte mu, aby sa ponáhľal. — Tá kniha zaslúži, a bys' ju čítal.

Adamovce, -viec, obec v Trenčianskej ž.

Adamovo jablko, ohryzok, časť hrtana u mužských ako hrboľ na krku vystávajúci

adaptovať, -ujem (z *lat.* adaptare)

a dato (*lat.*) = od udaného dňa, odo dneška

ad audiendum verbum (*lat.*), (predvolať niekoho) na vypočutie pokarhania

adekvátnosť, -ti = primeranosť

adekvátny (z *lat.* adaequatus)

adept, -a (z *lat.* adeptus)

adhézia, -ie (z *lat.* adhaesio) = priľnavosť

adícia, -ie (z *lat.* additio)

adjunkt, -a (z *lat.* adiunctus)

adjustovať, -ujem (*lat.*) = vystrojiť; **adjustovanie**, -ia

administrátor, -a: apoštolský administrátor = správou biskupstva poverený kňazský hodnostár; **administrátorstvo**, -a

adoptácia, -ie (z *lat.* adoptatio)

adoptovanec, -nca (*lat.*); **adoptovanie**, -ia

adresant, -a (*lat.*), odosielateľ listu
adresár, -a (*fr.*), kniha adres
advent, -u (z *lat.* adventus)
advokát, -a (z *lat.* advocatus)
advokátovať, -ujem
afekcia, -ie (z *lat.* affectio)
afektácia, -ie (z *lat.* affectatio)
Afganistanec, -nca; **Afganistanka**,
 -y
aflovať, -ujem (*lat.*) *v.* afiliácia
afinita, -y (z *lat.* affinitas)
afrikáta, -y (z *lat.* ad-frico) =
 asibiláta, spoluhláska vo vý-
 slove jednotná, ale článkova-
 ním složená zo spoluhlásky zub-
 nej a zo sykavky, ktoré doko-
 nale splyvajú = c (ts), č (tš)
agent, -a (z *lat.* agens)
agitácia, -ie; **agitovanie**, -ia (z *lat.*
 agitatio)
agitátorský; **agitátorstvo**, -a *v.*
 agitátor
agrárnický (*lat.*) *v.* agrárnik
agrárny (z *lat.* agrarius)
agresívny = výbojný
agrešt, -u (z *lat.* agresta), nezrelé
 hrozno; šťava z nezrelého hroz-
 na
ah! *cit.*, výraz podivu
aha = hej
aha! *cit.*: Aha, už ťa mám!
ach! *cit.*: Ach, čo ja sa budem
 medzi vami trápiť. (Taj. II. 22.)
 — Ach, že nemôže za ním, že
 jej tak uniká z materského
 náručia. (Kukuč. VII. 27.) —
 Ach, môj syn dobrý, kde si sa
 mi podel? (Kukuč. II. 141.)
achkať, -ám: Ženy a deti zbroje
 neunesú, ty sa len modlia, ach-
 kajú a trasú. (L. Štúr: Spevy
 11.)

aj! *ctsl.* podivu

aj, *sp.* = i, tiež. Spojke *aj* treba
 dať prednosť najmä vtedy, ke-
 by vznikly neľúbozvučné sku-
 piny. Preto píš: Povedali aj im,
 nie: Povedali i im. — Aj iných
 už čas do hrobu uvodí (L. Štúr:
 Spevy 30.) — Aj ohník nočný
 pomaly uspáva. (L. Štúr: Spevy
 25.)

akademický: akademický maliar

akcentový; **akcentovaný**

akceptovanie, -ia (*lat.*) *v.* akcep-
 tovať

akcia, -ie (z *lat.* actio)

akcionárstvo, -a (*lat.*)

aklamácia, -ie (z *lat.* acclamatio)

ako, *prisl.*: Steperil sa, ako po-
 čul, že ktosi ide. (Kukuč. III.
 39.) — Popri chyžkách, ktoré
 sú ako krdeľ roztratených oviec.
 (Kukuč. III. 36.)

ako by, *spoj.*: Ako by mu to ne-
 mohol v dedine povedať. (Ku-
 kuč. III. 39.)

akomodačný, (*lat.*) *v.* akomodácia

akomodovať sa, -ujem sa

akordný (*fr.*): akordná robota (od
 kusa)

akosi, *prisl.*: Nohy akosi nechcú
 slúžiť. (Kukuč. III. 40.) — Ako
 si to pomyslel, vybehol do chyž-
 ky, lebo nohy mu akosi šly do
 skoku. (Kukuč. III. 42.)

akreditovať, -ujem (*lat.*) = poveriť;
akreditovanie, -ia

akrobat, -a (*gr.*), kto sa vyznačuje
 neobyčajnou telesnou obrat-
 nosťou; **akrobatický**

aksamiet, -u (*gr.*)

akt, -u (*lat.*) čin, výkon, skutok;
 dejstvo divadelného predstave-

- nia; *pl.* akty, aktov = úradné spisy ...
- akumulačný** *ϕ.* akumulácia
- akurát** (*lat.*) Prišli sme, bolo akurát päť hodín.
- akútnosť**, -ti (*lat.*); **akútny** = ostrý, náhly, prudký, naliehavý; **akútový** (na pr. prízvuk) = ostrý
- akvamarín**, -u (*lat.*), drahokam farby tmavozelenej, smaragd; **akvamarínový**
- akvizícia**, -ie (z *lat.* *acquirō*)
- aký**: Aký pán taký krám
- alaš**, -u, druh likéru
- albánčina**, -y
- ale**, *spoj.* môže stáť len na počiatku vety: Ale zbav nás od zlého.
- alebo** (*abo*), *spoj.* (značí odpor)
- Alexandra**, -y
- alfabetický**
- alchymický** *ϕ.* alchymia
- alimentovať**, -ujem *ϕ.* aliment
- alkoholický** *ϕ.* alkohol
- alkorán**, -u (*arab.*), náboženský zákonník mohamedánov
- almužna**, -y: almužnu chudobným rozdávať. — Uvidíme, či zasluhuje tú svätú almužnu, o ktorú modlíka. (Kukuč. XII. 96.)
- almužnár**, -a, kto almužnu rozdáva; **almužnárka**, -y; **almužnársky**
- aló!** (*ctsl.*) (z *fr.* *allons!*), hlas pobádajúci
- Alsasanka**, -y
- alternatívny** *ϕ.* alternatíva
- altistka**, -y *ϕ.* alt
- altový**: hlas, kľúč
- altruista**, -u (*lat.*)
- Alžírčan**, -a; **Alžírčanka**, -y
- amalgamový** *ϕ.* amalgam
- amarantový**
- amatér**, -a (*fr.*) = kto niečo robí len zo záľuby
- ambrel**, -a = dáždnik
- ambroziánsky** chválospev = Te Deum laudamus
- ambulatórium**, -ria (*lat.*), miestnosť na liečenie chorých; **ambulatórny**
- amerikán**, -a = americký strojový mlyn: To je taký amerikán, čo múku na tenko mele. (Kukuč. I. 142.)
- amíka**, -y (*lat.*) = priateľské pokonanie
- amnestovanie**, -ia (*gr.*) = odpustenie trestu; udelenie milosti
- anabaptistka**, -y
- anachronizmus**, -mu (*gr.*)
- ananás**, -a, ovocie; **ananásový** (*nie* ananas, ananasový).
- anarchistický**
- anarchizmus**, -zmu *ϕ.* anarchia
- anatomický** (*gr.*): anatomická sieň *ϕ.* anatomia
- anciáš**, -a = ancikrist, satanáš: Nejde to len tak. Čo ja viem, ký anciáš je v tom? (Rázus: Svety I. 127.)
- andelika**, -y (*Angelica*), liečivá rastlina
- andívia**, -ie, zelina (*Cichorium endivia*)
- Andrejová**, -vej, obec v Šariši
- anekdotický** *ϕ.* anekdota
- anexia**, -ie (*lat.*) = zabranie
- anglikáni**, -ov, vyznavači anglickej cirkvi protestantskej; **anglikánsky**
- ani**, *spoj.*: Ani krok s miesta! — Fajčí ani Turek. Nebolo tam ani živej duše.
- animozita**, -y (*lat.*) = rozhorčenosť

Anna, Annin brat (*nie Anin*)
-ánsky *o.* **-izný**
antagonista, -u (*gr.*) = odporca
antecesor, -a (*lat.*) = predchodca
antifonický: a. spev
antiklerikalizmus, -zmu (*gr.*), smýš-
 ľanie protikňazské; **antikleri-
 kálny**
Antikristus, -sta, protivník Kristov
antimilitarizmus, -mu, hnutie proti
 militarizmu
antimon, -u, nerast
antipyrín, -u, liek proti horúčke
Antoš, -a = Anton
antropolog, -a (*gr.*) *o.* antropologia
anulovanie, -ia (*lat.*) = zrušenie
aorta, -y (*gr.*) = srdceňica
apatekáriť, -im = lekárňičiť
apatický = ľahostajný
apelačný: a. súd
Apeniny, -ín, pohorie v Taliansku
aplomb, -u (*fr.*), sebavedomé, pev-
 né vystupovanie
apodiktický (*gr.*), nepodmienený,
 samozrejmy, dokázaný, určitý,
 istý: tvrdiť niečo apodikticky
apokalyptický
apologia, -ie (*gr.*) = hájenie, pô-
 vodne len kresťanského učenia,
 potom aj v širšom smysle
apoplektický: a. záchvat
Apolónia, -ie; Pólka, Polínka, -y
apostazia, -ie (*gr.*), odpadnutie od
 kresťanskej viery
apostrofovať, -ujem *o.* apostrofa
apoštolovať, -ujem, byť apoštolom,
 horlivým hlásateľom niečoho
aprehenzia, -ie *o.* aprehendovať
aprobovať, -ujem (*lat.*) = odobriť,
 schváliť
aprovizovať, -ujem (*lat.*) = záso-
 bovať

Ararat, -u, hora v Arménsku
árenda, -y: do árendy dať;
 v árende mať, držať
árendátorka, -y
árendátorský; árendátorstvo, -a
áreštantka, -y
argumentovať, -ujem (*lat.*) = do-
 kazovať, dôvodiť
archimandritstvo, -a *o.* archi-
 mandrit
Arijec, -ijca = príslušník indo-
 europkých kmeňov; **arijský**
aristokrat, -a (*gr.*), veľmož, hrdý
 zeman; **aristokratka, -y**
armara, -y (*z lat. armarium*) =
 skriňa na zbraň, na knihy, na
 šaty
armatúra, -y = zbraň, zbroj,
 ozbrojenie; príslušný výstroj
 k stroju
arogancia, -ie (*lat.*) = drzosť, bez-
 očivosť
artikulácia, -ie (*lat.*), jasné, zre-
 teľné vyslovovanie; **artikulovať,**
-ujem
artista, -u (*lt.*) = umelec; **artistka,**
-y; artistický
asekuračný = poisťný
asfaltovať, -ujem; asfaltový; asfal-
tovaný
asi, prísl.: Asi taký ako Váh. —
 Bolo nás tam asi desať.
asimilovať sa, -ujem sa
asistentka, -y: pôrodná asistent-
 ka
asistovať, -ujem, prísluhovať, po-
 máhať
asociačný
asonančný
astrolog, -a (*gr.*) = hviezdoveštec;
astrologia, -ie; astrologický
aspirácia, -ie (*lat.*) = ašpirácia

-astý: kyslý — kyslastý; horký — horkastý = trochu do kysla, trochu do horka
atavizmus, -u (lt.) = dedičnosť, zdedená vlastnosť po predkoch;
atavistický: a. zvyk
Atila, -u, panovník Hunov; **atila, -y,** druh šnurovaného kabáta, aký nosili v býv. Uhorsku
audienčný: audienčná dvorana
auditoriát, -u, vojenský súd; sbor dôstojníkov pri vojenskom súde
augustový
aukčný: aukčná sieň
aureola, -y (lat.), svätožiara; *pre-nes.* znamenitá povest'

auskultant, -a (lt.), súdny praktikant
Austrálka, -y
autobus, -u (fr.), väčšie auto, na hromadnú osobnú dopravu; **autobusový:** a. doprava
autokrat, -a (gr.) = samovládca;
autokratický
automobil, -u (gr.-lt.)
autorizovaný: a. preklad
azbuka, -y, slovanská (hlaholská a cyrilská) abeceda, nazvaná podľa prvých dvoch hlások: *az* = a, *buky* = b
Azorské ostrovy
ážiový: ážiová prirážka, á. poplatok

B

bábä, -äťa = 1. bábika, bábinka, bábätko, panenka (lútká); 2. dieťa (v perinke)
Bábel, -a = Babylon; **bábel, -a** = zmätok
bábence, -niec v. bábä
babinec, -nca, predná sieň v kostole = žobráčňa
babinka, -y v. baba 3.
babiny, -ín, pačesy, zhreby, pazderie, stružliny, čo odpadávajú, keď robia lúče (na osvetľovanie izby); čo posielajú kútnici (šestonedielke)
babka, -y: 6. babica, ženská pri pôrodoch pomáhajúca
bábkový: bábkové divadlo, *nie* lútkové divadlo
babona v. bobona
babovizeň, -zne = dedičstvo po babičke
babrač, -e (kol.) = babráci

babráč, -a = babrák
babračka, -y = mrzutá, zdĺhavá robota
babroň, -a; babroš, -a = babrák
babský: Po dlhých jesenných prškach nastalo opozdené babské leto (Podjavorinská I. 96.)
baburence, -niec = bahniatka
babušif, -ím, zastierať, zaobaľovať, hlavu ručníkom obviazať, prílišne obliekať; — **sa**
Babyloňan, -a
bác! cit.: Kročí z podsteny na ľad a prv, než by bola čugaňa pomohla, **bác!** — zabil klin do zeme, ani čo by ho bol podťal. (Kukuč. III. 215.)
bacnutie, -ia
Bacúch, -a, obec vo Zvolenskej ž.
báčik, -a (z maď.), strýko; starší brat
bačová, -ej = bačova žena: Ba

- čová sa opila, chalupu nám svalila. (Koll. Zp. I. 332.)
- bačovňa**, -ne, bačova koliba na salaši
- badač**, -a = badateľ
- badať**, -ám; **badávať**, -am = pozorovať, skúmať, vidieť: Keď nebadám zrejmých výsledkov, som nespokojná sama so sebou. (Šoltésová: Spisy III. 157.)
- badateľný**; **badateľský**
- badavý** = b. zrak, pohľad, duch ľudský
- Badín**, -a, obec vo Zvolenskej ž.
- bafať**, -ám; **bafkať**, -ám; **bafnúť**, -nem = fajčiť: Bafne ujec z fajčky a ide svojou cestou, povrávajúc si pre seba. (Rázus: Svety I. 136.)
- baganča**, -e; **baganče**, -čí, vojenské topánky pešiakov
- bagančoš**, -a, pešiak v býv. Uhorsku
- bagáriový** v. bagária
- bagateľný**: b. súd; b. spor
- bagnet** v. bajonet
- bago**, -a (*maď.*), močka vo fajke
- bahnieť**, -ie: ovca bahnie
- bahník**, -a. Oprav: (*Scomber thynnus*)
- bahnisko**, -a, bahno od dažďa
- bahnište**, -ťa, močaristá zem
- bahor**, -hra, lúkot
- bachanálie**, -ii, slávnosť na počesť Bachovu, potom vôbec bujná zábava
- bachanty**, -ov, veľké knihy: Túlavých študentov nazývali v stredoveku bachantmi; tedy azda od študentov, ako vlastníkov kníh prešiel názov na vlastníctvo (Čjk.)
- bachnúť**, -em: bachnúť dvermi; **bachnúť si** = prihnúť si; — **sa bachor**, -a = veľké brucho; *zmenš.*
- bachorček**, -a
- bachora**, -y v. grman
- bachráčisko**, -a
- báječný**, čo je ako v báji, v bájke; krásny, prekrásny
- bajúzatý**, **bajúznatý** = fúzatý
- Bachus**, -cha (*gr.*), meno gréckeho boha Dionýza
- bakalár**, -a (z *lat.* *baccalaureus*); prvý stupeň akademickej hodnosti v stredoveku
- bakalaureát**, -u, bakalárska hodnosť
- bakanča**; **bakančoš** v. baganča bagančoš
- bakaný** = škaredý (*dets.*)
- baktéria**, -ie (*gr.*), druh plesne, pôsobiacej choroby v tele živočíšnom
- bakteriologia**, -ie (*gr.*) náuka o baktériách; **bakteriologický**
- Baku**, *neskl.*, mesto na Kavkaze
- baladický**: b. báseň
- balalajka**, -y, strunový rus. hudobný nástroj
- balamutenie**, -ia
- balamutník**, -a
- balatka**, -y, sklená guľôčka; vec nepatrná: nestojí to za balatku = za babku
- Balaton** v. Blaton
- bále**, -ov, črevá, vnútornosti
- balenie**, -ia
- balerína**, -y (*tl.*) = tanečnica
- báleš**, -a, koláč, tvarožník
- balfas**, -a, hlupák
- balneolog**, -a (*gr.*) **balneologický** v. balneologia
- balónový** v. balón

bálový: b. šaty
Balt, -u, more a kraj pri ňom
Baltické more *oprac* **Baltské more**
baltička, -y = sekerka
baltský, *chybne* baltický
balušif, -ím, plašiť, strašiť, burcovat'; blúzniť zo sna: Jestli postelkyňa baluší . . . (Dbš. Obyč. 6.)
balvanovitý: b. hory
balzamický = voňavý
bambus, -a, tropická trstina
bampel, -pľa = brucho; bampel si napchat'.
baňa, -ne: V baniach sa kope, dobýja zlato, striebro, uhlie a pod.
banán, -u, rastlina a jej ovocie
Banát, -u, kraj v sever. Juhoslávii
baňatý: b. hrniec, sklenica, džbán
bančiar, -a, baňatý hrniec
bandažista, -u, vyrábateľ bandáží
bandérium, -ria, 1 . . ., 2. slávnostný sprievod na koňoch
banderialista, -a *ϕ.* bandérium
bandura, -y, maloruský hudobný nástroj
bandurka, -y *ϕ.* zemiak
bank, -u: držať b. pri hre v karty
baniatka *ϕ.* bahniatka
banknóta, -y *ϕ.* bankovka
bankový: bankový úradník; banková poukázka
bankrot, -u, *prenes.* neúspech, nezdar, pohroma
Bánová, -ej, obec v Trenčianskej ž.
banovanie, -ia
bánovina, -y: väčšia správna jednotka juhoslov.
Bánovce, -viec nad Bebravou, obec v Trenčianskej
banský: banský priemysel, regál, revír, robotník, úrad, súd, zákon; banská spoločnosť

baptista, -u; **baptistický**
baptizmus, -mu, sekta kresťanská, krstiaca dospelých
Barabáš, -a, bibl. meno
baránka, -y *ϕ.* búzalka
barbier, -a (*fr.*) = holič; **barbieren,** -rne = holiaren
barbora, -y, basa; **barborka,** -y
bárby *ϕ.* bár
Bardejov, -a, obec v Šarišskej
bárka, -y: Na sľub vyplniť už nemal kedy. Bárka jeho života pristala definitívne do prístavu večného pokoja. (Kukuč. IV. 108.) — Ukázala sa plytká nákladná bárka. Voda nesie bárku ľahko. (Kukuč. IX. 9.)
bárkde, *prisl.:* Odpočiniem si bárkde.
barnavosť, -ti *ϕ.* barnavý
barytonista, -u *ϕ.* baryton
barokový, čo pochádza z doby baroku alebo má jeho vlastnosti
bašiak, -a, druh silného dohánu
bašovať, -ujem, vladať ako baša
batár, -u, ťažký koč: Príduc do širokého dvora, uzreli kopu vozov, batárov, kočov. (Lipa I. 6.)
Bátovce, -viec, obec v Hontianskej ž.
batožina, -y: Batožina je hotová, pozostáva naplniť len príručný kufrik s najpotrebnejšími vecmi. (Kukuč. XVI. 174.)
batôžok, -žka: Tri dcéry poviazaly, čo ešte dáke šatôčky maly, do batôžkov. (Dbš. Pov.)
Batum, -u, mesto pri Čiernom mori
Bavorka, -y
bazina, -y, miesto porastlé bazou
bažant, -a: obecný, zlatý, strieborný; **bažantík,** -a

bdievať, -am
beatifikácia, -ie (lt.), vyhlásenie za
 blahoslaveného
bebloň, -a, kto beble
bečanie, -ia = bľačanie
bečeľovať, -ujem (maď.): Keby som
 bol v meste, každý by len zazeral,
 alebo zpoza pleca hľadela na mňa,
 a tu v dedine ma bečeľujú.
 (Kukuč. XIII. 14.)
beda! cit.: Beda rata! — Beda ti
 bude, jestli ťa chytím.
bedáčiť, -im: ťažko pracovať, biedu
 trieť
bedákať, -am: veľmi a hlasito na-
 riekať
bedienka, -y = debnička
bedlivo, prísl.: b. niečo preskúmať
bednáreň, -rne = debnáreň
bedro, -a, pl. bedrá, -ier
beduín, -a (ar.), arabský kočovník
beh, -u: beh ženský = mesačné
 u pohlavia ženského
behanie, -ia: Dnes mám mnoho
 behania
behom prísl. = rýchlo, chytro
bekeš, -a (maď.), kožušinový kabát
Bel, Matej (1684—1748)
Belá, -ej (miestne meňo); belánsky
belaňa, -ne, biela krava alebo ovca
belasák, -a, druh hrachu
belasenie, -ia
belaskár, -a, kto nosí belasé šaty:
 Pánmi počína ľud náš titulovať
 od belaskárov nahor. (Ph'd.
 III. 3. 252.)
belások, -ska, huba (Agaricus ebur-
 neus); kvietok (Galanthus riva-
 lis)
belehradský
beletria, -ie (z fr. belles lettres)
Belgičianka, -y

belian *ϕ.* blen
belidlo, -a *ϕ.* bielidlo
beľmový
belohlav, -a, rastlina (Actaea spi-
 cata)
belochvost, -a, vták (Falco apivo-
 rus)
belozor, -a, biely sokol (Falco al-
 bus)
belunký = pekne biely
beluš, -a, biely chlieb, koláč, čo pe-
 kávajú na sviatky a svadby:
 Sama bude jesť beluše, a tebe
 dá slojom kaše. (Koll. Zp. I. 315.)
beluša, -e, biela krava
Beluša, -e, obec v Trenčianskej
belušský
belušnica, -e, svadobnica; ženská
 na beluše, na svadbu pozvaná:
 Belušnice sú ženské z rodiny
 mladuchinej, ktoré túto ku so-
 bášu pristrájajú a do kostola
 doprevádzajú. Pre tieto, keď od-
 vezú mladuchu z rodičovského
 domu, pripravuje sa tam hostina
 beluše zvaná, po ktorej každá
 dostáva beluš, t. j. piroh. (Dbš.
 Pov. II. 39.) — Ona nepozvala
 družice svoje; ani nedala po-
 prosiť belušnice, aby ju prišli
 k sobášu poobliekať a do domu
 božieho doprevadiť. (Dbš. Pov.
 II. 33.)
belzebub, -a (hebr.) = čert
Benátčanka, -y
Benedikti, Vavrinec Nudožerský
 (1555—1615)
beneficium, -ia (lat.), dôchodky,
 spojené s istým cirkevným úra-
 dom; **benefičný**
Benko, Beňo, -a = Benedikt
Berco, -a = Adalbert

berla, -y 1. palica s ohnutou rúčkou; 1. symbol dôstojnosti a moci; *v.* barlá

bes, -u = besnota: besy robiť = vyvádzať, vyčítať. — Na priadkach je veselo, chasa, nasháňaná z pol dediny, robí besy, hoci je svätá doba adventná. (Podjavorinská III. 60.)

besnievať sa, -a sa

beštialita, -y, zverstvo, surovosť, zhovädilosť

beštiálny = zverský, ukrutný: b. čin, vražda

beťah, -a, zlá bytnosť, pôsobiaci choroby: — Ký beťah ti to poradil?

beťár, -a (*maď.*), zbojník na púštine maďarskej

beťárčina, -y, surová reč beťárov

beton, -u (*fr.*), smiešanina z kameňa na drobno roztlčeného a hydraulikkej máty; **betonový**

bez, **bezo**, *predl. s gen.*: Človek bez vzduchu a ryba bez vody nemôže žiť. — Bez cukru káva, bez rozumu hlava — bez knihy žiak, bez zbrane vojak.

bezbolestnosť, -ti

bezbožne, *prisl.* = bohaprázdne

bezbožnica, -e; **bezbožníctvo**, -a;

bezbožnícky

bezbrannosť, -ti

bezcestný: b. kraj

bezčíselný: b. počet, množstvo

bezdetnosť, -ti; **bezdetný**: b. žena

bezdôvodnosť, -ti

bezhlavosť, -ti

bezhraničný

bezhriešnosť, -ti

bezchybnosť, -ti

bezina *v.* bazina

bezjadry

bezjazyčný: b. obojživelníci

bezklasý

bezkontrolný

bezkorunný: b. kvet

bezkôry

bezkostný: b. mäso

bezkrvnosť, -ti

bezladosť, -ti = neporiadnosť

bezlistý: b. bylina

bezludný: b. miesto

bezmesačný: b. noc

bezmierny

beznádejnosť, -ti

beznohý: Nemý hluchému pošep-tal, aby beznohý utekal.

beznosý

bezoblačnosť, -ti; **bezoblačný**

bezočivec, -vca, drzý človek

bezočivý, nehanebný, drzý

bezohľadnosť, -ti: Mať ešte väčšmi urazila bezohľadnosť mužova. (Kukuč. IV. 43.)

bezohľadný = nešetrný: Mal pre svoje bezohľadné vystupovanie i dosť neprijemností, ale z každej vyviazol bez pohromy. (Jégé: Cesta životom 127.)

bezovocný

bezpečne, *prisl.*

bezpečnostný: b. stráž

bezpeka, -y = bezpečnosť

bezplodnosť, -ti

bezpodmienečne, *prisl.*: Odsúdili ho bezpodmienečne.

bezpodmienečný: b. odsúdenie

bezpochybnosť, -ti, *lepšie*: nepochybnosť

bezpochybný, *lepšie*: istý, nepochybný

bezpredmetnosť, -ti

bezpríčinný

bezprostredný: b. spojenie, *lepšie:* priame spojenie
bezradostný
bezrohý: b. koza
bezruký: nemajúci jednu al. obe ruky, tiež o človeku, neobratnom, ktorému všetko padá z rúk
bezsilný = bez sily, slabý
bezspornosť, -ti
bezsrdnosť, -ti
bezstarostnosť, -ti: Obdivoval som i jeho bezstarostnosť i veselosť. (Kukuč. III. 28.)
bezstarostný: Richtárova bezstarostná tvár zväžnela. (Kukuč. III. 32.)
bezstydnosť, -ti = nestydatosť
beztelesnosť, -ti; beztelesný
beztrestnosť, -ti
beztrestný: b. čin
beztvárnosť, -ti
bezúčinnosť, -ti
bezúčinný, lepšie: neúčinný
bezúhonnosť, -ti
bezúhonný: b. človek, život
bezúročný: bezúročné pôžičky
bezvedomie, -ia, stav omdletého človeka: byť v bezvedomí; prebrať sa z bezvedomia
bezúspešnosť, -ti; bezúspešný; b. robota
bezvlasý: b. hlava
bezvršník, -a, zelina (*Veronica latifolia*): Keď bol, vraj, Kristus Pán s Petrom na poľovačke, odstrelil jej Peter vrštek a od tých čias len z pazuchy listov kvietky vyháňa a samý vrch rastliny je bez kvetov. Ztadiaľ aj jej meno bezvršník. (Let. M. S. X. 1. 47.)
bezvýnimočnosť, -ti

bezvýsledný, márný
bezvýznamnosť, -ti
bezzákladnosť, -ti
bezzákladný: b. žaloba; b. upodozrievanie
bezzásadnosť, -ti
bezzávadnosť, -ti, bezzávadný
bežať, -ším: Ved' to nebeží (neujde)
biale *o.* bále
bialoš, -a, biely koláč *o.* báleš
bibas, -a = hlupák
bibic, -a, vták (*Gavia vulgaris*)
biblický, čo je v Biblii, čo sa týka Biblie
bibliofil, -a (gr), milovník kníh; milovník vzácných vydaní kníh
biblista, -u, milovník Biblie; znalec, vykladač Biblie
bicyklista, -u *o.* bicykel
bičak, -a (mad.), nôž
bičovanie, -ia
bičový: b. rany
bidlo, -a, týčka, žrdka na vešanie šiat; čiastka krosien
biedne, prísl.: b. žiť
biedny, kto má biedu, chudobný, úbohý, nešťastný
biedovisko, -a: Čosi-kamsi našiel sa zas, kde bol prv — na biedovisku. (Dbš. Pov.)
Biela hora; belohorský
bielohlav *o.* belohlav
bigot, -a (fr.); bigotéria, -ie, pobožnosťkárstvo, náboženská prepiatosť; **bigotný**
bíjať, -am; — sa *o.* biť
biletárka, -y, ženská, ktorá prijíma lístky v divadle a v zábavných podnikoch
bilnica, -e, časť tkáčskeho stavu: Člnok jej ako živý lietal z ruky do ruky a bilnica búchala strmo

- jedno za druhým, ubíjajúc článkom pretiahnuté niti. (Kukuč. XII. 135.)
- binomický**, dvojčlenný *ϕ.* binom,
- biografia**, -ie (*gr.*) = životopis; **biografický**
- birka**, -y, *pl. g.* birôk, ovca s krátkou, ale lepšou vlnou; *žart.* voš
- birnovanie**, -ia
- birnovný**: birnovná matka
- Biskupice**, -íc, obec v Bratislavskej
- bisfu**, **bisfubohu piš** bysťu, bysťubohu
- bitka**, -y: Kolovaly najrozmanitejšie zvesti, že sa bitka strhla, naši vyhrali... (Jégé: Wieniawského legenda 107.)
- m.* bitva piš boj
- bizarnosť**, -ti *ϕ.* bizarný
- blabotať**, -ám, -ocem: Neblaboc!
- bláčanie**, -ia
- bláčat**, -í: Tu neďaleko jedného humna počuje starú kózu bláčat. (Dbš. Pov. VIII. 15.)
- blahobyť**, -u, blahý život, nadbytok všetkého: Tvár každého je okrúhla, plná, rumená — žiari zdravím i blahobytom. (Kukuč. XIV. 50.)
- blahodarca**, -u
- blahodarnosť**, -ti
- blahorečif**, -ím
- blahorodie**, -ia: Vaše Blahorodie (oslovenie, titulový výraz v listoch, teraz už zanikajúci)
- blahozvesť**, -ti, blahá zvesť, evangelium
- blahozvuk**, -u = príjemný zvuk
- blahoželanie**, -ia: Mne sa zdalo, že z neho žiari radosť, keď mu ruku podávali pri tom blahoželaní. (Kukuč. XXVII. 24.)
- blana**, -y: brušná blana, pľúcna blana
- blanárif**, -im; **blanárovať**, -ujem
- blanketový** *ϕ.* blanketa
- blatistý**
- blatiť sa**, -ím sa
- Blaton**, -a = **Blatonské jazero** v Maďarsku
- blavkať**, -á = štekať
- blázinec**, -nca, liečebný ústav pre bláznov
- bláznovstvo**, -a = streštenosť: Vedel som, že iba ty vieš robiť také bláznovstvá. (Kukuč. XII. 68.)
- blázon**, -zna: Čo jeden blázon pokazí, to ani tisíc múdrych neopraví.
- blažený**, šťastný, blahoslavený (v smysle cirkevnom): b. človek; b. úsmev = blaženosť prezradzujúci
- blažiť**, -ím, šťastným robiť: Koho blažím ja svojimi snaženiami, svojou činnosťou? (Podjavorinská III. 259.)
- blbláčka**, -y
- blbotavý**
- blebtáč**, -a; **blebtanie**, -ia
- blednúť**, -nem: Čím väčšmi blížila sa svadba, tým väčšmi bledla nádej na dobrý koniec. (Kukuč. I. 78.)
- blednutie**, -ia
- bledulinký**
- blekot**, -u; **blekotanie**, -ia
- blen**, -u: Do čaše šťastia zamiešal nám neprajný osud blenu. (Kukuč. XXIV. 17.); **blenový**
- bleptavec**, -vca; **bleptavý** = blebtavý
- blecha**, -y: Pes psu blechy vyberá, kotoľ hrniec karhá. (Bern.)

blížif, -im *niekomu*: Nebliž mu!
bližší *o.* blízky
blondína, -y: Jedna je blondína, vlasy má ako zlato, druhé dve sú počerné. (Kukuč. XVI. 69.)
bludisko, -a = labyrint
blusk, -u = **blusknutie**, -ia = mrknutie očima
bluskať, -ám, očima mrkať; **blusknúť**, -nem: b. okom
blúšť, -a = psie hrozno (*Solanum nigrum*)
blúzniť, -i, do sveta hovoriť
blyska, -y = trasorítka *o.* blystva
blyskáč, -a, zelina (*Ranunculus*)
blýskať sa: Meč sa blýska. — Oči sa mu blýskaly ako oheň.
blysknutie, -ia
blysnúť, *o.* blysknúť
blyšťať sa: Neni všetko zlato, čo sa blyští.
blyšťavý
I. bobák, -a; **bobáčik**, -čka = chrobák
bobčiť, -ím, drobne, zle písať; — sa = zlobiť sa
bobó je strašidlo pre deti: Bobo ide. — Bobo vzal cici. (Ph'd. III. 3.) — Neplač, dieťa, príde bobó a vezme ťa.
bo, *spojka* = lebo. Namiesto *lebo* býva *bo* najmä v básnickej reči: . . . a ľud nepovstáva, bo sa mu žiaden víťaz nenadhodí. (L. Štúr: Spevy 30.)
bobonár, -a, pôverčivý človek; **bobonárka**
boboroľník, -a, rastlina (*Physalis alkekengi*)
bobovisko; -a, pole zasiate bôbmi
bobovník, -a, zelina (*Veronica*)
bobožiť, -ím, ľakať, strašiť

Bobrov, -a, obec v Oravskej
Bobrovec, -ca, obec v Liptovskej
bobuláček, -čka, chrobák (*Anthrenus*)
bobuľovitý
bôček, -čka: Žiale moje, žiale, ved' ste ma zajaly, nie s jedného bôčka, ale s každej strany. (Sl. ps. 125.)
bočiť, -ím: Bočili od seba, ale viac z predpojatosti. (Kukuč. III. 96.) — Bolo mi tak, ako by sa bol našiel medzi ľuďmi celkom cudzími, od ktorých bočíme, s ktorými sa neradi púšťame do reči. (Kukuč. I. 125.)
bodaj, **bohdaj**: Jaj, bodaj vás, majster — ako som sa naľakala. (Kukuč. II. 106.)
bodanie, -ia
bodega (*šp.*) = vináreň
bodkovaný
bodľavý
bodnutie, -ia
bodný: b. rana
bodrý, čulý, jarý, veselý
Boh, -a: To je z Boha človek (= veľmi dobrý). — Kto s Bohom začína, dobre dokonáva.
bohamilovný
bohatenie, -ia
bohatieť, -iem = bohatnúť
bohatnúť, -nem: A Ondrej chodil si po jarmokoch a dedinách; kupčil a bohatol. (Kukuč. I. 167.)
bohatstvo, -a: Kto má bohatstvo, hľadá slávu a pôžitky. (Kukuč. II. 10.)
bohdá, *prísl.*: To sa bohdá nestane.

- Bohdanovce**, -iec, obec v Abaujturnianskej
- bohemizmus**, -mu, jazykový útvar (hláska, slovo, tvar, väzba), vzniklý v cudzom jazyku vplyvom češtiny
- Bohuslavice**, -íc, obec v Trenčianskej
- bohvie**: Sedí zahĺbený bohvie do akých myšlienok. (Kukuč. XVI. 77.)
- bochník**, -a = malý pecen
- boj**, -a: b. na život a na smrť
- bojazlivec**, -vca
- bojko**, -a, bojazlivec
- Bojnice**, -íc, obec a kúpele v Nitrianskej
- bojovať**, -ujem: b. za vlasť, za slobodu
- bojovník**: Lámu sa mlaty okované, revú bojovno kone vrané, desná ozvena hučí z hôr. (H. Vaj. T. a m. 131.)
- bok**, -u: bok slaniny. — Ja spávam vždycky na pravom boku, na ľavom bych neusnul. — Uхни na bok, lebo ide voz! — Na bok! (vyхни). — Bolí ma bok. — Na pravom boku, ľahko opretá o trasúce sa operadlo, sedela, jeho žena Mária. (H. Vaj.: Suchá ratolesť 1909. 9.)
- boľačka**, -y, boľavé miesto, rana, najmä na prstoch od uderenia, pichnutia, porezania
- boľavý**: Mám boľavý prst (boľačku na prste)
- Boleráz**, -a, obec v Bratislavskej ž.
- bolestné**, -ého, náhrada za spôsobenú bolesť
- bolestník**, -a, koláč pre šesťonedielku
- boľnica**, -ce *v.* nemocnica
- boľny**, bolestný
- bolvan**, -a 1. balvan; 2. leňoch; 3. neotesaný, veľkého tela, vzrastu človek
- bombast**, -u (*angl.*) nadutosť reči alebo slohu; **bombastický**
- borenie**, -ia
- borg**, -u (*nem.*) = úver; **borgovať**, -ujem
- borievka**, -y (*Juniperus communis*)
- borievkový**
- Borov**, -a, obec v Zemplínskej ž.
- Borová**, -ej, obec v Bratislavskej ž.
- Borové**, -ého, obec v Liptove
- borovica**, -e: Borovice šumia, kolísané teplým vetrikom. (Kukuč. II. 12.)
- borsučí**, -ia, -ie *v.* borsuk
- Borša**, -e, obec v Zemplínskej ž.
- bosakerina**, -y, rastlina (*Gentiana asclepiadea*)
- bosman**, -a, veľký, vianočný, svadobný koláč
- bosmanky**, -niek, druh jablák
- bosorácky** = čarodejnicky
- bosý**: Je obutý na bosú nohu.
- Bošáca**, -e, obec v Trenčianskej
- Bošany**, -ian, obec v Nitrianskej
- botanika**, -y = rastlinopis; **botanický**: b. záhrada; **botanizovať**, -ujem, sbierať rastliny
- botár**, -a, = švec
- Botnický záliv**, časť mora Baltského
- Botto**, Ján st. (1829—1881)
- Botto**, Julius (1848—1926)
- bozať**, -ám = bozkať, lízať (*vulg.*)
- božcovník** voňavý (*Asperula odorata*)
- božedrevina**, -y; **božedrievä**, -äťa (*Artemisia abrotanum*): Zaspie-

vaj kohútka na božedrevine:
čo mi má Pánboh dať, už ma
to neminie. (Koll. Zp. I. 153.)

božekať, -ám, nariekať
božkosť, -ti
bradavica, -e; **bradavka**, -y
bradička, -y
Bradlo, -a: Štefánikova mohyla na
Bradle (pri Myjave)
brachiálny: brachiálna sila =
silá rúk
bralnatý
bránený 1. chránený, hájený, za-
kazovaný; 2. bránený bránou:
bránená roľa
bránička, -y *o.* brána
bránievať, -am
brať, beriem: Za múdrejšie mal
nebrať vážne jeho reči. (Tim-
rava: Hrdinovia I. 35.) —
m. úžitok brať *piš*: úžitok mať:
Má z toho poľa dobrý úžitok.
m. brať lieky *piš*: užívať lieky.
m. skazu brať *piš*: hynúť
m. bral som podiel na tej zábave
piš: bol som na tej zábave
m. ohľad brať na niekoho *piš*:
ohľad mať na niekoho
m. v inom smysle brať slovo (das
Wort in einem andere Sinne neh-
men) *piš*: slovu rozumieť v inom
smysle. V dokonanom význame
je k nemu *oziat'*, vezmem
bratko, -a = braček
bravčiarcky; **bravčiarstvo**, -a
bravník, -a, drozd (*Turdus visci-*
vorus)
bravúrny *o.* bravúra
brázdenie, -ia
brázdný: ... Metodej ... sily má
viac než brázdný kôň. (Hronský:
Chlieb 102.)

Brazilec, -lca; **Brazilka**
brbláč, -a; **brblák**, -a
brblavec, -vca
brdce, -a, časť vozových váh, za
ktorú kôň ťahá
brečať, -í = bečať: koza brečí;
= vrešťať: To dieťa ustavične
brečí
brečtanový
brekot, -u = brekotanie žiab
brenčať *o.* brnčať
breptanie, -ia
breptavo, *prisl.*: breptavo hovò-
riť = zajakavo hovoriť
breskyňa, -ne (*Amygdalus per-*
sica) *o.* broskyňa
Brestovany, -ian, obec v Bratislav-
skej ž.
breštovina, -y = breština, breštò-
vý háj
Brezno, -a nad Hronom, obec vo
Zvolenskej ž.
Brezová, -ej, obec v Nitranskej ž.
brevi manu (*lat.*), krátko, bez zdĺ-
havých formálností, bez okolkov
brezul'kový: b. farba
bridiak, -a, hnusný, špinavý člo-
vek; ošklivec
bridieť, -ím = kaziť, mrzkým ro-
biť, haniť: Budeš ty mne re-
meslo bridieť? (Kukuč. I. 125.)
bridnúť, -ne, protivíť sa, oškliviť
sa, hnusiť sa
briežok, -žka; **briežtek**, -a *o.* breh
brigádny: b. súd, generál
brinčať, -í: reťaze brinčaly
brinkať, -ám
brinknúť, -ne: oblok brinkol
brinkot, -u: b. šabiel, rozbitého
obloka
brko, -a, dutá časť husieho pera
brkový: b. pero

brmbolec, -lca *ϕ.* bambolec
 brna, -y *ϕ.* brnuša,
 brnastý
 brnavý: Veselá myseľ, jasná, usmia-
 ta tvár s veľkými brnavými
 očami. (Gr. Taj. II. 81.)
 brnenie, -ia, trpnutie
 brnieť, -ím: chrúst brní (zvuk,
 ktorý robí, keď letí)
 brnk, -u: A tie vrabce z toho trnia,
 štrng, brnk do trnia
 brnknúť, -nem
 brnkot, -u
 brno, -a, tmavohnedý kôň
 brnuša, -e; krava brnavá, počerná
 brod, -u, miesto plytké, kde sa
 voda prebrodiť môže: Prešli
 sme veľkolepým mostom. Nie-
 ktorý z koní ledva sa dal naň
 nahnať. Veľká čiastka medzi
 nimi bola by sa radšej dala po
 starosvetsky brodom na druhú
 stranu. (Kukuč. XXVII. 326.)
 brodenie, -ia
 Brodno, -a, obec v Trenčianskej
 brojenie, -ia
 brokový
 bróm, -u (*gr.*), prvok
 bronz, -u: I tu na doline vymieľa
 voda bronzы z jarku. (Rázus:
 Svety I. 63.)
 broskva, -y; broskyňa, -ne (*Per-*
sica vulgaris)
 broskyňový
 Brožko, -a *ϕ.* Ambro
 brslen, -u, rastlina (*Evonymus eu-*
ropeus)
 brud, -u = špina
 bruchatosť, -ti
 brucho, -a: brucho si vypásať. —
 Na brucho si ľahnúť a chrptom
 sa prikryť.

brunatosť, -ti *ϕ.* brunatý
 brús, -a: Brúsom tupé veci brú-
 sime
 brúsenie, -ia
 brúsený: b. sklo
 brúsik, -a
 brúsiť, -im = ostrit': brúsiť nôž,
 britvu, sklo; *prenes.* = behať:
 Ondro brúsi (behá) po dedine,
 vývodí medzi malými i väčšími
 deťmi, budí závisť i obdiv ka-
 marátov, ktorí neboli „ani za-
 humny“. (Kukuč. VIII. 12.)
 brutálnosť, -ti (*lt.*) = hrubosť, su-
 rovosť
 brvienko, -a
 brvno, -a, *pl. g.* brván, -ien: V cu-
 dzom oku mrvu hľadáš, a v svo-
 jom brvno nevidíš
 bryčka, -y (*z nem. Pritsche*), piš
 brička
 bryzgáč, -a
 bryzganina, -y *ϕ.* brýzgat'
 bublanie, -ia
 bublať, -em, beblať, mumlať, mrm-
 lať
 bubnovanie, -ia
 bubo, bubák *ϕ.* bobák
 bubon, -bna: Niektorí sprostí ľu-
 dia podobajú sa bubnu: zdnu-
 ká sú prázdni, ale veľký lomoz
 robia. (Zátur.) — Všetko nám
 dajú na bubon (dražbou pre-
 dajú). — Také veci každý naj-
 radšej drží pre seba a nejde
 ich dávať na bubon na ná-
 mestí alebo na ulici. (Kukuč.
 XXVII. 8.)
 bucnatosť, -ti
 buča, -e = bučina
 bučanie, -ia
 buček, -čka: poza bučky

búda, -y, chatrné stávanie, sbité z dosák

Budapešť, -ti

Budatín, -a, obec v Trenčianskej ž.

budič, -a, kto alebo čo budí

budíček, -čka, prístroj, ktorý budí

Budínčanka, -y

budínok, -nka, stavisko, budova, budovisko

budíť sa, -ím sa

buditeľ, -a, kto budí, prebúdzá: národní buditelia; **buditeľka**, -y; **buditeľský**

budova, -y, väčší dom

budovanie, -ia = stávanie

budúcnosť, -ti: Paľko o budúcnosť sa málo trápil, on žil minulosti. (Kukuč. XII. 21.) — Znovu začal úfať v budúcnosť a veriť, že môže dosiahnuť ideály, ktoré vyplňovali dušu jeho a nahradzovaly to, čo život nepodal alebo už mu odňal. (Podjavorinská II. 170.)

buch! *ctsl.* je výraz zvuku pri padnutí, pri uderení

buchnát, -a, úder päťou do chrbta: Dnes ma už veľmi nahnevala a dala som jej pár buchnátov po chrbte. (Dbš. Pov.)

buchtíčka, -y

buj, -u *v.* bujnosť

bujak, -a, *pl.* bujaci i bujaky *v.* zvieracie mená

bujarý = veselý: b. mládež

bujne, *prísl.*

bujný, samovoľný, samopašný

buk, -a, symbol zdravia: Je zdravý ako buk

bukový: b. drevo; b. hora

bukreta, -y = kytká

buksa, -y (*vsl.*), plechová škatuľka na peniaze

bukva, -y; **bukvica**, -e, plod buka

buľa, -le, opuchlina, hrča

buľovatý

bumbajstvo, -a *v.* bumbaj

bumst! *ctsl.* je výraz mohutného zvuku, ktorý krátko trvá a často spôsobuje výstrel. (B. Letz.): Bumst! buchlo kdesi nablízku nesmierne. (Kukuč. VII. 72.)

bunčať, -ím, vrčať, bručať; **bzučať**

bunčuk, -a, turecká vojenská zástava

bundica, -e

bundáš, -a, huňatý ovčiarsky pes

bunieť, zunieť, zvučať, bzučať: chrúst buní

buntovať, -ujem = buntošiť

búranie, -ia

burcovať, -ujem, budiť hrmôtom spiaceho, i *prenes.*: b. ľud, verejnosť = dôrazne upozorňovať na niečo, budiť záujem: b. svedomie

burgundia, -ie; **burgyňa**, -ne, repa, cvikľa (Beta vulgaris)

burič, -a: Našich otcov vyhlásili za buričov, nedali sa im ani schádzať a poradiť sa. (Kukuč. XXIV. 217.)

búriť, -im; **búrievať**, -am: vietor búri vodu; búriť ľud

Búrsky Svätý Mikuláš, obec v Bratislavskej ž.

burza, -y (*lt.*), trh na cenné papiere, na obilie: hrať na burze = špekulovať na b.

burzový: b. hráč, b. cena, kurz, súd

búšif, -im, spôsobiť buch, zvuk tlknutím: Búšil dvermi a roz-

čulený, rozhnevaný odišiel.
(Kukuč. I. 391.)
butlieť, -ie
byco, -a = býk
bylinárstvo, -a
byľka, byľôčka, -y
byrokraticky: Nebolo to byrokraticky rečeno, ale rozumne, a rozum mnoho ráz hoden je viac, než všetky paragrafy. (Kukuč. XVI. 43.)
bystrička, -y, slivka bystrická: Na stromoch sa černejú bystričky, veľké, šťavnaté. (Kukuč. XVI. 177.)
bystriť, -ím očima *ν.* jastriť
bystroletný: Sťa bystroletné na prietek sokoly, letia zástavy po Trenčianskom poli. (L. Štúr: Spevy 50.)

bystrý, rýchly, čerstvý: b. krok, zrak; b. rieka
bysťu! *ctsl.*: Ej, bysťu Bohu, hej! (Kukuč. III. 70.)
byť: Je mu do plaču. (Gr. Taj. V. 62.) — Väčšina bola za odpredaj. (Gr. Taj. V. 67.) — Pitia mu bolo málo. (Gr. Taj. V. 6.)
Bytča, -e, obec v Trenčianskej
Bytčica, -e, obec v Trenčianskej
bytový: b. zákon, úrad, núdza
byzantský
bzdenie, -ia
bzdina, -y, smrad, spôsobený bzdením
bzec, -a, neposeda, nezbedník
bzikať, -á, splašene behať: krava, vól bziká (splašene behá, strečkuje)
bziť sa, nezbedy robiť

C

cajda, cajha, -y *ν.* sajha
cajch, -u *ν.* ciacha
cakne, -kien (*nem.*), zúbkované čipky
caletka, -y *ν.* calta
cancor, -a *ν.* camforec
cap! (*citsl.*), výraz zvuku pri ťažkom šliapnutí, pri trepnutí
capart, -a, handra: Kabát na caparty roztrhaný
cápať, -em, hádzať, biť
cápať sa, -em sa, vo vode, v blate šliapať
capí, -ia, -ie: capia brada
capiť, -ím, uderiť *ν.* čapíť
cárať, -am, vláčiť; — sa = vláčiť sa
carihradský: c. patriarchát

cecať *ν.* cicaf
cecok *ν.* cicok
cedák, -a, hrniec, do ktorého mlieko preciedzajú: Príďte k nám, dáme vám do cedáka mlieka. (Koll. Zp. I. 67.); cedáčik, -čka
ceder, -dra, strom (Cedrus Libanü, Pinus cedrus)
cedidlo, -a, cediľko
cedievanie, -ia
cedievať, -am
cedor, *ν.* ceder
ceduľka, -y: Vtom pribehol zadychčaný Burík rovno ku kráľovi a vytriasol ceduľku z ucha. (Dobš. Pov.)
ceduľový: Ceduľová banka, nazvaná tak, lebo mala právo vy-

dávať cedule, t. j. papierové peniaze; teraz: Národná banka
celebrovať, -ujem (*lat.*), sláviť; slúžiť veľkú sv. omšu
celerový: c. koreň
celina, -y, zem ešte nezoraná; pod oráčinou zem, ktorej sa už pluh nedotýka
celistvosť, -ti
celivý
celkový: c. dojem, prehľad
celodenný: Ľudí už nebolo nikde vidno, po celodennom hluku nastalo všeobecné večerné ticho. (Kukuč. III. 162.)
celonočný: c. robota
celoročný: c. plat
celulóзовý
cenenie, -ia; **cenený**
cengáč, -a; **cengáčik**, -a
ceniteľ, -ľa, kto určuje cenu, oceňuje
cent, -a: metrický cent = 100 kg
centralizácia, -ie (*lat.*): Centralizácia je vždy viac alebo menej násilníctvo, povedal Bismark 16. apríla 1869 na severonemeckom ríšskom sneme.
centrum, -tra (*lat.*): Duševným centrom nám bol spolok Detvan, ktorý skoro týždenne mával schôdzku, na ktorej sa čítaly pôvodné práce, preklady, referáty, rečnilo a debatovalo sa. (Čít. št. ml. XXXIII. 153.)
cep, -a, čiastky: cepík, ohlávka, húžva, ručeň
cepenieť, -iem, tuhnúť, strhnúť
Cerovo, -a, obec v Hontianskej
cestár, -a, kto opravuje cesty
cestársky

cestenica, -e, piroh so zaváraným alebo tvarohom
cesto, -a; *zmenš.* ciestko, -a
cestmajster, -tra, dozorca nad cestami
cestný: cestný fond, c. zákon, t. j. zákon o cestách
cestovanie, -ia
cestovateľ, -a: Oko cestovateľa mimovoľne užasne nad toľkými krásami horskej prírody. (Kukuč. XI. 201.)
cestujúci, kupecký agent
ciachovanie, -ia
cívik, -a, noštek nádoby
cibuliar, -a, predavač cibuli
cibuľovitý: c. rastliny
cibuľkový: c. omáčka
cibuška, -y = husička
cicadlo, -a
cicanie, -ia
cícerkom, *prísl.*: Cícerkom, leje sa mu pot s čela.
cickatosť, -ti; **cickatý**
cicuška, -y = cicka
cieľ, -a: to je cieľ nášho života
cieľom, *prísl.*, *m.* cieľom zárobku, zisku, *píš.*: za zárobkom, pre zisk
cieňa, -ne: V cieni plno dreva, kláty prihotovené na pílu. (Kukuč. II. 85.)
ciestko, -a *o.* cesto
cieva, -y; **cievka**, -y, trúbka, rúrka; **cievkovitý**; **cievkový**
cifrovanie, -ia; **cifrovanosť**, -ti
cigaja, -e; **cigajka**, -y, druh oviec s jemnou vlnou
cigánenie, -ia
cigánik, -a
cimbal *o.* cymbal
cimbolec, -ľca *o.* combolec
cingať, -ám *o.* cengat'

cingier, -a, zelina (*Pulsatilla nigricans*)
cinóbrový
cinovať, -ujem, potahovať cínom
cintária, -ie, liečivá zelina *v.* hlístnik
cintorínový
cirády, **cirád** = ozdoby
cirkevnictvo, -a, členovia cirkvi
cirkevník, -a, člen cirkvi; **cirkevníčka**, -y
cirkevný: c. daň, právo, kliatba, hudba
cirok, -u, zelina (*Sorghum vulgare*)
citát, -u (*lt.*), doslovne uvedený výrok, text
citátor, -a *v.* citácia
citeľný: c. trest
cítiť -im; — sa: Žena sa cíti (samodruhá je). (Dbš.)
citlivo, *prisl.*
citoslovec, -ca, *pl.* -cia: Citoslovca vkladajú sa do viet bez všetkej väzby. Ak stoja na počiatku vety, kladie sa čiarka po nich: Ach, zle je to so mnou! — Ej, veď sme svoji! Ak stoja po dvojbodke, kladieme po nich výkrikník: Zvrhol sa a bolestne vydal zo seba: uhu! (R. §. 250.)
citovať, -ujem (*lat.*) = predvolať
civilizovať, -ujem; **civilizovaný**
c. k. = cisársko-kráľovský (v starom Rakúsko-Uhorsku)
emiter, -a = cintor, cintorín: To je emiter, v ňom spočívať budeme. (Sl. ps.)
emoknúť, -nem, mľasknúť
emud, -u *v.* čmud
cogan, -a *v.* corgoň
coky! = strach sa! preč sa ber! pakuj sa!: Ondro coky z môjho domu. Coky! (Kukuč. II. 140.)

ctený: titulové slovo: Ctený pán.
 — Ako sa má Vaša ctená rodina?
ctibažník, -a
ctichtivosť, -ti
ctižiadosť, -ti; **ctižiadosťivosť**, -ti
cuclaf, -lem: Z prsta som to nevy-cuclal
cud, -u; stud, styd
cudný, mravný, čistý, stydlivý
cudzí, -ia, -ie Na cudzie sa: ulakomil.
cudzota, -y: Keď je ona (reč) cudzotou a inými kazami už veľmi napadnutá, očista je ťažká vec. (J. Škultéty: Slov. reč I. 174.)
cukornačka, **cukornička**, -y
cukornatieť, -ie
cukornatosť, -ti; **cukornatý**
cukorný: c. obsah repy
cukrárka, -y
cukromer, -u
cukrovarník, -a; **cukrovarnícky**
cukrovka, -y, cukrová repa (*Beta vulgaris*); choroba (*Diabetes mellitus*)
cumlík, -a
cunča, -aťa, prasa
cundrať, -em, špiniť; — sa
cúvnuť, -nem, ísť zpiatky
evachať, -am, chodiť, brodiť sa blatom
evalangovať, -ujem, sem tam behať
evalom, *prisl.*: Vojaci na koňoch evalom prileteli. (Gr. Taj. XI. 7.)
evengot, -u: Zo dvora na cestu bolo počuť evengot, ako pri kovaní kosity. (Kukuč. X. 87.)
cyrilometodejský, vzťahujúci sa na sv. Cyrila a Metoda: c. pamiatky

Č

čabrak, -a: Výbor trofejov storaký, štíty, krivice, handžare, čab-raky. (Sládk.)

čabrať sa, -rem sa, máčať sa, plahočiť sa vo vode

Čadca, -e, obec v Trenčianskej

čadenie, -ia

čadze, -í = sadze

čagan, -ia, tlstá palica, hore zahnutá

čachrenie, -a; **čachrovanie**

Čachtice, -íc, obec v Nitrianskej

čajkáš, -a, prievozník na Dunaji

Čakajovce, -oviec, obec v Nitrianskej ž.

čambľavý = šmatlavý

čamrva, -y, drobizeň

čapatý, krivonohý, čo má nohy do oblúka

čapík, -a v. čap

čapor, -pra, pastiersky bič s krátkou rúčkou

čapura, **čapurda**, -y, *žart.* čapica

čaragať, -á, tárať, daromné veci rozprávať

čarbanie, -ia

čarbať, -em, čmárať

čarenie, -ia

čarmaročník, -a, kupec podvodník

čarovať, -ujem: Jemu je tak voľne, tak krásne, že by nečaroval s nikým na svete (Kukuč. IV. 178.)

čarovný: Sám som si vybájl ten čarovný svet, ktorý sa mi dnes nad hlavou srútil. (Kukuč. XIII. 129.)

čarúnok, -nka

časíť sa, -í sa: časiť sa = vyjasnievať sa po daždi

časopisec, -sca = novinár

časopočet, -čtu v. letopočet

časový, v istej dobe dôležitý, zaujímavý, bežný

Častá, -ej, obec v Bratislavskej ž.

častica, -e v. čiastka

častovanie, -ia

častovať, -ujem, pohostiť

čaša, -e: Do čaše šťastia zamiešal nám neprajný osud blenu. (Kukuč. XXIV. 17.)

Čata, -y, obec v Tekovskej ž.

Čausa, -y, obec v Nitrianskej ž.

Čavoj, -a, obec v Nitrianskej ž.

Čečejevce, -iec, obec v Abaujturnianskej ž.

čavotať, -cem, bľabotať, štebotať

Čebovce, -iec, obec v Hontianskej ž.

čechnúť, -em, uderiť, *porov.* česnúť

čechra, -y, strapatá ženská

Čechy, Čiech = Česko: v Čechách

Čechynce, -niec, obec v Nitrianskej ž.

čeladník, -a, mladý šuhaj, izba pre čelad'

čelo, -a: Nemá na čele napísané.

čema, -y, mor, náказа (*rus.* čumá)

čemrva, -y, -v. čamrva

čepiec, -pca: Teraz bý už nosila zlatý čepiec so stužkami na dľaň šire. A takto nič. (Kukuč. III. 33.)

čepurkať sa, -á sa = pechoriť sa

čerešňovica; -e; **čerešňovka**, -y = čerešňové pálenie

čeriek, -a, časť pluha

Čermany, -ian, obec v Nitrianskej

černilnica, -e = kalamár

černošský

čerpací stroj

čerpanie, -ia

čert, -a: Nemaľuj čerta na stenu, lebo sa ho potom budeš báť. (Kukuč. XI. 167.) — Čertov si bol, čert ťa vzal. (Dbš.) — Ani čert je nie taký čierny, ako ho maľujú. (Kukuč. XXIV. 198.)

čertisko, -a

čertovanie, -ia

červač, -e (*kol.*): Nebolo dlho dažďa, slnko pripeká, hádam i červač sa rozmohla. (Kukuč. VIII. 19.) — Drobná vtač žije zo hmyzu a červače. (Hdž. Čít. 177.)

červeň, -ne, červená farba: Na líca vysadne jej červeň, čelo perlí sa od nepokoja. (Timrava: Mocnár. 30. 3.)

červenkovosť, -ti

červený: Za horami, za dolami, až hen za Červeným morom. (Sb. M. S. I. 98.)

červíkový

červivenie, -ia

československý: československé štátne občianstvo

četlo, -a = letáč

čestíť, -ím = česť preukazovať

četa *ϕ.* čatačetár *ϕ.* čatár

četnícky; četníctvo, -a

čgať *ϕ.* džgať

čiapkársky

čiara, -y: demarkačná, hraničná, potravná

čiaranie, -ia

čiaška, -y *ϕ.* čaša

čiašnik, -a

Čičmany, -ian, obec v Trenčianskej

čihať, -ám; čihnúť, -nem; Čihá ako čert na hriešnu dušu

čikutaf, čikutkať, -ám, šťukat'

čilečka, -y; čilek, -lka, ženská, mužský, čo trpí na tanec sv. Víta

čin, -u: Akým činom sa to stalo?

činenie, -ia: Nech sa mi nestarie, lebo zvie, s kým má do činenia! (Kukuč. XXIV. 174.)

činiť sa: činí sa mi = zdá sa mi; ukazovať sa, preukazovať sa: Nuž krajanky sa tu činia. Vývodia v našom zátiší, vzbudzujú obdiv na všetky strany. (Kukuč. XVI. 81.)

čipa, -y, živica zo stromov čerešňových, z ktorej robia lep.

čipčanie, -ia

čipčať, -í = pišťať (o kurati)

čipka, -y, *pl.* čipôk: Čipky najpárádnejšie starohorské, ktorými bol rukáv obšitý, boly roztrhané. (Kukuč. I. 139.); čipôčka, -y

čipkársky

čír, -u, múčna kaša; zapražená polievka; trené cesto

čiričary robiť = čmárať

čiríkanie, -ia

čiročisto, *prísl.*, docela, celkom, rýdzo

číselný = č. sústava, prevaha, väčšina

číslica, -e (cifra): arabská, rímska

čistcový

čistiareň, -rne

čistina, čistinka, -y, trávnatý, prázdny priestor v lese alebo za lesom: Na čistine, obstatej starými lipami, vynorí sa pestrá skupina mládeže. (Rázus: Julia 5. 16.)

čistota, -y: Katrena mnoho dala na čistotu. (Kukuč. II. 84.)

čistučký: Hostí zaviedli do izby čistučkej, milej, kde im kynuly biele postele s nakopenými perinami. (Kukuč. XIII. 60.)

čistý: č. váha (netto): — Ja som s tým na čistom (to mi je celkom jasné).

čit! = pst! ticho!: Čit! zavracia ju Hagarcovka. (Timrava: Ded. pov. 118.)

čítanie, -ia: č. kníh

čitankový

čižma, -y: Každý sám vie, kde ho čižma tlačí.

čižový

článkovaný

čľapky, -ov = streky: Keď je odmäk, voda z rozpusteného snehu s krovu na zem hlasito čľapká, odtiaľ nomen pl. čľapky. (Zátur.)

členovský: členovské právo

členovstvo, -a

členový

čliapkanina, -y, blato (s vodou)

člienok v. členok

člnkovať sa, -ujem sa: Prešli sme popri jazere, na ktorom sa člnkujú výletníci. (Kukuč. XVI. 204.)

človečí, -ia, -ie: č. hlas, č. kostra

človiečik, -a: Okolo domov tiež sa začalo čosi hýbať; neveľký človiečik vyšiel na dvor, s ním malý psík, čo veselo obskakoval okolo neho. (Kukuč. XXVII. 41.)

čmír, -u, žilky v dreve, v rastline

čmokať, -ám; **čmoknúť**, -nem = mliaskať, mliasknuť

čmýriť sa = hemžiť sa

čnieť, čniem, čnejem: Prímorské vrchy čnejú sťa múry hradné do belasej, tmavej oblohy. (Kukuč. IV. 169.) — Zahľadela sa do belasého vzduchu, v ktorom na vysokej skale čnejú rozvaliny hradu a pod ním dedinka malebne rozložená. (Podjavorinská II. 41.)

čo, čoho? *opyt. zám.*: Čo nás tam po krčme (dávame na jevo, že nechceme mať nič s krčmou). — Čím kto hreší, tým trestaný býva.

čo, 1. užíva sa ako meravý tvar aj v platnosti zámena vzťažného: Never, že ten ľud, čo ovce pasie, pred budúcnosťou svojou sa trasie. (Sldk.) — Daj mi, Bože, ten dar, čo ťa ja prosím zaň! (Sl. ps.) — Kto mi vráti zašlé časy, čo ich mladosť zmárnila? (Sldk.) — Ukazovala mužovi tie vretená, čo jeho dievka napriadla. (Dbš. Pov.)

3. Čo tak utekáš?

5. Mne je tvoja reč čo najmilšia. — Prečo by sme si nevybrali čo najlepšie? — Dnes sme videli čo najkrajšia. Tedy *nepísať*: Mne je tvoja reč ta najkrajšia; prečo by sme si nevybrali to najlepšie? Dnes sme videli tú najkrajšiu. To sú hrubé germanizmy. (Joz. Škultéty.)

čongále, -ov, dlhé nohy

čo priam: Kto ti stojí v slove, čo priam shrkne svet, komu nad statočnosť venca v nebi niet, koho dar nesvedie, hrozba neskloní: tomu moja pieseň slávou zazvoní. (K. Kuzmány.)

čriepok, -pka

črievicový

črievička, -y

črpať *v.* čerpať

čudesný: Tak platí ľud ten čudesný: keď berie, navzájom i dáva, zadarmo neprijíma dar. (Phŕd. V. 65.)

čudnosť, -ti

čugaňa, -ne: Ondráš vzal do ruky „čugaňu“, palicu s ohromnou, zahnutou rukoväťou, a dal sa na svoju obvyklú prechádzku okolo poľa. (Podjavorinská II. 9.)

čuha, -y, dlhý sedliacky kabát

čuchráč, -a; čuchráčka, -y

čujno, *prísl.* (čujno spať = tak spať, že sa ľahko preberie, zobudí): Driemu Slováci čujno na Zobore, tam sa povesti staré ukrývajú. (L. Štúr: Spevy 30.)

čupkať, -ám, pomaly, ťažko chodiť

čupriny, -ín, štica, naježené vlasy

čušať, -ím: Čušala som, ako by mi ústa zašil. (Kukuč. II. 91.)

čušky, *prísl.*, mlčky

čuvstvo, -a: Účty jeho s týmto svetom uzavreté, čuvstvo drieme a myseľ kdesi v druhom svete. (Botto: Sp. 31.)

čuvstvovať, -ujem = cítiť

čvach, -a (z *nem.*) = odrodilec (*vlastne*: slaboch)

D

ďabiť, -ím = trafiť (nad'abiť)

dačo, *zám.*: Z teba dačo bude. (Dbš. Pov. VI. 62.)

dachový

ďakde, *prísl.*: Sokole, biely vták, ty vysoko lietaš, či môjho milého tam ďakde nevídaš? (Sl. ps.)

ďakovanie, -ia

ďakovanka, -y, ďakovacia reč

ďakovať, -ujem: Ďakovať Bohu!

ďaleký: ďaleká cesta

daň, -ne: d. zárobková, prepychová; soznanie k dani dôchodkovej; od dane oslobodený

daňčica, -e *v.* danka

daňovníčka, -y

daňový: daňová exekúcia

dar, -u: Kdeže som ja bola, keď dary dávali. (Sl. ps.)

daraz, *prísl.* = niekedy: Azda sa tá lipka ešte daraz zmladí. (Btt.) — Daraz aj za tri dni nemali v dome ani kúska chleba. (Dbš. Pov. I. 230.)

darebnica, -e = darobnica, daromnica

darmodaj, -a: Umrel darmodaj, narodil sa kúp si.

darobníkovať, -ujem = zaháľať, leňošiť

daromne, *prísl.*

daromník, -a: Kto nerobí, a robiť má a môže, to je daromník, povaľač, naničhodník. (Hdž. Čít. 116)

daromnina, -y

daromný: daromná vec

darovateľka, -y

darúnok, -nka *v.* dar

dať, dám; — sa: Dať sa do niečoho

(s chuťou niečo začať). — Dal sa pes do štekania. — Dal sa do plaču. — Slova planého nikomu nedali. (Gr. Taj.) — Katrena mnoho dala na čistotu. (Kukuč. II. 84.)

ďatelina, -y: Ach, vek mladý skoro minie ako kvet na ďateline. (Koll. Zp. I. 69.) — Mám ja lúčku v širokej doline, na nej tráva, ďatelina nikdy nezahynie. (Sl. ps.) — Zakvitnutá ďatelina čaká na koscov. (Kukuč. XVI. 176.)

ďatelinka, -y = Ja ti budem ďatelinku kosiť, ty ju budeš domov kravám nosiť. (Sl. ps.)

dávať, -im = vracať; **dávievať**, -am

ďavkáč, -a, havkáč

dávno, *prísl.*: Dávno sme sa nevideli

dážď, dažďa: Dažde periodické

dáždiček, -čka: Bez dáždička vädne kvet, bez Janička pustý svet. (Sl. ps.)

daždiť, -i = pršať

dbať, dbám: Dbať o to ako o lanský sneh. (Zátur.) — Paľko o gazdovstvo dbal veľmi málo, no ani remeslo nepiloval. (Kukuč. XII. 21.) — Nedbá ani na muchy, ktoré na neho bezočivo dotierajú. (Kukuč. I. 29.) — No nik nedbá teraz na jeho vážne reči. (Kukuč. I. 82.)

dcérocirkev, -kvi = filiálna cirkev

debet (*lat.*), *neskl.*, dlžen, má dať; dlh

debnáreň, -rne

debnička, -y

debutovať, -ujem (*fr.*): A Elena debutovala skvele. (Kukuč. XIII. 60.)

decentralizačný *v.* decentralizácia

decimálny (*lat.*): decimálna váha

ded, -a, *pl.* dedovia

dedenie, -ia: d. podľa zákona, prvorodenské

dedička, -y

dedičný: d. právo, dedičná postupnosť bez závetu

dedikovať, -ujem (*lat.*) = venovať

dediť, -ím: oprávnený, nehodný dediť

dedo, **dedko**, -a, *pl.* -ovia

dedovizeň, -zne: Už mu na prstoch vypočítavali škodoradostní sedi, koľko rokov ešte bude na dedovizni sedieť, a už vopred si ostrili zuby na ňu. (Kukuč. XII. 21.)

deduško, -a

definitíva, -y (*lat.*), stále, trvalé vymenovanie

deheť, -ťa *v.* deht

dehonestácia, -ie (*lat.*) = zneuctenie

dehtiar, -a

dejiny, -ín: dejiny cirkevné

dejinný, dejepisný, historický

dejový *v.* dej

deka (*gr.*) *neskl.* *v.* dekagram

dekanát, -u (*lat.*), úrad dekana

deklamátor, -a

deklarovať, -ujem (*lat.*) *v.* deklarácia

dekoltovať, -ujem (*fr.*) *v.* dekoltáž

deľba, -y: d. pozostalosti, roboty

delegovaný, (*lat.*): d. súd

delektácia, -ie (*lat.*)

delektovať sa, -ujem sa (*lat.*), bažiť sa, zabávať sa, tešiť sa, kochať sa

delostrelecký: d. pluk

deložovať, -ujem (*fr.*), odstrániť z bytu, vystáňovať, premiestiť

demarkačný (*lat.*): d. čiara
demikátový: d. polievka
deň, dňa: d. odpočinku, platenia, pojednávania, súdny, sviatočný, pôstny. — Každý boží deň. — Vy teda neviete, že je on tam každý od Boha deň. (Kukuč. V. 29.)
denuncovať, -ujem (*lat.*) = udávať
deponent, -a (*lat.*), kto ukladá niečo; svedok
deponovanie, -ia (*lat.*) *v.* deponovať
deportácia, -ie (*lat.*), vyvezenie trestanca z krajiny na miesto trestu)
depozitný (*lat.*)
dereš, -a, druh lávice (na ktorú ľahol odsúdený k telesnému trestu)
dermatolog, -a (*gr.*)
dermatologický (*gr.*), kožných chorôb sa týkajúci
descendent, -a (*lat.*), potomok
desiatnica, -e, priadza v desať pásem
desiatnický
desný, hrozný, úžasný
destilácia, -ie (*lat.*): d. dreva; suchá d.
destilačný (*lat.*): d. stroj
detinský: d. výchova
detisko, -a, veľké dieťa: Veď je to neslýchaná vec, aké sú niektoré detiská skazené. (Kukuč. XIII. 32.)
detvák, -a, *pl.* detváky = dieťa, chlapec; *deti* (*žart.*): Po obede, len čo obriadila detváky, vybrala sa do Dubčicov. (Kukuč. IV. 192.)
deva, -y = panna, odrastlé dievča

deväťdesiat: Došiel s deväťdesiatimi chlapmi
deviatnik, -a, 1. deväťdňová pohožnosť; 2. nedeľa deviatnika (*dominica septuagesimae*)
devina, -y = deviatka (v kartách)
devízový (*fr.*) na zahraničnú zmenku sa vzťahujúci *v.* devíza
devojká, devojna, -y = deva, dievča: Ej, devojna, len ty mne rozpovedz svoju vec; azda sa ti najde ešte u mňa porady. (Dbš. Pov.) — Marienka dospela v šumnú devojku a Martinko v dospelého mladoňa. (Ph'd. III. 489.)
devótnosť, -ti (*lat.*) *v.* devótny
devušička, -y *v.* devuša
dezercia, -ie (*fr.*) = zbehnutie
dezolátnosť, -ti (*lat.*); **dezolátny** = neutešený
Dežerice, -íc, obec v Trenčianskej
diabol, -bla: Čert ako diabol, jeden devätnásť, druhý bez jedného dvacať. (Kukuč. VIII. 63.)
dialog, -u (*gr.*): Jeho (Kukučínov) dialog nielen milo sa číta, on má veľké značenie i pre slovenskú skladbu a slovenský slovník. (J. Botto: Slováci II. 164.)
diameter, -tra (*gr.*); **diametrálny**
didaktický (*gr.*): d. báseň
didaktrum, -tra (*gr.*), školský plat
dievča, dievčata: Dievča, dievča, biely kvet, nedal by ťa za ten svet. (Sl. ps.) — Dievča ako čo by ho zo zlata ulial. (Sb. M. S. I.) — Dievča, maličké si ako ryba, hybké ako šípka, tenké ako topolík, chytré ako Pikulík. (Sb. M. S. I. 88.)

dievčatko, -a: Dievčatko si chodí po slobode, ako tá rybička v bystrej vode; keď ide po poli veselí sa, keď vidí šuhajka, zasmieja sa. (Koll. Zp. I. 71.)

dievčina, -y

dievočka, -y: Nič sa, povedá, neboj, dobrá, krásna dievočka. (Dbš. Pov.)

diftong, -u (gr.) = dvojhláska

dilatácia, -ie (lat.), rozšírenie, zväčšenie objemu

diletant, -a (tal.) = ochotník, neodborník; **diletantka, -y;** **diletantizmus, -mu**

dimisia, -ie (lat.) = demisia

disciplinárny: disciplinárne vyšetovanie

disciplinárka, -y (lat.), vyšetovanie priestupku proti poriadku v úrade

disertácia, -ie (lt.) vedecká úvaha doktorská

disertačný (lat.)

diskontovať, -ujem (tal.), pred časom vyplatiť

diskontný: d. banka

disponibilita, -y (lat.), stav úradníka, keď dočasne jeho služba nie je potrebná

dispozičný fond, peniaze na voľné použitie, na pr. od snemu vláde

diškurovať, -ujem (lat.) = shovárať sa

diškurz, -u = rozhovor (obyč. závažný)

dišpenzovať, -ujem (lat.), oslobodiť

dityrambický (gr.)

divadlo, -a: ľudové, národné

divánik, -a

divizionár, -a = veliteľ divízie

divizný: d. súd, veliteľstvo

divý: divé manželstvo

dlabanie, -ia

dlážiť = dláždiť,

dlbnúť, -nem = pichnúť, štuchnúť

dlhotrvajúci, -a, -e

dĺža, -e = dĺžka: Plot je 30 metrov z dĺže (z dĺžky) (R. § 234. VIII.)

dnenie, -ia = svitanie

dnešný: Skálnický richtár je nie človek dnešný (t. j. nevyčvičený); vie, čo to všetko znamená. (Kukuč. VIII. 113.)

dniť sa, -í sa = svitať

dobačovať, -ujem = dogazdovať

dobadkať sa, -ám sa: Dobadkať sa konečným koncom k jednému pustému hradu. (Dbš. Pov.)

ďobanie, -ia

ďobedovať, -ujem: Už ďobedoval (umrel).

dobičovať, -ujem = ubičovať, bičovať do smrti

dobre, prisl.: Dobre si oči nevyplakala. (Timr.)

dobré, -ého: Za dobré uznať. — Dobré samo sa chváli. — Byť s niekým za dobré. — Boh obráť všetko na dobré! — To už nemôže byť po dobrom. (Dbš.)

dobro, -a: obecné dobro; najvyššie dobro

dobrodenie, -ia: d. preukazovať

dobrodinka, -y

Dobronivá, -ej, obec vo Zvolenskej ž.; **dobronivský**

dobrorečenie, -ia

dobroť, -ti: Daj mi po dobroti (= po dobrom)

dobrovoľný: dobrovoľná vojenská služba

dobručičký

dobrýzganý = zabrýzganý

Dobšinský, Pavel (1828—1885)

dobúdať, -am *ϕ.* nadobúdaťdobýjať, -am *ϕ.* dobyť

dobytkový: d. mor, trh

dobývací, -ia, -ie

docela, *prisl.* = celkom: To mu je docela jedno.

docengať sa, -á sa, opiť sa

dočakať sa, -ám sa: Ťažko som ťa, horko, chlapče, dochovala, a hľa, čoho som sa, biedna, dočkala. (Janko Kráľ.)

dočkať sa, -ám sa: Budem ťa vyzerat', ledva sa ťa dočkám. (Kukuč. XXIV. 131.)

dodať, -ám: Ten mu dodal (strachu).

dodatok, -tku: d. k závetu; dodatkový

dodláviť, -im; dodlávený: d. záhrada

dodňa, *prisl.* pred svitaním

dodriapať, -pem

dodrúzgať, -ám: Tam by mu boli dodrúzgali všetky hnáty. (Dbš. Pov. IV. 66.) — Vlkolak sa po skalách celý dodrúzgal. (Dbš. Pov. III. 60.)

dodrvený, polámaný: Riad došiel dodrvený

dogniaviť, -ím

dohadovačka, -y; dohadovanie, -ia

doháranie, -ia

dohľadať sa, -ám sa, najst': Na fiškála ich dám, a čo celý majetok po súdoch rozvláčim, musím sa dohľadať pravdy. (Podjavorinská I. 138.)

dohľbiť, -im

dohliadač, -a

dohliadanie, -ia

dohliadka, -y

dohlúšiť, -im *ϕ.* zahlúšiť

dohnanie, -ia

dohonenie, -ia

dohorenie, -ia

dohotovenie, -ia

dohovárky, -rok, dohováranie

dochovanie, -ia

doihrať, -ám *ϕ.* dohrať

dojčenie, -ia

dojčiar, -a (na salaši); dojčiarka, -y

dojčiatko, -a

dojčiť, -ím; dojčovať, -am, dojkou byť, nadájať

dojem, -jmu: Mali všetci najlepší dojem. — Dojmy vznikajú a rozplývajú sa, ako by nič. (Kukuč. V. 55.)

dojevať *ϕ.* dojiť

dojímavosť, -ti: d. hudby, reči, slov

dojiť, -ím; dojevať, -am: dojiť kravu

dokášať, -am *ϕ.* dokosiťdokázateľnosť, -ti (*čes.* průkaznost)

dokazovanie, -ia: d. pravdivosti

dôkladne, *prisl.*: d. niečo opraviť, vyčistiť

dokľudiť, -ím, dočistiť, upratať

dokonávanie, -ia

dokonávky, -vok, dokonanie, dohovor o podmienkach sobáša alebo kúpy

dokosiť, -ím: d. lúku; dokášať, -am: Kosec Môcik, ktorý... trávu dokášal. (Gr. Taj. V. 5.)

dokreat', sa = povracať sa *ϕ.* dogreat' sa

dokrčený

dokrčiť, -ím; dokrčovať, -ujem

dokrvavený**doktor, -a** (*lat.*): doktor filozofie, medicíny, práv, bohoslovnia, technických vied**doktorát, -u**: d. štátnych vied**doktorka, -y**: slečna doktorka (*nie*: slečna doktor)**doktrinár, -a**, nepraktický teoretik, prísne sa pridržiavajúci nejakej doktríny; **doktrinársky**; **doktrinárstvo, -a****dokysávať, -a**; **dokysnúť, -ne**: Pivo v sudoch dokyslo.**dokvasiť, -ím**; — **sa**: Tri týždne potrebujú uhorky, kým sa celkom dokvasia**dol, -u**: Za horami, za dolami až hen za Červeným morom. (Sb. M. S. I. 98.)**dolámať, -em**; **dolamovať, -ujem**; **dolámaný****Doležal, Pavel** (1700—1778)**dolieť, -iem, vládať, môcť****dolievanie, -ia** (dolievať)**Dolník, -a**: K vinobraniu Dolník nože brúsi, Horniak repu kope, dievky trú konope pri mesiačku. (K. Kuzm. Veniec 104.)**Dolný Kubín, obec v Orave; dolnokubínsky****doložka, -y**, čo je doložené k niečomu**dom, -u**: poschodový dom**domáci, -a, -e**: domáci poriadok, priateľ, pán; d. pani, d. väzenie, d. úloha, d. zvieratá**domácnosť, -im**, domácnym robiť**domácnosť, -ti**: spoločná domácnosť**domajší, -ia, -ie** = domáci (Bern.)**domček, -a**: kým neprišli k jednému domčeku. (Dbš. Pov.)**domeník, -a**: Na Slovensku je pri svadbách zvyk, že svatovia nevestini vyberú sa húfne a s hudbou na návštevu do domu, kam mladá nevesta odvezená bola. Na čele majú najstaršieho svata, družbu i rodičov nevestiných. V dome ženícha očakáva ich mladý pár, stojac u dvier komory, v ktorej rucho nevestino složené je. Vedľa mladého páru postaví sa družba s tanierom v ruke. Rodičia pobožkujú sa s mladými, blahoželajú im a složia prví pre mladuchu dar na ten tanier. Za nimi všetci dávajú dary, čiže skladajú poklad pre mladuchu. Toto volajú idením na dom a tak i svatov týchto volajú domeníkmi. (Dbš. Ph'd. III. 464.) — Hej, mamko, mamičko, čože nám po víne, keď je tvoj mladý zať tam kdesi v Budíne. Ako ti tu prídu domeníci na dom? Komu dajú poklad? nevesty nemáš v ňom. (Ph'd. III. 464.)**domkár, -a; domkárka, -y**: Tej sa to páčilo. Bože môj — ako by nie? Chodobná hofierova dcéra stane sa domkárkou — a to peňažitou domkárkou. (Kukuč. VI. 118.)**domletý****domobrana, -y; domobranec, -nea****domovina, -y**: Domovina, čo i neúrodná, predsa sa len najsladšie prihovára k srdcu. (Kukuč. XVI. 176.)**domovský**: d. právo, príslušnosť**domučený, zmučený****domučiť, -ím; domučovať, -ujem**

domyslený

domyslieť, -ím: Nepočuť ani slova, čo hovoria, ale ľahko domyslieť. (Kukuč. II. 12.)

donucovací, -ia, -ie: d. prostriedok, moc

dookola, prísl.: Azda i prešvihne okom dookola, kde by mohla uzrieť svojeho sokola. (Koll. Zp. I. 118.)

doomrzáť, -am: Ach, tak vám ma doomrzal. (N. Hlšk. III. 340.)

dopadať, -ám; dopadnúť, -nem; dopadúvať, -a: Zle to s ním dopadlo. — Bolo mi zima. Zub na zub mi nedopadúval. (Kukuč. X. 42.)

dopáliť, -ím: Či chcete trávu tlejúcu dopáliť a nalomenú trstinu dolomiť. (Kukuč. III. 14.)

dopekať, -á: Slnko dnes dopeká (= peče, hreje).

m. dopisnica *piš:* listok *alebo* karta
doplácanie, -ia

doplnenie, -ia; doplňovanie, -ia

doplňovať *o.* doplňat'

m. dopluť *piš* **doplávať**

dopočuť, -ujem: Ej, veru, nebudeme (rozprávať), mohli by nás títo pocestní dopočuť. (Dbš. Pov. I. 191.) — Slová Petrove nedopočuť dobre. (Dbš. Pov. III. 83.) Môžbyť o žene dačo dopočujem. (Č. Čít. II. 480.)

dopracovať, -ujem, prácu dokonat'; prestať pracovať

dopustiť, -ím: Elenka je šľachetná dušička, hotová nedopustiť nikomu krivdy. (Šoltésová III. 68.)

dorábanie, -ia: d. šindľov (N. Hlšk. II. 233.)

doráňať, -am: Pustil sa behom do lesa, nič nedbajúc, že je zas len bosý a nohy si dotlačie a doráňa. (Dbš. Pov. VIII. 14.)

doranený

dorastený; dorastlý

dorezaný: Ten je dorezaný (= opitý)

doredikať, -ám, ťažko dopraviť; — sa

doriadený: na špatu doriadený

doriadiť, -ím; — sa

dôroba, -y = výroba

dorobiť sa čoho: Muž sa chleba nedorobí, nech sa, čo chce, spína, jak žena do krčmy nesie, čo má niešť do mlyna. (Gavlč. II. 337.)

dôrobok, -bku = výrobok: Pustú orte pažiť, z dôrobku sa poctivo živte. (Hollý 302.)

dorovnať, -ám; dorovnávať, -am

dorúbaný: Stojí koník osedlaný, pri ňom Janko dorúbaný. (Sl. ps. II. 82.)

dorúcať, -am

dosahovať, -ujem: d. cieľ; (viaže sa aj s akuzatívom *o.* dosiahnuť)

m. dosavád' *piš:* **dosiaľ, doteraz**
dosiahnuť, -nem: Naveľa sme dosiahli polovicu cesty. (Kukuč. XIV. 90.)

dôslednosť, -ti: Viedenská politika, hoci nie vždycky zjavne, ale zato s veľkou dôslednosťou, podlamovala svojim Slovanom nohy. (J. Škultéty: O Slovákoch 71.)

doslov, -u = (epilog)

dostať sa, -nem sa: Ved' som sa dostala na to, čomu by som sa nikdy nebola ponazdala. (Dbš. Pov.)

dostih, -u; **dostiha**, -y; prázdna chvíľa, dost' času: K tomu teraz nemám dostihu

dostihnutie, -ia

dôstoj, -a: Tancovala znamenite. Pohyby voľné, plné grácie a dôstoja. (Kukuč. XIII. 35.)

dostredivosť, -ti, sila centripetálna

dostrojif, *v.* dostrájat'

dosvedčiť, -ím; **dosvedčovať**, -ujem; **dosviedčať**, -am: To je skúsenosťou dosvedčené.

došliapaný: koňmi došliapaný

došúchaný = ošúchaný, otrhaný, obnosený

dotárať sa, -am sa = pritúlať sa: Odkiaľ, z ktorej sveta strany ste sa k nám zasa dotárali?

doteperiť sa, -ím sa, ťažko prísť ta, kde si mal už dávno byť

dotierať, -am: Nedbá ani na muchy, ktoré na neho bezočivo dotierajú a po tvári sa pasú. (Kukuč. I. 29.)

dôtklivý: d. reč

dotlčený

dotrieskať, -am

dotvrdiť, -ím; **dotvrdzovať**, -ujem: d. prísahou; slová skutkom

dotyk, -u: bod dotyku

dovedať sa, -ám sa; **dovedovať sa**, -ujem sa, spytovať sa, vyzvedáť sa

dôverovať, -ujem *niekomu*

dovezený: tovary z cudziny dovezené

dovidieť, -ím, dozrieť (okom)

dovolif, -ím; **dovoľovať**, -ujem: Dovolil som si primoc — odpusťte. Viac sa nestane... (Kukuč. XIII. 30.)

dovozný: d. tovar

dovrávanie, -ia, dohováranie

dozorný: d. vojak

dožatý: pole dožaté

dožičiť, -ím: Pohárik piva ti nedožičí. Radšej si vypýta srvátky v niektorej chalupe. (Rázus: Svety I. 23.)

dožínať, -am

dožiť, -žijem: Strach a hrúza, čoho ešte nedožiješ. (Kukuč. IV. 191.)

dračisko, -a, veľký, ohavný drak

drahne, *prisl.* = mnoho: Keď sa porátame, pošlem na Ančino meno drahne, čo mi aj nepíše. (Hronský: Chlieb 311.)

drahota, -y: Drahota neslýchaná, vyžiť nemožno, jest' nieto čo, šatiť sa nieto čím a rekvirovačka mi ešte i dušu vyťahnu z ľudí. (Timrava: Hrdinovia 152, 11.)

drahotný: d. prídavok

drahý: Mladý vek je drahší od čistého zlata, bo zlato sa navráti, ale nikdy mladé letá. (Ht. Sl. ml. 245.)

drancovanie, -ia: dať sa do drancovania

drapačka, -y, nástroj na česanie vlny

drápačka, -y, ženská, čo driape perie

drať, deriem: Kričať, ako by ho drali.

drážiť, -im = dráždiť: Dávajú ma za mäsiara: mäsiar mäso váži, s cudzími sa dráži, nepôjdem zaň. (Koll. Zp. I. 63.)

drbať, -bem = trieť, drať, biť

drbolif, -ím *v.* drobčiť

drdlať, -em, dudlať, dudrať, frflať

drdlavý, dudlavý

drelej, *prísl.* = prv, drier: Turci, drelej než sa kresťanské vojská sošikovaly, uderili na zámok. (Let. M. S. VII. 55.) — Ukážem drelej, ktoré národy tu bydlely. (Let. M. S. VII. 2. 6.)

dreň, -a = stržeň, duša dreva (Bern.)

dreň, -u, strom (*Cornus mascula*)

drený *ν.* drier

drevenenie, -ia

drevený: dr. noha, stavba, uhlie

drevniak, -a = črvotoč

drezina, -y (*fr.*)

drgnúť *ν.* drgat'

drgotáť, drgocem = drkotáť: Od zimy drgocú zuby.

drhák, -a, handra na drhnutie

drhlenie, -ia

drhnúť, -nem, škrtiť; — sa

drhnutie, -ia

drholec, -lca = dereš: Na drholec niekoho natiahnúť. (Bern.)

drchľaf, -lem = strapatiť

drchňa, -ne, strapatá ženská

driapať, -em: papier, handru, šaty driapat'

driek, -u: Ja myslím, ako sa vydá, stučnie. Jej mať tiež mala takýto driek, len preštiknúť: a o dva roky — dieža. (Kukuč. II. 148.)

driemkať, -a: Driemka sa mi, driemka, treba mi postielky. (Koll. Zp. I. 175.)

Drienčany, -an, obec v Gemerskej

drienkový

drier sa, driem sa, namáhať sa

driehmáč, -a

drkot, -a

drlancovať, -ujem = trhať (v samopaši): Mať napomínala deti,

aby nedrlancovaly na sebe šaty.

drmať, -em = trhať (zo zlosti): Chytil Mateja za plece a drmal ho, ako by mu chcel dušu vytriasť. (Lipa I. 3.)

drnda, -y: Keď mi dcéru nechcete dať, dajte si ju vymalovať starým syrom na vráta a ty, drnda prekliata, choď sa potom na ňu dívať. (Koll. Zp. I. 385.)

drobievať, -am: d. chlieb

drobky, -ov, mrvance

dromedár, -a, *pl.* dromedáre (*Camelus dromas*)

drotár, -a: Drotár som ja, drotár budem, drotárom chcem zostať, a keď pôjdem po uliciach, tak si budem spievať: Hrnce, misky i randličky dajte drotovať ženičky. (Sl. ps.)

drotárča, -aťa, dieťa drotárovo

drotárčina, -y, reč drotárov

drotáreň, -rne, dielňa drotárov

drotárik, -a

droždiareň, -rne

drožďový

drslavý, drsnatý, drapľavý

dršky, -iek, žalúdok zvierací; **drškový**: dršková polievka

drugačka, -y, vreteno na hrubú vlnu

drugať, -ám, priať vlnu na hrubo: nohami drugať (kopat')

druhorodenec, -nea, druhý syn

druzg, -u: Ako čo by sa všetky hory druzgom lámaly, tak zahučalo v povetrí. (Dbš. Pov. IV. 74.)

druzgať, -am, lámať, prašťať: Sneh zmrzlý pod nohami druzgá.

druzgot, -u: Ach, môj milý, aký

víchor — druzgotom letia
 hŕby hôr. (Č. Čít. II. 90.)
družič sa, -ím sa, tovarišiť sa
drviť, -ím: Cigáni drvia kameň,
 skálie.
držať, držím: Prepáč, ale v tej veci
 nedržím s tebou. (Kukuč.
 XXIV. 174.)
m. držať slovo *piš*: stáť v slove;
m. držali sa za múdrych *lepšie je*:
 pokladali sa za múdrych (S.
 Czambel.)
dub, -a: duby váľať = robiť ko-
 trmelce; s duba spadlá žaloba
 = žaloba neočakávaná
dubasiť, -ím, nohami dupkať
ďubkať, -ám: Vyletel na oblok. Tak
 dlho doň ďubkal, kým mu ne-
 otvorila. (Dbš. Pov. V. 42.)
dubkom, *prísl. v.* dupkom
Dubnica, -e, obec v Trenčianskej
duclatý, **ducnatý** = tlstý (o de-
 ťoch)
dúčela, -y, písťala: Vždycky bu-
 dem vám na vďačnú dúčelu
 pískať. (Hollý.)
dudať, -ám = gajdovať: Taký sa
 mi chlebič udal, že pod kôrkou
 kocúr dudal. (Sl. ps.)
dudla, -y = dudlavá ženská
dudlák, -a
dudlavec, -vca; **dudlavý**
dudrák, **dudroš**, -a
dudravý
duh, -u, úžitok, zdravie, sila: k du-
 hu
dúha, -y: Hore Hronom, dolu Hro-
 nom dúha vodu pije: kto Slo-
 vákov zamiluje, sláva mu! Nech
 žije! (Veniec 320.) — Pije ako
 dúha (veľa).
duch, -a: duch času

dúchací, -ia, -ie: dúchací hudobný
 nástroj
duchna, -y, **duchna**, -e: Povedz,
 dievča, povedz pravdu, či máš
 duchny, či máš ládu. (Koll. Zp.
 I. 222.)
duchniarka, -y: Duchniarkami
 nazývajú ženy, ktoré o svadbe
 s nevestou odvážajú duchne a
 družbom ich žartom predávajú.
 (Sl. let. VI. 290.)
duchoborci, -ov, rozkolníci ruskí,
 zapierajúci Ducha svätého
dúl, -u, dobytčí mor: Aby statok
 na dúl alebo iné choroby ne-
 kapal. (Dobš. Obyč. 61.)
dumavý: d. zrak
Dunaj, -a: Ani tak netečie ostri-
 homský Dunaj, ako ide dievča,
 keď ho vidí šuhaj. (Sl. ps.)
Dunajská Streda, obec v Bratislav-
 skej
duňčo, -a, meno psa
Ďuňda, -y: Naša spevohra „Hoja
 Ďuňda, hoja“ slúžila pôvodne
 ku cti Lade, bohyni lásky.
 (Koll. Zp. I. 398.)
dupkať, -ám: Mládencov bolo hod-
 ne; dupkali oni ohnivo krpček-
 mi o nevydláždenú zem a tu i tu
 podhodili svoje tanečnice do po-
 valy. (Kukuč. XII. 7.)
dupkom, *prísl.:* Inému by boly
 vlasy dupkom vstávaly od
 strachu. (Dbš. Pov. I.)
dupný, dutý, práchnivý
dupotať, -cem: Deti dupocú bosé
 po izbe, ženám idú jazyky ako
 mlyny, dievčence spievajú.
 (Tim.: Mocnár 35. 14.)
dura, -y = hlúpa ženská
durdif, -ím; — sa: Mať sa durdila

a sestra ma urážala. (Kukuč. I. 126.)
duríť sa, -ím sa = náhliť sa; hnevať sa
dusenina, -y = dusené mäso
dusiť, -ím: Katici sa tisnú slzy do očí a v hrdle ako by ju dúсило. (Kukuč. IV. 43.)
duševný: d. choroba, činnosť, práca; duševné spasenie
dušička, -y: Elenka je šľachetná dušička, hotová nedopustiť nikomu krivdy. (Šoltésová: III. 68.)
dvere, dverí: podo dvermi, pred dvermi
dvihadlo, -a
dvíhať sa: Dvíhalo sa v ňom celé more citov a búrilo. (Kukuč. II. 132.)
dvojačky, -čiek, dva hrnce s jednou rúčkou
dvojcievový: d. puška
dvojetihodný, titul ev. farára
dvojča, -aťa: ... také by mu dvojča tá porodila. (Dbš. Pov.)
dvojdvorový: d. pes (dvoch dvorov)
dvojkrydlový: d v o j k r ý d l o v é dvere
dvojne = dvojnásobne: Počkaj, odplatím ti to dvojne. (Sldk.)
dvojrázový
dvojsečný: d. meč
dvojtriedny: d. škola

dvojženáč, -a, kto má dve ženy (bigamus)
dvorana, -y: Ona prepustila svoju dvoranu mládeži na zajtrajší ples. (Kukuč. IV. 32.)
dvoriť si, -ím si = pýšiť sa: Šuhajko si dvorí, že má kone, voly, a ja si tiež dvorím, že mu neotvorím. (Sl. ps. 206.)
dych, -u: mať krátky dych; jedným dychom. — Svoj slovenský národ budem brániť do posledného dychu. (Rázus: Svety I. 63.)
dýchavica, -e: Neraz vyskočil z postele, trápený dýchavicou, a pristúpil k obloku. (Kukuč. IV. 108.)
dychčať, -čím: Dychčí ako mech, do tvári mu bije krv a kečka sa mu parí. (Rázus: Svety I. 41.)
dychot, -u, silné dýchanie
dyla, -le (*nem.*), doska na dlážku
dýlovať, -ujem, robiť podlahu (deliny) z dosák
dyňový
džentra, -y (z *angl. gentry*), zemianstvo
džentrik, -a, veľkostatkár, zeman; inteligent s názormi nedemokratickými
džgať, -ám, pchať
džugať, -ám, štuchať; **džugnúť**, -nem, štuchnúť
džurdžať, -í: potôčky džurdžaly

E

e! *ctsl.* je znakom nechuti a neľubosti. Artikulujeme ho krátko a odchyľne od normálneho *e*.

Takéto *e* zneje temno. (B. Letz):
 E — ja som opilý bohuprisám...
 (Kukuč. II. 139.)

-ec *ϕ.* **-ek**

efekty, -ov (*lat.*), veci pohnuteľné, cenné papiere, zmenky

efor, -a (*gr.*), hlavný úradník špartánsky; starší študent v alumnii

egoizmus, -mu (*lat.*): Dobre padne vídať nerozlučných priateľov v týchto časoch chladného, vypočítavého egoizmu. (Kukuč. XVI. 81.)

egreš, -a = poľka (*Bacca grossularia*)

eh! *ctsl.* označuje nechúť, neľubosť a nespokojnosť (B. Letz): Eh, ale ma prehnalo, keď som bol na dvore! (Kukuč. VII. 79.) — Eh, taký život, nepokoj, neistota a to otroctvo. (Gr. Taj. II. 55.)

ej! *ctsl.*: Ej, keby mala tú moc, iste by jej (vojny) nebolo. (Kukuč. II. 136.)

-ek, **-ec**. Rodinné mená na **-ek**, **-ec** skloňujeme, vynechávajúc **e**, teda Tománek, Tománka; Galvánek, Galvánka; Florek, Florka; Hudec, Hudca .

ekloga, -y (*gr.*), pastierska, idylická báseň

ekrazit, -u, výbušný prach

elán, -u (*fr.*), nadšenie, zápal, rozmach

elastičnosť, -ti

elegantný (*lt.*), ozdobný, vkusný, pekný

elektrický (*gr.*): elektrická batéria, indukcia, lampa, prúd, zvonček

elektromagnetizmus, -zmu (*gr.*), elektrická sila v spojení so silou magnetickou

elementárka, -y (*lat.*) = ľudová škola

eliminácia, -ie (*lat.*), vylúčenie

eliptický, (*gr.*)

emigrantka, -y

emisný *ϕ.* **emisia**

encyklika, -y (*gr.*), papežský list, adresovaný biskupom a veriacim, obsahuje výklad o náboženských, verejných, sociálnych a iných aktuálnych otázkach

encyklopedický (*gr.*) *ϕ.* **encyklopedia**

entuziast, -a (*gr.*), nadšenec; **entuziastický**

epika, -y (*gr.*) básnictvo bohatierske; **epický**

episkopálny (*gr.*): episkopálna cirkev, biskupská cirkev v Anglicku

epochálny (*gr.*), tvoriaci dobu, významný: Kúpi cez rok pár kníh a myslí, že urobil niečo epochálneho za svoj národ.

Ernest, -a

esenciálny (*lat.*) *ϕ.* **esencia**

eskamotér, -a (*fr.*) *ϕ.* **eskamotáž**

eskontovanie, -ia (*fr.*) *ϕ.* **eskont**

Eskulap, -a (*Aesculapius*), boh lekárstva u Rimanov

estét, -a (*gr.*) *ϕ.* **estetika**

etiketný *ϕ.* **etiketa**

etymologický (*gr.*) *ϕ.* **etymologia**

eucharistický (*gr.*) *ϕ.* **Eucharistia**

Europanka, -y

Evička, -y: Volali ich Evičkou a Janíkom. (Dbš. Pov.)

evakuačný, (*lat.*) *ϕ.* **evakuácia**

evanjelický, *nie*: evanjelický: evanjelická cirkev

exaktnosť, -ti (*lat.*) *ϕ.* **exaktný**

examenátor, -a (*lat.*), skúšajúci;

examenovať, -ujem

exekúcia, -ie (*lat.*): pod ťarchou **exekúcie**

exemplár, -a (*lat.*): po jednom exemplári
exercičný *o.* **exercície**
exhorta, -y (*lat.*), reč duchovná, kázeň; **exhortátor**, -a = kazateľ
exkluzívnosť, -ti (*lat.*) = výlučnosť
exkomunikovať, -ujem (*lat.*) = vyobcovať z cirkvi; **exkomunikačný**

exminister, -tra (*lat.*) = bývalý minister
expedovať, -ujem (*lat.*) = vypraviť, vypracovať, zasielať
exportovať, -ujem (*lat.*), do cudzozemska vyvážať
exteritoriálny (*lat.*) *o.* **exteritorialita**

F

fábor, -u; **fáborka**, -y (*fr.*), stužka rozličnej farby, ktorú dievky kolo čela nosia. (Dbš.)
facnutie, -ia
fačkovať, -ujem: Aby ľahkomyselne s ohňom nefačkovali. (N. Hlšk. I. 257.)
fačovať, -ujem (*nem.*) = povíjať, zaviazat'
fafrať, -em, mazať
fafrnok, -nka, malý človečik, dečko; stravec, malý kúsok: Kde tu vinica niektorého malého gazdu: niekde fafrnok, že bys' ho plachtou pokryl, inde väčší kúsok. (Kukuč. IV. 147.)
fajčiarsky
fajčiť, -ím; **fajčievať**, -am: Fajčia a vyprávajú všelijaké skúsenosti. (Rázus: Svety I. 228.) — Besedujú ako vždy veselo a fajčia cigary. (Rázus: Svety I. 226.) — Viem ja, syn môj, že si vlni poza humná fajčieval, a to ma mrzí. (Kukuč. X. 8.)
fajčivo, -a
faklička, -y
fakliť, -ím = páliť; rúbať, ťať
faktor, -a (*lat.*), dozorca
faktorstvo, -a

fakulta, -y (*lat.*) prírodovedecká f.
falcovať, -ujem (*nem.*) = skladať (**faldovať**) (*nem.*) = robiť záhyby
falošný: falošná prisaha, f. prorok
falzifikátor, -a (*lat.*) *o.* falzifikovať
Fándly, Jur (1754—1811)
fánka, -y = šiška
farbievať, -am
farbosleposť, -ti = daltonizmus, neschopnosť rozoznávať farby; slepota na farby
farizejský
farizejstvo, -a = pokrytectvo
farmár, -a *o.* farma
fasovať, -ujem (*nem.*), dostávať (chlieb, plat); = obšívat'
febr. *skrát.* február
federalista, -u; **federálny** *o.* **federalizmus**
Fejérpataky, Gašpar (1794—1874)
Femka, -y, spolok, ktorý mal cieľ zakladať maďarizačné školy, knižnice a odväzať slovenské deti medzi Maďarov, aby sa celkom odnárrodnily
fena, -y, suka; zlá baba
Fenícia, -ie; **fenický**
feriálny (*lat.*) *o.* **ferie**
Ferko, **Fero**, -a = František, Frano

feudálny; feudum, -da, majetok,
viazaný istou postupnosťou de-
dičnou *o.* feudalizmus

fiala, -y

fíčať, -í; fíčievať, -a: Chlapom na
vojne gule popri ušiach fíčie-
valy

fíčúr, -a, parádnik, švihák

figliar, -a: Hoci je len ako päst',
ale figliar od koreňa. (Kukuč.
III. 189.)

fikanie, -ia

fikať, -ám = plakať (o deťoch):
Maroško má prečo fikať . . . (Rá-
zus: Maroško 12.)

Fíľakovo, -a, obec v Novohradskejž.

Filip, -a (gr.); filip, -a = rozum,
vtip: Čo všetko možno podujať,
keď jest peňazí a filipa. (Ku-
kuč. XXIV. 55.)

filolog, -a (gr.), pl. filologovia, jazy-
kospytec

filologický

filozofický *o.* filozof

Fin, -a; Finsko, -a; fínský; finčina

fintiť sa, -ím sa = cifrovať sa

fíškál, -a (lat.): Poradiť fíškála,
čo vie krivé narovnávať alebo
len takého, čo sa iba na bielu
vec chytí. (Hronský: Chlieb 7.)

Flám, -a; flámsky

flanel, -u, ľahká vlnená tkanina

fľaška, -y

flautovať, -ujem

flauzy, flauz (nem.), jalové výho-
vorčky; cereménie

flegmatický *o.* flegma

flintička, -y

flochnúť, -nem, uderiť; mrsknúť

Florenca, -ie; florentský

folklorista, -u; folkloristický *o.*
folklor

formácia, -ie (lat.) = útvar

forota, -y (nem.) = zásoba

fosforový

fotel, -u (fr.) = kreslo

fotograf, -a (gr.)

fragment, -u (lat.) = zlomok, zbytok

framforec, -rca = stravec *o.* fran-
forec

Francisci, Ján (pseud. Janko Ri-
mavský 1822—1905)

francličky, -čiek *o.* francle

franforec, -rca, zdrap: A z milej
strigy ani len franforce nez-
staly. (Dbš. Pov.)

františkánsky

frckať, -ám = striekať

frenúť, -nem; frenutý = napitý

frčadlo, -a, vlk (detská hra)

frčať, -ím: Cestou frčia jeden za
druhým koče a fiakre a za kaž-
dým sa zdvihne oblak prachu.
(Kukuč. XVI. 204.)

frčkársky

frflanie, -ia

frflavý

frfniak, -a = sopliak

frfotať: Vriaca voda frfoce

frfotavý

frfra, -y; frfrák, -a

frfrať, -rem *o.* frflať

frfravý; frfroš, -a

Frígia, -ie; frigický

frišký, frišný (z nem.) slovensky:
čerstvý, svieži

frizle, -ziel (nem.) = osýpky

frizúra, -y (fr.) = účes

frkať, -a: Z úst mu frkajú sliny,
gamby sa potrhávajú. (Kukuč.
III. 82.)

frndžanie, -ia

frndžať, -í: Zamíkli akosi všetci.
Iba vretená frndžia v šikov-

ných rukách priadok. (Timrava: Mocnár 38. 28.)
frknúť, -ne = odletieť
frumbia, -e, šnúra z čiernej a bielej vlny
fufnanie, -ia = huhnanie
fujak, -a, zimný prudký vietor so snehom i bez neho
fujazdenie, -ia
fujazdiť, -ím = utekať
fúkať, -am: Vietor fúkal od Poľskej ani čo by rezal. (Kukuč. II. 25.)

fundžať, -i = frčať
funenie, -ia: Nastala tichosť, iba funenie štyroch vretien sa ozývalo. (Timrava: Mocnár 32.)
furman, -a (*nem.*) Ako keď furmanovi voz do bahna zaviazne, tak ani oni nevedeli si rady. (Kukuč. XII. 86.)
furmančiť, -ím; **furmaniť**, -ím
furmanka, -y; vozenie nákladu
fúziky, -ov; **fúziská**

G

gabaf, -em, dať do poriadku, obliekať, čistiť *v.* ogabať sa
gáfor, -fru: Stratil sa ako gáfor.
gáganie, -ia *v.* gágat'
gagotať, -ce: Husičky gagocú, ženú sa kamsi k Váhu, kde majú svoje pastvisko. (Rázus: Maroško 3.)
Gajare, -ár, obec v Bratislavskej
Gajdel, -ďľa, obec v Nitrianskej ž.: Dnešný večer mu bol nesmierne dlhý, nemal konca ako Gajdeľ. (Kukuč. II. 28.)
gajdlianky, -nok, druh sliviek
gajdošfk, -a; **gajdoško**, -a
gajdy, gájd (gajdí), dudy; široké voľné šaty
Gál, -a; **Gálko**, **Gálo**, -a
galamutiť, -ím, miast', v neporiadok uvádzať, pliesť
galbačka, -y; **galbaňa**, -ne = krchniacka
galbák, -a, kršniak, krchniak, šujo
galbavý = krchnavý, ľavoruký
galejník, -a *v.* galeja
Galia, -ie; **galský**

galónik, -a *v.* galón.
galónkár, -a, predavač galónov;
galónkárka, -y
Gálko, -a *v.* Gál
gamba, -y: Z úst mu frkajú sliny, gamby sa potrhávajú. (Kukuč. III. 82.)
gambička, -y; **gambiská**, -a
gamboš, -a
gánok, -nka (*nem.*), chodba: na gánku
gáple, -lí (*nem.*) = ústa, pysky: Ten má dobré gáple = veľa je; veľa kričí
garád, -u: Preskočil garád.
garaj, -a, hrčiaci potok
gardista, -u *v.* garda
gaštanový
gavčať, -í, skučať, pišťať
Gavlovič, Hugolín, františkán (1712—1787)
gazda, -u: Gazdovia (boli dvaja bratia a hospodárili na jednu ruku) naprostred chyže plietli opálky. (Podjavorinská I. 17.)
gazdiná, -ej: Tri gazdiné varia,

tri rodiny sú pospolu. (Timrava: Mocnár 13.)

gazdinský: gazdinská škola

gazdovať, -ujem: Príde o všetko, lebo gazduje zo šaffa do šechtára. (Kukuč. I. 188.)

gazdovlivosť, -ti: Gazdovlivosť je prvá ctnosť gazdinej. (Kukuč. IV. 40.)

gazdovský: gazdovská škola

gazdovstvo, -a: Celé gazdovstvo bolo na cudzích rukách. A pri nich ver' sa nevzmáhalo. (Podjavorinská II. 101.)

gbel, -u (nem.), nádoba na vodu;
gbelík, -a

gdula, -y *ϕ.* dula

gebnutie, -ia = dochnutie

gebuľa, -e, otrava na ryby

gebul'ový

gebuziľ, -í, miešať; tárať

gecnúť, -nem, uderiť, strčiť: u. bičom; str. laktom

gejša, -e, japonská tanečnica

gejzír, -a (no.)

geleta, -y = diežka na bryndzu:
Pred kolibou bača umýva geletu. (Rázus: Maroško 219.)

Gelnica, -e, obec v Spišskej

geniálnosť, -ti (fr.) *ϕ.* geniálny

genitív, -u (lt.). Záporný genitív: Krížom slamy nepreložiť. Kde sa záporný genitív klást nemôže? *ϕ.* R. Uhlár: Slov. reč II. 5. 121.

geometria, -ie: analytická, deskriptívna geometria

georgína, -y, kvet (Dalhia variabilis)

Georgína, -y, krstné meno ženské

gesto, -a (z lat. gestus), pohyb, posunok

Giraltovce, -iec, obec v Šariši

girlanda, -y (fr.), kvetinové vence

gliedenie, -ia *ϕ.* gliadiť

gniavenie, -ia *ϕ.* gniaviť

gombár, -a, ručný dorábateľ gombíkov

graca, -ce = široká motyka

Grácia, -ie (lat.), bohyňa pôvabu, krásy u Rimanov

grácia, -ie, jemnosť, nežnosť v pohyboch a vo výrazoch: Tancovala znamenite. Pohyby voľné, plné grácie a dôstoja. (Kukuč. XIII. 35.)

grafický

grafika, -y, grafické umenie: kníhtlačiarstvo, litografia, farbotlač, rytectvo, fotografie, fototypia, heliografia, zinkografia; dekoratívna maľba

gramatický

granatier, -a. Doplň: Pozdejšie vojak vybraného vojska.

gregoriánsky: g. kalendár

grešo, -a, veľmi starý človek (potup.) (Bern.)

grganie, -ia

grlatý

grlo, -a = hrvoľ

grôpa, -y, tlstá struna (na basu)

Grónsko, -a; grónsky

groš, -a: Groš drží tuho a kým ho vydá, desať ráz ho v ruke obráti. (Kukuč. XIV. 118.)

grúlenie, -ia *ϕ.* grúliť

grúň, -a, hrebeň hory; príkra stráň chrastím porastlá: Grúň sa volá vrch s druhými v rade, keď má svoj sokor (vrchol), ale drikom s druhými sa drží. (Hdž. Čít. 161.) — Grúne s jednej i druhej strany sú vysoké a strmé. (Kukuč. XXVII. 76.) —

Hore grúňom — dolu grúňom ide bača s karabínom. (Sl. ps.) — Čie sa to ovečky na tom grúni pasú? (Sl. sp. 43.) — Dobre mi kosička na grúni kosila, keď mi moja milá vodičku nosila (Sl. sp. 213.)

guráž *piš* kuráž
gymnázium, -ia (*gr.*), *pl.*: -ziá, -ziám, -ziách
gynekologický (*gr.*) *v.* gynekologia
gytara *v.* kytara

H

habilitačný *v.* habilitácia
habkáč, -a
habkanie, -ia
habkať, -ám; neisto ísť, stúpať; nejasno hovoriť
hačať, hačkať, -ám (*dets.*) = sedieť
had, -a: Svíja sa od bolesti ako had. (Sb. M. S. I. 99.)
hádačí, -ia, -ie, čo slúži na hádanie
hádať, -am: Hádala bych, hádala, na koho bych badala.
hadí, -ia, -ie: hadia koža
haditý, ako had skrútený: h. čiara, rúra
hádkový
hádzat', hádzem: Bodaj ťa vred hádzal na našom prielazku, k nám chodíš na posmech a inde pre lásku. (Sl. ps. 69.)
hafan, -a, pes
hafkáč, -a
hafkanie, -ia
haha! hahaha! *ctsl.*: Haha, ale ste sa naľakaly! smiala sa im. (Kukuč. VII. 73.) — Murár — hahaha! vybúšila Katica v smiech. (Kukuč. IV. 83.)
hahotať (sa), -cem (sa), chichotať (sa)
hachľa, -le = drhlen

hachliar, -a = česáč ľanu
hachľovať, -ujem = česať ľan
hajať, -á (*dets.*), ležať, spať
hajčí, -ieho, poľný strážca
hajinkať, -ám *v.* hajať
hájničský
hájnik, -a, strážca poľa
hájný, -eho = hájnik
háklivec, -vca
kahľovať, -ujem (*nem.*) = háčkovat'
halaburda, -y *v.* haraburda
halaškovať, -ujem: leňošiť, zaháľat', zabíjať čas
halucha, -y, zelina (*Oenanthe aquatica*)
halušiť, -ím, hrmot robiť
haluzina, -y
haluzový
hamkať, -ám (*dets.*), jest'
hamovka, -y
hámrový
hana, -y: Toto nemá hany.
hanba, -y: To je hanba a posmech. — Hanba ti bude, ak sa to nenaučíš.
hanblivosť, -ti
Handlová, -ej, obec v Nitrianskej
handrársky
handrbulka, -y
handrkovanie, -ia

handrkovať, -ujem: Nech nás učia tú nemčinu handrkovať ústy, predsa bude naše srdce len slovensky hústi. (Veniec 36.)

hanič, -a

haniteľ, -a

hánka, -y, kosť na shybe prstov

hanlivý: h. spis, pieseň

hanopis, -u

Hanulienka, -y = Hanka: Čože koho do toho, že ja Hanku ľúbim, ja mojej Hanulienke ver čižmičky kúpim. (Sl. ps.)

Hanušovce, -iec, obec v Šariši

hapaf, **hapkať**, **hapinkať**, -ám

(*dets.*), sadnúť, padnúť

hapkať *v.* habka

hara, -y, u voziarov hrubá plachta, ktorou prikryvajú spotené alebo na zime stojace kone. (Dbš. Gerner.)

haraburdiť, -í = tárať

haras, -u (*fr.*), vlňa na vyšívanie; tkanivo vlnené, nazvané menom *fr.* mesta Harras; **harasový**

haraš, -u, lomoz, krik

haravara, -y = svada: Haravara sa strhla

háremový

harfička, -y

harfovať, -ujem

harfový: h. hlas

harinok, -nka

harkať sa = hašteriť sa: Začali sa dohadovať, harkať, vadiť. (Dbš. Pov.)

harma, -y, lárma, krik, vresk

Harmanec, -nca, obec vo Zvolenskej ž.

harmánkový

harmánok, -nku, liečivá zelina

(*Matricaria chamomilla*); **harmanček**

harmatanec, -nca = hrmot

harmonický *v.* harmónia

harmonika, -y: h. sklenená, ústna, ťahacia

harmonovať, -ujem: h. melodiou. —

To by s tým neharmonovalo.

harovať, -ujem, hluk, krik robiť; veselo hodovať: Jedli, pili, harovali a nad ránom všetci pospali. (Sb. M. S.) — Ten potom už haroval s nimi celú noc a vždy hotovými platil. — Chodili tam dakde do hostinca na celú noc harovať. (Dbš. Pov. III. 9. 68.)

harušiť, -ím, hrešiť niekoho

hasačert, -u, 1. vo mlyne pružina čiže palica do vretena vstrčená, ktorá otriasa múčnym pytlom, aby sa odlúčila múka od otrúb; 2. divoch, streštenec; zlý, nezbedný človek

hasený: h. vápno

hasidlo, -a

hasievať, -am

haspra, -y = skoba

hastopier *v.* netopier

hašteriť sa, -ím sa = hádať sa, dohadovať sa, škriepiť sa, vadiť sa

haštra, -y, kostrba čiže peň stromu tak obťatý, že konáre asi 6—10 coľov dlhé sa nechajú neodtnuté. Na takú haštru vešajú hrnce, mliečniky, aby vyschly. (Dbš.)

hačapa, -u; **hačapák**, -a, sprosták; nemotorný človek

Hattala, Martin (1821—1903)

háved', -di = chasa; sberba: Obsypaný háved'ou detí a v dome ani suchej kôrky. (Dbš.)

havran, -a: V osamelých sa havranov zmenil krdeľ sokolov. (A. Sldk.)

hazucha, -y, široký, štvorhraný golier: Hodil hazuchu svojej žltej haleny cez hlavu. (H. Vaj. BD. I. 39.)

hekľovať (*nem.*) *o.* háčkovat'

Hel'pa, -y, obec v Gemerskej

hemžiť sa, -í sa: Vôkol veže sú šiatre postavené, ľud sa hemží vôkol nich ako v mravenisku. (Kukuč. III. 148.) — Pred mestským domom hemží sa svet (= národ, ľudia). (Joz. Škul-téty: Slov. reč I. 78.)

hen, *prisl.* = tam, keď sa niekomu na predmet ukazuje: Videl som ho hen v háji.

herecký: herecká spoločnosť

herňa, -ne

het! = preč!: Chod' mi het s očú! (Chl'pk. Dram.)

heterogénny (*gr.*), cudzorodý; rozdielny

heverovať, -ujem (*maď.*), zaháľat', byť bez roboty: A ty domov! oborila sa richtárka na muža. Od rána tu heveruješ! Či nemáš inej roboty? (Timrava: V predvečer 29.)

historik, -a

hja, *ctsl.*, sprevádza väčšinou slabé vzrušenie a najmä nesúhlas (B. Letz): Hja, poručeno Bohu, vetí pomedzi zuby. (Kukuč. VII. 16.) — Hja, i hovädo vie, že najviac mäsiarov býva v beláskach. (Kukuč. VII. 26.)

hľadať, -ám: Čože ste neprišli včera, keď sa jednali? zavolá richtár, ved' sme vás hľadali ani

ihlu! (Timrava: V predvečer 18.)

hľadiet', -ím; **hľadiovať**, -am: Keby som na dačo nehľadel, ved' by ti ja ukázal. (S. Czambel.)

hľadisko, -a je miesto, s ktorého sa hľadí na niečo

hľadište, -ťa (v divadle)

hľadkať, -ám, rukou voľne po tele, po vlasoch ťahal a tak náklonnosť na javo dávať. (Dbš.)

hladoš, -a: Hladoši! Lahko žiť, nič nerobiť, a ty mu pchaj do pažeráka svoje mozole. (Kukuč. III. 22.)

hlaholiť, -ím: Zvony hlaholia vo velebnom súzvuku zo zvonice. (Kukuč. XII. 109.)

hlas, -u: hlas žalostný, prosebný. — Hlas má čistý a trváci, takže vývodí nad všetkými ostatnými hlasmi. (Kukuč. IV. 51.) — Po hlase som ho poznal.

hlásať, -am: Ukázali, že ľahko hovoriť a navrhovať, ale vykonávať, tvoriť, uviesť do života, čo sa hlásalo, pripraviť mu pôdu a podmienky zdaru a uskutočnenia nie je ľahko. (Kukuč. XXVII. 143.)

hlásiť sa, -im sa; **hlásiť sa** o svoj podiel z dedičstva; **hlásiť sa** o slovo

hláskoslovie, -ia, náuka o hláskach

hlások, -sku *o.* hlas

hlava, -y: h. rodiny, štátu: Ty si bola niekedy všetkých krajín hlava, v ktorých tečie Dunaj, Visla i Morava. (Veniec 7.)

hlavaj, -a: Maroško ľahko neuhne. Je on hlavaj — hlavatý. (Rázus: Maroško 23.)

hlavienka, -y *ϕ.* hlaveň
hlavisko, -a, veľká nepekná hlava
hlavište, -ťa (Hv.), hlaveň pušky
hlbava, -y: (On) preniká srdca
 všetky žily i duše všetky hlba-
 vy. (Botto: Sp. 212.)
hlesnúť, -ne, hlas vydať, muknúť:
 Sadli na lavičku pod ostreším!
 hlesnú kedy-tedy slovíčko. (Ku-
 kuč. V. 15.)
hlemždiť, -ím, mlátiť, biť, tĺcť
hlen, **hlenistý** *ϕ.* hlien, hlienistý
hlinenka, -y, hlinená fajka
hlinistý, čo v sebe obsahuje hlinu
hlinka, -y: maliarska, červená, ze-
 lená, žltá hlinka
hlístnik, -a, zelina (*Centaurium um-
 belatum*)
hlístový, hlístny
hlivenie, -ia: Vznikla silná snaha
 vyviest' národ z hlivenia du-
 chovného. (J. Škultéty: O Slo-
 vákoch 73.)
hlivieť, -iem, leňošiť, zaháľat'; ži-
 voriť: Čo budeme takto hli-
 viet'? Či sme došli sem vyliho-
 vat'? (Kukuč. XVI. 160.)
hlobidlo, -a, tĺk
hlobnúť, -nem = uderiť: Hlob-
 nem ťa kyjom
hlodavec, -vca
Hlohovec, -vca, obec v Nitrianskej
hlomon, -u, hlomoz, krik, vresk:
 Či nečuť v diaľke hlomon ko-
 pýt jazdy? (Ppk.)
hlomoníť, -ím = hlomozit'
hložie, -ia: Kry šípov a hložia
 červenaly sa od svojho drob-
 ného ovocia. (J. Jesenský: De-
 demokrati 291.)
hložina, -y, hložie
hltan (pharynx)

hltanie, -ia
hltat', -ám, hlcem; **hltnúť**, -nem
hltavica, -e, vták (*Ardea alba*)
hltavosť, -ti
hltavý
hltoš, -a = hltavec
hluchnutie, -ia
hluchonemosť, -ti
hluchý: Hluchý je ako peň.
hluk, -u: Hluk a vrava ozývala
 sa na všetkých stranách. (Ti-
 mrava: Hod 76.)
hlupaňa, -ne, hlúpa ženská
hlušica, -e, konská veľká slivka
 (*Prunum equinum*)
hlušiť, -im: hlušiť ryby = na ten-
 ký ľad kyjom alebo kameňom
 tĺcť, čím sa ryby pod ľadom
 omráčia a potom vyplávajú.
hl'uzník, -a, zelina (*Scrophularia
 nodosa*)
hmla, -y: Po hmle sa vyčasillo:
 slnce ju podistým rozohrialo a
 poslalo kamsi, aby nezavadzala.
 (Kukuč. IX. 299.)
hmýrenie, -ia *ϕ.* hmýriť sa
hmyzoslovie, -ia, (entomologia)
hnedky, *prisl.* = hned': Ale sa
 hnedky stratilo zjavenie. (L.
 Štúr: Spevy 20.)
hnev, -u, prudké pohnutie mysli
 nad utrpeným bezprávím, či
 skutočným, alebo domnelým,
 nad odporom, s ktorým v ži-
 vote sa stretávajú naše snahy,
 vôbec nado všetkým protiven-
 stvom, ktoré skusujeme. (S. N.)
hnevník, -a, kto sa hnevá; s kým
 sa kto hnevá; rušiteľ pokoja;
 nepriateľ
hnidoš, -a = všivák
hniezdenie, -ia

hniezdo, -a: Ako keby bol pichol do osieho hniezda — taký bol na maďarskej strane účinnok patentu. (J. Škultéty: O Slovákoch 210.) — Každý miluje svoje hniezdo. Niet hnusnejšieho vtáka nad toho, čo si do vlastného hniezda fáka.

hniľač, -e, hnilé veci, leňosi

hnilač, -a, hnily kmeň stromu

hniličiť sa (o hruškách)

hniličkať sa: Hrušky sa hniličkajú.

hnilko, -a = hniliak

hnilý: h. drevo, zimnica; lenivý

hnojavka, -y = hnojnica

hnojiť, -ím; — sa

hnojivo, -a, čím sa hnojí

hnojovisko, -a = hnojisko

hnúť, hneť; — sa

hoblík, -a (z *nem.* Hobel): Keď prišla v hospodárstve ťažšia robota, vyhýbal jej a vrátil sa k hoblíku. (Kukuč. XII. 21.)

hod, -u = sviatok: Hod boží, Vianoce

hoden, hodna, hodno: Hana je veru nie hodna, abys' k vôli nej tu ostal alebo odišiel. (Kukučín. VI. 19.) — Neni hoden počúvať, hodno sa učiť.

hodiny, -ín: vačkové, visiace, vežové, slnečné: Na veľkých visiacich hodinách v jedálni... odbila jedna po polnoci. (J. Jesenský: Demokrati 7.)

hodiť, -ím: Hodil chlapca o zem.

hodonka, -y = zimnica (nazvaná tak od mesta Hodonína; v bariatom okolí ktorého často sa objavovala)

hody, -ov: Výročné vianočné sviat-

ky liptovským Slovákom sú Hody, juhovýchodným Kračún. (J. Škultéty: O Slovákoch 20.)

Hodža, Michal Miloslav (1811—1870)

hofier, -a: Tej sa to páčilo. Bože môj — ako by nie? Chudobná hofierova dcéry stane sa domkárkou. (Kukuč. VI. 118.)

hojda, -y = kolíska: Ešte bola v hojde maličká. (Hdž.)

hojdať, -ám = kolísať; — sa

hojivý: hojivá sila

hojkať sa, -ám sa = hojdať sa, kolísať sa; **hojkadlo**, -a

hojza, -y, veľká, nemotorná ženská

holba, -y (*nem.* Halbe): h. mlieka, piva, vína; **holbička**, -y

holdoš, -a, tulák, darebák

holec, -lca, holý, bezfúzy mladík

holengačka, -y v. holengať sa

holina, -y, holá zem

holiť, -ím: Dlho neholená brada pustila husté strnisko, ktoré starcovi ešte viac staroby dodáva. (Kukuč. XI. 114.)

holizeň, -zné, kde ničoho nieto, holá zem

Hollý, Ján (1785—1849)

holomráz, -azu: Po Troch kráľoch zavítala prvá zima — dalmaťtínska totiž. V noci holomrazy so srieňom, vo dne slnce a teplo. (Kukuč. V. 201.)

holoruč, *prísl.*, s holými rukami

bološ, -a = holáň

holub, -a: Šedivý ako holub.

holubäcina, -y

holúbka, -y = holubica

Holuby, Jozef Ľudovít (1836—1923)

holučičký, celkom holý. (Kukuč. VI.)

holyš, -a, holý, nahý človek; krátko ostrihaný

homočistý = piesočnatý

homočný, v homoku rastúci

homok, -u, drobný piesok: Slávsky národ raje tvorí v homoku. (Koll.)

homôlka, -y: Nesie niečo vajec, dve homôlky tvarohu a hrudku masla. (Rázus: Svety I. 6.)

homrať, -rem, hundrať, šomrať, mrmlať: Celou cestou homral. (Dbš. Pov.)

honcovať sa, -uje sa: Zajace sa honcujú

honcuľa, -e, nemravná ženska, ktorá sa honí za chlapmi

honelník, -a, pomocník valachov, nadháňajúci ovce

hontrlať, -ám, kolísať, holengat': Aby ich nemusely celú noc hontrlať. (Let. M. S. X. 1. 49.)

hopsa! *ctsl.*, tak hovoria pri skoku, pri poskakovaní: Hopsa, chlapci, od zeme! (Sl. ps.)

hora, -y: Za horami, za dolami, až hen za Červeným morom. (Sb. M. S. I. 98.)

horavý = horľavý

hore, *prisl.*: hore riekou, hore vodou = proti prúdu. — Zajac hore vrškom utekal.

horec, -ca, zelina. (Gentiana asclepiada)

horekovanie, -ia: S plačom a horekovaním vypravádzali ich všetci domáci až po cintorín. (Zlatovláska 4.)

horenka, -y, malá hora: Tam s tej horevky ktosi ma volá. (Sl. ps.)

horeros, -a: Šuhajko, horenos, neradi sa máme, neradi za tebou dvere zatvárame. (Koll. Zp. I. 189.)

horica, -e = horička, hôrka: Šiel s kosenia a nedalo mu, aby obišiel ženu, ktorá hrabala ovos pod horicou. (Kukuč. II. 11.)

horieť, -ím: Oči mu horely túžbou a nádejou. (Kukuč. I. 116.)

— Ani tak nehorí svieca farárovi, ako horí dievča proti šuhajovi. (Sl. ps.) — Horí vo mne lásky plameň. — Horí mi srdiečko plameňom. (Ht. Sl. ml.) — Horelo srdiečko plameňom, keď dohorelo, zostalo kameňom. Moje srdiečko za dievčatom horí. — Drevo nechce horieť. (Bern.) — Náhli sa, ako by horelo. (Bern.)

hôrka, -y: V tej hôrke býval aj jeden vlk pľuhavý. (Dbš. Pov.)

horknutie, -ia

horkosť, -ti: Jeho tvár prezradzovala najväčšiu horkosť, akú len mohla vzbudiť minulosť v jeho prsiach. (Kukuč. XII. 23.)

horký: horká voda, h. pálené. — Neni hoden sladkého, kto neskúsil horkého. (Bern.)

horký, horkýže, horkáže — upotrebuje sa často v zápornej odpovedi: Horké jeho peniaze, kde by ich vzal. (Bern.) — Horké moje zdravie.

horlivosť, -ti: Často i zd'alsa dochádzali hostia zpočiatku z národnej horlivosti, pozdejšie za duševným pôžitkom. (Kukuč. XIII. 16.)

hornatý: h. kraj

Horniak, -a: K vinobranu Dolniak nože brúsi, Horniak repu kope, dievky trú konope pri mesačku. (K. Kuzm. Veniec 104.)

horničan, -a, obyvateľ hornej časti dediny alebo mesta. (Koll.)

hornorakúsky

hôrny: hôrni chlapani = zbojníci v horách

horopis, -u (orografia); **horopisný**

horovať, -ujem, bývať v horách; **horovať sa** (o koňoch)

horúci, -a, -e: h. peklo, h. láska. — Slniečko horúce, nepáľže ma. (Sl. ps.) — Horúce rty dotkly sa ruky spanilej. (Nitra V. 301.)

horúco, *prisl.*

horúčava, -y: V izbe je letom veľká horúčava. (Kukuč. XIV. 11.)

horúčka, -y, týfus; **horúčkový**

horúčosť, -ti: Dym a plameň valil sa z nich a sám popelvár omdlieval od horúčosti. (Dbš. Pov. VI. 45.)

hospodársky = gazdovský

hostinský, -ého

hostiteľ, -a: Mali sme cestu pred sebou, nezbývalo nám ako odobrať sa od hostiteľov. (Kukuč. XXVII. 52.)

hotelový

hovenie, -ia *o.* hovieť

hovieť, -am

hra, -y, *pl. g.* hier

hrabáčka, -y: Dolu pri potoku ťahajú sa lúky s bielym krídľom hrabáčok. (Kukuč. XVI. 176.)

hrable, hrablí; tiež drevená ohrada na rieke, kde splavené drevo sa zadržuje a na sucho vyťahuje

Hrabušice, -íc, obec v Spišskej ž.

hrada, -y, záhon v záhrade: Ja nemám poľa, iba tie dve škvarky pod ľan a pod zemiaky, a hradu pod kapustu. (Kukuč. XXIV. 12.). — Pod briežkom sú jazerá, okolo nich nasadili kvetinových hriad. Hradý práve kvitnú, od nich sa šíri vôňa kvetov. (Kukuč. IX. 203.); *zmenš.* **hriadka**, -y: Kvietka je bujné a čerstvé, ani na jednej hriadke nevidno uvädnutého listu alebo odkvitnutého kvietka. (Kukuč. IX. 203.)

hradenie, -ia *o.* hradit'

Hrádok, -dka, obec v Liptovskej ž.

hradská: Mal som frajerečku pri ceste, pri hradskej. (Sl. ps.)

hrachovica, -e = hrachová polievka

hrachový: h. polievka

hraniet, -ie, hniť, práchnivieť: plátno zhanelo *o.* zhraniet'

hráštek, -a

hrbatosť, -ti

hrblavý, nerovný, s hrbmi

hrboš, -a = hrbáč

hrča, -e: Od tvrdej hrče i sekera odskakuje. (Gr. Taj. XI. 26.) — Navrie hrča na hlave, keď človeka udrú.

hrčať, -í: kolovrat hrčí; voz hrčí po ulici

hrčovatý; **hrčovitý**: h. ratolesť

hrdielece, -a; **hrdielečko**, -a

hrdlačíť, -ím = trápiť sa, moriť sa

hrdlo, -a: Tak kričal, ako mu len hrdlo dalo. (Dbš.)

hrdlovanie, -ia *o.* hrdlovať'

hrdomyseľný

hrdúsenie, -ia = škrtenie
hrebienok, -nka *ϕ.* hrebeň
Hrehor, -a *ϕ.* Gregor
hrešiť, -ím, 1. hriech páchať; 2. kliat'; 3. karhať
hrgať, -ám; **hrgnúť**, -nem = drgať, drgnúť
hriakať, -am = kričať, revať;
hriaknúť, -nem = skriknúť, okriknúť
hrianiť, -im = pražiť (chlieb)
hrľbový
hriebiť, hriebem *ϕ.* hrabať
hriech, -u: Hriech, ktorého u nás dosiaľ nebývalo. (Kukuč. IV. 25.)
hrinta, -y = kotrba
hrkáč, -a, 1. kto hovorí chrapľavým, hlbokým hlasom; 2. had (Crotalus)
hrkálka, -y: Panskí kočišia vešali na kone zimušné šíry s veselými hrkálkami. (Kukuč. II. 24.)
hrkotanie, -ia
hrkútavý: h. hrdlička (Dbš. Pov.)
hrle, -í, opuchlina hrdla
hrmieť, -í: A kto vie, či nehrmí i búrka nad krajom; tá, ktorá osvieži, omladí ustatú zem a očistí povetrie... (Kukuč. XIV. 145.)
hrmoliť, -í, trochu hrmieť
hrmotanie, -ia
Hrnčiarovce, -iec, obec v Bratislavskej
hrniec, hrnca: Taký máš hlas ako deravý hrniec. (Dbš.)
hrob, -u: Bol už veľmi starý a slabý ako muška; so všetkým už len do hrobu hľadel. (Dbš. Pov.)

hrobík, -a
(hrobitov) = cintor, cintorín: Hrobby a hrobitovy ozdobuje ľud. (Dbš. Obyč. 111.)
hrobný: Tvoja dcéra vďačne často v kraj ten pozerá, kde je hrobná tvoja tráva. (Č. Čít.)
hrôbok, -bku
hrochoť, -i = zmrzlé blato na ceste
Hrochoť, -ti, obec vo Zvolenskej župe
hromiť, -ím = drúzgať
Hromnice, -íc: Pre sviatok dňa 2. februára (Očisťovanie P. M.) u nás Slovákov ešte i dnes bežné je meno predkresťanské, Hromníc (J. Škultéty: O Slovákoch 21.)
hromot, -u *ϕ.* hrmot
hrotok, -tka, drevená nádoba na dojenie mlieka
hroziť sa niekomu niečím = vyhrážať
hrst', -ti: Z 5—6 hrstí je snop.
hrstička, **hrstka**, -y
hrtan (larynx)
hrudka, -y, *pl. g.* hrudôk
hrúženie, -ia *ϕ.* hrúžiť
hryzkať, -ám
hryzoba, -y = starosti
hrýzť, hryziem; — sa: S každým sa hryzie. (Sb. M. S.)
huba, -y: morská huba. — Dobré je, keď sa huba obleje.
hubáč, **hubáň**, -a; **hubaňa**, -ne
huckanie, -ia = huškanie
hučanie, -ia: Dolinou hučí potok; dodáva doline veselosti a života svojim hučaním. (Kukuč. XXVII. 76.)
hučať, -í: V ušiach mi hučalo, ako keď sa o horu oprie tuhý vietor. (Kukuč. XIII. 132.)

hudiť, -ím, kaziť, zoškliviť; — sa = hnusiť sa
húf, -a = množstvo, hrba, krdeľ, hromada
hugaň, -a; 1. prezývka obyvateľov Brezna; 2. darebák, ničomník: Peter prosil, aby čím skorej odišli zo stavania tohoto hugáňa. (Dbš. Pov. IV. 58.)
huhúkanie, -ia
huhúkať, -a: sovy huhúkajú
huk, -u: . . . , krik, huk ako v pekle. (Kalinčiak: Sv. Duch 9., vyd. z r. 1930.) — Čo na zámku huk, hrmot neprestáva. (L. Štúr: Spevy 38.)
húkať sa: sviňa sa húka, je nahúkaná
hukot, -u: Vojskami sa hukot nesie. (L. Štúr: Spevy 60.)
húľať, -ám, lumpovať, piť a veselieť sa: V Trenčíne húľali veselo zemaniam s mešťanmi a sedliakmi tri dni a tri noci. (PhĽd. III. 570.) — A keď húľa kozáčina po tom širom poli, oj, či teba, Ivasenko, srdce nezabolí? (Btt.)
hultaj, -a = ničomník
humno, -a: Na humne rozzevené sú predné i zadné vráta.
humorista, -u
huncútsky: Ty huncút huncútsky
hundrák, **hundroš**, -a; **hundravý**
Hurban, Jozef Milosláv (1817—1888)
Hurban Vajanský, Svetozár (1847 až 1916)
hurbanista, -u: Kto či skutkom, či slovom dokázal niečo slovenského (po dejoch 1848. a 49-ho

roku), zvali ho hurbanistom. (J. Škultéty: O Slovákoch 244.)
hurtovní: hlas, chlap
husacinec, -nca, husí trus
húsatko, -a: Kládie na sito drobné, len v noci vyliahnuté húsatká. (Podjavorinská I. 128.)
húska, -y: Ešte si len húsky pásala, už si v mojom srdci rástla. (Sl. ps.)
hustnutie, -ia v. hustnúť
huškať, -ám, huckať, dráždiť a posielat' psa na niekoho
hušťak, -a, spletené krivolaké ulice; predmestie
húština, -y: Utiahli sa do húštiny, mrzelo ich, že sú predmetom všeobecnej pozornosti. (Kukuč. VIII. 101.)
hútať, -am: Húta, vymýšľa spôsoby, ako by ho prehovorila najskôr. (Kukuč. III. 96.)
húžvový
hvezdár, -a: Zahľadeť sa ako hvezdár do neba. (Sb. M. S. I. 98.)
hviezda, -y: Hviezdy spásy zavesitajte z neba trvajúcim v trápnom údolí, lejte v prsia, čoho v borbe treba proti pýche, zrade, svevoli. (Hviezdoslav.)
hviezdička, -y: Svietať sa ako malá hviezdička. (Dbš. Pov.)
hviezdoveda, -y = astronomia
hvizdanie, -ia
hviždať, -ím: Nehviždi!
hybaj! imperatív citoslovečnej povahy. (B. Letz): Hybaj, kade ľahšie! (Dbš.) — Ja hybaj do mlyna, ktorý bol hneď za vodou. (Kukuč. II. 107.) — Ty trhneš a polená hybaj . . . (Kukuč. II. 128.) — Kabát prehodil

cez plece a hybaj za krídľom. (Kukuč. II. 66.) — Naraz zapupkal Brna zásterou, a junce hybaj strečkom hore dedinou, rovno do stajne. (Kukuč. I. 111.)

hýbanie, -ia

hýbať, -am, -em; — sa

hýbací, -ia, -ie

hýbavý

Hybe, Hýb, v Hybiach, obec v Lip-tove: Keď si tie moje Hybe pri-

pomeniem, čo sa dost' často stáva, zachváti ma snivá nostalgia, — ani nie tak za Hybami, ako za tými mladými časmi, čo som v nich prežil. (Belo Klein.)

hybný: h. sila

hýčkať, -am, hintať, kolísať

hynutie, -ia

hýrivý: h. život

hyzdenie, -ia *v.* hyzdiť

Ch

chabina, -y = prút, haluz s lístím

chachot, -u, hlasitý smiech s ozvenou *cha-cha-cha v.* chichot

chalat, -u: Starec v širokom chalate vošiel do chyže. (H. Vaj.: B. D. I. 95.)

Chalupka, Ján (1791—1871)

Chalupka, Samo (1812—1883)

chámy, -ov = štvorne, šírý

charitatívny v. charita

chasa, -y: Je to samopašná chasa, tí mládenci. (Kukuč. XII. 109.)

Na priadkach je veselo, chasa, nasháňaná z pol dediny, robí besy, hoci je svätá doba adventná. (Podjavorinská III. 60.)

chasníčiť, -im: ... keď chasníčil. (Hronský: Chlieb 105.)

chechtať sa, -á = chichotať sa, rehotáť sa

chimerický v. chiméra

(China) *v.* Čína

chlad, -u: Chlad ma začal štípať; musel som chodiť sem a ta, aby som sa zahrial ako mak. (Kukuč. XVI. 48.)

chladenie, -ia; **chladnutie**, -ia

chladnokrvný

chladnosť, -ti: Richtárka hľadá nedôverčivo na Štefka a jeho podivnú chladnosť. (Kukuč. III. 33.)

chladný

chládoček, -čka: Nad mestom žiari slnce ani ohnivá guľa. Kto môže, drží sa všade popri stenách domov, len aby bol v chládočku. (Kukuč. X. 116.)

chlácholenie, -ia *v.* chlácholiť

chlamtavý v. chlamtať

chlap, -a: To je chlap na miesto.

chlapček, -a: A ten kráľ mal jedného chlapčeka. (Dbš. Pov.)

chlapec, -pca, *vok.* ehlapče

chlapecký

chlapík, -a: Janko je chlapík!

chlapisko, -a: Keď ste už len prišli! víta poručíka mohutný chlapisko, keď ste už len tu! Víta-me vás! (Rázus: Svety I. 105.)

chľapnúť, -nem: Chľapnúť niekoho po nose, po ústach najmä toho, čo sa veľmi rozdrapuje a chvastá. (Ph'd. II. 51.)

chlastanie, -ia
chlastať, -á, nemierne piť
chlebec, -bca; **chlebík**, -a; **chle-
 bíček**, -čka: Tu som z ostatnej
 múky upiekla tri chlebíky.
 (Dbš. Pov.) — Tak prešli ujedajúc
 si toho chlebička. (Dbš. Pov.)
chlebovka, -y = slaménica na
 chlieb; lopata, ktorou sádzajú
 chlieb
chleptať, -cem, -tám = chlípať
chlípanie, -ia
chlípať, -am, -em: Kto by sa bol
 nazdal, že budem chlípať hu-
 bovú polievku, s toľkým kore-
 ním. (Kukuč. XXIV. 198.)
chlípnik, -a; **chlípnica**, -e
chlopkať, -ám = klopať: Slepka,
 keď chce na vajciach sedieť,
 chlopká, kvoká. (Rr.) — Bár
 som ti ja vyvolená, predsa darmo
 chlopkáš, predsa ma ty nepo-
 vedieš pred oltár na sobáš. (Sl.
 ps. 294.)
chlpieť, -ím
chlpať, -ím
chlúbiť sa = vychvaľovať sa, chva-
 stať sa, pýšiť sa
chlupnúť si = vypiť si
chmára, -y: Dnes ráno trochu
 sprchlo, nebo je ťažkými chmá-
 rami zatiahnuté. (Kukuč. XII.
 79.) — Ako keď slnce vyskočí
 zpoza chmár a vidiek, čo bol
 smutný a tmavý, usmeje sa ve-
 selo. (Kukuč. XXIV. 175.)
chmatnúť, -nem = schytiť
chmatnutie, -ia
chmúrava, -y, mrákava, čierny
 oblak
chodák, -a, kto veľa chodí
chodiačky, *prísl.*

chodník, -a: Známy chodník ne-
 opustiť za neznámu cestu
chochlatý: Chytila mlynárka širokú
 lopatu, zabila mi húsku najkraj-
 šiu, chochlatú. (Sl. ps.)
cholerický: On mal na sebe všetky
 chyby cholerického tempera-
 mentu. (Kalinčiak: Rozpomien-
 ky.)
chorvátčina, -y
choseň, -sňa (*maď.*) *v.* ošoh, úžitok
chotár, -a, územie, prináležajúce
 obci
chovanec, -nca: Ostatné rady a
 pokyny, aké máva pestún na-
 porúdzi, keď púšťa chovanca
 zpod svojej ruky na búrlivé
 more života . . . (Kukuč. V. 53.)
chradnutie, -ia *v.* chradnúť
chrániť, -im *niečo, niekoho*: Chrániť,
 chrániť treba rýdzosť, čistotu
 reči, kým je to nie pozde! (J.
 Škultéty: Slov. reč. I. 174.)
chrániteľ, -a
chrapy *v.* chriapy
chrčanie, -ia *v.* chrčať
chren, -u: Kto má mrcha ženu,
 netreba mu chrenu, iskrí sa mu
 v očiach. (Sb. M. S. I. 90.) —
 Keď si zahryzla do chrenu,
 nekrič, že ťa štípe. (Kukuč. XI.
 168.)
chriapy, -ov = nozdry
chrípnuť, -nem
chrobáčik, -čka
chromaticky (*gr.*) = farebný
chrúmanie, -ia
chrúpať, -em; **chrupkať**, -ám =
 chrúmať, chrupkať
chrušťať, -í: kosti, orechy chruš-
 tia
chrústik, -a

chryzolit, -u (*gr.*), zelený drahokam
chúďa, -aťa: Chúďa, nemalo ani dňa ani noci. (*Dbš. Pov.*)
chúďatko, -a = úbožiatko
chudnutie, -ia
chudoba, -y: Lepšia ctnostná chudoba než hriješne bohatstvo
chudobne, *prisl.*
chudobnenie, -ia
chudokrvný = málokrvný
chudý: ch. ako trieska, ako chrt
chuchmať, -mem; **chuchňať**, -nem, hovoriť cez nos
chuchňavý = huhňavý
chuchol', -chľa, chumáč neumytej srsti
chujavica, -e: Neprídu mládenci, keď je chujavica, ale oni prídu; keď bude sanica. (*Sl. ps.*)
chúlostivý: Ani neznal, ako dostal sa k predmetu takému chúlostivému o náhlom prevrate, ktorý rozhodol nad celou jeho budúcnosťou. (*Podjavorinská III. 231.*)
chumáč, -a: Vlasy vyšmykly sa zpoza ucha a voľným chumáčom visia a zahaľujú chudú ruku s nabehnutými žilami. (*Kukuč. II. 173.*)
chumajstvo, -a *ϕ.* chumaj
chumlať, -lem, jest' bez chuti
chundoliť, -ím = kudliť
chutnanie, -a
chutnať, -á
chutný: I deťom sa neraz vidí, že kaša u susedov je omnoho chutnejšia než doma. (*Kukuč. XXVII. 50.*)

chvalitebne, *prisl.*
chválopis, -u
chvastanie, -ia
chvastať sa, -cem sa, -tám sa = honosiť sa, pýšiť sa, vychvaľovať sa
chvastún, -a
chvasty, -ov = chvastanie
chvatanie, -ia; **chvatnutie**, -ia
chvatný: Chvatná práca — málo platná
chvíľa, -le: Každá chvíľa, čo prejde, približuje nás k hrobu. (*Kukuč. XVI. 125.*)
chvist, -u, s hlavy visiaci vlas
chvistať, -sce = dristať
chvojka, -y
chybný: ch. na oko, na ruku, na nohu = nemá zdravé oko, nevidí dobre a pod.
chybovať, -uje
chyčať, -ím *ϕ.* dychčať
Chynorany, -ian, obec v Nitrianskej ž.
chýr, -u: Chýr pustiť o niekom = rozšíriť povest'. — Ide o nej chýr. (*Gr. Taj. V. 145.*)
chýrečný = povestný, znamenitý
chystanie, -ia
chystať, -ám; — sa: Chystá sa do roboty. — Chystá sa na dážd'
chytľavosť, -ti
chyža, -e: Chlapov je plná chyža. (*Timrava: Nijakej radosti 3.*) — Z kozuba svetlo-červená žiara rozlieva sa po všetkých kútoch priestrannej chyže. (*Kukuč. X. 61.*)
chyžka, -y: Že si tam blízko neho najme chyžku. (*Dbš. Pov.*)
chyžná, -nej, komorná

I

i, *sp.* = *aj*, tiež. Spojka *i* býva najčastejšie pred slovom, začínajúcim sa spoluhláskou: *I* Boh ti celkom priestupky preminie. (L. Štúr: Spevy 27.) — *I* ty tu môžeš s nami Pánu slúžiť. (L. Štúr: Spevy 25). — Porovnaj i heslo *aj!*

-ičký, -učký, -inký, -unký, -ušký. Príponami týmito znižujeme to, čo prídavné meno prvotne vyznamenáva; u prídavných mien, ktorých význam nedá sa zmenšiť, uvedenými príponami zjemňuje to, čo prídavné mená prvotne označujú, a konečne u tých prídavných mien, ktorými sa lichotíme, stupňujeme význam lichotenía. Príklady: malý, maličký, malinký, malušký; krátky krátičký, krátkinky, kratušský; tichý, tichučký, tichunký, tichušský; ľahký, ľahučký, ľahunký, ľahušký; môj drahý, drahučký, drahunký, drahušký a pod.

Prídavné mená, prijímajúce príponu *-ičký*, znižujú sa ešte raz, a to zdvojením prvého živlu prípony *-ič*: maličký, maličičký ap. Tie, čo prijímajú príponu *-ušký*, znižujú sa ešte raz pribieraním prípony *-ičký*: sladušký (sladuščičký), sladuštičký; konečne prijímajúce príponu *-inký, -unký* znižujú sa ešte raz vkladáním medzi kmeň a príponu *-il, -ul*: malinký, malilinký; ľahunký ľahulinký a pod. (R. § 189.)

idealista, -u; idealistka, -y *v.* ideál
ideálnosť, -ti

idúcky, prísl.: Idúcky stretol brata.

-ie: Príslovky, tvorené od komparatívnych a superlatívnych podôb, končia sa na *-ie*: Krajšie, horšie, hlupšie; *nepíš*: krajšej, horšej, hlupejšej (R. § 230.)

ignorant, -a (*lt.*) nevedomec, hlupák
ignorovať, -ujem *niečo*, nevšimáť si niečoho, neuznávať, nechcieť vedieť

ihelné, -ého

ihrávať sa, -am sa

Ilia, Ilka, -y = Helena

Ilava, -y, obec v Trenčianskej ž.

iluminovať, -ujem (*lat.*), osvetliť

ilúzia, -ie (*lat.*): Tak som bol o jednu ilúziu chudobnejší. (Kukuč. XIII. 234.)

iluzórny (*lat.*), pochybný, klamný, mámivý, zdanlivý

imitátor, -a, napodobovateľ

impertinentný (*lat.*), neslušný, nestydatý

import, -u (*lat.*), dovoz (tovaru)

impregnováť, -ujem (*lat.*), napustiť niečím

improvizovať, -ujem, bez prípravy prednášať, rečniť

inačenie, -ia

inaugurovať, -ujem (*lat.*), slávnostne do úradu uvádzať

index, -u (*lat.*), ukazovateľ; soznam univerzit. prednášok; soznam zakázaných kníh

Indiánka, -y

indigenát, -u (*lat.*), právo občianske, domovské

indorzát, -u (*lat.*), rozhodnutie, napísané na zadnej strane podanej listiny

infekčný (*lat.*), nákazlivý: infekčná choroba

informačný (*lat.*): informačná kancelária

iniciálka, -y (*lat.*), počiatočné písmeno

iniciátor, -a (*lat.*), pôvodca, navrhovateľ

inkasátor, -a (*lat.*) *o.* inkasovať

-inký *o.* -ičký

inostranec, -nea, cudzozemec

inostranný, cudzozemský

inovať, -ti; **inovatina**, **inovatka**, -y

inštalovať, -ujem (*lat.*) *o.* inštalácia

inštancia, -ie (*lat.*), stupeň úradu: rozhodnutie prvej, druhej inštancie

intabulovať, -ujem: Vozár dal na váš majetok intabulovať tisíc dve sto zlatých s príslušenstvami. (Kukuč. XXIV. 14.) *o.* intabulácia

inteligentný (*lat.*), vzdelaný

interkonfesionálny (*lat.*), náležiaci všetkým bez ohľadu na náboženské vyznanie

internacionalizmus, -mu (*lat.*), medzinárodnosť

internovať, -ujem (*lat.*), poslať politicky nespoľahlivých niekam pod stály policajný dozor

interpret, -a (*lat.*): Pavel veril, že stane sa nielen slávnym interpretom geniálnych majstrov, ale i tvorcom nových umeleckých diel. (Podjavorinská II. 168.)

intrigán, -a (*fr.*), pletkár, pletichár

invalidovňa, -ne (*lat.*), dom vyslúžilcov

investičný (*lat.*), *o.* investícia

investovať, -ujem (*lat.*)

invitácia, -ie (*lat.*), pozvanie

inženiery (*fr.*)

írečitosť, -ti (*mad.*), na večnosť daný majetok

iskierka, -y: Tam v izbe zápasil mladý život so smrťou. Každú chvíľu mohla zhasnúť iskierka — veď už iba iskierka tleje v hrudi. (Kukuč. III. 87.)

iskra, -y: Tam je iskra lásky, tlejúca v jeho očiach, len rozduchať ju treba, aby povstal z nej oheň. (Timr.: Nijakej radosti 26.)

ísť, idem: Tu ide cesta do hory. — Šla za Peka len z oželenia, lebo ju Matejovie Ďuro nechal tak, a iní o ňu nestáli. (Timr.: Hrdinovia 16.) — Išli svetom. — Ide o nej chýr. (Gr. Taj. V. 145.)

išpán, -a: hlavný išpán = h. župan

íverie, -ia (*kol.*) *o.* íver

izbica, -e: V tejto svetlej, čistej izbici mu je tak, ako by vstúpil do iného sveta. (Kukuč. III. 36.)

izbička, -y: ... utiahol sa potom do svojej izbičky. (Dbš. Pov.)

-izný, -ánsky. Prídavné mená s príponou *-izný*, *-ánsky* označujú to, čo s príslovkou *veľmi*: veličizný, velikánsky, širočizný, vysočizný ap. = veľmi veľký, veľmi široký, veľmi vysoký. (S. Czamb.)

izolačný; **izolovať**, -ujem (*lat.*), osamotiť, odlúčiť

J

ja, mňa (ma): Foriem *mňa, mne* užívame tam, kde s dôrazom vravíme, naproti tomu foriem *ma, mi* tam, kde sa vyslovujú bez dôrazu.

jablčnica, -e, kaša z jablák

Jablonica, -e, obec v Nitrianskej

jačanie, -ia *ϕ.* jačať

jačmenina, -y = jačmenná slama

jačmienka, -y, jačmenná slama;
druh hrušiek

Jagababa, -y (*rus.*) = Ježibaba
(Kukuč. VII.)

**jagotať, sa, -tám sa, -cem sa, li-
gotať sa, skviet' sa**

jahňa (*dat. pl.* jahňatám i jahnen-
ciam)

jahnica, -e = bahnica, plodná
ovca

jahnička, -y

jahoda, -y (*Fragaria vesca*)

jahôdka, -y: Ona sa jahôdkami
i korienkami živila. (Dbš. Pov.)

jahodový: jahodová šťava

jachtanie, -ie

jaj! *ctsl.:* Jaj, jaj — keby také
(ryby) v našom potoku plávaly.
(Kukuč. VII. 104.)

jajkanie, -ia

m. jakmile *píš:* ako, len čo, náhle

jalovec, -vca = borievka (*Junipe-
rus*); jalovcový

Jalovec, -vca, obec v Liptove

jalovička, -y

jalovka, -y = jalová ovca, nedojná

jamatý, plný jám

jamb, -u (*gr.*), rozmer veršový
(*υ —*); jambický

Ján, -a: Hovorili sme o Jánovi. —
Bolo to o sv. Jáne.

Janíček, -čka: Vidiš, Janíček, ved'
som ti to dobre poradila. (Dbš.
Pov.)

janičiar, -a: Janičiari, turecké
vojsko z kresťanských zajatcov,
ktorí museli prijať islam. Prene-
sene janičiarimi menujeme od-
rodilcov, ktorí v cudzích služ-
bách pracujú proti národu, z kto-
rého vyšli.

Janík, -a: Volali ich Evičkou a
Janíkom. (Dbš. Pov.)

januárový

jarča, -aťa; jarčiatko, -a, ovečka,
baranča

jarčenie, -ia *ϕ.* jarčiť

jarina, -y: Bolo by dobre, keby
sprýchlo. Poschodily by jariny,
čo nevzišly. (Kukuč. XXIV. 191.)

jarmok, -u: Po jarmokoch chodil
nielen do blízkeho okolia, ale i
po druhých vidiekoch. (Kukuč.
II. 165.)

jasáť, -ám: Chváli sa tetka a jej
tvár jasá potešením. (Timr.:
Pozde 29.) — Váh sa vinie zd'a-
leka doďaleka a hladina jeho
jasá niekde ako zrkadlo. (Rá-
zus: Maroško 53.)

Jasenie, -ia, obec vo Zvolenskej

Jaseno, -a, obec v Turci

Jasenová, -ej, obec v Orave

jasnovidec, -dca

jastrena, -y, koketná ženská: Biela,
tučná Marka skorej má chýr
jastreny, ako devy súcej do
pracovitého, gazdovského do-
mu. (Podjavorinská I. 48.)

jastrič, -ím, bystro hľadieť na vše-
tky strany, očima strieľať

jašíť, -ím; — sa

jašter, -a: Vlečie sa ako slepý jašter. (Dbš. Porek.)

jašterica, -e: To je celá jašterica (t. j. neostýchavá, smelá, ostrovtipná)

jašterička, -y

jatrový *o.* pečeňový

javište, -ťa, miesto v divadle, na ktorom herci hrajú: Mládež neskôršie vyškolila sa tak, že na javišti pohybovala sa bez trémy a prirodzene. (Kukuč. XIII. 16.) — Obecenstvo tleskalo, kým všetci ochotníci nevystúpili radom na javište. (Kukuč. XIII. 28.)

javnosnubné rastliny

javor, -a: kučeravý javor

javorie, -ia, javorina

jazdecký: jazdecký pluk, útok

jazdný: j. poriadok *lepšie* cestovný poriadok

jazyčnica, -e: Žena jazyčnica nezná jazyk držať za zubami.

jazyk, -a: Za jazykom všade prídeš.

jazykospytec, -tca = lingvista

jedák, -a, kto má dobrú chuť, kto veľa zje

jedáčka, -y

jedálny: j. lístok

jeden, jedna, jedno: Jedni jedia, druhí pijú. — Jedny jablká sú kyslé, druhé sladké. — Spievajme si dievky všetky jednu pieseň, azda sa vydáme všetky v jednu jeseň. (Sl. ps.)

jedený

jediť, -ím *o.* jedievať

jedlina, -y: Kde sa končí rovnina, tam dvíhajú sa vrchy, po bokoch

zarastené bučinou a jedlinou. (Kukuč. XI. 55.)

jednačka, -y: Človek hodný, ale v jednačke sťa kremeň... Jednáme sa na kravu a nedajbože pohnúť. (Kukuč. VI. 14.) — Jednačka sa pomaly, ale predsa skončila. (Kukuč. VI. 14.) — Púšťal sa do jednačky so strelcom. (Dbš. Pov. III. 10.)

jednať, -ám: Slovák jedná voly a koňa — keď ich kupuje. (J. Škultéty). — Čože ste neprišli včera, keď sa jednali? zavolá richtár, veď sme vás hľadali ani ihlu!... (Timr.: V predvečer 19.) — Jednáme sa na kravu, a nedajbože pohnúť. (Kukuč. VI. 14.)

jednokolajný

jednoplôšnik, -a, monoplán

jednoradý

jednorodý

jednosmerný

jednostaj, jednostajne = ustavične, neprestajne: Čo vám je, že ste jednostaj taký smutný. (Dbš. Pov. I. 29.)

jednostajnosť, -ti

jednotlivec, -vca: Jednotlivci trpia, hynú, ale vec sa rozvíja. Ich slzami a vzácnou krvou pôda ako by sa zúrodňovala. (J. Škultéty: O Slovákoch 224.)

jeleň, -a: Vyskočil ako jeleň na rovné nohy. (Dbš.)

jelení, -ia, -ie: jelenie rohy

Jelšava, -y, obec v Gemeri

jemniť, -ím

jemnozrný

Jesenský, Janko (1874)

jezero *o.* jazero

ježovec, -vca (Hystrix)

joj! *ctsl.*, povedľa bolesti, najmä duševnej, vystihuje tiež radosť. (B. Letz): Oj, veru vďačne, prečo nie? (Kuk. VII. 89.) — Joj, joj, ja nevládzem ani vstať. (Gr. Taj. III. 28.)

Jozefinka, -y; **Jožinka**, -y

jubileum, -lea (*lat.*): Pred šiestimi rokmi slávila (táto cirkev) sto-ročné jubileum svojho trvania. (Kukuč. II. 7.)

Judáš, -a: Každý utlačovateľ je podliak a hoden opovrzenia. A najväčší podliak je, kto sa pridá k utlačovateľom svojho rodu, ktorému by bol povinný pomáhať. Takého od sta a tisíc rokov volajú Judášom. (Jégé: Cesta životom 44.) — Judášovo ucho, zelina (*Exidia auricula Judae*)

Juhoslovanka, -y

juchtový: juchtové čižmy

juj, *ctsl.*, značí strach a veľkú bolesť, niekedy aj odpor. (B. Letz.): Juj! Za nechty mi zašlo. (Kukuč. II. 123.) — A ani mu nedvojí — juj, to je veľký hriech! (Kukuč. VII. 104.)

júlový

junec, -nca, mladý vól, ktorého ešte nezapriahali

jurát, -a (*lat.*), právnik, JUC.

jurský koreň (*Lathraea squammaria*). Ten vykopávajú pred Jurrom (24./IV.) a dávajú kravám, aby hodne dojily (Let. M. S. X. 1. 48.)

jury (*fr.* vyslov: žüri), *neskl.*, porota, súd prisažných; sbor znalcov na výstavách a pri konkurzoch.

justičný: j. správa

južný: j. vietor, j. ovocie

K

kabáč, -a = pagáč: Potajme pchala mu do kapsy masťný kabáč, aké pekávala iba pre neho. (Podjavorinská III. 9.)

kabaničiar, -a, 1. . . .; 2: kto chodí v kabanici

kabaret, -u (*fr.*), krčma so spevom a tancami; **kabaretný**

kabátový

kabína, -y (*šp.*), izbietka; drevená búdka v kúpeľoch alebo na lodi

kabinetný: kabinetná kancelária; k. kríza

kabza, -y, ženská, ktorá rada za mužskými behá. (Dbš.)

kabzovať, -ujem, v noci sa túlať. (Rr.)

kacnúť, -nem, zľahka uderiť

kacúr, -a, záhradnícky nôž

kačací: Kačací pysk, zelina (*Lotus corniculatus*)

kačiatko, -a

kačička, -y: Kačičky, perličky, či ste nevidely tohoto dieťaťa matku? (Dbš. Pov.)

kačka, -y: Zažen kačky na mláčky, nech sbierajú chrobáčky. (Koll. Zp. I. 190.)

káčka, -y *správne* kečka

kačkať, -á: Kačica kačká. (Hdž. Šlab.)

kačkovať, -ujem *vlastne* kečkovať
= za vlasy kmásat'

kaderavieť, -iem = kučeravieť

kaderaviť, -ím = kučeraviť

kaderavý = kučeravý

kadere, -í = kučery

kaderník, -a; **kadernička**, -y; **kadernický**; **kaderníctvo**, -a

kadet, -a (*fr.*), žiak vojenskej školy

kadlub, -a, silný klát, obyčajne smrekový, vnútri vyhlbený; znútra vyhníly a prázdny strom (Bern.)

kadlubina, -y

kachovitý: k. kôň *v.* kach

kajan, -a = zločinec; zatratenec

kajanie, -ia: Vášho kajania je málo. Žijete veselo, zabávate sa, nemáte času na kajanie. (Jégé: Cesta životom 134.)

kálať, -am, rozrubovať, polená rúbať

kalifornský

kaligraf (*gr.*) = krasopisec

kaligraficky = krasopisný

kalika, -u, kto je dokaličený; zle narastený

Kalinčiak, Ján (1822—1871)

kalíškový

kalvínka, -y

kamarát, -a (*fr.*): Možno zlí kamaráti ho sviedli. Padol medzi zlých — skazil sa mi! (Kukuč. XIII. 33.)

kamarátsky

kamarila, -y (*šp.*), dvoranstvo, služobníctvo panovníkovo, ktoré proti zákonom vplýva na neho vo veciach vládnych, škodiac verejným záujmom

kambala, -y, ryba

Kameňany, -ian, obec v Gemerskej

kamenec, -nea: Starý, ani ty nemáš príčiny na toľké ponosy: úrody ti kamenec nezmlátil, statok ti nevyničil, dom ti nezhořel, nič zlého sa ti nestalo. (Kukuč. XII. 95.)

kamenica, -e, 1. kamenná baňa, lom, lomnica; 2. kamenný, murovaný dom; 3. zmija, vretenica: Tancovali v maľovanej kamenici.

kancelársky: k. sluha, papier, práca, sloh, úradník

kančiny, -ín, dvojsmyselné, neprístojné reči

kandidátikum, -ka (*lat.*), posledná skúška ev. bohoslovcov

kandidovať, -ujem, o úrad, o miesto poslanecké sa uchádzať

kanec, -nea: Seká zubami ako divý kanec. (Dbs.)

kániť sa, -im sa s niekým: Čo by sa preto mali ľudia ešte i kániť. (Rázus: Svety III. 111.)

kanonický: kanonické právo

kántrový *v.* kántry

kaolín, -u, porcelánová hlina

kápar, -u, rastlina (*Capparis spinosa*) i jej ovocie, ktoré sa do omáčky dáva

kapáť sa, -e sa, tratiť sa, poberať sa: Kapeš sa domov!

kapčiar, -a, kto nosí alebo robí kapce

kapilarita, -y (*lat.*), vláskovitost'

kapitalizovať, -ujem: k. peniaze

kapitulský

kapitulovať, -ujem (*lat.*): On hneď nekapituluje, nepoddá sa, ale rozmýšľa, uvažuje i próbuje svoje sily. (Kukuč. IV. 159.)

kaplánsky

kapradina, -y, zelina (*Polypodium filix*) = papradie

kaprový: ka prov é mäso; k. rybník
kapsica, -e; **kapsička**, -y: Vzal si do ruky paličku, ku boku kapsičku. (Dbš. Pov.)

kapsár, -a, zlodej

kapúniť, -im: k. kohúta (vyrezať)

kapustička, -y

kapustný: Minulej jesene so desať kapustných hláv vystrelilo. Kapusta nevystrelí, ako flinta — to, sa nenazdávaj. To len tak povedajú, že kapusta vystrelila, keď pod jeseň zprostred hlavy vyženie mladník a začne kvitnúť. (Kukuč. II. 188.)

Kapušany, -ian, obec v Zemplínskej ž.

kaput, -u (*fr.*), starodávny, vrchný, dlhý kabát

kar, -u: Vo zvyku je v dedine, keď gazda umrie, kohúta zarezat' na kar, keď gazdiná sliepku. (Timr.: Nijakej radosti 4.)

karafiát, -u, kvetina (*Dianthus caryophyllus*)

kardinálny (*lat.*), hlavný, základný, dôležitý

karháč, -a; **karhanie**, -ia

karhať, -ám, hrešiť, vyhrešiť; tre-stať slovami: Keď otec karhá a hreší, mať nesmie hladiť. (Kukuč. IV. 43.) — No ústa, vždy hotové karhať, sú ako nemé. (Kukuč. VI. 99.)

karhavý: Slová boly ostré a hlas otcov prísny, karhavý. (Kukuč. IV. 43.)

karmaš v. **kermeš**

karmazín, -u: Oči jasné ako zora, tvár biela ako ľalia, a v nej dve

ruže, červené ako karmazín. (Sb. M. S. I. 93.)

karmina, -y, hostina po zabíjačke
karneval, -u (*fr.*) = fašiangy

kárnica, -e

karník, -a, host' na kare: V dome ešte stolujú karníci a hlasy ich čím ďalej tým zvučnejšie ozývajú sa v spevnej izbici. (Timr.: Nijakej radosti 3.)

kárny

Karlík, -a = Karolko

Karolínka, -y = Karolka

karovať, -ujem: Lod' karuje v mohutnom oblúku rovno do prístavu dolčinskeho. (Kukuč. IV. 170.)

Karst, -u: Vlak sa vyštveral horkotážko na hrebeň pohoria, kde prestávajú lesy a počína sa holý, smutný Karst. (Kukuč. XVI. 208.)

karta, -y: hrať v karty

Kartaginčan, -a

kasanica, -e = sukňa: biela kasanica z domáceho plátna

kasáreň, -rne: Ďarmatská kasáreň pekne maľovaná, nejedna ma-mička pod ňou zaplakala. (Koll. Zp. I. 373.)

kasirovať, -ujem (*z lat. cassare*) = rušiť

kastról, -a (*fr.*); nízky liatinový hrniec; ale i korytková hlinená nádoba na pečenie hydiny

kašeľ, kašľa: Zachytil ho tuhý kašeľ, ktorý ho v posledné časy často napádal. (Podjavorinská II. 115.)

kašľavý

kašľový

kaštieľ, -a: S tej strany múra bude

- kaštieľ, k nemu povedie cesta pieskom vysypaná. (Kukuč. I. 204.); kaštielik, -a; kaštieľny
- katakomby, katakomb
- katastrálny, katastrofálny *v.* kataster
- Katica, -e *v.* Katarína
- katovať, -ujem; — sa: Dievka moja, už sa toľko nekatuj! ... Teší dcéru, hoc jej samej slzy tečú. (Timr.: Hrdinovia 27.)
- Katuša, -e; Katuška, -y *v.* Katarína
- kaukliar, -a (*nem.*), človek, ktorý obratnosťou zrak divákov mámi
- kauzalita, -y (*lat.*) = príčinnosť
- káva, -y: Katica doniesla čiernu kávu v malých ozdobných šálkách. (Kukuč. IV. 180.)
- kavalerstvo, -a *v.* kavalier
- kavčí, -ia, -ie (*kavka*): k. pero, k. krik
- kaviár, -u: astrachánsky kaviár
- kaviarnik, -a; kaviarnický
- kávisko, -a, nedobrá káva
- kavka, -y, vták (*Corvus monedula*)
- kavkazský: k. plemeno
- kávový: kávové zrnko; kávová lyžička; k. farba
- Kazaň, -ne, mesto v severovýchodnom Rusku
- kázanie, -ia, 1. príkaz, rozkaz; 2. duchovná reč
- kazárovať, -ujem *v.* kazár
- kázať, kážem: Ty si bola sväté mesto Metodovo, keď tu našim otcom kázal božie slovo. (Veniec 8.)
- kazateľský: k. úrad
- kazateľňa, -ne: S kazateľne niečo ohlásiť.
- kázeň, kázne: Kázeň vypočúval, ale ani slovíčko sa ho nedotklo,
- ani čo by hrach o stenu hádzal. (Kukuč. XII. 138.)
- kazič, -a
- každomesačný
- kbel *v.* gbel
- kdesi-čosi: Na chrbte konopná plachetka a v nej kdesi-čosi. (Rázus: Svety I. 5.)
- kdula *v.* dula
- kečka, -y, štica
- kečkováť, -ujem = šticovať
- kedy, *prisl.*: On nemôže, nemá kedy. (Kukuč. II. 80.) — V nej (v knižke) stojí, koľko kedy dostal zo svojej konvencie. (Kukuč. II. 68.)
- kefový: k. obťah, odtlačok
- kermeš, -a (*z nem.* Kirchmesse), hody kostolné (pamiatka založenia alebo posvätenia chrámu)
- kiar, -a (*nem.*), kľuka, kde sa cesta krúti dolu vrchom
- kila, -y, istá miera predtým v úžitku, korec
- kľačanie, -ia
- kľačovať, -am
- kľačmo, *prisl.*
- klada, -y: mučidlo za starého práva
- kľaganie, -ia *v.* kľagať
- kľakanie, -ia
- klamárstvo, -a
- klamný: klamná nádej
- kľampiarstvo, -a
- Klára, -y
- klarinetista, -u
- klátik, -a
- klátiť sa, tackať sa, motať sa, kývať sa
- kľavieť, -iem, krehnúť, tuhnúť
- klavír: sedieť za klavírom
- Klement, -a

Klenovec, -vca, obec v Gemerskej ž.

klenový: k. lyžica

klenotnica, -e

klenúť, -niem, sklepiť (Bern.)

klenutie, -ia = sklepenie

klepanie, -ia

klepec, -pca

klesať, -ám, padat'

klesnutie, -ia

klíčok, -čka, púčok

klientela, -y (*lat.*), právna ochrana

kliesnenie, -ia *v.* kliesniť

klietka, -y: Dostali vtáka do klietky. (Dbš.)

klietochka, -y

klipkať, -ám: Klipká očima. (Klč VI. 54.) — Svieca klipká (keď dohára).

klkovina, -y

klobúčkovanie, -ia

klobúk, -a: Mať pod klobúkom (o opitom). — Nosí pod klobúkom otruby (je hlúpy).

klokotať, -ce, klokočom vriet'

kloniť, -ím; — sa

kľučka, -y: Ľudia jednodaja vchodia a vychodia, nemajú si kedy kľučku podávať. (Kukuč. IV. 88.)

kľučkovať sa, za maličky sa chytiť a ťahať, aby sa ukázalo, ktorý ktorého pretiahne (kto je silnejší)

kľúdenie, -ia

kľúdiť, -im = čistiť, upratovať

kľukatý: Cesta ide kľukatými zákrutami cez hlbokú dolinu, ktorou hučí čistá, bystrá voda. (Kukuč. XI. 201.)

kľukovať, -ujem, kľuky robiť

kľuvať sa, -á sa: Rozvíja sa púčok medzi lístočkami, začína sa kľuvať láska medzi nami. (Koll. Zp. I. 86.)

kľzavica, -e: Matej zlámal síce ľady, ale po niekoľkých dňoch pri-mrzlo, stopené snehy zmenily sa na cestách v kľzavicu. (Podjavorinská I. 54.)

kmásanie, -ia

kmásať, -šem, prudko niečo trhať, brať; — sa

kmasnúť, -nem, chtivo siahnúť; prudko niekoho chytiť, zdrapnúť

kmeňotvorný: k. prípona

Kmeť, Andrej (1841—1908)

kmešťstvo, -a, stav kmetský; starost'

kmotor, -tra, *pl.* -i, -ovia

kmotrík, -a

kmotriť sa, -ím sa

kňaz, -a, *pl.* kňazi *popri* kňazia

knieža je rodu stredného i mužského, lepšie sú tvary rodu stredného

kniha, -y: k. pozemková

knihoveň, -vne = knižnica

knísať, -šem; — sa, klátiť sa, kývať sa

knížnik, -a, 1. milovník kníh: Koloman Knížnik; 2. knihovník (bibliotekár)

knôt, -a

knôtik, -a

knôtový

kňučanie, -ia

knut, -a (*muž. r.* ako v ruštine, a *nie žens.* knuta, -y ako v češtine podľa nem. Die Knute), bič, korbáč pletený z remienkov, na konci ktorých sú olovené guľky; trestali ním v Rusku zločincov

kobčah, -a, kôš na obilie vo mlyne
Kobeliarovo, -a, obec v Gemerskej ž.

kobercový

kobyľka, -y, *pl. g.* kobyľôk

• kockový

kocúrik, -a

kocúrkovský: Jatková je mesto starodávne, drží sa predsudkov a niektorých kocúrkovských poriadkov. (Kukuč. XIII. 18.)

kočací *o.* mačacíkočiar, -a, *správne*: koč

kočišský

kočiština, -y, reč kočšov

kohutí, -ia, -ie: kohutí chvost

kochať sa, -ám sa: Kochá sa v pokoji, ktorý sa rozhostil v srdci, zahnal pochyby a záhady. (Kukuč. V. 15.) — Kochám sa jeho starodávnymi pamiatkami. (Ph'd. XXXVIII. 593.)

kochlatý *o.* chochlatý

Kokava, -y, obec v Gemerskej i v Liptovskej ž.

kokos, -u, kokosová palma (*Cocos nucifera*)

kokosový

kokoška, -y, rastlina (*Bursa pastoris*)kol, *sp.* = okolo. Spojka *kol* je potrebná najmä v básnickej reči: Tma sa hustejšie kol mohyly točí. (L. Štúr: Spevy 56.)

kolajový

kolár, -a: Kolára mám v dome, a kolesá rozsypajú sa mi naprostred cesty... (Podjavorinská III. 163.)

kolárenie, -ia

kolárik, -a

kolčava, -y: A on, víťaz, vo zlatú je odetý kolčavu. (S. Chlpek. 78.)

kolektivista, -u (*lat.*) *o.* kolektivizmus

kolembačka, -y

koleso, -a: Kolesá lámať (po natiahnutých rukách a nohách: točiť sa ako koleso — gymnastická hra). — Kedysi v kolese lámali takú, ostrihanú po ulici vodili na potupu sveta. (Podjavorinská I. 125.)

koliba, -y, drevená búda na salaši. V nej býva bača s valachmi: Pred kolibou bača umýva getletu. (Rázus: Maroško 219.)

kolibka, -y

kolidovať, -ujem (*lat.*), sraziť sa, neshodovať sa

kolisačka, -y

kolísavý

kolkolom, *prísl.*: ... pripíjajú ... potom kolkolom každému hostovi. (L. Štúr: Spevy 44.)

Kollár, Ján (1793—1852.)

kolmost', -ti (*kolmý*)

kolohnát, -a, vysoký, neohrabaný človek

kolo, *sp.* = okolo. Spojka *kolo* je častá v básnickej reči: Kolo Nitry tábor leží. (L. Štúr: Spevy 59.)

kolom = okolo: Chodí richtár po dedine, rozkazuje kolom, aby išli do dediny trávu kosiť konom. (Sb. M. S. I. 12.)

kolomútiť, -i, balamútiť, pliesť

kolorit, -u, farbivosť, náter

kolotoč, -u: Na jarmačnom priestore pusto. Iba akýsi zabudnutý kolotoč viazne v blate. (Rázus: Svety I. 115.)

kolovanie, -ia: k. krvi, peňazí

kolovať, -uje: Darma Zoborské povesti kolujú. (L. Štúr: Spevy 30.)

kolovrátok, -tka: Ženy otrepú konope, vyčesú, naviažu do povesiem a kýt. Dievky prinášajú s výšky kolovrátky a zahrčí to od chalupy do chalupy. (Rázus: Svety III. 2.)

kolozubáň, -a, kto má kolozuby

komandant, -a (tl.), náčelník, najvyšší veliteľ pri ktoromkoľvek oddelení vojska

Komárňan, -a; **Komárňanka**, -y; **komárňanský**

Komárno, -a, opevnené mesto Česko-slovenského štátu na Dunaji

komediantka, -y; **komediantský**

komentátor, -a = vysvetľovateľ

komentovať, -ujem (lat.), vysvetľovať, poznámky robiť

Komjatice, -íc, obec v Nitrianskej ž.

komotizovať, -ujem (lat.), ležať, hovieť si pohodlne

kompa, -y: Zdá sa, že uprene pazerá do diaľky, na riek, na ktorej práve pohybuje sa od brehu k brehu drevená kompa. (Podjavorinská II. 41.)

kompas, -u (lat.): Ostal som ako loď bez kompasu na vysokom mori. (Kukuč. XIII. 133.)

kompút, -u (lat.), účet, rozpočet

kôň, koňa: kone tam boly; v. zvieracie mená

konceptia, -ie (lat.) = poňatie, osnova

konceptný: k. úradník

koncertný: koncertná sieň

koncertovať, -ujem v. koncert

koncový

konečne, *prisl.*

konferenčný (lat.) = poradný: k. protokol

konfiškácia, -ie (lat.) = zhabanie (časopisu)

kongeniálnosť, -ti (lat.), príbuznosť ducha

kongeniálny, rovnakého ducha, duchom príbuzný

kongregačný (lat.), v. kongregácia

kongresný

konica, -e = koniareň: Ujde preč na konicu, a tam, zahrabúc sa do sena, mučí sa svojim svedomím a žiaľom. (Timr.: Nijakej radosti 6.)

konidráč, -a

koník, -a: Medzitým sa náš šuhaj premenil na pekného koníka. (Dbš. Pov.)

konkrétosť, -ti (lat.) v. konkrétny

konkurenčný (lat.)

konkurovať, -ujem (lat.)

konkurzný, (lat.): k. dlžník, edikt, komisár, majetok, správa, správa, výbor, podstata

konope, -í: Ženy otrepú konope, vyčesú, naviažu do povesiem a kýt. Materné boly vyše hlavy, jest okolo čoho robiť, jest! Dievky prinášajú s výšky kolovrátky a zahrčí to od chalupy do chalupy. (Rázus: Svety III. 2.)

konôpka, -y, vták (*Tringilla canabina*); rastlina (*Bidens*)

konopnisko, -a, konopné pole: Koč prefíkol konča nášho konopniska. (Kukuč. III. 7.)

konstvo, -a, hlúposť, sprostosť

konštitucionálny (lat.): konštitucionálne choroby, ktoré rozrušujú celý organizmus

konštitučný (lat.) v. konštitúcia

kontignácia, -ie (lat.) = poschodie

kontrovať, -ujem, spievať druhý hlas
 konvertita, -u (*lat.*), kto zmenil vieru
 konvertovať, -ujem (*lat.*), obligácia staršie na nové premeniť
 konverzačný: k. slovník, náučný slovník, v ktorom je poučenie o všetkých veciach
 konverzia, -ie (*lat.*): k. štátneho dlhu
 konzekvencia, -ie (*lat.*), dôsledok, následok; *m.* konzekvencie ťahať piš: vyvodit' dôsledky
 konzervatórium, -ia (*lat.*), vyššia škola hudobná
 konzervatorista, -u (*lat.*), žiak vyššej školy hudobnej
 konzulárny (*lat.*) *v.* konzul
 konzumný (*lat.*): konzumné družstvo
 kopaničiarka, -y
 kopaničiarsky
 kopcom, vrchovatou mierou
 kopcovitý: k o p c o v i t á miera
 kopeň, -pňa = kôpka: Rastie kopeň, rastie zníza do výsosti. (Č. Čít. I. 262.)
 kopéniec, -nca = kôpka: Seno na lúkach skladá sa do kopencov.
 kopijovitý
 kôpkovať, -ujem, do kôpok skladať
 kopov, -a, druh psa
 koprenúť, sa, -nem sa, kotrmelec urobiť
 kopulovať, -ujem (*lat.*), spojovať; sobášit'
 kopyto, -a: na kopyto nabiť
 korbáčik, -a: Ale ten iba raz švihol svojim korbáčikom. (Dbš. Pov.)
 korčuha, -y, nádoba z kôry (na jahody)

korčuliar, -a; korčuliarka, -y
 korčuľovanie, -ia: pretekať sa v krásnom korčuľovaní
 korekcia, -ie (*lat.*) = opravenie
 korenatý, veľa koreňov majúci
 korenie sa (*od* korit' sa): k. sa Bohu
 korenenie, -ia; korenený
 koreňový: koreňová hláska
 korešpondencia, -ie (*lat.*): Korešpondencia (listy) verejných pracovníkov je veľmi dôležitým materiálom pre historické štúdium. (Čít. št. ml. XXXIII. 165.)
 korešpondovať, -ujem
 korheľ, -a: Tie naše ženičky jedna druhej vravia: Kde je môj, kde je tvoj — kde sú tí korhelia? (Rázus: Svety III. 29.)
 korheľstvo, -a: Kto korheľstvo obľubuje, ten sám sebe škodí, trati rozum i tvár mení, do potupy vchodí. (Glč. II. 268.)
 kôrka, -y: Obsypaný háved'ou detí a v dome ani suchej kôrky. (Dbš.)
 kôrkár, -a, kto sváža kôru: Kôrkár ticho klial, zavše dovrával Metodejovi, že ho sviedol. (Hronský: Chlieb 58.)
 kormidlo, -a: Niko sedí na kormidle, otáčajúc člnom podľa vôle, ani čo by bol dobre dresovaný koník. (Kukuč. IV. 169.)
 kormidlovať, -ujem
 kôrnatieľ, -ie
 kôrnatý, pokrytý kôrou
 korpulencia, -ie (*lat.*), telnatosť, tučnosť
 korunný: k. princ
 korunovací: k. sprievod
 korytárstvo, -a

Korytnica, -e, obec v Liptove
kosačka, -y, rastliny (Eryngium)
kosba, -y: Na ceste nevidno ani živej duše: všetko sa na lúkach krúti okolo sena, lebo je kosba. (Kukuč. XII. 141.)
kosievať, -am
kosinka, -y, koso (kosmo) z rohu do rohu napoly prestrihnutý ručník
kosmo, koso, *prisl.* = priekom, šikmo
kosonohý
kostlivý
Kostolany, -ian, obec v Nitrianskej ž.
kostonka, -y v. kostrnka
kostoš, **kostovník**, -a (*nem.*), stravujúci sa u cudzích
kostra, -y: k. budovy
kostrbáč, -a, strapatý človek
kostrnka, -y: Pot mu vystúpil na čelo a obliat vráskovitú tvár, tratiac sa v šedivých kostrnkách dávno neholenej brady. (Kukuč. II. 175.)
kôš, koša: Dostal kôš, košík v. lopár
košarina, -y = otava (Gemer, Hont)
Košice, -íc, mesto v Abauskej ž.
košíček, -čka
košielka, -y: Z chudoby nebral. Pamätám, keď mal iba tú košielku, i to samá diera. (Kukučín III. 11.)
košina, -y: Nad prednými i zadnými kolesami sú košiny, pletené z mocných koreňov borievkových. (Kukuč. X. 120.)
košový
košovať (z *nem.* kosten) v. okúsiť, okusovať, ochutnávať

koštúr, -a, sklenená dlhá cieva s baňou navrchu; železný prút na poháňanie byvolov: Vezú Jánošíka, ale ich je mnoho, sto ich je s koštúrmí, a toľko bez toho. (Sb. M. S. II. 90.)
kotenie, -ia
kotlina, -y: Dolinka na mieste, kde ležaly Topoľany, rozšírila sa v útulnú kotlinu. (Kukuč. X. 5.)
kotlový
kotrba, -y, kostná časť hlavy; hlava (potuplivo)
kotúčiť sa = víriť sa
kotrmelec, -lca: kotrmelce robiť (cigánske kolesá lámať). — Robí samé kotrmelce (hlúposti).
kotúľanie, -ia
kotvička, -y
kováčsky: kováčske remeslo
kovovina, -y
Kozárovce, -viec, obec v Tekovskej ž.
kozelec, -lca: Konope viažu do kozelcov, vytrepané konope zasa do kýt
kozľacina, kozľacie mäso
kozička, -y: Kozičky, kozičky! otvorte mi dvierka; nesiem vám na rožkoch sienka, v pyštekú vodičky a v cecíčkoch mliečka! (Dbš. Pov.)
kozub, -a: Z kozubá svetlo — červená žiara rozlieva sa po všetkých kútoch priestrannej chyže. (Kukuč. X. 61.)
kozúbok, -bka: Ona si pri kozúbku pod praslicu sadla. (Dbš. Pov.) — Na kozúbku praská si veselý ohník. (Kukuč. X. 60.)
koža, -e: Raduje sa, dobre z kože nevyskočí. (Dbš.)

kožúšok, -ška

Kračún, -a: Výročné vianočné sviatky líptovským Slovákom sú Hody, juho-východným Kračún. (J. Škultéty: O Slovákoch 20.)

kračunný: Hned' videla sa v duchu devätnástročnou v zime na kračunné sviatky. (Timr.: Pozde 4.)

kračúnsky

krájanie, -ia

krajčirovať, -ujem

krajčovňa, -ne

krajomluva, -y = provincializmus

krajina, -y: Ty si bola niekedy všetkých krajín hlava, v ktorých tečie Dunaj, Visla i Morava. (Pieseň slovenská o Svätoplukovej Nitre.)

krajinka, -y: 1. malá krajina: V krajinkách šumných, čo nad Váhom ležia (L. Štúr: Spevy 35.); 2. druh obrazu; **krajinkár**, maliar, ktorý maľuje krajinky.

Krajné, -ého, obec v Nitrianskej ž.

krákorenie, -ia v. krákeriť

Krakovany, -ian, obec v Nitrianskej ž.

Kráľ, Janko (1822—1876)

kráľov, -a, -o: Nášho kráľova dcéra je veľmi chorá, už od dávneho času ani nežije, ani nemrie. (Dbš. Pov.)

kráľovanie, -ia

Kráľovany, -ian, obec v Orave

krásavec, -vca

krásenie, -ia

krásiť, -im; — sa

Krásno, -a, obec v Trenčianskej
krasť = kradnúť (*krasť* zastaralé, ako dokazujú tvary *kradne*,

kradneme, ktoré sú od kradnúť)

krášlica, -e, veľkonočné kráslené vajíčko

krášliť, -im

krát, -u, *pl.* kráty, -ov = násobilka

krátenie, -ia (krátiť)

kratiš, -a, človek malého rastu

krátky: krátkeho trvania

krava, -y: Keď ti kravy stratia mlieko, nebude mojou vinou. (Kukuč. III. 136.)

kravacina, -y, kravské mäso, koža z kravy

kravacinec, -nea, kravské lajno

m. krb *píš*: ohnisko, kozub

krbáľať sa, -am-sa: Krbáľal sa až do priepasti. (Orol II. 28.)

krbka, -y v. krpka

krč, -a, *pl.* krče

krčah, -a: Podáva mu krčah so slovami: „Nech sa páči...“ (Kukuč. VI. 20.)

krčenie, -ia

krčič, -ím: Čelo krčí

krčmár, -a: Dávajú ma za krčmára: Krčmár robí škodu, mieša v nápoj vodu, nepôjdem zaň. (Koll. Zp. I. 64.)

krčovitý: k. kašeľ, smiech

krdeľ, -dľa: Pásol sa krdeľ bielych husičiek, varovalo ich pár čiernych očičiek. (Sl. ps. 331.) — Vransy kvákajú, poletujú po jedliach krdľami. (Kukuč. VIII. 19.)

kreditný (*lat.*): k. papier

kreditovať, -ujem (*lat.*) = požičovať, úver dať

kremeň, -a: Človek hodný, ale v jednačke sťa kremeň. (Kukuč. VI. 16.)

kremenistý

Kremnica, -e, obec v Tekovskej ž.

Kremnička, -y, obec vo Zvolenskej ž.

krepčif, -ím: Hudci začali druhý tanec. Mládenci v kole samotní si krepčia a tu i tu hodia okom na okolostojace dievčatá. (Kukuč. XII. 8.)

krepenenie, -ia *ϕ.* krepeniet'

kreslenie, -ia *m.* ja sa učím kresleniu *píš*: ja sa učím kresliť (čítať, písať)

kreslievať, -am: Život stojí v novom svetle pred ňou. Budúcnosť sa kreslievala čarovná, skvelá... (Kukuč. VI. 101.)

kreslo, -a: ministerské k.

krehár, -a, chrobák (Colymbus)

kričať, -ím: Kričali do ohlušenia. (Gr. Taj. V. 43.)

kriesenie, -ia

krikľavec, -vca

krikľavosť, -ti

krikľún, -a: Vytiahol hneď po koláci obom krikľúnom synovým. (Kukuč. IV. 178.)

kriminálny (*lat.*) = trestný

kriminalista, -u (*lat.*), znalec trestného práva

krištál *ϕ.* kryštál

krivica, -e, rúčka, držadlo pluhu

krivkať, -á: Starký krivká o paličke. (Gr. Taj. V. 11.)

krivúľa, -le, palica so zahnutým vrchným koncom

kríza, -y (*gr.*): Miško po tejto myšlienkovej kríze našiel sa na najlepšej ceste vyličenia. (Kukuč. XIII. 127.)

kríž, -a: Ani slamy krížom nepreloží (o lenivom).

kríženie, -ia

krížik, -a: Na to už len krížik polož (už je po tom). (Dbš.)

krížľa, -le, skala: Nech krížľu vyľomia, budú mať vody nadostač. (Dbš. Pov. VII. 29.)

krížľovatý

krížny: krížne manželstvo (nerovnakého náboženstva)

krížovať, sa, -uje sa: Ešte nikdy neboli spolu, ich chodničky sa nikdy nekrižovaly. (Kukuč. III. 96.)

krk, -u, krky, -ov: Krky ti vykrútím! — Chytil ho pod krky. — Zlomil krky.

krkanie, -ia *ϕ.* krkať

krkavčí, -ia, -ie: krkavčia matka

krm, -u: Mnoho snehu — mnoho krmu.

krmidlo, -a

krnieť, -ie *ϕ.* krpatiet'

krocán, -a = moriak

kročaj, -a: Sotvaže odznely kročaje odchodiacich, vyskočil. (Timr.: Hrdinovia 42.)

kročenie, -ia

krôčok, -čka

krochtať, -chce: sviňa krochce

krokový

kropenie, -ia

kropidlo, -a

krov, -u: Dom jeho je už blízky srúcaniu, krov celkom riedky, dá sa cezeň ako cez riečicu prehliadnuť. (Kukuč. XII. 29.)

krpcový

krpček, -a: Mládencov bolo hodne; dupkali oni krpčkmi o nevydláždenú zem, a tu i tu podhodili svoje tanečnice do povaly. (Kukuč. XII. 7.)

krpelica, -e, zakrpatená ženská
krpka, -y, krčah s úzkym hrdlom
na vodu, pálené = plosok:
Hajtman póchytil obecnú krp-
ku — krpka trvá od francúz-
skych vojen — a šiel ta, kde by
mu do nej namerial občerstve-
nia pre smädný výbor. Keď
krpka prišla, výbor ju vy-
prázdnil, samý spodok dostal
sa rozvadeným susedom, ktorí
sa pri ňom pomerili. (Kukuč.
XII. 87.)

krsteľnica, -e

krstenie, -ia

krša, -e = ľavá ruka

kršnička, -y

krštenie, -ia, hostina po krste

krticový

krtičnosť, -ti

kruh, -u: Obmedzený kruh, na
ktorý jeho činnosť sa rozprestie-
rala, dostačil mu úplne. (Kukuč.
XIII. 64.); kruh = točidlo, na
ktorom hrnce točia.

krupaj, -e: Mozole naše, naše kru-
paje hltal a sal divý ten drak.
(Nitra V. 49.)

Krupina, -y, obec v Hontianskej
krupinský: Známo vám je kru-
pinské víno? Svet hovorí, že
vraj ním deti strašia, keby sa im
plakať zachelo. (Kalinčiak, Čít.
št. ml. XXXIII. 89.)

krupobitie, -ia: Kdesi nad mestom
strieľajú z mažiarov proti kru-
pobitiu. (Kukuč. XVI. 167.)

krušpan, -u, strom (*Buxus semper
virens*)

krútiť, -ím; — sa

krúžala, **krúžalka**, -y o. krížala,
krížalka

krúžliť, -ím, okrajovať ovocie;
krúžlenie, -ia

krvosmilník, -a

krýdelko, -a: Nuž vyznajme si len:
obletovali sme plameň ako mo-
týľky a opálili krýdelká! (Ku-
kuč. XIII. 131.)

krychľa, -e = kocka

krychľový, kubičný, kockový

krytie, -ia; **krytý**

ktorý, *zám.*: *m.* ktorého, kto-
rých, ktorými *nepiš*: jehož,
jemuž, nímž, jimž, jichž, nimiž,
lebo týchto zámen slovenčina
nezná. (R. § 201.) — Ruka,
ktorá robila na mňa, už oslabla.

ktorýsi, *zám.*: Je tam ešte kto-
rási hruška (= trochu hru-
šiek)

Kubáni, Ľudovít (1830—1869)

kubík, -a = kubičný meter

kuckať, -ám, pokašľiavať; **kuc-
núť**, -nem

kudly, -iel, rozčuchrané, strapaté
vlasý

kufor, -fra (*fr. coffre*): Na prostied-
ku stály dva čierne kufre jeden
veľký, druhý menší, a na nich
pohodený kepeň a klobúk.
(Timr.: Ťažké polož. 48.)

kufřík, -a: Batožina je hotová, po-
zostáva naplniť len príručný
kufřík s najpotrebnejšími vec-
mi. (Kukuč. XVI. 174.)

kuchtiť, -ím, zle variť

Kukučín, Martin = Dr. Matěj Ben-
cúr (1860—1928). Nakreslil veľ-
kú galériu osôb, každú oslňujúc
zdravým, teplým, srdečným hu-
morom. Jeho dialog nielen milo
sa číta, on má veľké značenie
i pre slovenskú skladbu a sloven-

- ský slovník. (J. Botto: Slováci II. 164.)
- kukuricový**: k. šúľok
- kuľhavka**, -y, kopytná choroba statku
- kulminovať**, -uje (*lat.*), vrcholiť
- kultúrny**, vzdelanosti sa týkajúci
kultúrna história, dejepis vzdelanosti ľudskej
- kunirovať**, -ujem, trápiť, sužovať, vzdorovať; **kunirovanie**, -ia
- kupa**, -y: Tu začalo už pršať a onedlho začalo sa liať ani z kupy. (Kukuč. XVI. 208.)
- kúpač**, -a, mládenec, ktorý prichodí kúpať (oblievať) vo veľkonočný pondelok
- kúpačka**, -y: Neraz sa tu ohlási i veselý smiech našich mladíc a mladých paní, ktoré idúc s kúpačky od mora, nestážujú si takú okľuku urobiť k vôli zábave. (Kukuč. XIV. 121.)
- kupak**, -a, viečko na fajke
- kúpanie**, -ia
- kupčiť**, -ím: Ľudia ho vychvaľovali, že je dobrý človek, že hodno s ním kupčiť, lebo že nie je lakomý. (Kukuč. I. 167.)
- kupectvo**, -a: Gazdovstvo viedol jeho syn, a on zaoberal sa kupectvom. (Kukuč. I. 165.) — Kupectvo čím diaľ, tým väčšmi mu prekvitalo. (Kukuč. IV. 105.)
- kupliar**, -a (*nem.*) svodník; **kupliarka**, -y; **kupliarstvo**, -a
- kura**, -y: Nezbyva ako vrátiť sa a ísť s kurami spať. (Kukuč. IV. 65.)
- kuracínec**, -nea, kurací trus
- kuratela**, -y (*lat.*), opatera, opatrovníctvo
- kurča**, -aťa: Počúvajú ho pozorne, v krdliku okolo neho, sťa kurčatá, keď sa shrknu okolo kvočky, ktorá vyhriebla kdesi zrno a začala ich svolávať. (Kukuč. IX. 272.)
- kurí**, -ia, -ie: Na Nový rok o kurí krok (dlhší je deň).
- kuriatko**, -a; **Kuriatka**, -tok, súhvezdie (Pleiady)
- kurník**, -a, kurín, kuríneč
- kuroslep**, -u, zelina (*Angellis arvensis*)
- kurovať**, -ujem (*lat.*) = liečiť; **kurovať sa** = liečiť sa
- kurva**, -y (*meretrix*)
- kurz**, -u (*z lat. cursus*), beh, bežná cena, tržná cena cenných papierov a cudzozemských mincí
- kurzista**, -u, účastník na kurze (prednáškach)
- kus**, -a: hudobný kus
- kus**, *prisl.* = trochu: Vyplačúc sa — čo ju kus uspokojilo — vrela si... (Timr.: Pozde 8.)
- kusovať**, -ujem; **kusovanie**, -ia
- kuštra**, -u, strapatý človek, strapán
- kuštra**, -y, chumáč vlasov
- kuštravý** = strapatý
- kuštriť**, -ím = strapatiť
- kuťáč**, -a, silný železný prút na konci ohnutý s dreveným držadlom na kutanie v ohni
- kutanie**, -ia = kutranie, hrabanie
- kútik**, -a: Ukryla ho do kútika a zastrela zásterkom. (Dbš. Pov.)
- kútnica**, -e = žena v kúte, šestonedielka
- kutranie**, -ia *v.* kutrať
- kúty**, -ov, boľavé kúty v ústach
- Kúty**, **Kút**, obec v Nitrianskej ž.

Kuzmány, Karol (1806—1866)
kužel', -a, časť praslice, drevko končité, na ktoré sa nadieva ľan alebo konope vypačesané (obáslo) a z ktorého sa na vreteno pradiť: A ja jej zas urobím špás: prepijem jej kúdel', motovidlo, kužel', — bude to špás! (Veniec 196.)
kvačiť *v.* zakvačiť
kvadrátúra, -y (*lat.*), štvorcová podoba
kvadrátny; kvadrátový
kvak, -u; kvaka, -y = žltá repa (*Napobrassica*)
kvákanie, -ia
kvákať, -ka, -če, 1. za vlasy ťahať, potrhávať = šticovať; 2. o hlase kavky, vrany, kačky: Kačice kváču. — Vrany kvákajú, poletujú po jedliach krídľami. (Kukuč. VIII. 19.)
kvalifikačný, (lat.); kvalifikovaný, spôsobilý, hodiaci sa
kvalifikovať, -ujem (*lat.*)
kvalitný, akostný
kvantitívny (*lat.*) (*v.* kvantita)
kvapelina, -y = stalaktity *v.* kvapel'
kvapkanie, -ia; kvapnutie, -ia
kvapôčka, -y: Neostala mu už ani omelinka chleba, ani kvapôčka vody. (Dbš. Pov.)
kvasnica, -e, lenivá ženská (Rr.)
kvastka, -y = kvastľa
kveták, -a, karfiol
kvetavý: Kvetavé biele šaty zdaly sa krajšie dnes než včera a od nich páchlo orgovánom. (Timr.: Ťažké polož. 16.)
kvetinárka, -y
kvetistý

kvetiť, -ím, zdobiť kvetmi
kvetna, -y = flóra, rastlinstvo
kvietie, -ia, inštr. kvietím
kvikať, -á *v.* kvičať
kviknúť, -ne
kvikot, -u: Po ráne ozval sa neraz dedinou známy kvikot, ktorým vykrmená tuška (= prasa) oznamovala, že sa sťahuje z chlieva do koryta. (Kukuč. II. 24.)
kvilba, -y: Vše sa utíši, kvilba umlknie. (Nitr. V. 28.)
kvintán, -a; kvintánka, -y = žiak, žiačka piatej triedy
kvokanie, -ia
kvokavý
kycka, -y = kystka
kýchnuť, -nem; — sa: kýchlo sa mi
kým, sp. pokiaľ: To nebude, kým svet svetom bude. (Koll. Zp. I. 194.) — Kým si, šuhaj, slobodný, uži tú slobodu. (Sl. ps. 121.)
kýmkoľvek, sp.
kynoženie, -ia
kynožiť, -ím = ničiť, nivočiť, hubiť, kaziť
kypenie, -ia
kypieť, -í: V jej zdravím kypiacej tvári je čosi mužského: energia, prejavujúca zrovna prebytok sily fyzickej. (Podjavorinská I. 9.)
kyptoš, -a
kysel', -a, polievka octová zaliata mliekom alebo riedkou mliekovou zátrepkou (Dbš. Obyč. 38.): kysel' jahodový. — A ten kysel' že je niečo dobrého, samé muchy dokazujú, keď hádžu sa doň. Utopia sa vďačne, len keď im je daná príležitosť v kyseľi si pohovieť. A sú ešte veselé, čo

i pieseň ukazuje: „Chlápci, budme veselí, ako mucha v kyseli... (Kukuč. X. 116.)
kyselica, -e = šťava (*Rumex acetosa*)
kyslenie, -ia
kystka, -y *ϕ.* kyst'
kystňa, -ne (*nem.*) = debna
Kysucké Nové Mesto, obec v Trenčianskej ž.
kýšiť, -im, dať skysnúť
kýška, -y, kyslé mlieko, sadnuté, skľagané mlieko
kyta, -y, (*zmenš.* kytka, 1. ozdoba na hlave; 2. sväzok ľanu, konopí, šošovice, hrachu, viky: Ženy otrepú konope, vyčesú, naviažu do povesiem a kýt. (Rázus: Svety III. 2.)
kytara, -y (*gr.*), strunový hudobný nástroj

kytica, -e: Slečny mali už kytice v rukách a rozveselené spievaly pesničku. (Timr.: Pozde 39.) — Doniesol kyticu ruží elegantnej susede, ktorá ich stokla za pás. (Kukuč. XVI. 149.)
kytka, -y, *pl. g.* kyták, kytiek, sviazané kvetiny
kývať, sa, -am sa; **kyvkať** sa, -ám sa za *niekým* = pomaličky ísť: Kýva sa ako medveď. (Dbš.)
kyvkať, -ám: kyvkať hlavou = pokyvovať
kývnutie, -ia
kývnuť, -nem: A či Ľudmilka má zlaté vlásky? Ej, veru má, kývnul Janík, práve také ako ja. (Dbš. Pov. I. 214.)
kyvotať sa, -ce sa: Strom vetrom pohnutý kyvoce sa.

L

Ľa! *ctsl. ϕ.* ĽaĽa
Ľaba, -y = dĽaba, dĽapa
Ľabanc, **Ľabanec**, -nca, privrženec cis. vlády za Tökölyho, Rákóczyho a Bocskaja
Ľabilnosť, -ti (*lat.*) = nestálosť, slabosť
Ľabilný, vrtkavý, kolísavý, nestály
Ľabka, -y, *pl. g.* Ľabôk
Ľaborant, -a (*lat.*), robotník v laboratóriu chemickom, v lekárni
Ľacnenie, -ia
Ľaco, **Ľacko**, -a = Ľadislav
Ľad, -u: Hladký ako Ľad, čistý ako oko. (Sl. ps.) — Zima bez Ľadu, kaša bez medu, potok bez ryby sú samé chyby. (Rr.)

Ľáda, -y (*nem.* Lade) = debna, truhla: Mamko, má aj ľádu. Syn môj, ale prázdnu. (Sl. ps.)
Ľadeneč, -nca, zelina (*Lotus corniculatus*)
Ľadislav, -a; **Ľaco**, -a; **Ľacko**, -a
Ľadovec, -vca: Kusy Ľadovca, velikosti temer slepačieho vajca, padaly, udierajúc, lámajúc, ničiac jeho celoročnú robotu. (Podjavorinská II. 28.)
Ľadovosť, -ti: Jedna slza musí roztopiť Ľadovosť -tela. (Orol XI. 75.)
lagan, -a, darebák, trhan: Každý človek má nielen právo, ale i povinnosť pestovať svoju mate-

rinskú reč. Kto tak neurobí, je obyčajný ľagan. (Jégé: Cesta životom 60.)

ľahkomyseľnosť, -ti: Tak sa pomstí ľahkomyseľnosť, kto stavia bez výpočtov, alebo ako Písmo hovorí, na piesku. (Kukuč. XVI. 200.)

ľahkovernosť, -ti

ľahkoverný: Keby si nebol býval ľahkoverný, neboli by ťa oklamali.

ľahostajnosť, -ti: Na richtára zasadla akási tuposť. Ľahostajnosť by to bola, keby srdce sa netriaslo ešte pod rozjatrenou ranou. (Kukuč. III. 108.)

ľahťikáriť, -im, ľahkomyseľne žiť, ľahkomyseľnosti robiť

ľahťikársky

ľahťikárstvo, -a

ľahušký

ľáhtor, -tra (nem.) = siaha

ľaiký *v.* laik

ľajblík, -a nem. = vesta; ľajblíček, -čka

ľajdák, -a, človek o nič sa nestarajúci, ľahostajný; darebák, naníchodník

ľajnový

ľajo, ľajko, -a = Ludvik, Ľudovít

ľákať, -am, vábiť: Akási tajomná sila ma láka k nej, udržuje ma v rozčúlení, trápi, mučí ma. (Kukuč. XIII. 91.)

ľakovanie, -ia, natieranie ľakom ap.

ľakovať, -ujem

ľakomiť sa, -ím sa: Ale mu ani dobre nebolo, ani mu nebude, že sa na bratovo ľakomil. (Kukuč. XI. 130.)

ľakomo, prísl.

ľakomosť, -ti: Ľakomosť rástla s bohatstvom, i prerástla ho. (Kukuč. III. 90.)

ľakota, -y, ľakoty, -ôt, prílišná a nemierna žiadosť jedla = ľakotnosť; **ľakota, ľakôtká = ľahôdka:** Pre ľakoty a paškrty ma otec netrestal. (Koll. IV. 151.)

ľakôtkár, -a, ľakôtkárstvo, -a

ľakôtkáriť, -i = maškrtiť

ľakotnica, -e

ľakotnosť, -ti

ľakotný

ľakoty *v.* ľakota

ľáktor *v.* ľáhtor

ľaľa! ctsl.: Ľaľa, aký svätý, robí sa, ako by nevedel! (Zátur.) — Ľaľa! Buchol sa dva tri razy do prsú, až zadunely. (Kukuč. IV. 37.) — Ľaľa, aké šikovné klíny sú v tej stene zabité! (Kukuč. VII. 5.)

ľalijôčka, -y

ľaľo, -a = truľo, hlupák

ľalok, -a = podbradok, podhrdlie: Tuhý ľalok spúšťa sa jej až pomedzi predné nohy s lesklými, akurátne rozloženými raticami. (Podjavorinská I. 81.)

ľalolať, -ám, o deťoch a opitých = bľabotať

ľamač, -a, obec v Bratislavskej ž.

ľámať, -em: ľámať si hlavu

ľámavica, -e: Aby si čas ukrátil, vybral sa s opálkou k susedovi, ktorý mal ľámavicu. Chorí ľudia nemávajú sna, môžu si pohovoriť. (Kukuč. II. 29.)

ľamentovať, -ujem (lat.) = horko nariekať, bedákať

lampár, -a
Panárstvo, -a
lanský: l. rok, lanského roku
lantoš, -a = tulák
lapať, -ám; lapíť, -ím: Čo vyhodíš, to nelapíš. (Kukuč. I. 76.)
lapanie, -ia; lapanie, -ia
lapka, v. labka
Laponec, -nca; Laponka, -y; Laponsko, -a; laponský; lapončina
lapotať, -cem = blabotať, tárať
láptik, -a (maď.): ševcovský remeň na nohy
laska, -y v. lasica
láska, -y: Oh, láska je mocný lekár, ona poskytuje balzam, lieči rany...! Ako je sladko spočinúť v jej tóni, ako sa vlieva mier do srdca a pokoj!... (Kukuč. V. 15.)
láskat', -am *niekoho* = objímať, hladkať, lásku preukazovať; — *sa s-niekým*
láskavec, -vca, zelina (*Amarantus silvestris*)
laskotivý = šteklivý
látač, -a
látanie, -ia
latentný (lat.), utajený, skrytý
latinský: V Uhorsku bola sa ujala latinská reč ako nikde inde v Europe — vedľa cirkvi i v školách v písomnosti a v celom verejnom živote. (J. Škultéty: O Slovákoch 59.)
latka, -y, pl. g. laták
latovec, -vca, klinec na pribíjanie lát
lavička, -y: Previedol ho, cez lavičku (oklamal ho). (Kukuč. X.)
lazaret, -u, špitál, nemocnica

lazník, -a, kto býva na laze
lazný: lazné seno, lazný írek
lebo, spojka príčinná
ledačina, -y, osoba alebo vec le-dajaká, daromná: Nekupuj také ledačiny
ledačo, -oho: To je ledačo človek. (Rr.)
ledajaký = zlý, planý, daromný, malej ceny
Lednica, -e, obec v Trenčianskej ž.
ledva, prisl.: Ledva stojím na nohách. (Kukuč. XXIV. 9.)
ledvaže, prisl.: Ledvaže prestal dážď a slnce trochu obsušilo zem, už berie Zuza motyku a ide do poľa... (Timr.: Nijakej radosti 10.)
legalita, -y (lat.) = zákonnosť
legalizovať, -ujem (lat.) = uhodno-verňovať, úradne potvrdiť pravost listiny
Legiňa, -ne, obec v Zemplínskej ž.
legionársky (lat.)
legitimačný (lat.) v., legitimácia
legitimita, -y (lat.) = zákonnosť, stav zákonnej oprávnenosti
legitimný (lat.) = zákonný
lejak, -a: No vtom sa už spustil lejak. Len tak bez akéhokoľvek úvodu. (Kuk. XVI. 167.)
lekár, -a: Čas je nejlepší lekár; pomaličky zahojí všetky rany. (Hronský: Domov 37.)
lekárnický
lemeš, -a: Lemeš prevaľuje zem nabok, ktorú čerleslo rozpára. — Lemeš je železný, a keď mnoho orie, zoderie sa. (Kukuč. XII. 181.)
Lemešany, -šian, obec v Šarišskej ž.
lenivo, prisl.

Leopoldov, -a, obec v Nitrianskej ž.
lep, -u: Počkaj, vtáčik, veď ty
 sadneš na lep. (Sb. M. S. I. 116.)
lepič, -a
les, -a: jedľový, listnatý, ihličnatý,
 bukový, dubový, lipový, jelšový,
 smrekový: Len les, les . . . smr-
 činový, jak raz sa v plášť svoj
 odeje, ten nemení sa, bol, je a
 bude zelený: on obraz večnej ná-
 deje. (Hviezdoslav.)
lesinový, z lesinového prútia *ϕ.*
 lesa
lesiská, lesísk, tmavé, hlboké lesy
lesklý
leštenie, -ia *ϕ.* leštit'
letáčik, letáčka: . . . kde nevidíš
 ani vtáčka ani letáčka. (Ku-
 kuč. IV. 39.)
leták, -a, hmyz lietajúci; plakátik,
 brošúrka
letko, -a, *zdrobn.* zo slova leto:
 Letko, letko zimku sbiera . . .
 (Ľud. pieseň.)
letkom, *prísl.* = letmo: Nažívať
 s nimi je príjemné i vtedy, keď
 je to nie iba letkom, ale trvá
 dlhšie. (Kukuč. XXXVII. 169.)
letnica, -e, letnička, -y, letná suk-
 ňa
Letnice, -íc, obec v Nitrianskej
letný, leta sa týkajúci: letná voda
 (teplastá)
letovanie, -ia *ϕ.* letovať
letún *ϕ.* letec; letúnsky
Leváre, -ár, obec v Bratislavskej ž.
levča, *ϕ.* lievča
Levice, -íc, obec v Tekovskej ž.
Levoča, -e, obec v Špisi
levový
lež *sp.*, ale; *iné je než*
lezenie, -ia

leženie, -ia = tábor
ležisko, -a = brloh: zajačie l.
liacový: l. kôň, kôň na pravej stra-
 ne, náručný
liať, lejem; — sa
líce, -a: Líca mi len tak kvitly,
 ako pivónie — mládenci lipli
 za mnou, ako osy za sladkými
 hruškami — vrstovnice mi zá-
 videly. (Kukuč. VI. 112.)
liečebný: l. prameň
liečiť, -im; — sa
lieha *ϕ.* líha
liesa *ϕ.* lesa
lieskový: l. orech
liezť, leziem: Jaňo liezol rebríkom
 dolu s povaly nad stajňou.
 (Timr.: Hrdinovia 12.)
liga, -y (*lat.*), spolok: Slovenská
 liga
ligista, -u
ligot, -u
líhanie, -ia
liča, -y, nepárny, nerovný počet
Lichard, Daniel G. (1812—1882)
lichó = nepárne, nerovne: sudo-
 lichó (pár-nepár) detská hra
lichvací, -ia, -ie: l. jarmok
lichý, nepatrný, daromný, prázd-
 ny; neúprimný; nepárny, ne-
 rovný
lilek, -lku; **lilka**, -y *ϕ.* Puľok
limit, -u (*lat.*), medza, vymedzenie
limitácia, -ie (*lat.*), určenie medzi
 a hraníc, obmedzenie
limitovať, -ujem (*lat.*) = obmedzo-
 vať
lingvista, -u (*lat.*) = jazykospytec
Lipiany, -ian; **Lipová**, -ej; **Li-
 povec**, -vca, obce v Šariši
list, -u: krstný list; výučný l.
listnatieľ, -ie

listnatý

lístoček, -čka

líška, -y: V oči si mi ako líška a krem oči ako vrana. (Sb. M. S. I. 98.)

literárny

literatúra, -y (*lat.*): Nastane čas, keď spozorujú, že literatúra klesá, jej obsah je štúply, zovšednel a výtvary literatúry sú mĺkve, suchopárne, bez ideí, a nadchnutia. (Kukuč. XVI. 122.)litografia, -ie (*gr.*) = kameňotlačlitografický (*gr.*)

ľnúť, = lipnúť: Celou silou duše ľnula som k tebe — ale ty si ma nechtiac odpudzoval. (H. Vaj. V. 315.)

ločkanie, -ia

ločkať, -ám, striekať, plieskať, kropiť

lodný: l. povraz, náklad

loďstvo, -a: l. vojenné, kupecké

logaritmus, -mu (*gr.*), číslo pomerné; logaritmický

ľochať, -am = logať, lokat', piť veľkými dúšky

loj, -a: Už je tam, kde loj kopú. (Sb. M. S. I. 97.)

lokánie, -ia

Loktibrada, -u, stavec s dlhou bradou v povestiach

lomcovať, -ujem = triasť

londýnsky

loni ∅. lani

lonštiak ∅. lanštiak

lopár, -a = doska na miesenie cesta; košík

Lopašov, -a, obec v Nitranskej ž.

lopatka, -y, *pl. g.* lopatôk

loptička, -y

loptoš, -a = darebák, naničhodník

lopúchový

lós, -u: Števkó znáša svoj tvrdý lós. Nestážuje sa, že služba vyžaduje od neho takú obeť: odlúčene žiť od ženy. (Kukuč. III. 32.)

lotrík, -a

Lotyšsko, -a

lóža, -e (*fr.*): lóža slobodných murárov

ložisko, -a: ložisko kamenného uhlia

ľstivo, *prísl.*

ľstivosť, -ti

ľub, -u: Už videli, že má čosi zlého za ľubom. (Kukuč. XXVIII. 179.)

ľúba, -y = milá (Sládk.)

Ľubietová -ej, obec v Zvolenskej ž.

ľubimec, -mca = miláčik

ľúboček, -čka, zelina (*Levisticum officinale*)

Ľubochňa, -ne, obec v Liptove

ľúbosť, -ti: Ľúbosť má zraky bystrejšie nad zrak sokola. (Sládk. 278.)

Ľubovňa, -ne, obec v Spiši

ľúč, -a: Ľúč nádeje ohrial mi dušu. (Kukuč. XII. 51.)

ľúč, -e (*skl. podľa dlaň*), smolnica, trieska na osvetľovanie izby

ľúčať -čam; ľúčiť, -ím, hádzať, mrštiť ∅. zalúčiť

Lučenec, -nea, obec v Novohradskej ž.; lučenský

ľučezárny

ľúčiť sa, -im sa: Náhoda nás sviedla, prežili sme niekoľko dní životom spoločným a teraz sa ľúčime, a kto vie, kedy sa zas sídeme. (Kukuč. XVI. 175.)

Ludanice, -íc, obec v Nitrianskej ž.
ľudojedstvo, -a

ľudomilný, ľud-milujúci; humánný

ľudsky, *prísl.*: Medzi ľuďmi ľudsky, doma bieda vždycky. (Kukuč. XXVII. 157.)

ľuhársky

ľuhárstvo, -a: Dobrý klamstva nemá v skutku a ľuhárstva v reči. (Gavlovič/II. 309.)

ľuhať, ľuhám

ľúchať, -a, nemierne, hltavo piť
ľuna, -y: Dolu priepasťou revala divá riava; ľuna za ľunou metala sa so skaly na skalú. (Dbš. Poy.)

ľúpežný: ľúpežná vražda

ľupnúť, -nem= šľahnúť, uderiť

ľusknutie, -ia *ϕ.* ľusknúť

ľuština, -y: ľuština zrna obilného

(kožka okolo zrna); ľuštiny (kožky) hrachu

ľútiť, -im: Veď 23 roky oplakávali seba, ľútili za šťastím utratením — utrateným pre mamonu. (Timr.: Nijakej radosti 15.)

ľútosť, -ti

ľútosťivý: Či neviete, že kmotor je ľútosťivý? Ak si niečo urobí? (Kukuč. III. 187.)

ľútosťný: Dieťa v plachte štrhlo sa na krik a ako deti zo spánia vyburcované počalo plakať ľútosťným hlasom. (Kukuč. X. 87.)

lyrický (*gr.*) = citový

lyrik, -a (*gr.*), lyrický básnik

ľysina, -y: Tvár mu zvráskovatela, vlasy ošedively, ľysina zväčšila sa. (Kukuč. XI. 196.)

M

mačací, -ia, -ie: mačacia muzika
mačný: Nerobí si z toho ani mačný mak.

Maďar, -a: Maďari boli by chceli rásť, množiť sa nie sami zo seba, ale na ujmu iných. (J. Škultéty: O Slovákoch 38.)

maďarčina, -y: Maďarčinu do školy i do verejného života uviedli z politiky. (J. Škultéty: O Slovákoch 28.)

maďarónsky *ϕ.* maďarón

maďarský: Toľko zla pre slovenský národ nebolo ani z Tatárov, Polovcov, Turkov, nemeckých žoldnierov a kurucov, ako z maďarskej školy. (J. Škultéty: O Slovákoch 37.)

madunica, -e, zelina (*Symphytum officinale*)

Madunice, -íc, obec v Nitrianskej ž.
magazínár, -a; **magazínársky**

mágať sa = máchať sa: ... v mládeži mágaly sa husi a kačice. (Hronský: Chlieb 95.)

magia, -ie (*gr.*) = čarodejníctvo

magistrát, -u: Magistrát nemohol najst' chyby v ich výpočtoch. (Kukuč. XIV. 118.)

magnetizovať, -ujem (*gr.*)

máchať, -am: ručníkom, mečom máchať

machinácia, -ie (*gr.*), lživé predstieranie, pletichy

machliar, -a, klamár, šibal, figliar, pletichár

machľovať, -ujem (z *nem.*): Vidiš, čo machľuje! Počúvam už dávno, počúvam, čosi sa kuje. (Kukuč. XXIV. 11.)

machnatieľ, -ie

majestátnosť, -ti (*lat.*) = velebnosť

majetkový: m. stav, spor; m. právo; majetkové pomery

majiteľský

majorátny (*lat.*) *ν.* majorát

májovka, -y, jarná bryndza

májový: Otvoreným oblokom prúdi dnu vzduch chladný a vlhký, ani čo by sme boli v septembri, a nie v „čarovnej“ dobe májovej. (Podjavorinská II. 71.)

makadlo, -a

makanie, -ia

mäkčenie, -ia

mäknutie, -ia

Makov, -a, obec v Trenčianskej

makovina, -y, odvar z makovic na uspávanie detí

makovníček, -čka

Máľa, -le: **Málinka**, -y = Amália

Malacky, -ciek, obec v Bratislav-
skej

malária, -ie (*tl.*), bahenná zimnica

malilinký

malina, -y, **malinka**, -y

maliniarka, -y

málokrvný

maloletosť, -ti

maľovaný

maltový

malušký

mamaj, -a, neskúsený človek; hlu-
pák

mámiteľka, -y

mamona, -y: Ved' 23 roky oplaká-
vali seba, ľútili za šťastím utra-
teným — utrateným pre ma-

monu. (Timr.: Nijakej radosti
15.)

mamonár, -a

mamrať, -rem = škamrať

mandeľ (*de* vyslov tvrdo), -dľa,
15 složených snopov

manéver, -vra (*fr.*) *ν.* manévra

manevrovať, -ujem (*fr.*)

mangľovanie, -ia (*nem.*) *ν.* man-
gľovať

manifest, -u (*lat.*), verejný ohlas

manifestovať, -ujem (*lat.*), niečo
na javo dať

manipulačný

manipulant, -a (*lat.*); **manipulant-**
ka, -y

manipulovať, -ujem, zachádzať s
niečím, spravovať niečo

manžel, -a, *pl.* manželia, -ov

manželský: m. dieťa; m. spolužitie,
spolunadobudnutie imania

mapa, -y (*lat.*): m. katastrálna

mapovať, -ujem

Mara -y *ν.* Mária

Marčula, **Marculka**, -y; **Marčulien-**
ka, -y = Mária

mariáš, -a (*fr.*); dvojtoliar Márie
Terezie: Predám ti ju za ma-
riáš. (Dbš. Obyč. 160.)

Marienka, -y, **Marienčatko**, -a =
Mária

Mariková, -ej, obec v Trenčian-
skej

Mariša, -e *ν.* Mária

marif, -ím: m. plán

marka, -y, *pl. g.* marôk

márnenie, -ia

márnivec, -vca

márnomyseľnosť, -ti

márnosť, -ti: Robota robote po-
dáva ruku, že sa nemáš, hriješna
stvora, kedy prežehnať, a nie to

- myslieť na svetské márnosti...
(Kukuč. IV. 109.)
- márnotratnica**, -e: Vidí Boh i svet, že som nie márnotratnica, že ti všetko verne a svedomite opatrujem, ako len najlepšie môžem. (Kukuč. XII. 136.)
- márnotratník**, -a: vyhlásiť za márnotratníka. — Len nech nebude márnotratník — a on je veru šanovlivý. (Kukuč. IV. 42.)
- Maroko**, -a; **Maročan**, -a; **Maročianka**, -y
- maršalský**
- maselnička**, -y, nádoba, v ktorej sa maslo drží
- mäsiar**, -a: Dávajú ma za mäsiara: mäsiar mäso váži, s cudzími sa dráži, nepôjdem zaň. (Koll. Zp. I. 23.)
- masielko**, -a
- masívnosť**, -ti
- maska**, -y: pod maskou priateľstva
- maslenie**, -ia
- masliť**, -ím
- maslo**, -a: Ide mu to, ako po masle. — Kto má na hlave maslo, nech nechodí na slnko.
- maslovka**, -y, druh hrušiek
- mäsopust**, -u
- mastenie**, -ia
- mastička**, -y
- mastičkáriť**, -im v. mastičkár
- mastiť**, -ím: Kto sa chce vozit', musí kolesá mastiť. (Kukuč. XII. 87.)
- maša**, -e = huta: Ztadiaľto odváža sa železná ruda do troch revúckych maší. (Kukuč. XIII. 17.)
- maštal'ka**, -y
- maštal'ný**
- mašura**, -y = sviňa
- mať**, mám: *m.* usporiadať sa majúca záležitosť, *piš:* vec, ktorú treba usporiadať
- mať sa**: Vaša Žofka ma nechce. A dost' sa mám okolo nej — nechce ma. (Kukuč. I. 115.) — I keď sa majú okolo nej šviháci, ostáva ľahostajná. (Kukuč. XVI. 80.)
- mäta**, -y, liečivá zelina (*Mentha piperita*); **mätka**, -y
- Matej**, -a: Po neobyčejne krutej zime Matej odrazu zlámal ľadové putá Váhu. (Podjavorinská II. 53.)
- Matejovce**, -viec, obec vo Spiši
- matematik**, -a; **matematička**, -y
- mater** v. mať
- matéria**, -ie (*lat.*) = látka, hmota
- materialista**, -u (*lat.*), kupec so surovinami pre výrobu liekov
- materiálny**
- materinský**: Každý človek má nielen právo, ale i povinnosť pestovať svoju materinskú reč. (Jégé: Cesta životom 60.)
- materský**: *m.* škola, znamienko
- mätežný** = buričský: Národa sa zmocnil duch mätežný. (Zbr. Lžd. 127.)
- Matiašovce**, -viec, obec vo Spiši
- Matica slovenská**, kultúrny spolok slovenský, založený r. 1863
- matkin**, -a, -o: matkin chlieb
- matlanina**, -y: = motanina
- matoliny**, -ín, hroznové šupiny, výžimky, zbytky po lisovaní hrozna
- mátoženie**, -ia

matričný: m. výpis, výťah, záznam
matrika, -y, základný soznam (narodených, pokrstených, sobášených, mŕtvych)
matrikár, -a, svetský úradník, ktorý zapisuje narodenie, umretie, a uzaviera občianske sobáše
matrikársky; matrikárstvo
matuzalemský, veľmi starý
maximálny (*lat.*) = najväčší, najvyšší
mazáč, -a, kto maže; nádoba s mazadlom
mazáčka, -y, ženská, čo bieli steny
mazaný
mazlena, -y = maznavá ženská
mazliť, -ím *v.* maznať
maznáčik, -a: Dobre je najstaršiemu synovi! Toho vám každý najradšej vidí. Rodičia väčšiu čiastku lásky, ktorú by mali medzi všetky deti rovno podeliť, jemu darujú; on je ich maznáčikom. (Kukuč. XII. 59.)
maznať sa, -ám sa: Konečne povolával k sebe deti ako kvočka kurence a maznajúc sa s nimi pobral ich na lono. (Timr.: Ťažké polož. 7.)
mažiarový
mdloba, -y: upadnúť do mdloby
meca *v.* merica
meďanboh, medenboh! = medený boh! (kliatba)
medicinálny (*lat.*)
medokvet, -u, zelina (*Melianthus*)
medoviť, -ím = sladiť medom
medovnica, -e, nádoba na med
medveď, -a: Ozrutný medveď valí sa chrasťou, kde kročí všetko drúzga, a mumle a reve,

až sa hory otriasajú. (Dbš. Pov.)
 — Mrmle ako medveď.
medvedisko, -a: Z húšťavy vyskočí ozrutné medvedisko na nich. (Dbš. Pov.)
medzi, *predl.:* Trenčianske Teplice ležia medzi horami
medzinárodný: m. otázka, dohoda, právo; rozhodčí súd
m. medzítka *piš:* orgán
meľ, -li, **meľa,** -le: Meľ alebo meľa je to, čo sa namelie z rozličného a pozadného zrna k potrebe dobytka a ošípaných. (Rr.)
meliač, -a
melioračný (*lat.*) *v.* meliorácia
meliorovať, -ujem (*lat.*) = zlepšovať
melivo, -a, čo sa má mlieť, čo sa melie alebo namelie
melký = plytký: Pomedzi oprchle stromy vidieť širokú, melkú riečku. Vinie sa sem i tam popod vrby, jelše a topole. (Rázus: Svety I. 70.)
mena, -y: korunová mena
meňavý = menistý
mendíčiť, -či (*lat.*)
menidlo, -a
menšenie, -ia
menšinový: menšinové právo, zastúpenie
menuet, -u (*fr.*), starý francúzsky tanec
merač, -a: m. poľa
meračský; meračstvo, -a
meridlo, -a
merinda, -y, jedlo na cestu z domu vzaté
merník *správne inžinier*
mernô, -ého, sklenička nápoja na smieranie: Mernô ste pili? Však hej?

mesačný: mesačná noc
mesiac, -a: zatmenie mesiaca
mestský: m. dom., m. štatút
meškanie, -ia: bez meškania
mešťanosta, -u = starosta mesta
metafyzický (gr.) *ϕ.* metafyzika
metál, -u
metenie, -ia
meteorologický (gr.): m. ústav
metlár, -a, kto metly robí a predáva
metlový
metonymia, -ie (gr.), zámena mien, ktoré majú vnútorný súvis: Spomienky jeho ružových časov: boja sa takých strieborných vlasov. — Hnevá sa, že len mladý nepokoj šedin jeho pokoj ruší. (Sldk.: Detvan) šedivý, strieborné vlasy = staroba); **metonymický**
metrák, -a = metrický cent
metrický: metrická sústava
mierenie, -ia *ϕ.* mieriť
mierka, -y
miernenie, -ia
mierniteľ, -a
miernosť, -ti: Zachovávajúte i v zábavách miernosť. (Kukuč. XIII. 17.)
miesenie, -ia
miesič, -a
miesidlo, -a, lopatka, lyžica na miesenie
miestečko, -a: Tančí sa v priestrannej sieni, nabitej do posledného miestečka. (Rázus: Svety I. 306.)
miesto, -a: Žito miestami poľahlo (= kde-kade)
miešanie, -ia
miešaný

mihaf sa, -ám sa: Motýle sa im mihajú pred očima, okaté, jarabaté. Aj si pobechnú za niektorým. (Rázus: Maroško 213.)
mihavý
mihnutie, -ia
Michalovce, -iec, obec v Zemplínskej ž.
mikádo, -a, cisár japonský; istý účes
mikať, mihnúť *ϕ.* mykať, myknúť
mikrob, -u (gr.), najmenší, len drobnohľadom viditeľný tvor
mikulášsky
míľa, -le: Ale tak ti je, keď piješ od rána do večera ťažké vína! Jazyk uteká dve míle pred rozumom. (Kukuč. IV. 75.)
milionár, -a
militarizmus, -u (lat.), vojenský duch v štáte
milkovanie, -ia
Miloslav, -a
milosrdný: Milosrdní (bratia, m. sestry opatrujú chorých v nemocniciach)
míľovník *ϕ.* míľnik
milý: Cíti, že všetko, čo kedysi bolo nemilého medzi nimi, zmizlo. Sta biela hmla. (Podjavorinská III. 54.)
míňať sa: Dni sa míňajú, ako by len dlaňou pľasol. (Rázus: Maroško 256.)
mind'ary, -ov (z mad.): vyjsť na mind'ary
minerálny: minerálna voda
minister, -tra (lat.): minister domobrany, financií, spravodlivosti, školstva a národnej osvety, vnútra
ministerský: ministerská rada, zodpovednosť

minuloročný = z minulého roku
minulosť, -ti: Nemal ešte ani tri-
 cat' rokov, a v budúcnosť už ani
 neúfal, ale sťa starac v minu-
 losť sa ponoril. (Kukuč. XII.
 21.)

minúť: Lepšie bolo nejst' — mohlo
 nás minúť toto. (Kukuč. IV.
 64.)

minúť sa: Hodne sa toho minulo
 na tej svadbe

misionárstvo, -a (*lat.*) *ϕ.* misionár

miska, -y *pl. g.* misôk

misisko, -a

mistrál, -u (*fr.*), prudký sev.-záp.
 vietor v južnom Francúzsku

miškulancie, -cií, prekážky; vý-
 mysly; darebáctvo: Nemá nič
 iného v hlave, len samé mišku-
 lancie

Mišo, Miško, -a *ϕ.* Michal

mizéria, -ie (*lt.*) = bieda

mizina: -y: Remeslo kováčovi za-
 seklo. Vyšiel celkom na mizinu.
 (Zlatovláska 3.)

miznutie, -ia

mládenec, -nca: Až vyrástol na
 krásneho mládenca: v tvári dve
 ruže, v očiach dve hviezdy, na
 jazyku strieborné struny. (Dbš.
 Pov.) — Bol starý mládenec
 a jeho byt bol veľmi jednoducho
 zariadený. (Jégé: Cesta živo-
 tom. 102.)

mladica, -e: Neraz sa tu ohlási i ve-
 selý smiech našich mladíc a
 mladých pani. (Kukuč. XIV.
 121.)

mladina, -y, mladý les

mladistvieť, -iem

mladoň, -a: Marienka dospela v
 šumnú devojku a Martinko v do-

spelého mladoňa. (Ph'd. III.
 489.)

mladosť, -ti: Len mladosť je ra-
 dost' — na starosť smútku dost'.

mládza, -e: Tam sú pekné lúky,
 na nich sa už zelenie mládza,
 ale ešte nedozrela pod kosu. (Ku-
 kuč. IX. 58.)

mláka, -y: Žaba mláku najde!

ml'andravý, bez sily, bez energie:
 Pri tej ml'andravej vóli. (Ph'd.
 II. 345.)

ml'askáč, -a; ml'askanie, -ia; ml'ask-
 nutie, -ia

mlátenie, -ia

mlatok, -tka *ϕ.* mlat

mlátif, -im: Každá šelma pozna-
 čená: preto čerti mlátili hrach
 na tvojej tvári. (Kukuč. XI.
 164.)

mlčanie, -ia: Občania napospol
 mu prisvedčujú, iní mlčaním
 odobrujú. (Kukuč. XIV. 114.)

mletiarica, -y

mletý

mliaskať *ϕ.* ml'askať

mlieč, meliem: Nemeľže toľko
 daromných rečí. (Jégé: Cesta
 životom 179.)

ml'kvy: Nastane čas, keď spozo-
 rujú, že literatúra klesá, jej
 obsah je šťúpľy, zovšednel a vý-
 tvory literatúry sú ml'kve, su-
 chopárne, bez ideí a nadchnutia.
 (Kukuč. XVI. 122.)

mluvidlo, -a, hlasový orgán

mlyn, -a: mlyn ručný, veterný,
 vodný, parný

ml'nárčik, -a, pomocník ml'ná-
 rov

Mlyňany, -ian, obec v Tekovskej ž.

mlynica, -e, mlynská chyža

mlzák, -a = maškrtník; **mlznica**, -e
mlzok, -zku = cumel

mnoholistý

mnohonásobnosť, -ti

mnohorečný, čes. mnohomluvný:

. Veselníci išli sa domov najesť,
cudzích ledva ostalo v dome.
V izbe Mikuška . . ., v pitvore
stará Verona, mnohorečná,
uveličená nad všetkým. (J. C.
Hronský: Chlieb 437.)

mnohosemenný

mnohotvárnosť, -ti

mobilizačný (tl.) *v.* mobilizácia

moc, -i: plná moc

mocovať, sa, -ujem sa, namáhať sa
usilovať sa

močovod, -u

močový: močový kameň; m. ky-
selina

modernizovať, -ujem (fr.) podľa
istého panujúceho spôsobu, vku-
su, zvyku zariadiť

modlenie, -ia

modlievať sa, -am sa

modlikať, -ám: Uvidíme, či za-
sluhuje tú „svätú almužnu“,
o ktorú modlíka. (Kukuč. XII.
96.)

modlitebňa, -ne

modlitebník, -a = modlitebná
knižka

modloslužobníctvo, -a

módny: módny tovar

modulovať, -ujem: m. tóny

mohovitý = zámožný

mohylka, **mohylôčka**, -y

mokvan, -a = leňoch, postavač
(Bern.)

mokrý: kamarát z mokrej štvrti

moľavieť, -ie

moľavý

Moldava, -y, obec v Abaujturnian-
skej ž.

momentánný (lat.) *v.* moment

monarcha, -u (gr.); **monarchický**;
monarchista, -u

mondokovať, -ujem (mad.), po
maďarsky hovoriť: Nech nás
učia maďarčinu mondokovať
ústly, predsa bude naše srdce
len slovensky hústi. Hej, len tá
reč je milá, čo učila matka, hej,
vernému Slovanu v ústach jeho
sladká. (Veniec 35.)

monument, -u (lat.) = pamätník,
pomník

morálny (lat.) = mravný

morava, -y, mokré, trávnaté mie-
sto

Moravanka, **Moravka**, -y

Moravce, -iec (miestne meno)

morčací, -ia, -ie

morčacina, -y, morčie mäso

m. **mordárstvo piš**: vražda

móres, -u (lat.), spôsob, dobrý
mrav, zdvorilosť: Neviete, kto
som ja? Ja vás naučím móre-
su. (Kukuč. XXIV. 171.)

moriak, -a: Spomenutie komédie
a čo sa pod tým rozumelo, tak
účinkovalo na ňu, ako keď
moriakovi červenú farbu uká-
žu. (Timr.: Pozde 31.)

moríť, -ím = trápiť, sužovať,
usmrcovať; — sa

mortalita, -y (lat.) = smrtnosť

moržovať, -ujem = mrviť: ku-
kuricu moržovať

mostný, **mostový**

motáč, -a = motovidlo

motok, -tka, namotaný sväzok
(nití)

motorický (lat.)

motorový: motorové vozidlo
motovidlo, -a, pl. g. motovidál
motúz, -a: na motúze
motúžtek, -a
motýľ, -a: Motýle sa im mihajú pred očima, okaté, jarabaté. Aj si pobehnú za niektorým. (Rázus: Maroško 213.)
motýľok, -ľka: Nuž vyznajme si len: obletovali sme plameň ako motýľky a opálili krýdelká. (Kukuč. XIII. 131.)
movitosť, -ti (lat.) = pohnuteľnosť
mozgový: m. blana, dutina
mozog, -zgu: zapálenie mozgu
mozoľ, -a: Na rukách nemal tvrdých mozoľov, známky to vytrvalej roboty, ale mal pozostatky mozoľov mäkkých, ktoré dostáva len ten, čo v robote nedrží miery. (Kukuč. I. 13.)
m. možno-li piš: či možno *alebo* či je možné
mračno, -a, mrak, chmára: Víno rozohňalo mračná jeho duše. (Jégé: Wieniawského legenda 14.)
mrakovať, -ujem, večer na mraku, na mrkaní, keď už pracovať nevidno, odpočívať, pospať si: Čo robíte? „Mrakujeme“, t. j. odpočívame teraz na mraku od práce, kým svetlo nezažneme. (Dbš.)
mrav, -u, pl. mravy; známka z mravov
mravčať, -ím: Vyhladovelé deti počaly mravčať, že by ony jedly. (Dbš. Pov. I.)
mravenčí, -ia, -ie: mravenčia kyselina

mravenec, -nea
mravnostný: mravnostná polícia
mravokárca, -u; mravokárny
mravoveda, -y = etika; mravovedný
mráz, mrazu: na mraze
mrazené, -ého i mrazivo, -a; čes. zmrzlina
mrežovanie, -ia
mrežovaný
mrhanie, -ia
mrholenie, -ia
mrholiť, -í: Chvíľkami mrholilo, niekedy sa spustil i dážďik čosi tuhší, ale netrval. (Kukuč. IX. 25.)
mrhavosť, -ti
mriavkať, -a: Mačka začala mriavkať. (Dbš. Pov. I. 519.)
mrkať, -á; mrknúť, -ne
mrkotný = smutný, mrzutý: Zpočiatku ti bude mrkotno, ale ty si pomysli: nebudem tu na veky, a o tri roky pôjdem domov. (Kukuč. II. 132.)
mrkvisko, -a
mrmlavý
mrsk, -u = mrsknutie
mrsknúť, -nem = mrštiť
mrštiť, -ím = hodiť
m. mŕtvica ho ranila piš: porazilo ho
mŕtviť, -i
mŕtvy: m. kapitál
mrviť, -ím; mrvievať, -am; mrviť sa: Na námestí už pred ôsmou mrví sa hŕba sveta. (Kukuč. IV. 45.)
mrznutie, -ia
mrzút, -a: Nemôžem pochopiť, čo sa robí s ním: predtým samý

žart a smiech — dnes ako starý mrzút. (Podjavorinská III. 164.)

mstiteľka, -y
mstivosť, -ti
mučeníctvo, -a
múčnica, -e, múčna truhla; polievka z múky
mudrlant, -a, mudrák
múka, -y: obchod s múkou
muky, -múk: Ako na mukách pletie,
muknúť, -nem, hlas vydať, slovo prerieť: Ani nemukni!
multiplikovať, -ujem (*lat.*) = násobiť
mumácky
mumaj, -a = mumák
mumlák, -a
mumlať, -lem, nesrozumiteľne hovoriť
mumlavý
mušacinec, -nca = mušíneec, muší trus
mušelin, -u, tenká tkanina bavlnená
mušelínový: Na nevelkých oknách mušelínové záclony ako srieň. (Rázus: Svety I. 109.)

muškavý, plný mušiek: m. hrach; kôň
mútenina, -y = zmätok
muzeum, -zea (*gr.*); *dt. a lok. pl.* muzeám, muzeách
muž, -a, *pl.* muži *popri* mužia
mužnosť, -ti
Myjavec, -a; **Myjavka**, -y
myk!
mykanie, -ia
mykať, -ám, **myknúť**, -nem = šklbať, šklbnúť, trhať: Ona neodvetí, len hlavou mykne vzdorovite. (Timr.: Hrdinovia 134.) — Prestrieš sa, ako si dlhý, keď ťa ráz myknem. (Sl. ps.) — Podvihol šarkana do hora a mykal ho o zem, že sa len tak rozčapil. (Dbš. Pov. I. 563.) — Tak ho myknem za tú ruku, že ju najde len pri buku. (Sl. ps.)
myknutie, -ia
mýlenie, -ia
mylný = chybný: mylný náhľad
myrhový: m. masť, háj, veniec
myslený
myší, -ia, -ie: myšia diera; m. chvostík
myšiť sa, -í sa, plašiť sa

N

na, *predl.*: Položil som na stôl peniaze. — Žaloval sa na svojho brata.
nabádač, -a
nabaduriť, -ím; **nabadurkať**, -ám, rozdurdiť, rozhnevať
nabehnutie, -ia
nabehnúť, -nem: Zvonieval som na strednom i na veľkom, že mi na-

behly na dlaniach mozole. (Kukuč. I. 112.)
nabíjať, -am, pri licitácii cenu podvyšovať, viac dávať. (Dbš.)
nabláznený = pobláznený
nabláznitiť = pobláznitiť. Všetkých nabláznil; — sa
nabok, *prísl.*, bokom: Chod' nabok. — *Iné je* na bok.

nábožný: My sme pyšní na to, že náš ľud je nábožný. Táto vlastnosť jeho je mocnou zárukou šťastnejšej budúcnosti. (Kukuč. XII. 45.)

nabrúsený

nabuboriť, -ím = načuchrať

nabúdať, -am = nadobúdať

nábytkový

nacápať, -em v. nabúchať; **nacápať sa** = najesť sa

nacengať sa, -á sa, napit' sa, opit' sa

nácesta, -y = zákvaska: Do cesta pekárskeho, keď sa nedáva od mlad, tedy sa dáva nácesta, t. j. kus cesta z predošlého kvasu. (Záthur.)

nacieliť, -im

nacionalizmus, -mu (*lat.*), národné cítenie a snaženie

načechraný = našuchorený

načerpať, -em: Prišli sem odpočinúť si, načerpať nových síl, aby sa zas mohli vrátiť k starému spôsobu života. (Kukuč. XV. 77.)

načim = treba: Nebolo ti toho načim.

m. nadácia (*lat.*) *piš:* základina

nadbeh, -u v. nadbehnúť

nádej, nádeja, -e: Čo je nádeja? Blesk mámivý, nešťastných dní neverný syn, nepriateľ biednych milostivý, šťastných hodín ďaleký stín: On túžbu, matku vlastnú zbije, kolísku v srdci si vyryje, v srdci aj hrob si vyryje, v plameni vlastnom potom zhorí! — hradby pekla síce sborí, ak nebo neotvorí. (Sldk.) — Len les, les... smrčinový jak raz sa v plášť svoj

odeje, ten nemení sa, nemení, bol, je a bude zelený: on obraz večnej nádeje. (Hviezdoslav.)

nádejne, prísl.

nadeľovať, -ujem

nádhernosť = veľkoleposť.

nádherný = skvostný, rozkošný, veľkolepý

nadchádzať, -am; nadísať, nadídem:

Tak nadišla konečne smutná chvíľa. (Kukuč. III. 179.) —

Nadišla polnoc. (L. Štúr: Spevy 56.) — Už v prvé dni zvali ho a najmä nadchádzali si ho, kde bola dievka v dome. (Podjavorinská I. 64.)

nadchodiť, -í = blížiti sa: Nadchodila zima.

nádielka, -y: n. vianočná

nadievač, -a

nadívať sa, -am sa: Aký veľkolepý pomník, priatelia! Včera som stál pred ním hodinu, a nemohol som sa dost' nádivať naň. (Kukuč. IX. 42.)

nádoba, -y: Človek je krehká nádoba. Dobrých predsavzatí hrba: ale čo — pokušenie veľké. (Kukuč. IV. 70.)

nádobný = pekný, ladný, švarný: Nádobní bratia vrhli mu skyvočku chleba. (Dbš. Pov.)

nadobudnúť, -nem: Ako by svet nevedel, akým činom nadobudli veľký majetok. (Timr.: Hrdinovia 19.)

nadodňom, prísl. = pred svitaním

nadostač, prísl.: Detí nahrnulo sa nadostač i nazbyt. (Dbš. Obyč. 16.) — Aby ste mali na zimu všetkého nadostač v dome. (Dbš. Pov. II. 90.)

nadpočetnosť, -ti
nadpolovičný: nadpolovičná väčšina hlasov
nadprirodzenosť, -ti
nadraguľa, -le, zelina (Atropa belladonna)
nadrážiť = nadráždiť, -im, podráždiť
nádrsný = drsnatý
nadsadzovať, -ujem
nadsmyselnosť, -ti
nadstavenie, -ia
nadšený
nadštrkovať, -ujem
nadtresnutý: n. hlas
nadudať sa, -ám sa = najesť sa: Tak sa hrušiek nadudal, ako by mu medu dal. (Koll. Zp. II. 112.)
nadviazať, -viažem: S takým človekom ťažko nadviazať priateľstvo. (Kukuč. III. 35.)
nadvíhať sa, -ha sa
nadvýšiť, -im; nadvyšovať, -ujem
nadzemskosť, -ti
nafúkaný: Aký je nafúkaný. Čože mu zasa sadlo na nos? (Kukuč. II. 88.)
nagazdovať, -ujem: nagazdoval peňazí.
nagrobianiť, -ím
nahafriť sa = najesť sa (hltavo)
nahamkať sa, -ám sa v. napapkať sa
naháňačka, -y
naháňať, -am; nahnať, -ženiem; — sa: Deti sa naháňajú. — Prešli sme veľkolepým mostom. Niektorý z koní ledva sa dal nahnať. (Kukuč. XXVII. 326.) — Keby jeho do takej práce nahnali, ruky by mu sklávaly. (Podjavorinská I. 17.)

náhľad, -u: Títo dvaja boli úprimní priatelia, hoci sa ich náhľady v mnohom rozchádzaly. (Jégé: Cesta životom 58.)
nahliadanie, -ia
náhliť sa, -im sa: Nenáhliteže sa toľme, susedko, shovorme sa, a bude všetko dobre. (Kukuč. XII. 13.)
náhlivosť, -ti
nahnevať, -ám; — sa
nahnutie, -ia
náhoda, -y: Náhoda nás sviedla, prežili sme niekoľko dní životom spoločným a teraz sa lúčime, a kto vie, kedy sa zasa sídeme. (Kukuč. XVI. 175.)
náhodilosť, -ti
náhodný: náhodná kúpa
náhončí, -ieho
nahorkastý
nahotoviť, -ím, nachystať, narobiť: Čo som nahotovila, skazí sa, keď nemá kto užiť. (Kukuč. XIII. 71.); **nahotovený**
nahovárať, -am; nahovoríť, -ím; Ľahko je ženiť sa sedliackemu synkovi! Rodičia mu všetko pripravia na svadbu, ba i nevestu mu nahovorí a vyberú. (Kukuč. XII. 7.)
nahrabaný
nahrabať, -em: nahrabať sena
náhrada, -y: náhrada škody, trôv, útrat
nahradenie, -ia
náhražka, -y: n. kávová
nahromadiť, nahromaždiť, -ím niečoho, niečo: nahromadil peňazí, striebra; nahromadil zásobu niečoho
nahrubianiť v. nagrobianiť

nahryznúť, -nem; **nahrýzť**, -iem:
jablko

nahrýzť sa: Čo sme sa pre toto nahryzli, najmä hneď v prvé roky, čo sme sa sobrali — nech Pán Boh chráni. (Kukuč. II. 189.)

náhubník, -a

nahúkať sa *ϕ.* húkať sa

nahulci, -ov = Adamiti

nahustlý

nachladiť, -ím

nachlastať sa, -á sa

nachorlý, trochu chorý

nachváliť sa, -im sa

nachýliť sa, **nachýľovať sa**: Slnce sa už bolo dosť hodne nachýlilo k západu. (Kukuč. XXVII. 126.) — Keď sa už k noci nachýľovalo, vietor stíchol odrazu. (Dbš. Pov. I. 254.)

nachytať, -ám: n. rýb, vtákov

nachytro, *prisl.*

naiste, *prisl.*: Naiste zunoval už Hrabovského a ani ho už nepočúva. (Timr.: Pozde 63.)

najašiť, -ím

najčastejšie, *prisl.*

najďalej, *prisl.*

najďalší, -ia, -ie

najdrelej, *prisl.* = najsamprv: Nevie, čo najdrelej pochytiť. (Obz. XX. 238.)

najedený

najedovaný

najkrajší, -ia, -ie: Tys' v celej dedine najkrajší mládenec. (Ht. Sl. ml. 175.) — Ja som tú najkrajšiu dostal. (N. Hlsk. IV. 58.)

najmä, *prisl.*: V spisoch Bohuslava Tablica, najmä v jeho historických záznamoch.

najnovší, -ia, -ie

nájomný: n. dohovor. — Vo všetkom sa spúšťal len na nájomných, nuž a nájomní sú nájomní; robia ako v rukaviciach, a nemáš z nich nič, ak nad nimi nestojíš. (Kukuč. XII. 137.)

najonakvejší, -ia, -ie: Pre vítaných nachystajú tie najonakvejšie (vajička). (Ph'd. VII. 143.)

najsamprv, *prisl.*, predovšetkým

nakadený

nakázať, -žem, veľa kázať, rozkazať, prikázať: Richtár dumá, čo všetko zas nakázali zo služnovstva: aké nové ťažkosti a výdavky. (Kukuč. III. 33.)

nakladanie, -ia: spôsob nakladania

nakláňať sa *ϕ.* nakloniť sa

náklaničník, -a, reťaz na klanici

nakloniť, -ím; **nakláňať**, -am; — **sa**:

Gazdiňa sa nakláňa pred pecou. Pahreba jej ožiaril vráskavú tvár. (Rázus: Svety I. 33.) — Aká som šťastná, že som tak dobrému skutku naklonila. Jégé: Cesta životom. 223.)

náklonnosť, -ti: Dievča cítilo k nemu náklonnosť. (Kukuč. XIII. 65.)

nakoňovať sa: Nakoňuje sa každý deň od svitu do noci. (Zátor.)

nakopenie, -ia

nakorísiť, -ím

nákrčník, -a, kravata: Miesto nákrčníka nosil čierny, hodvábný ručník a na tom ešte teplý, zimný šál. (Timr.: Ťažké polož. 78.)

nakričať, -ím

nakrivenie, -ia; **nakrivený**

nakrivo, *prisl.*
nakúpenie, -ia; **nakúpený**
nákupný: n. cena
nakyslastý
nakysnutý
nalakovať, -ujem *ϕ.* lakovanie
nalepený
naliaty
nalomenie, -ia
nalomenina, -y
namakať, -ám, namacať
namastený
namazaný
námel, -u, rastlina (*Claviceps purpurea*) = opilka ružová
nameraný
namietanie, -ia
námietka, -y: Pavol ohlušil svojimi dôvodmi všetky námietky už popredku. (Kukuč. XIV. 118.)
namočenie, -ia; **namočený**
namoknutie, -ia
námornícky: n. dôstojník, škola, služba
namrzáť, -am: Ešte ma tu bude namrzáť.
namrzený: n. odišiel
namučíť (sa): Namučili sa ho, a všetko nadarmo.
namyslenosť, -ti: Musím vám úprimne povedať, že vaša namyslenosť je veľká a zakladá sa na klame ešte väčšom. (Kukuč. XIII. 30.)
namýšľať si, -am si: Bol to človek svojej hlavy, namýšľajúci si, že sa mu nikto rozumom nevyrovná. (Jégé: Cesta životom 148.)
naň, **naňho**, **na neho**
nanajvýš, *prisl.*, najviac ak

nanášať sa, -am sa = ponášať sa
naničhodník, -a: Kto nerobí, a robiť má a môže, to je daromník. povaľač, naničhodník. (Hdž. Čít. 116.)
naniesť, -nesiem; **nanosiť**, -ím: Vtáčatká nanosily v zobáčikoch slamy, sena hlíny; — **sa**: Nanosila sa mu do štice (= vykmásala ho za vlasy). (Nitra VI. 341.)
na nove, keď je nový mesiac *ϕ.* nov
nanútený
nanútiť, -im; **nanucovať**, -ujem *k niečomu* = prinútiť
naobhrýzať sa, -a sa *niečoho*
naobročíť, -ím: Naobročil svoje kone, ovsu primiešal viac do sečky, než obyčajne. (Kukuč. II. 135.)
naokolo, *prisl.*: Nikoho niet naokolo. (Orol VIII. 80.) — **Tišina naokolo**, ani lístok sa nehýbe na konári. (Kukuč. IV. 15.)
naostrený
naozaj, *prisl.*: Či tá reč bola naozaj povedaná, či len tak z obyčaje? (Timr.: Nijakej radosti 12.)
napádanie, -ia; **napadnutie**, -ia
napadúvať, -a: kuľhať, pokuľhávať
napáchnuť, -nem: n. pánštinou
napájadlo, -a, miesto, kde napájajú statok
napajediť, -ím = nahnevať; — **sa**
napečený
náperník, -a, široký koniec vesla na plti, ktorý sa do vody hrúži
napílený
napínanie, -ia
napískať, -am
naplavený

náplavný: n. drevo

náplecný

naplnenie, -ia

naplodiť, -ím; — sa

napnutosť, -ti: My sme ho počúvali s napnutosťou; zaujímal nás i predmet a nadovšetko spôsob jeho rozprávania. (Kukuč. XVI. 122.)

napnutý, lepšie: napätý

nápoj, -a: sladký nápoj: liehové nápoje: pivo, víno, medovina, pálené, likéry. — Sám gazda statok z nápoja zaháňal. (Ph'd. VII. 171.)

napojený

napolica, -e, miešanina pšenice s ražou, alebo jačmeňa s pšenicou

napomáhač, -a

napomáhanie, -ia

napomínač, -a

napomínanie, -ia

naponevierat' sa: Dost' si sa naponevieral po cudzom svete. (Kukuč. VI. 11.)

napopáckať, -a, najst' náhodou, pristihnúť, popadnúť: ako husi, keď ich napopácka kamenec niekde v poli. (Kukuč. XXVII. 165.)

náporný

naporúdzi, prísl., pod rukou, napohotove, po ruke

napospol, prísl.: Občania napospol mu prisvedčujú, iní mlčaním odobrujú. (Kukuč. XIV. 114.)

napošik, prísl. = napokos, koso, šikmo

napracovať sa, -ujem sa

naprasit' sa = rozmnožiť sa: Toľko

sa rozličného hmyzu naprasilo (= naliahlo) (Rr.)

napratať, -cem: Dobrého umenia do hlavy napratať. (Hdž. Čít. 102.) — sa = najesť sa (Kukuč. VI.)

naprávanie, -ia; napravenie, -ia; napravený

napraviteľnosť, -ti

napravovateľ, -a

napriať, -am; napriať, -nem = napružiť

napriahtutie, -ia

napriamit', -ím

na príklad, nepíš: ku príkladu

naprotiveň, prísl.: naprotiveň niekomu niečo robiť

náprotivie, -ia (protajšok)

napršať, -í

napruženie, -ia

napučať, -í: Obloky napučaly

napukať sa, -ám sa: Chlapci napukali sa pečenej švábky. (Kukuč. VII. 80.)

napýšiť sa: Dost' sa napýšili Maďari cudzím perím, najmä slovenským, v umení, vo vede, v obchode, spisbe. (Kukuč. IX. 181.)

narádzanie, -ia

narádzať, -am.

náramnosť, -ti

naraňajkovať sa, -ujem sa

narárošiť, -ím; narárošený

narásť, -rastiem: Nedávaj sa na to, na čo si nenarástol (čo nevládzeš). (Dbš.)

nárazník, -a

narážka, -y: Túto zlostnú narážku už nemožno prehltnúť. (Kukuč. IV. 190.)

narcis, -u, kvet (Narcissus odorus)

nárečový

nárek, -u: Dala sa do hrozného náreku. — Ľudia rozchádzajú sa s nárekom domov. (Timr.: Hrdinovia 17.)

narezaný

narezat', -žem; — sa = najesť sa, napit' sa

nariekat', -am, žalostne plakať: Nariekajúci vrátili sa domov a smútili za utešeným dievčatkom, ako by ho nikdy viac vidieť nemali. (Zlatovláska 5.)

narkotický (gr.)

narkotikon, -ika (gr.), omamujúci prostriedok

narkotizovať, -ujem, otupovať činnosť nervovú

náročitý

národ, -a: Bože svetov stvoriteľu! Tebe sa kloníme, že národ náš ubiedený o milosť prosíme. Svet ten šliape, čo tu dáva Tvoja nám štedrota: ľudské zapiera nám práva, i právo života. (V. Pauliny-Tóth [Veniec 16.]) — Kto chce tedy žiť ako národ, musí bojovať proti tým, ktorí národ o život pripraviť chcú. (J. Škultéty: O Slovákoch 208.)

narodenie, -ia: Veď na Božie narodenie len nebudú variť; to by bol hriech. Budú len prihrievať, (Kukuč. XII. 112.)

národniarka, -y

národný: národne hospodárstvo
národovec, -vca -om: Do Maduníc horliví národovci chodili ani do nejakej svätyně národnej. (J. Škultéty: O Slovákoch 83.)

národovkyňa, -ne

narovnanie, -ia

narozsýpať, -am-

nárožný: n. dom

náručie, -ia: Tu, vidiac Janka, zastal vo dverách ako skamenelý. Rozovrel náručie a prijal doň navrátiťšieho sa syna. (Kukuč. XI. 206.)

náručný: = pravý kôň (ľavý je sedlový)

narukovať, -ujem: Bol odobratý za vojaka a mal narukovať. (Podjavorinská I. 59.)

náruživosť, -ti: Drž sa rozumu, a nie slepej náruživosti. (Kukuč. IV. 121.)

násada, -y: n. sekery

nasadenie, -ia

nasadenie, -ia

nasáľať v. nasoliť

nasbieraný

nasbierať, -am; - sa: nasbieralo sa dreva

naschodiť sa: ... keď sa naschodili chlapi. (Hron., Chlieb 112.)

nasiakly, nasiaknutý

nasiaty

násilný

naskočiť, -ím: Slzy naskočily do očí. Ona ich videla. Zbadala: hnutie synovského srdca. (Kukuč. II. 137.). — Slzy jej naskočily na oči a ona zaplakala šťastím na prsiach otcových. (Kukuč. IV. 44.)

nasladkastý

následkom: m. následkom choroby piš: pre chorobu; m. následkom neopatrnosti piš: z neopatrnosti

následník, -a: n. trónu

naslepý, trochu slepý

naslopaný

nasmetiť, -ím

nasmolený

nasovať sa, -uje sa: Chodí len po veľkej biede, ako kohút, keď sa mu nasnuje chlp vlasov na ostrohy. (Kukuč. X. I. 7.)

násobilka, -y = krát

nasolený

naspať sa, -ím sa: Keď sa vo dne naspíš, potom sa nežaluj, že v noci ti nedá oka zažmúriť. (Kukuč. III. 186.) — Ale si sa ešte neňaspal? Človeče, nespi toľko. (Kukuč. III. 136.)

nasporiť, -ím: Naspor Pánboh!

nastaviť, -ím; **nastavovať**, -ujem: n. osídlo, klepec

nastierať, -am; **nastrieť**, -iem: n. na stôl

nástojiť, -ím: A on by si ju musel vziať, keby bola nástrojila. (Podjavorinská I. 16.)

nastolenie, -ia

nastoliť, -ím; **nastofovať**, -ujem

nastrašený

nastrebať sa, -be sa = napiť sa

nastrkať v. **nastrčiť**

nastrojenie, -ia

nástudiť, -ím, **nachladiť**, **ochladiť**, **prechladiť**, **zachladiť**; -sa = **prechladnúť**

nastupovanie, -ia

nasúdiť niekomu niečo = odsúdiť niekoho na niečo

nasúkať sa, -a sa = napiť sa

nasýtený

nasypaný

našedivý

našeptať, -ám (-cem)

nášijník, -a, remeň, ktorý koňom na šiju dávajú a retiazkou o oje pripevňujú, aby voz zadržovali. (Dbš.)

naškrtený

našpiniť, -ím

našský = domáci

naštiepiť, -ím: Naštiepený umieráčik nikdy tak smutne nezvonil. (Kukuč. III. 50.)

naštrkovať, -ujem

našúľať, -am

našuškať, -ám; **našuškávať**, -am = našeptať

naťahovač, -a

naťahovať sa, -ujem sa s *niekým*: S tebou sa ja naťahovať nejdem: rob si tu čo chceš. (Kukuč. XII. 182.)

naťatý = opitý

natekať, -á

nateplastý, trochu teplý

natesať, -šem

natešený: Otec je celý natešený; toto rozhodnutie chlapcovo pokladá za dôkaz veľkej prítulnosti. (Kukuč. XII. 106.)

natieračstvo, -a

natieranie, -ia

natkať, -ám: n. plátna, pavučiny

natknúť sa, -nem sa

natlačený

natrafiť, -ím (z *nem.*): Natrafil som mu na žilu. (Hurb.)

natrenie, -ia; **natrený**

natrepať, -em

natresknutý

natrhnutie, -ie

natúľať sa, -am sa

natúra, -y (*lat.*) = príroda

nátura, -y; **povaha**

naturálie, -ii (*lat.*) = prírodniny

naturalizovať, -ujem, **udelit' cudzincovi štátne občianstvo**

naučený

náučný: n. slovník

naúfať sa, -am sa *niekomu*, skladať nádej v niekoho
náukový
navádzač, -a
navarený
navatriť, -ím, zapáliť veľký oheň
naväzovanie, -ia
naväzovať, -ujem
navedený
naveľa: Naveľa, naveľa dal sa predsa upýtať (na veľké prosby). (Dbš. Pov. I. 37.)
navrieť, -ie: Pozrite, veď vám navrela hrča na čele. (Kukuč. XII. 23.)
naviesť, navediem; **navádzať**, -am *niekoho na niečo*
navláčený
navlaky, -ov, remienky, ktorými sa krpce na nohy upevňujú
navodný
navoskovať, -ujem: n. niť
navratie, -ia, strieska nad vrátami: Mužskí dali sa zabíjať klin pre veniec; bude visieť „pod návratím“, kým neprinesú nový, z nového božieho požehnania. (Podjavorinská I. 46.)
návratka, -y, návratný lístok
navrávať, -am = nahovárať
navrený, **navretý** *v. navrieť*
navrhnutie, -ia; **navrhovaný**
navrhovať, -ujem: Ukázali, že ľahko hovoriť a navrhovať, ale vykonávať, tvoriť, uviesť do života, čo sa hlásalo, pripraviť mu pôdu a podmienky zdaru a uskutočnenia nie je ľahko. (Kukuč. XXII. 143.)
navrhovateľka, -y, žena, ktorá podáva návrh
návrsie, -ia: Bolo už po západe

slnca, keď sme vystúpili na návršie. S neho sa nám otvoril celý iný pohľad. (Kukuč. XXVII. 40.)
návšteva, -y: Urobili sme svoje návštevy na rozlúčku. (Kukuč. XVI. 172.)
návštevník, -a
navštevovatelka, -y
navštívenie, -ia: Šťastný, kto ťažké navštívenie prijíma s pokorným odovzdaním sa do vôle božej! (Podjavorinská I. 132.)
navštívený
navštíviť, -im
nazdať sa, -ám sa: Vitaj, dieťa moje! Smrti bych sa bola skôr nazdala, ako príchodu tvojemu. Veď si ty ako z neba spadol. (Kukuč. XI. 206.)
naznačený
nazrieť, -zriem
názvoslovie, -ia, terminologia: právnické názvoslovie
nažívať, -am: Nažívať s nimi je príjemné i vtedy, keď je to nie iba letkom, ale trvá dlhšie. (Kukuč. XXVII. 169.)
nebadane, *prisl.*
nebeský: kráľovstvo nebeské
nebeštianka, -y
nebojácny = nebojazlivý
nebojsa, -u = nebojazlivý človek: Jeden nedajsa, druhý nebojsa. (Zátor.)
nebotyčný
nebožiatko, -a: ... a nebožiatkam deťom hrdielka popodrezáva. (Dbš. Pov.)
nebožká, -ej
nebožký, **nebohý**: Nech dá milostivý Hospodin tomu nášmu

- nebožkému sladkého odpočinku a radostného zmŕtvychvstania. (Rázus: Svety I. 252.)
- nebytie**, -ia
- nebývalosť**, -ti
- necelosť**, -ti
- necítiť**, -im
- nectnosť**, -ti
- necudnosť**, -ti; **necudný**
- necvičený**
- nečakaný**; **nečakane**, *prisl.*
- nečas**, -u, plané počasie; nehoda
- nečesaný**
- nečin**, -u: Ten nečin a hriech obrovský. (L. Štúr: Spevy 21.)
- nečulý**
- nečuť**, nečujem
- nedaf**, -ám: Chorá sa sťažovala, že jej nedá dýchať (= že nemôže dýchať).
- nedbaj**, -a: Požičal by som vám vďačne, ale či ja môžem tvojemu mužovi čo i len pol krajciara sveriť, keď jetaký nedbaj, že o všetko prišiel? (Kukuč. XII. 143.)
- nedbalosť**, -ti: Oblečená je tiež sviatočne, lenže s tou nedbalosťou, ktorú taká horúčosť vyžaduje. (Kukuč. III. 33.)
- nedláždený**
- nedobry**
- nedočkavosť**, -ti: Sedí pod oknom na lavici a oči jeho svietia ohňom nedočkavosti. (Timr.: Hrkala 32.)
- nedôchodok**, -dku, nedostatok; deficit. (Sl. let.)
- nedokázateľnosť**, -ti; **nedokázateľný**
- nedokopať**, -em
- nedoletný**: Čis' sťa orol sa vyšvih-
- nul nedoletnej do výšiny? (L. Štúr: Spevy 41.)
- nedonosný**: nedonosené dieťa = nedochodča
- nedoplatený**
- nedopočuť**, -počujem
- nedopriať**, -prajem
- nedoručiteľný**
- nedostatok**, -tku: nedostatok peňazí
- nedostávať**, -am; -sa *niečoho* (i *niečo*)
- nedostaviť sa**, -ím sa
- nedôstojný**
- nedostupný**
- nedotklivý**
- nedotyka**, -u: To je človek nedotyka.
- nedoučený**
- nedôverčivo**, *prisl.*: Richtárka hľadí nedôverčivo na Števká a jeho podivnú chladnosť. (Kukuč. III. 33.)
- nedôverivo**, *prisl.*: Obezrela si ho nedôverivo. (Kukuč.: M. v.)
- nedovidný** = krátkozraký
- neduživiec**, -vca
- neduživosť**, -ti
- nedvižný** = nehybný
- neforemnosť**, -ti
- nehatene**, *prisl.*
- nehľadaný**
- nehľadieť**, -ím
- nehlásený**
- nehlásiť sa**, -im sa
- nehlasný**
- nehmotnosť**, -ti; **nehmotný**
- nehnúť**, -em; -sa
- nehodník**, -a; **nehodnica**, -e
- nehybnosť**, -ti
- nehynúci**, -a, -e
- nech**: nech ide; nech mi povie

nechanie, -ia (nechat')
nechápanosť, -ti
nechvalný
neistota, -y: Tak to býva, keď máme neistotu pred sebou. (Kukuč. VI. 8.)
nejedlý
nekal'avnosť, -ti
nekalý: nekalá súťaž
nekatolícky
nekatolíčka, -y
neklamnosť, -ti
nekonečno, -a: Slávnosť nemôže tiež trvať do nekonečna; zovšednela by alebo by sa prijedla. (Kukuč. XXVII. 172.)
nekonečný: Noc je nekonečná, keď nechce sen na oči sadnúť. (Kukuč. I. 135.)
nekrstenec, -nca; nekrstený
neladný
neláska, -y
neláskavosť, -ti; neláskavý
nelenivosť, -ti; nelenivý
neliečiteľnosť, -ti
nemajetnosť, -ti
nemať, nemá: Videl som, že ma za nič nemá. (Kukuč. I. 120.)
Nemecké Pravno, obec v Nitrianskej ž.; **nemeckopravniansky**
nemiešaný
nemilovať, -ujem
nemoc, -i, choroba: duševná, kožná, chytľavá nákazlivá, pľúcna, ženská; pánska nemoc = podagra
nemocenský: nemocenská pokladnica, poisťovňa
nemocný, chorý
nemohra, -y, pantomima
nemohúcnosť, -ti
nemovitosť v. **nehnutelnosť**

Nemšová, -ej, obec v Trenčianskej
nemysliteľný
nenadarmo, prisl.: Nenadarmo vravia, že svet je škola — a vojenčina už nadovšetko. (Podjavorinská I. 43.)
nenáležitý
nenápadnosť, -ti; nenápadný
nenapodobiteľný
nenáročky, prisl.
nenásytný: Vieme, akí sú nenásytní takí ľudia! (Kukuč. IV. 32.)
nenávidieť, -vidím: Razom sa mu otvorily oči — on ho nenávidí, znevažuje, opovrhuje. (Kukuč. XIII. 30.)
nenávisťnica, -e
neoblečený
neoblúbený
neobsadený
neobvyklosť, -ti; neobvyklý
neočakávaný: Na všetko boli pripravení; na odpor, prekážky, svody, výstupy — a hľa, miesto toho neočakávané šťastie, splnenie túžob. (Kukuč. IV. 176.)
neodcudziteľný
neoddeliteľnosť, -ti; neoddeliteľný
neodhodlanosť, -ti
neodlúčiteľnosť, -ti
neodolateľnosť, -ti
neodôvodnenosť, -ti
neodpustiteľnosť, -ti
neodstraniteľnosť, -ti
neodškriepiteľnosť, -ti
neodtajiteľnosť, -ti
neodvolateľnosť, -ti
neodvratnosť, -ti
neogabanosť, -ti
neohlásený

neohrabanosť, -ti
neohradený
neohrešný, bez zlých rečí, bez hrešenia: Takého muža pod slncom nebolo viac, ako on. Tichý, neohrešný, prívetivý ku každému a za mňa ani do ohňa nebol by otáľal skočiť. (Timr.: Hrdinovia 19.)
neohybnosť, -ti; neohybný
neochotnosť, -ti
neokrúchanosť, -ti
neomylnosť, -ti
neoperený
neopevnený
neoplakaný
neoraný
neosedlaný
neosekaný
neosiaty
neosolený
neostýchavý
neosvedčený
neosvetlený
neošatený
neotesanec; -nca; neotesanosť, -ti; neotesaný
neozbrojený
nepálený
napamätlivosť, -ti
nepatrný: Z vecí nepatrných vyrastajú veľké, ak majú dobrý základ. (Kukuč. XXVII. 378.)
nepevný
neplecha, -y, neporiadok, neslušnosť, výtržnosť
nepočítať, -am
nepodmienenosť, -ti
nepodplatný = nepodkupný
nepodvrhnutý
nepohodlie, -ia
nepohodnosť, -ti

nepochopiteľnosť, -ti
nepochybne, prisl.
nepochybnosť, -ti
nepokradneš!
nepominuteľnosť, -ti
neponosno, prisl.: Mámé sa len tak neponosno Bohu. (Zatur.)
neporušiteľnosť, -ti; neporušiteľný
naposlúchnuť, -nem
nepovedomý
nepovoláný
nepovšimnúť si, -nem si; nepovšimnutý
nepoznanie, -ia
nepozorovane, prisl.: Sestry teraz už hľadajú sa čím skôr stratiť, a to, ak by sa dalo, nepozorovane. (Kukuč. IV. 64.)
neprajnica, -e
neprajník, -a: ...budú trpieť za svoju pravdu. Nech sa naplní miera hriechov neprajníkov. Tým skorej príde deň hnevu božieho. (Jégé: Cesta životom 225.)
neprávom, prisl.
nepredpísaný
nepreklenuteľnosť, -ti; nepreklenuteľný
nepreniknuteľnosť, -ti; nepreniknuteľný
nepretržene, prisl.
neprevýšený
nepriateľstvo, -a: Tieto dve obce už od časov kráľa Matiaša — ako to protokoly obecné ukazujú — žily tu v zjavnom, tu v tajnom nepriateľstve. (Kukuč. XII. 167.)
neprihoda, -y (Hv.)
neprijať, -jmem
neprijateľný

neprirodzenosť, -ti
neprirovnávajúc: Má sa, neprirovnávajúc, ako prasa. (G. Taj.)
neprištojný
neprotokolovaný: n. firma
neraniteľný
nerastopisný
neresť, -ti: Dnes po troch mesiacoch prvý raz zaletely jej myšlienky do Horice, kde krásny mladý vek strávila, ale i mnohé neresti zakúsila. (Kukuč. VIII. 86.) — Aspoň v tej práci pozabudne na nerest'. (Kukuč. I. 59.)
neriad, -u neporiadok, nečistota
nerobotný: n. deň
nerodiť, -ím
nerozdelený
nerozlučný: Dobre padne vídať nerozlučných priateľov v týchto časoch chladného, vypočítavého egoizmu. (Kukuč. XVI. 81.)
nerozlušiteľný
nerozumný
nerozvaha, -y, nerozvažitosť
nerušený
nerv, -u, čuv: Väčšina ich bude, ktorí majú „svoje nervy“; choroba, ktorá je moderná, prirodzený následok dnešného života, alebo takzvaného boja o existenciu. (Kukuč. XVI. 51.)
nervový = čuvový: sústava, bolesť, záchvat. — Vidno mnoho i takých, pri ktorých hneď uhádneš, že majú nervový systém rozdráždený alebo úplne rozstrojený. (Kukuč. XVI. 77.)
nesamostatný
nesčíselnosť, -ti
neshybný
neskôr, neskorej, neskoršie, prisl.

neskorý: neskoré jablká (dozrievajú až na konci jesene)
neskromný
neskrotiteľný
neslobodno: n. hovoriť
neslučiteľnosť, -ti; neslučiteľný
nesmiernosť, -ti
nesobášený
nesolený
nesplatný
nesplavný
nespoločenský
nesporo, prisl.
nesrovnalý
nestáť, -stojím o niekoho, o niečo: Šla za Peka len z oželenia, lebo ju Matvejovie Ďuro nechal tak a iní o ňu nestáli. (Timr.: Hrdinovia 16.)
Nestor, -a, osoba z gréckeho bájoslovia
nesúcosť, -ti
nesúdnosť, -ti; nesúdny
nesústavný
nesústredený
nesúvislý
nesvár, -u: Nieto väčšieho kríža, ako žiť v nesváre s domácimi. (Timr.: Mocnár 32.)
nesvárlivý
nesvedomitosť, -ti
nesvoj: nesvoje deti = nevlastné deti. Som akýsi nesvoj (= chorý).
nešporovať, -ujem = olovrantovať
nešťastie, -ia: Nešťastie, keď príde, nerado príde samo, hľadá si vždy spoločnosť. (Kukuč. XXVII. 347.)
nešťastnica, -e: „Čože túto nešťastnicu prenešťastnú zasa pokúša?“ bedovala mať. (Dbš. Pov.)

netajený

netrebný = nepotrebný, neužit-
točný

netušený

neuctiť, -ím

neuhasiteľný

neukrotiteľný

neumytý

neunavený

neúprimnosť, -ti: Keď vstúpil do
čítárne, spozoroval teraz už
hneď neúprimnosť i pretvár-
ku i škodoradosť. (Kukuč. IV.
203.)neurčitok, -tku: Kde len môžeš,
dávaj prednosť neurčitku pred
podstatným menom slovesným.
(S. Czamb.)

neurčitosť, -ti

neúročný

neurvalý, neústupný, bezuzdný:
No bolo vidno na ňom, že si
zakladá na mne a na mojej ne-
urvalej sile. (Kukuč. I. 112.)

neúspech, -u

neuspokojený

neuvážený

neuzdravený

nevarený

nevážiť si, -im si *niekoho, niečoho*nevážnosť, -ti: Pri latine rodná
reč najviac že mala sa v neváž-
nosti, pri maďarčine potla-
čovala sa. (J. Škultéty: O Slo-
vákoch 28.)

nevďačnica, -e

nevďak, -u; nevďaka, -y: Nevďak
dievkin ju trápi a hnevá. (Timr.:
Nijakej radosti 19.) — Nevďa-
ka dievkina ju umorila. (Dbš.
Pov.) — Nevďak, vraj, svetom
vládne. (Kukuč. XI. 8.)

nevecný

nevedomec, -mca

neverecký

neveriť, --ím: Jankovi rodičia ne-
verili dočkať sa svadby svojho
synka (veľmi netrpezlivo čá-
kali). (Kukuč. XII. 7.) — Ne-
verí si ho vynachváliť (=veľmi
si ho chváli).

neveselý

nevhodnosť, -ti; nevhodný

nevinnosť, -ti: Miško sa usmial tej
svätej nevinnosti. (Kukuč.
XIII. 37.)

nevkus, -u

nevládný: Ruky sú už ťažké; ne-
vládný som ako mucha. (Ku-
kuč. II. 178)nevoľky, *prísl.*: ...oči na Matúša
sa nevoľky oprely. (L. Štúr:
Spevy 49.)nevoľný = biedny; neslobodný,
otrocký: Nevoľná mať s diet-
kami zabrala sa plačúci svetom.
(Dbš. Pov.)

nevracať, -iam

nevražiť, -ím: Toho následok bol,
že mladí hrdinovia začali jeden
na druhého nevražiť. (Kukuč.
X. 170.)nevraživý: Ferko obdivoval zruč-
nosť domáceho pána, ktorý ta-
kým ľahkým spôsobom rozdelil
nevraživých priateľov bez na-
rušenia pohostinnosti. (Kukuč.
XIII. 95.)

nevybrúsený

nevyčvičený

nevyčerpatelný

nevýhoda, -y

nevýhodný

nevyhradený

nevykonateľný
 nevykynožitelný
 nevyličiteľný
 nevýnosný
 nevyplatený
 nevyповедateľný
 nevypracovaný
 nevyriadený
 nevyrovnaný
 nevyskúmateľný
 nevyvinutý
 nevýživný
 nevzácný
 nevzchodiť, -í
 nezábudka, -y: Očká malé, belasé ako nezábudky. (Rázus: Svesty I. 15.)
 nezacelený
 nezákonný: nezákonné dieťa
 nezaložený
 nezamestnanosť, -ti; nezamestnaný
 nezámožný
 nezápadný
 nezapierateľný
 nezaručený
 nezaujaty
 nezávadný
 nezáväznosť, -ti
 nezavinený
 nezávislý: nezávislá tlač
 nezbediť, -í
 nezbehlý
 nezbytný = nevyhnutný
 nezbyvať, -a = neostávať
 nezdoba, -y, 1. nezbednosť; 2. nečistota; 3. neporiadok, neslušnosť, výtržnosť: Kráľ Matej bol i múdry i spravodlivý, a jednako sa dosť nezdooby narobilo i pod jeho vládou. (Jégé: Wieniawského legenda 115.)

nezdobiť, -í
 nezdobník, -a; nezdobnica, -e
 nezdravistý
 nezmenšený
 neznačný
 neznalosť, -ti: n. zákona
 neznalý: n. písma
 nezničiteľný
 nezraniteľný
 nezriadenosť, -ti
 nezrušiteľný
 nezvyčajný
 než, sp. ako: Pred spojkou než kladie sa čiarka, len keď nasleduje celá veta.
 neželateľný
 nežnosť, -ti: Pohládil ju s materskou nežnosťou a odišiel. (Kukuč. VI. 100.)
 Niagara, -y, rieka s ohromným vodopádom v sev. Amerike; niagarský
 nič, ničoho, zám.: Videl som, že ma za nič nemá. (Kukuč. I. 120.)
 ničieť, -ie, v nič sa obracať, hynúť: Ryby bez vody ničejú.
 ničomník, -a; ničomnícky
 niekoľko, čísl. neurč.: Bolo tam niekoľko chlapov.
 niekoľký, čísl. neurč.: Od niekoľkých rokov chorie
 nie som, nie si, nie je; nie sme, nie ste, nie sú *v. byť*
 niesť, nesiem; nosiť, -ím; -sa: Z dediny niesol sa spev mládencov, idúcich na zálety. (Podjavorinská I. 60.)
 nieto: Nieto majstra nad kováča, ten zo starého nové spraví. (Zá-tur.)
 nijakovsky = nijako: Môj kôň nijakovsky nechcel sa dať na-

viest' do cvalu. (Kukuč. XXVII. 113.)

nikel, -kla; **niklovať**, -ujem

nikotín, -u; **nikotínový**

nisko, -a, spodná časť praslice

nitka, -y: Ani tej nitky na ňom už jeho nebolo. (Dbš. Pov.)

nitovanie, -ia

nitovať, -ujem

nízo, -a (len g.): Rastie z níza do výsosti. (Č. Čít. I. 262.)

no! ctsl.: No, no! Len sa neurážajme zaraz! (Kukuč. IV. 105.)

— No, no! pod' sem, at' ťa obejmem. (Concordia 283.)

no, *spojka odporovacia*: No niet nič stáleho, tak ani Tomášovo blato nemôže trvať na veky. (Kukuč. VIII. 113.) — No ako odpoveď na ich volanie znel plač žien a detí. (Živý bič 10.) — No však sme kmotrovci, hoci s rozličnými stránkami držíme. (Kalinčiak 57.)

nôcka, -y

nocľahúvať, -am: Od cudzincov, ktorí zo všetkých strán sveta sem sa schodili a u neho nocľahúvali, veľa zarábal. (Dbš. Pov.)

nocľazník, -a: Kohút nad pajtou celým hrdlom vyspevoval na nemalú potechu všetkých nocľazníkov, (Kukuč. X. 153.)

nochál', -a = veľký nos, nosisko

nominálny (*lat.*): nom. cena, hodnota

nosenie, -ia; **nosený**

nosisko, -a

notár, -a (*lat.*): verejný, okresný n.

nôťový: n. papier

Nové Mesto n. V., obec v Nitrianskej ž.

Nové Zámky, obec v Nitrianskej ž.

novina, -y: Zaplať ti Pán Boh za milú novinu. (Jégé: Cesta životom 250.)

novinka, -y, novosť veci nejakej; niečo nového

novinkár, -a, roznášač noviniek, klebetník

novostavba, -y

novota, -y: Podarilo sa mu uviesť mnoho novôt v hospodárstve. (Kukuč. XIII. 65.)

nôž, noža: Nôž sa najde, len chlieb aby bol.

nožička, -y

nožisko, -a

ňuchanie, -ia

núkať, -am; -sa: Azda sa vám núkam? Božechráň! To ste už preskočili! Vás si pojme už iba smrť. I tá bude banovať, že sa opletala s vami. (Kukuč. II. 53.) — Mnoho otázok sa mi núkalo, nevedel som, ktorou počať, (Kukuč. X. 13.)

nútený, prisilený

O

ó! ctsl. má odporujúce význam. Niekedy zachycuje nespokojnosť. (B. Letz): Ó, kde si spravodlivosť, kde? (Kukuč. II. 137.)

oba, **obaja**; **obidva**, **obidvaja**; **obe**, **obidve**

obaľovanie, -ia

obalový

obarenina, -y
obáslo, -a, konope alebo ľan okolo kužela obviazaný
obávaný
obciciavať, -am
obcovanie, -ia : Spôsob obcovania medzi nimi je srdečný i dobrodušný. (Kukuč. XXVII. 169.)
občahovať, -ujem *o.* občiahnuť
občakávať *v.* očakávať
občistiť, *o.* očistiť
obdariteľ, -a
obdiv, -u: „Kto sa vám vyrovná?! lichotila babka v úprimnom obdive. (Podjavorinská, I. 48.)
obdukčný (*lt.*) *o.* obdukcia
obdumať, -am = rozvážiť. (Kukuč. VII.)
obecaný: Nech sa zjaví tá súdená, Pánom Bohom obecaná. (Ph'd. V. 139.)
obecenský
obecenstvo, -a: Obecenstvo tleskalo, kým všetci ochotníci nevystúpili radom na javište. (Kukuč. XIII. 28.)
obecnisko, -a, zem obci náležiaci, obecné pole
obecný: obecný dom, *o.* prirážka
obeh, -u: *o* krvný
obesený
obhádzaný
obhadzovať sa, -ujem sa, obracať sa v robote, ponáhľať sa, pričíňovať sa
obháňať sa, -am sa, oháňať sa; obracať sa (*v* živote)
obhoditý = čulý: Hoci je malý tento dravec, je veľmi obhoditý a pilný. (Kukuč. XXVII. 230.)

obida, -y: Prosím vás, nehnevajte sa. Z čistého srdca vám povedám, že nechcel som vám robiť obidu. (Kukuč. I. 75.)
obišť, -ídem: zle obišiel
obchod, -u: obchod domáci, zahraničný, s ovocím, s vínom, so zeleninou, s múkou, s remeňom, s módnym tovarom a pod.
obchodnícky = kupecký: obchodnícka opatrnosť; *o.* úpadok
obchodníčka, -y
obchodný: obchodná a priemyselná komora; *o.* akademia, škola, spoločnosť; obchodné knihy, pomery; *o.* zákon
obilie, -ia: Obilie dozrelo, sožaté i poviazané v krížoch uložené je po strništiach, znova zakvitlých nevädzou, stračou nôžkou a kde-tu i nevítanou ohnicou. (Podjavorinská I. 41.)
obilný: obilný kupec; *o.* trh, sklad
obišť, obídem; -sa: Šiel s kosenia a nedalo mu, aby obišiel ženu, ktorá hrabala ovos pod horicou. (Kukuč. II. 11.)— Nik nemôže sa obišť bez mlynára. (Kukuč. I. 124.)
obitý
objatý: Slovenský brat! objím si mať, ľúb verne objatú: Zem slovenská je tvoja mať, miluj zem tú svätú! (A. Sládk.)
objímanie, -ia
obkadiť *o.* okadiť
obkliessený: Naostatok ostaneme sami, sťa strom fíkový v poli s obkliessenými konármi... (Kukuč. IV. 42.)
obklopiť, -ím: Darinu hneď ob-

klopily priateľky a oči horia im nadšením. (Timr.: Pozde 6.)

obkľúčenie, -ia

obkrajok, -jka

obľahčenie, -ia

obľahčiť, -ím: Vrátila sa do kuchyne, že si obľahčí srdce plačom. (Kukuč. II. 128.)

obľahčujúci, -a, -e: obľahčujúca okolnosť

oblak, -u: Von medzitým pritíchlo, oblaky začaly sa trhať. (Kukuč. XVI. 168.)

oblaskať, -ám *niekoho*

oblednúť, -nem: Obledol a srdce zabúchalo mu tak tuho, ani srdcia zvonov na veži, čo zunia ku smrti Anči. (Timr.: V predvečer 36.)

obliaty

obliekáreň, -rne

obliznúť, -nem

obločný, oblokový: oblokové sklo = tabuľové sklo

oblomenie, -ia

obloženie, -ia

obložený: obložený chlebiček

obľúbenosť, -ti: o. ľudu

obľúbiť, -im; -sa: Banovali za chlapcom, lebo bol vždy prítulný, takže si ho všetci ľudia obľúbili. (Kukuč. I. 23.) — Obľúbili sa; sľubovali si vernosť, že sa nenechajú, čo by sa čo stalo, že skôr sa svet pominie ako ich láska — tá že naveky bude trvať. (Timr.: Hrdinovia 22.)

oblúk (*nie oblúk*)

oblúštiť, -im, olúpiť, obieliť

obmäkčenie, -ia

obmäknúť, -nem

obmeškание, -ia

obmývanie, -ia

obnaženosť, -ti; **obnažený**

obnoc, -i: Keď som išiel na obnoc s volami a koničkom, k milej som sa prikradol cez ploty chodníčkom. (Koll. Zp. I. 325.)

obnoha, -y, koleno potoka (Kukuč. X.)

obnovee, -vca, nov, nový mesiac

obňuchať *o.* oňuchať

obočie, -ia: A ktože je to? spýtala sa Darina so stiahnutým obočím. (Timr.: Pozde 16.)

obojetnosť, -ti

obondievať sa, -am sa, okúňať sa *o.* ondieť

obosečný: o. meč

obrábač, -a

obrábanie, -ia

obrábať, -am: Zem bude patriť tomu, kto ju obrába. (Rázus: Svety I. 228.)

obrábateľ, -a

obracanie, -ia

obračať, -iam: Či obracia vec takto alebo takto, vždy len vyjde naopak. (Kukuč. XIV. 57.)

obradník, -a

obradnosť, -ti

obramok, -mku, lemovanie

obrankyňa, -ne

obranný: o. spolok

obrastený

obrat, -u: obraty rečové

obrázkár, -a, kto obrázky predáva

obrehovať, -ujem = haniť: Ty všetko iba obrehuješ. (Sb. M. S.) *o.* obrechať

obrechať, -á = nadať: Ten čo ťa odsotí, mrzko obrechá. (Ph'd. IV. 367.) *o.* brechať

obrezaný

obriadený

obriadit', -im = očistiť, vystrojiť, upratať, sporiadať, opatrit': Vzal do ruky lampáš a šiel svoje statky obriaďiť. (Kukuč. X. 51);
— sa, vystrojiť sa

obročný

obrodit', -í: Aby hádali, kedy a jakým ovocím ten strom obrodí. (Dbš. Pov. I. 222.)

obrok, -u, seno, ovos, čo koňom na raz dávajú

obrovský: obrovské rozmery
slnka; o. strom, socha

obrva, -y: Jeho žena štíhlejšej, peknej postavy stála tam vedľa. Mala peknú, podlhovastú tvár, len čierne, dovedna srastené obrvy nepáčily sa v dedine. (Timr. Hrdinovia 16.)

obryv, -u = rozpuklina. (Rr.)

obryzgať, -am v. brýzgať

obsadený

obsediť, -ím: Prišiel na ňu taký žiaľ, že nemožno jej tu obsediť. Sobrala sa tíško a vytackala sa z izby ako opitá. (Kukuč. III. 14.)

obsekaný

obschnúť, -nem: Robota, keď obschne rosa, už tak nejde. (Timrava.: Nijakej radosti 35.)

obskakovať, -uje: Pes obskakuje veselo okolo nás, vítajúc nás, sťa čakanych hostí. (Kukuč. XXVII. 43.)

obslúžiť sa, -im sa: Odpustite, že máte so mnou oštaru. Druhý raz obslúžim sa sám, keď mi ukážete, kde čo býva. (Šoltsová I. 22.)

obstarávanie, -ia

obstojnosť, -ti

obstúpiť, -im

obsušiť, -ím: Ledvaže prestal dážď a slnce trochu obsušilo zem, už berie Zuza motyku a ide do poľa . . . (Timr.: Nijakej radosti 10.)

obsypaný: Obsypaný háved'ou detí a v dome ani kôrky. (Dbš.)

obšarpaný v. ošarpaný

obšitý

obškuľovať, -ujem *niekoho*, nepriaznivo obzerat'

obšmietat' sa, -am sa: Mládenec Ďukýnovie daromne sa obšmieta okolo nej a robí žarty. (Timr.: V predvečer 28.)

obšúchaný v. ošúchaný

obťaž, -e, obťažnosť: Na obťaž iným byť. (N. Hlšk. XIV.) — Zasnúbili by ju bez obťaž. (Dbš. Úv. 94.)

obťažno, *prisl.*: Chodiť bolo mi obťažno. (Orol IX. 100.)

obťažovanie, -ia

obudiť, -ím; **obúdzat'**, -am = zobudiť, zobúdzat'. (Sb. M. S. I. 99.)

obušok, -ška: Zaplatiti mu obuškom.

obveseliť, -ím; -sa: Jeho mladá žena obveselila celý, predtým taký pustý dom. (Kukuč. VI. 117.) — Kostrubova mať, starena už vo vysokom veku, hoci nemala veľmi rada nevestu, predsa musela sa mnoho ráz pri nej obveseliť. (Kukuč. VI. 117.)

obviniť, -ím: Myslel, že keď seba obviní, že si poľahčí — ale darmo. (Kukuč. XIII. 129.)

obvlhčiť, -ím; **obvlhčovať**, -ujem
obvlhnúť, -ne
Obyšovce, -viac, obec v Šarišskej ž.
obytný: o. dom
obývanie, -ia = bývanie: A v húšti hľadal tiché obývanie. (L. Štúr: Spevy 18.)
obzerať sa, -ám sa: Porezala som sa, na teba obzerala som sa. (Koll. Zp. II. 389.)
obznať sa, -ám sa: Však sa ty tam obznáš so švárnou dievčičkou. (Sl. ps.)
obzvláštnosť, -ti
obživa, -y: Pôjdem do sveta, abych tam nejakú obživu našiel. (Dbš. Pov.)
obživenie, -ia
obživnutie, -ia
ocankovať, -ujem = zazubadliť
ocedený
ocel, -le: kalená, svarená ocel
ocenenie, -ia
ocepenieť, -iem: Vláda ocepenela, vojská cárske nemaly nikde úspechu. (Zbr. Lžd. 6.) *o.* cepe-
 nieť
ocicať sa, -á sa, nacicat' sa; o človeku = opit' sa
ocifrovať, -ujem = ozdobiť
ocucať, -iam *o.* cucat'
ocučať, -lem = ocucať
ocukriť, -ím: o. kávu; **ocukrený**
očakávať, -am: Niečo takého, čoho ani jeden z nich neočakával. (Kukuč. IV. 175.)
očankať, -ám, udobriť, uchlácholiť; oklamať, ošialiť
očenko, -a = očko: Ale čiernych očeniak v kráme nepredajú, lebo si ich kramári sami radi majú. (Sl. ps.)

očernelý
očervenieť, -iem: Rozhorlil sa, očervenel v tvári ako moriak, oči mu zableskly hnevom. (Kukuč. XIV. 116.)
očerveniť, -ím, červeným robiť
očičky, -čiek *o.* oko
očist, -u = zámienka: očistom = (len) na oko; očist ženský
očistený
očisťovať *o.* očistiť
očlovečiť, -ím *niekoho*, vzdelat', zošľachtit'
Očová, -ej, obec vo Zvolenskej ž.
očujnieť, -iem, čujným sa 'stať', precitnúť: Tu i cit zatupený očujnie ako lístok lipy na jar. (Orol VI. 290.)
odbažiť sa, -í sa: Odbažilo sa mu = odnechcelo sa mu
odbehlica, -e, žena, ktorá odbehla od muža
odbehnúť, -nem: Otec sa hneval na neho, že mu od gazdovstva odbehol na štúdiá. (J. Vlček: Dejiny III. vyd. 50.)
odbehovať, -ujem
odberanie, -ia
odbočiť, -ím: Nová čeština prehláskami odbočila od staročestiny. (J. Škultéty: 125 rokov 70.)
odbojnícky
odbojníctvo, -a
odbornička, -y
odborový: o. radca
odbrechnúť, -ne, odvrknúť
odbremeniť, -ím
odbúrať, -am: o. priemysel
odcudky, -ov *o.* výcudky
odcudzenie, -ia
odcupnúť, -ne = odpadnúť: Od-

cupol ako hruška. (Sl. ps.) — Daleko od brehu odcupol do šireho mora. (Dbš. Pov. III. 36.) — Obom hlavy odcuply na kláte. (Dbš. Pov. III. 22.)

odčrieť, -iem

oddanica, -ce: Tam pri hrabačke vec s Grúnikom sa vyvinie, vyrastie a ona príde celá oddanica jeho domov. (Timr.: Ni-jakej radosti 18.)

oddanosť, -ti: Bud'te presvedčený o mojej oddanosti docela úprimnej.

oddanský: úctivá a oddanská reč

oddávky, -vok = zasnúbenie

oddiel, -u, n. pl. oddiely

odduriť, -ím, odohnať

odfotografovať, -ujem

odfukovať, -ujem: Žofia sa ani nepohla; ležala ako zarezaná a odfukovala si až milá vec. (Kukuč. III. 129.)

odhadnúť, -nem; odhadovať, -ujem

odhadný: odhadná daňová komisia

odhaľovať, -ujem: Keď vstupovali do dvora, nebo už bolo vyjasnené, ba i mesiačik vyťahoval sa zpod oblaka a odhaľoval dom z tmy ako zpod závoja. (Timr.: Ťažké polož. 33.)

odháňanie, -ia

odháňať, -am: Kôň odháňa chvostom dotieravé muchy.

odhodlanosť, -ti: Akási tvrda, pevná odhodlanosť sedela mu na tvári. (Kukuč. I. 123.)

odhováranie, -ia

odhynúť, -niem = zhynúť, zahynúť

odchlipkať, -ám; odchlipnúť, -nem

odchľupnúť, -nem

odchodný = odlišný: Dnes už vidí, že jej planéta nebola odchodnejšia od tých, čo druhým nad kolískou svietily. (Kukuč. II. 97.)

odchovanka, -y

odchýlenie, -ia

odchýlnosť, -ti

odísť, odídem: odísť na koni, na lodi, na koči, na voze. — Odo mňa bez kúska chleba neodíde! — Odišlo jej decko (= portatila). — Tvoji ťa odišli, ani si nezbadal. (Hronský: Chlieb 21.)

odiózny (lat.), nemilý, nenávidený, odporný

m. odjazd vlaku lepšie je: odchod vlaku

odjednať, -ám

odkášať, -am

odkerovať, -ujem = odbočiť

odkladanie, -ia

odkleniť, -ím = roztvoriť: Keď nemohli veľké železá na nohách kapitánových odkleniť, kladivom ich odrážali. (Ph'd. I. 4. 155.)

odkľudiť, -ím = odpratať, odstrániť; vyhnať

odkrájať v. odkrojiť

odkresáť, -šem

odkrušiť sa, -í sa, odlomiť sa, odtrhnúť sa

odkrytie, -ia

odkvackávať, -a = odkvapkávať

odkväcnúť, -nem, spadnúť, klesnúť

odkväčiť, -ím, sňať, čo visí; odopäť

odkvapkávať, -a
 odkyslíčiť, -im, kyslíku zbaviť
 (chem.)
 odkyvkať, -ám, odísť zťažka, kuľ-
 hajúc
 odľahlosť, -ti = vzdialenosť
 odlákať, -am
 odlesk, -u: Svetlo mesiaca je
 odlesk slnca.
 odliaty
 odliepať *ϕ.* odlepiť
 odlietať *ϕ.* odletieť
 odlišovať, -ujem; — sa
 odloženie, -ia
 odlúčene, *prisl.*: Nestažuje sa, že
 služba vyžaduje od neho takú
 obeť: odlúčene žiť od ženy.
 (Kukuč. III. 32.)
 odlučiteľ, -a
 odmáhať, sa, -am sa = protiviť
 sa: Odmáhal sa prijať plácu.
 (Rr.)
 odmaľovať, -ujem
 odmenenie, -ia; odmenený
 odmeranie, -ia
 odmetať *ϕ.* odmiest'ť
 odmetený
 odmetky, -ov, zbytky, odpadky,
 odhodené šaty
 odmietnutie, -ia; odmietnutý
 odmlčať sa, -ím sa
 odmliečiť, -im, odstaviť, odlúčiť
 (dieťa od prs)
 odmoknutý
 odmrmlať, -em
 odmrviť, -ím: o. zrnká
 odmykáč, -a
 odnechcieť sa: Doma neriekol nič,
 len chodil ako komu odnechce
 sa svet. (Dbš. Pov.)
 odnesený
 odobierať sa, -am sa

odobierka, -y, rozlúčenie; reč, pie-
 seň pohrebná na rozlúčenie (*va-*
ledictio)
 odobranie, -ia
 odobrať, -beriem: V tom Zvolene,
 keď ma odobrali, moje nôžky
 smutne tancovaly. (Sl. ps.)
 odohnanie, -ia
 odolať, -ám: Jeho dôvodom ne-
 bolo možno odolať. (Kukuč. I.
 125.)
 odolieť, -iem, premôcť
 odolok, -lka *ϕ.* podolok
 odosielanie, -ia
 odosielateľka, -y
 odoslanie, -ia
 odospať, -spím: Vyšiel som, keď je
 tak krásne. Taký večer odo-
 spať bolo by hriech. (Kukuč.
 XIII. 130.)
 odovrieť, -iem *ϕ.* otvoriť
 odovzdávanie, -ia
 odpadky, -ov
 odpadlivosť, -a
 odpadnúť, -nem: To mi je ľúto,
 že mu srdce odo mňa spadlo.
 Nebude ten už nikdy taký, ako
 mi bol do nedávna. (Kukuč.
 II. 135.)
 odpadnutie, -ia
 odpásaný: remeň
 odpásť, -pasiem = stratiť: Už som
 ťa, môj milý, na veky odpásla.
 (Koll. Zp. I. 160.)
 odpeľať, -iam = odmárniť; pre-
 dať za babku
 odplašovať, -ujem
 odplatiť, -ím: odplácať, -am; — sa
 odpláviť, -ím: Odplavil som za-
 stavené poleno a potom sa pla-
 vilo ďalej; — sa
 odplekať, -ám, prestať plekať

odpočinúť, -niem: Prišli sem odpočinúť si, načerpať nových síl, aby sa zas mohli vrátiť k starému spôsobu života. (Kukuč. XVI. 77.)

odpor, -u: Nie je naučený trpieť odpor, chcel by ho zdrviť. (Kukuč. IV. 203.)

odporca, -u: Mali sto rozličných záujmov a priatelili sa podľa nich a spájali sa a intrigovali proti odporcom. (Jégé: Cesta životom 148.)

odporúčanie, -ia

odpovednosť, -ti *o.* zodpovednosť

odpovedný, kto za následky, niečoho ručí *o.* zodpovedný

odprášiť, -ím: Keby bola dobrá, či by sa s ním púšťala do reči? Ved' by ho odprášila tak, ako on ju vtedy nechal. (Kukuč. II. 12.)

odpratany

odpratať, -pracem; **odpratávať**, -am — sa

odpravenie, -ia

odpredajný

odpredavač, -a; **odpredavačka**

odprvoti, *prisl.*

odpuďenie, -ia: **odpuďený**, odohnaný

odpuďiteľ, -a

odpustiteľný

odpýťanie, -ia, odprošenie

odráňať, -am; **odroniť**, -ím

odrástť, -rastiem: Dievča sa vydalo, ešte ani dobre škole neodrástlo. (Podjavorinská III. 9.)

odrazený: Voda bola práve odrazená a kolo zastavené. (Kukuč. XII. 116.)

odrazil, -ím; **odrážať**, -am; — sa: Mať hľadí do jej čistého oka.

V ňom sa odráža láska, prítulnosť. (Kukuč. III. 46.) — Svetlo lampy ostro odrážalo sa od bielej steny domu. (Kukuč. XIII. 57.)

odrazový: o. svetlo

odrazu, *prisl.*: Keď sa už k noci nachyľovalo, vietor stíchol odrazu. (Dbš. Pov. I. 254.) — Odrazu na to chýry doletely. (Štúr: Spevy 57.)

odrážač, -a = reflektor

odrezaný

odriapať, -pem: kôru so stromu

odrúbiť, -ím; — sa

odsadiť, -ím; **odsádzať**, -am; **odsadzovať**, -ujem

odsádzanie, -ia

odsebný (kôň) = pravý

odsiakať sa, -am sa *o.* siakať sa

odsiať, *prisl.*

odskakovať, -ujem: Žeravé iskry odskakovali naširoko, naďaleko. (Dbš. Pov.) — Od tvrdej hrče i sekera odskakuje. (Gr. Taj. XI. 26.)

odslinok, -nka = poslinok

odslúženie, -ia

odsotiť, -ím = odstrčiť: Jeden nás odsotí, drahý nás odkopne.

odspevovať, -ujem

odstať, -ne; — sa: Čo sa stalo, viac sa neodstane. Už je s nami po všetkom, už je koniec. (Timr.: Mocnár 23.)

odstavec, -vca = odsek

odstavenie, -ia

odstonať, -nem

odstrčiť, -ím: Čo je z bohatstva i lásky ženíchovej, keď vlastný otec ju odstrčil, vytvoril zo svojho srdca? (Kukuč. I. 82.)

odstredivý (centrifugálny)
odstreliť, -ím: Odstrelil vtákovi krýdlo.
odsúdiť, -im: odsúdiť na smrť a *nie*: odsúdiť k smrti *podľa nemeckého* „zum Tode verurteilen“
odškeriť sa, -í sa, odstát', nepriliehať, rozpuknúť sa, rozškeriť sa (*porov.* škára)
odškodenie, -ia
odškubať, -em; **odškubnúť**, -nem *o.* šklbať, šklbnúť
odštiknúť, -nem, odštípnúť, odlomiť: Keď som trávu kosil, útly kvet sa vzpínal, ako by ma prosil, bych ho nezotínal. Škoda ťa tu kvitnúť, spanilý kvietočku, musím ťa odštiknúť pre moju dievočku. (Veniec 168.)
odštveráť sa, -ám sa *o.* štveráť sa
odtackať sa, -ám sa
odtisknúť, **odtisknúť**, -nem *niekoho*, *niečo* = odstrčiť
odtrhanie, -ia
odtrhnutie, -ia
odtučňovanie, -ia
odtučňovať, -ujem; **odtučňovacie** liečenie
odučiť, -ím *o.* odúčať
odumrieť, -mriem: Anča, vdova, ktorú odumrel muž tej jari, pohla sa s prostred izby, aby vykonala rozkaz materi. (Timr.: V predvečer 39.) — Mamka nás odumrela.
odumretý
oduriť, -ím, naľakať, znepokojiť
oduševnenie, -ia: Oduševnenie je sila, pred ktorou všetko musí uhnúť. (Kukuč. XIII. 140.)
oduševňovať sa, -ujem sa: Uprel oči na biely dom, kde býva deva,

čo sa za ňu oduševňuje (a nie za vojnu!) a ktorej dnes ešte lásku chce vyznať, páliacu mu srdce. (Timr.: Hrdinovia 42.)
odvodiť, -ím
odvalený
odvaliť sa, -í sa
odvarec, -rca: Večer pri odvarci si zadudáme. (Kukuč. VII.)
odvážený
odvečerie, -ia, čas predvečerný. (Kukuč. VIII.)
odvedenie, -ia
odvetvenie, -ia
odvezenie, -ia
odvisieť, -ím
odvisnutý: o. ruka
odvodzovať, -ujem
odvolávanie, -ia
odvolávať sa, -am sa: na vyšší súd, na svedkov
odvrátenie, -ia
odvrávať, -am: Deti nesmú odvrávať rodičom.
odvrkať, **odvrkávať**, -am: odvrkovať, -ujem; **odvrkávanie**, -ia
odvyknúť, -nem
odvyklosť, -ti; **odvyklý**
odzavčera, *prísl.* od predvčerajška
odzbrojenie, -ia
odzbrojiť, -ím; **odzbrojovať**, -ujem; **odzbrojovací**
odzgoň, -a = sprosták (Dbš., Zá-tur.)
odznak, -u: spolkový o.
odznief, -iem: Poriadne slovo sotva odznelo z jeho úst, i pil veľa — čert naveky na jazyku. (Timr.: Nijakej radosti 6.) — Sklonila hlavu, utiera slzy. Moje výčitky, vidno, neodznely nadarmo. (Kukuč. XI. 12.)

ofrekať, -ám, postriekať
ofrflať, ofrflať, -em
oger, ogru = ochra, žltá hlinka
ohadzovať sa okolo niečoho =
 usilovať sa (Koll.)
ohájenie, -ia
ohájiť, -im
ohar, -a, ovčiarsky pes
ohňa, ohňa: ohňa vykresat', ha-
 siť; o. pekelný. — Ved' ten kto
 sa popáli, pozná ohňa! Kto ho
 nezná, myslí si, že len svieta
 a hreje. (Jégé: Cesta životom
 210.)
ohkať, -ám
ohľad, -u: miesto ohľad brať na
 niekoho *píš a hovor*: ohľad mať
 na niekoho
ohláška, -y: O Vianociach pochoval
 ženu a na Tri krále prišiel o
 ohlášky. (Podjavorinská II.
 89.)
ohliadnutie, -ia
ohlodať, -ám: **ohlodávať**, -am: Zá-
 viť ohlodáva zásluhy.
ohlodok, -dku = ohryzok
ohlušený
ohlušiť, -im: Pavel ohlušil svojimi
 dôvodami všetky námietky už
 popredku. (Kukuč. XIV. 118.)
ohnicový
ohník, -a: Nebolo nám zima, kládli
 sme si ohník. (Kukuč. XXIV.
 128.)
ohnisko, -a; 1. ohnište; 2. poho-
 renisko po vyhasnutej vatre
 alebo požiar
ohnište, -ťa (miesto v kuchyni pri
 otvorenej peci, na ktorom gazdi-
 ná varí)
ohnivieť, -ie: Tvár mu hnevom
 ohnivela.

ohnivko, -a, článok reťazi
oholený
ohradený
ohrdený: Katrena zostala s ohrde-
 ným jedlom, ale neriekla ani
 slova. (Kukuč. II. 83.)
ohrdiť, -ím: My, valasi, to neradi,
 keď nás dakto ohrdí. (Dbš.
 Obyč. 58.)
ohriaty; ohrievaný
ohrievať sa, -am sa: Známosť sa
 ohrievala, vyvinula sa v pria-
 telstvo. (Kukuč. X. 6.)
ochablosť, -ti = slabosť: Cítil veľ-
 kú ochablosť vo všetkých ú-
 doch; ruky ledva hýbať sa vlá-
 daly. (Kukuč. VIII. 66.)
ochabovať, -ujem: Akási náhla
 mdloba šla mu na srdce, ocha-
 bovala jeho ťažké i tak údy.
 (Kukuč. II. 181.) — Nohy
 ochabovali, často bolo treba
 postáť a vydýchnuť si. (Kukuč.
 X. 11.)
ochladený
ochladnutie, -ia
ochorieť, -iem: Ak to takto bude
 so mnou, ja do rána ochoriem!
 (Timr.: Pozde 48.)
ochotník, -a, (diletant): Divadelné
 predstavenia dávajú tam ochot-
 níci. (Kukuč. XVI. 106.)
ochradnúť, -nem
ochutnávač, -a
ochromený
okáč, -a, okatý človek
okadený
okále, -ľov, veľké oči
okamih, -u
okiencie, -a; **okienečko**, -a
oklep, -u; **oklepok**, -pka, snop
 oklepaný, vymlátený = otep

okliesnený = osekáný

okľuka, -y: cesta robí okľuky (nejde priamo). — Neraz sa tu ohlási i veselý smiech našich mladíc a mladých paní, ktoré, idúc s kúpačky od mora, nestážujú si takú okľuku urobiť k vôli zábave. (Kukuč. XIV. 121.)

oko, -a: Pozrel mu do očí. — Pozrel celému davu do očí (lebo tu ide o viacej očí ako dve). — Oči svietia mu ako vatra, ohňom nezdržateľným. (Timr.: Pozde 5.) — Do očí ako med, okrem očí ako had. — Oči zaslepiť.

okolesiť, -ím *v.* obkolesiť; **okolesený**

okolkovanie, -ia

okolie, -ia, časť krajiny: Slovenské okolie (názov politický z r. 1848)

okolný: lekár, okolný notár (*lepšie* ako: obvodný)

okopaný

okopávač, -a; **okopávačka**, -y

okotený: okotená ovca

okovitka, -y, pálené, lieh: Zasa víťaziť budú sudy okovitky alebo pálenky. (N. Hlšk. IV. 111.)

okradený

okrajkovať, -ujem

okrášlený

okrašľovať, -a

okrem: Človek okrem tela má aj dušu.

okres, -u, najnižší stupeň rozdelenia krajiny čo do správy administratívnej alebo súdnej

okresný: o. náčelník, úrad, výbor

okriať, -ejem; **okrievať**, -am: Okria-

la duša (jeho) pod tými divotvornými slovami. (Kukuč. III. 109.) — Nezabudnem tvojich rečí: srdce pod nimi okrieva. (Kukuč. XXIV. 176.)

okríknuť, -nem: Ako ma okríkol; vidno, za nič ma nemá. (Kukuč. II. 15.)

okrpčený, kto je v krpcoch

okružlastý

okružný: list

okružok, -žka: Koľko Otčenášov, toľko okružkov (chleba Pán Boh nadelí). (Zátur.)

okružtek, -a = krajček

oktavánka, -y

októbrový

oktrojovaný (*fr.*) zákon *v.* oktrojovať

okuje, -jí, kovové opílky

okuláta, -y (*lat.*), konfrontácia svedkov; svedectvo na mieste

okupovať, -ujem (*lat.*) *v.* okupácia

okurný: o. drevo

okúsený

okutať, -ám = zahaliť, zaobaliť

okutie, -ia; **okutý**

okväcnúť, -nem = ovisnúť

okyda, -y = hromada: Kdeže bych vzala toľko hnoja, keď ho má byť taká okyda. (Z. Obz. XXIV. 78.)

okypťený

okytiť, -ím, inovaťou, snehom obložiť: Oj, zvädlo tam jedno pekné, biele líčko, zvädlo ako ruža, keď ju mráz okytiť. (Č. Čit. 262.)

oldomáš, -a (*z mad.*): Hotuj, pane, oldomáš, zrobili sme, kde čo máš. (Koll. Zp.)

olej, -a: borovičkový, drevený,

konopný, ľanový, makový, orechový, mandľový, olivový, ružový, kokosový.

olejovanie, -ia

Olomúc, -a

olša, -e = jelša

omáľať, -am: Poriadne deti neomáľajú, nehltajú, nemliaskajú, ale tak jedia, že nič nepočuť.

omaľovaný

omámiť, -im; — sa

omamujúci: nápoj

omar, -u, omráčenie, úrava

omarený: Od horúčosti slnca omarený. (Zátor.) — Rastlinstvo omarené ovislo lístky. (Orol VI. 320.)

omarieť, -iem: Trávička zelená, čos' tak omarela ako by si nikdy zelenou nebola. (Koll. Zp. I. 294.)

omasta, -y: Bolo potom i v dome botárovom omasty; žena sa tešila, že bude mať i čím zasmážať, i na čom vypekať. (Dbš. Pov.)

omastený

omátať, -am: Ký Parom ťa oslepil, omátal. (Sl. ps.)

omazaný

omdlenie, -ia; omdletie, -ia: Už mi ide na omdletie. (Dbš.)

omdlený; omdletý

omedzenie, -ia

omej, -a, zelina (Aconitum)

omelinka, -y: Neostala mu už ani omelinka chleba, ani kvapôčka vody. (Dbš. Pov.)

omelky, -ov, odpadky pri mletí

ometať, -ám: o. hlavou (o koňoch)

omiadzať, -a = prežúvať: Kravičky omiadzaly trávičku. (Orol VI. 266.)

omínať, -a: Len to ho trochu omínalo, že pre najmladšiu (dcéru) neviezol nič. (Dbš. Pov.) — Neopovážil sa ani údom pohnúť. hoci holá lavica ho dost' omínala. (Kukuč. III. 177.) — Každý vie, kde ho omína. (Kukuč. XXIV. 114.)

omínok, -nku

omlacok, -cka, otep, otiepka, vymlátený snop, šúpka: Pod ovčiarňou boly rozstavené omlacky. Boly nahotovené, že sa nimi budú stajne pošívajú. (Kukuč. I. 127.)

omlad', -di = mladá vetvička

omlada, -y: = omladenie: Sta sadov božích veličnú záhradu opatrujlesy, dbaj o ich omladu. (Hrbň.: Rkp.)

omladený

omladnica, -e = šestonedielka

omladnúť, -nem: Ako hľadel takto na ňu, všetko sa mu tak pozdávalo, že omladla. (Kukuč. II. 199.)

omlátený

omľazgávať, -am, cmúľať: Nikdy sa neusmial, málo hovorieval a len neprestajne fajku omľazgával. (Sytn. Táb. 259.)

omnoho, prísl.: I deťom sa neraz vidí, že kaša u susedov je omnoho chutnejšia než doma. (Kukuč. XXVII. 50.)

omočený

omochtnatený: Stromy sú od severnej strany omochtnatené. (Hdž. Čít. 201.)

omokriť, -ím

omrzlosť, -ti: Starého pána prešla zatým omrzlosť. (Kukuč. XIII. 84.)

omša, -e (*lat.*): veľká, malá omša.

— V kostole veľa ľudí, kňaz slúži tichú omšu. (Kukuč. III. 23.)

omykačka, -y = nepríjemnosť:

S tou ženou mal ešte neraz práčku a omykačku. (Dbš. Pov. IV. 38.)

omytý

onajs, -u: anýz; **onajska, -y**, pečivo

ondatra, -y, bobrovitý živočích

ondieť, -iem, keď nevieme v náhlosti pomenovať dajaký dej pravým menom, vypomáhame si slovesom ondieť. (Zátur.)

Ondrej, -a: o Ondreji (nazvanie sviatku) *iné* je o Ondrejovi (sme rozprávali)

Ondro, -a = Andrej

onemocnieť, -iem = ochorieť

ontologia, -ie (*gr.*), náuka o podstate a všeobecných vlastnostiach vecí

opačina, -y, veslo, ktorým sa plť riadi

opadávanie, -ia

opadlý

opál, -u, drahý kameň; **opálový**

opáliť niekoho = udrieť

opálka, -y: Gazdovia (boli dvaja bratia a hospodárili na jednu ruku) naprostred chyže plietli opálky. (Podjavorinská I. 17.)

opantaný, ovinutý, spútaný

opar, -u = oparenie

opárať, -am; opariť, -ím

oparený

opaštek, -a

opäť, opnem *v.* **opnúť**

opátka, -y

opätovne, prisl.

opätovný

opátstvo, -a

opatrit', -ím: Po jednom príde deti opatrit'. Veď je ich päť. (Rázus: Maroško 251.)

opatrnosť, -ti: Opatrnosť je dobrá vlastnosť, prekvapenie — nemilý hosť.

opatrovať, -ujem: Stará Čobrďová ostávala obyčajne doma variť, aj štvoro malých Čobrdeniec opatrovať. (Gr. Taj.)

opatrovnícky

opekance, -ov: Opekance sú už v osladenej vode, aby rozmokly. (Kukuč. XII. 108.)

operiť sa = perím obrásť; zbohatnúť

opevnenie, -ia

oprieť sa, -iem sa: Šťastný človek, čo nestojí sám, ale má sa o koho oprieť. (Kukuč. VI. 42.)

opílený

opilka ružová, rastlina *v.* námel

opitý: opitý ako klát

oplanský

oplanstvo, -a

oplesknúť, -nem; oplieskať, -am

oplesnivieť, -ie = splesnivieť

opletanec, -nca = pletený koláč;

opletance, -ov sú visiacimi strapcami z pareného, ťahavého syra opletené oštiepky. (Zátur.)

opletať sa, -ám sa: Vás si pojme už iba smrť. I tá bude banovať, že sa opletala s vami. (Kukuč. II. 51.)

opliesť, opletiem; opletený

oplieskať *v.* **oplesknúť**

opľuhaviť, -ím = znečistiť

opona, -y: Opona sa odchýlila, zpoza nej dvoje bystrých očí pozrelo do siene a prebehlo obe-

- čenstvom. (Kukuč. XIII. 20.)
 — Zvonček zaznel, opona sa vyhrnula — zjavilo sa javište. (Kukuč. XIII. 20.) — Keď v medziaktí spadla opona, zaznela gymnaziálna hudba. (Kukuč. XIII. 21.)
- opora**, -y: Obidvaja sme boli bez opory. (Jégé: Cesta životom 209.)
- oportunista**, -u (*lat.*), politik, ktorý sa prispôsobuje okolnostiam a ide len za cieľom dosiahnutelným.
- opovedanie**, -ia = oznámenie, ohlásenie
- opovrhlivý**
- opozdenie**, -ia = oneskorenie
- opozdený**: opozdené uplatnenie námietky
- opozičník**, -a; **opozičný**
- opoznať sa** *o.* spoznať sa
- oprášeny**
- oprašivený**
- oprata**, -y: K oprate priúčať. (Bern.) — Na krátkej oprate držať. (Bern.) — Na dlhú opratu pustiť. (Bern.)
- opravdivosť**, -ti
- opravený**
- oprávnenie**, -ia
- oprávnenosť**, -ti
- opravovanie**, -ia
- oprch**, -u, hromada oprchnutého listia. (Hviezd.)
- oprený, opretý**
- oprosieť**, -ie = osprostieť; **oprosievať**, -a, stávať sa sprostým
- oproti**, *predl.*: Úcta naša oproti rodičom musí byť úprimná.
- oprsky**, -ov, zbytky jedla a pitia, objedky
- opustenie**, -ia
- opustenosť**, -ti
- opustený**: Videla v tom ako by dôkaz, že nie je opustená v svojom žiali, ale celá obec s ňou cíti. (Kukuč. II. 132.)
- opuchnutý**
- opýtať sa**, -am sa: Opýtaj sa ho; kedy príde.
- opytovačka**, -y = dotaz: A v ten deň nebolo opytovackám konca kraja. (Dbš. Pov. VII. 69.)
- orapavieť**, -iem: O krátky čas dostala som sypanice — a orapavela som. Ľudia sa smiali na mne, že mi, vraj, čerti hrach na tvári mlátili. (Kukuč. VI. 112.)
- orezať**, orežem
- organ**, -a (*gr.*): Pán rektor sedel za organom.
- orgán**, -u (*gr.*): orgán verejnej bezpečnosti
- organárstvo**, -a
- orgazda**, -u, kto skrýva ukradené veci, prechovávač
- orientácia**, -ie; **orientačný**
- orlí**, -ia, -ie: Vyzeral po storočných stromiskách orlie hniezdo. (Dbš. Pov.)
- orlovňa**, -ne
- ornitolog**, -a (*gr.*) *o.* ornitologia
- orodovanie**, -ia
- ortopedický** (*gr.*) *o.* ortopedia
- Ortutová**, -ej, obec v Šariši
- ortuťový**
- Ortuty, Ortút**. V pohorí medzi Kremnicou a Bystricou nachodí sa dedinka, ktorá má meno Ortúty, najskôr od bán, ktoré tu kedysi boli na ortuť čiže živé striebro. (Č. Čít. I. 97.)
- osadenie**, -ia; **osadený**

osadiť sa, -ím sa: o. sa na stále žitie v meste. Nový akvokát osadil sa v našom meste.

osadnícky

osadný

o samote: Z Adamoviec už všetci jarmočníci odišli, preto Krt musí ísť o samote. (Kukuč. III. 145.)

osemdenný

osemdesiat: pred osemdesiatimi rokmi

osemdielny

osemhodinový

osemstranný

osiaty; osievany

osika, -y: Trasia sa ako osika. (Sb. M. S. I. 97.)

osikový

oslabenie, -ia

oslablý; oslabnutý

oslabnutie, -ia

osladený: Opekance sú už v osladenej vode, aby rozmokly. (Kukuč. XII. 108.)

osladíť, -ím: Táto myšlienka zapáčila sa mu a osladila trpkosť sklamaní. (Kukuč. XIII. 130.)

osladzovať, -ujem

Oslany, -ian, obec v Tekovskej ž.

oslávený

oslepnutie, -ia

oslňujúci

oslobodenie, -ia: o. od vojenskej služby

oslobodený: o. od dane

oslopaný = opitý

oslovenie, -ia: oslovený

osmelený

osmohran, -u; **osmohranný**

osmouholník

osnova, -y: osnova učebná, zákona

osobášenie, -ia

osobitný: Žil si on v tej osobitnej chyži ticho ako muška. (Dbš. Pov. I.)

osobne, *prísl.*

osobný: osobná bezpečnosť, príslušnosť, stráž, vlastnosť

osobovať si, osobujem si: Sedem miest hádalo sa o Homéra. Osobovaly si, že sa v nich narodil. (Kukuč. VIII. 111.)

osočovanie, -ia

osoh, -u: Keď sa dvaja bijú, tretiemu osoh.

osolený

osožiť, -ím: Vám to veru nebude osožiť.

osožný: to je osožný člen spoločnosti. — Keď budeš vždy mať rád, čo je pekné, dostane sa ti i z toho, čo je dobré a osožné. (Rázus: Maroško 35.)

ospravedlnenie, -ia: Zuza povie čosi na ospravedlnenie a zatým nastala tichosť. (Timr.: Mocnár 32.)

ospravedlnený: Dajme sa na sudcu, ktorý by nestrane ale prísne a spravodlivo súdil, a uvidíš, že ja vyjdem ospravedlnená. (Kukuč. XIII. 70.)

osť, -ti: Práve ide od jačmeňa, ktorý vial na humne. Za krkom cíti nemilé svrbenie, zavinené osťmi, ktoré mu ta vietor nahádzal. (Kukuč. XII. 97.)

ostarieť, -iem; **ostarievať**, -am; — **sa**: Ostarievame! Prekročili sme poludnie — slnce sa nachýlilo... (Kukuč. IV. 122.) —

Jej roky bez stopy nad hlavou preletely; zdalo sa mu, že sa ona nikdy neostarie. (Kukuč. XI. 166.)

ostený

ostica, -e = ôstka

ôstka, -y: ôstka chvojová (Kukuč. VII.)

Ostratice, -íc, obec v Trenčianskej ž.

ostrážitosť, -ti

ostrený

ostrešie, -ia: Sadli na lavičku pod ostreším, hlesnú kedy-tedy slovíčko. (Kukuč. V. 15.)

ostrie, -ia: Nechytaj nôž za ostrie. (Gr. Taj. XI. 19.)

ostrieľať, -am *niekoho*, do boja smelým urobiť; — **sa**: Nechajte ho, veď sa on ostrieľa (osmelí). — Prestál dosť búrok v svojom mladom, ale pohyblivom živote. Mal sa teda kedy ostrieľať, utúžiť svoje nervy. (Kukuč. IV. 187.)

ostrihaný

ostrihať, -ám: vlasy do hola

ostrihať sa, -am sa: vystrihať sa

ostriť, -ím: Už mu na prstoch vy počítavali škodoradostní susedi, koľko rokov ešte bude na dedovizni sedieť, a už vopred si ostrili zuby na ňu. (Kukuč. XII. 21.)

ostrooký

ostrostrelec, -lca

ostrovček, -a

ostrovtipnosť, -ti = ostrovtip

ostrôžka, -y: To sa chlapani, to sa, čo ostrôžky nosia — nie takí trhani, čo sa dievkam prosia. (Janko Kráľ.)

ostrúhaný

ostrva, -y: Ďatelinu z celého pozemku sobrali a len holé ostrvy na ňom nechali. (N. Hlšk. II. 232.)

ostýchavosť, -ti; **ostýchavý**

osud, -u: Vidno, že koleso osudu vrtelo sa s ním nie zdola na hor, ale dolu kopcom. (Kukuč. III. 24.)

osuheľ, -hle, zamrzlá rosa; srieň

osvedčený

osvedčiť sa, vyjadriť sa

osvetlenie, -ia; **osvetlený**

osvieženie, -ia; **osviežený**

osviežiť, -im: Vedomie šťastne prestátehonebezpečentstva ju osviežilo. (Podjavorinská. I.120.)

osvitnúť, -neme: Tam sme osvitli (tam nás zastal deň, tam sme boli, keď sa rozdnalo.) (Kukuč. VIII.)

osvojený

osychanie, -ia

ošarpaný: ošarpaná chalupa

ošatený

Oščadnica, -e, obec v Trenčianskej ž.

ošedivený

ošemetník, -a, ľstivý, podvodný človek

ošialenie, -ia; **ošialený**

oširovať, -ujem, dať koňovi postroj; **oširovaný** v. šíry

oškeruša, **oškoruša**, -e, strom (*Scorbus domestica*); ovocie

ošklabený

oškodiť, -ím = poškodiť; spásť zbožie

oškrabaný

oškrený

oškúliť, -im = odriet': Aby si ruky o stenu neoškútil. (Orol III. 16.)

ošpatnieť, -iem

oštara, -y: Odpustite, že máte so mnou oštaru. Druhý raz obslúžim sa vám, keď mi ukážete, kde čo býva. (Šoltésová I. 22.)

ošúchať sa, -a sa: Ani šaty nepoukazujú na bývalú slávu. Ošúchaly sa, vyplavely na slnci a daždi. (Kukuč. III. 19.)

ošúpať, -em; **ošupovať**, -ujem, šupiny zbavovať

otáčenie, -ia

otáčať: ... sedí na kormidle, otáčajúc člnom podľa vôle, ani čo by bol dobre dresovaný koník. (Kukuč. IV. 169.)

otáľanie, -ia

otázočný

otážalý, komu od slabosti a staroby ťažko chodiť. (Dbš.)

otážievať, -am

otcovizeň, -zne: Podľa starodávneho poriadku mal sa Paľko oženiť, a to bohato; bol by bratovženiným venom vyplatil a on by bol na otcovizni ostal sedieť. (Kukuč. XII. 20.)

otčimovský

oteľanka, -y = otelená krava

otemnený

otemnieť, -iem: Prečo na svoje staré dni otemnel, keď predtým taký jasný a dobrý zrak mal? (Dbš. Pov.)

otesať, **otesávať**, **okresať**, **okresávať**

otínať v. **otáť**

otlačení

otlčení

otrasení

otrčení

otrený

otrepaf, -em: Ženy otrepú konope, vyčesú, naviažu do povesiem a kýt. (Rázus: Svety III. 2.)

otrok, -a: Krásny je otrok, keď láme okovy. (Rázus: Svety I. 68.)

otruby, **otrúb**: Viac otrúb ako múky jazyk namelie (viac podlého ako dobrého. (Dbš.)

otrundžiť, -ím = opiť *niekoho*; — sa = opiť sa

otrusinka, -y: I otrusinky sobral a položil opatrne medzi bezzubé d'asná. (Podjavorinská I. 172.)

otužovanie, -ia

otvorený

otvoriť, -ím: Razom sa mu otvorily oči — ona ho nenávidí, znevažuje, opovrhuje. (Kukuč. XIII. 30.)

otvrdnutý

ovad, -a: Čo Eva raz vzdychla, to ho zakaždým bodlo, ako by ho bol ovad uštipol. (Kukuč. III. 177.)

ovakovať, -ujem: Múr bol iste z kameňa, možno neotesaného: ale ho ovakovali. (Kukuč. IX. 252.)

ovakovaný: Koč zastal skoro na konci mesta pred domom nebieleným, len ovakovaným. (Kukuč. XI. 56.)

overenie, -ia; **overený**

ovíjať v. **ovíť**

ovisnutý: Chodil s ovisnutou hlavou, ako komu nič viac nesladí sa na svete. (Dbš.)

ovlhčiť, -ím

ovlhnúť, -ne

ovocinársky

OVOS, ovsa: Ovos sa nežne, ale kosí. — Ovse majú ešte na korení. (Podjavorinská I. 41.)
ovosnica, -e = ovsenica
ovšednelosť, -ti
ozbrojený
ozdôbka, -y
ozelenený
ozembuch, -a, hlúpy, neobratný človek
označenie, -ia; **označený**
ozón, -u: Naraz zahučal z diaľky ozón vojenských trúb. (P. Tóth.)
ozubadlený
ozvena, -y: Čestná, výtrvalá práca túži za ozvenou, za uznaním tých, v čí prospech sa vykonala. (Kukuč. XXVII. 190.)

ozývať sa *v.* ozvať sa
oželenie, -ia: Šla za Peka len z oželenia, lebo ju Matvejovie Ďuro nechal tak, a iní o ňu nestáli. (Timr.: Hrdinovia 16.)
oženiť, -ím *niekoho*
ožiariť, -im: Gazdiná sa nakláňa pred pecou. Pahreba jej ožiari vráskavú tvár. (Rázus: Svety I. 33.)
ožihaf, -a = opaľovať
oživotvorenie, -ia
oživený: Pole opäť je pusté ani v jeseni, len kde -tu oživené zeleným pásom oziminy. (Podjavorinská II. 83.)
ožltlý
ožobráčenie, -ia
ožobračovať, -ujem

P

pablesk, -u: Každý váš pablesk ...biednu mi dušu preniká. (Štúr: Spevy 22.)
pacifista, -u; **pacifizmus**, -zmu (*lat.*) snaha po svetovom mieri
packán, -a (*žart.*) = garbiar (Rr.)
packaf, -ám: plieskať; oplieskať (hlinou, malbou), bieliť; máčať kože vo vode: Packala priedomie, lebo sa blížila Veľká noc. (N. Hlsk. XXI. 36.)
páciť sa: Taký sa mi šuhaj páči, čo sa za ním kaput vláči. (Koll. Zp. II. 137.) — Ja ver, neviem, čo sa vám na nej tak nepáči. (Timr.: Mocnár 31.)
pačrev, -a: Čože tu hľadáš, pačrev kadejaký? Pakuješ sa domov! (Kukuč. I. 110.)

pád, -u, padanie; prípad; gramatický pád: Kto na zemi sedí, pádu sa nebojí.
padanie, -ia: p. hviezd
padnúť, -nem: Ale ste ho rozobrali. Či ozaj jesto ešte u neho niečo, čo by nebolo padlo pod vašu kritiku? (Timr.: Hrdinovia 48.)
Padua, -y; mesto v Taliansku;
paduánsky
padúcnica, -e = zrádnik
pagáčik, -a
pagoda, -y, indický chrám
pahoľa *v.* pacholja
páhovník, -a, hoblík, ktorým sa páhy robia
pahrbok, -bku = vršok, kopec
páchnutie, -ia
pachoriť sa *v.* pechoriť sa

pachtenie, -ia: To pachtenie po túlaní drotárovi nedalo pokoja. Často v noci sa prebudil a nemohol viac spať. (Kukuč. II. 116.)

pajeditý *ϕ.* pajedlivý

pakostif, -ím = kazit'

pakovať sa, (nie po dobrom) odchádzať

pálčivosť (*nie* páľčivosť)

páľčivý: Páľčivú bolesť cíti v prsiach, tá rozlieva sa celým telom, kolená sa trasú. (Kukuč. III. 61.)

palec, -lca: Podaj čertovi palec, už ťa chytí za ruku. (Kukuč. II. 198.)

palečný: palečné koleso v mlyne

pálený

palicový

palička, -y: Vzal si do ruky paličku, ku boku kapsičku. (Dbš. Pov.)

pálievať, -am *ϕ.* páliť

pamäť, -ti: Večná mu (Hodžovi) pamäť v slovenskom národe! (J. Škultéty: O Slovákoch 225.) To mala byť svadba, akej od pamäti sveta nebolo. (Dbš. Pov.)

pamätník, -a: Bolo to dávno; tomu už pamätníka niet. (Dbš. Pov.)

pamätný: pamätná slávnosť

pamiatkový

pampuch, -a

pán, -a: Malí páni, malý hnev.

páňatko, -a

Panamská úžina

Pánboh, Pána Boha: Tak ako Pánboh prikázal. (Sb. M. S. I. 95.)

panciernik, -a

pancierový

pančovať, -uje: víno (rozried'ovať)

pani, -ej: domáca pani; milostivá pani

panický (*panic*): p. život

panna; pannin (*nie* panin)

Panónia, -ie; panónsky

panovačnosť, -ti; panovačný

panta, -y, prekážka, motanica

pantlička, -y *ϕ.* pantľa

pañvička, -y, kovový vahanček

papaj, papák, -a *ϕ.* papáč

papek, -a, palica pri ohni, vatre

papier, -u: pijavý papier

papierčik, -a

papľuh, -a: Teraz chce byť každý papľuh múdrejší od starého. (Kukuč. II. 122.)

paprikový

paprka, -y *ϕ.* paprča, -e; **paprkový:** p. choroba

papršlek *ϕ.* lúč

papučiar, -a; papučiarstvo, -a

papučka, -y

papuľa, -le, veľké ústa

papuľnatý

par, -u, otruby s kvasným cestom, smiešané na zápravu k novému chlebu.

paradoxon, -xa, tvrdenie neobyčajné, ktoré odporuje obecnej mienke

paragraf, -u: Nebolo to byrokraticky rečeno, ale rozumne: a rozum mnoho ráz hoden je viac, než všetky paragrafy. (Kukuč. XVI, 43.)

paralelka, -y, paralelná trieda

páranie, -ia; páraný

parazol, -u (*fr.*) (= slnečník), dáždňik

parcelovanie, -ia; **parcelovaný**; **parcelovačný**

parený (parit')

párený (párit')

parentéza, -y (*gr.*) = zátvorka

park, -u (*angl.*), ohradený háj; sad, sady

parlamentárny

parný: kotol, kúpeľ, mlyn, stroj

Parom, -a: Či hnev, či radosť vyjadruje Slováč, v jeho reči ozýva sa meno Paroma, Peruna, ani čo by to hovoril človek z predkresťanských časov. (J. Škultéty: O Slovákoch 18.)

parožitý

parožok, -žka *ϕ.* paroh

participovať, -ujem (*lat.*), mať podiel na niečom

partička, -y *ϕ.* partica

partikulárny (*lat.*) = súkromný

pás, -a: Neboj sa! Nevydrú to z nás, čo nám budú z chrbta pásy rezať. (Rázus: Maroško 230.)

pasáčka, -y

pasant, -a (*fr.*) = pocestný, mimo-idúci

pasážier, -a (*fr.*): Pasážieri sa sypú mostom na nábreží, s'á roj včiel z úľa. (Kukuč. XVI. 8.)

pasca, -e: Potratil si rozum — letíš do záhuby, ako myš do pasce. (Kukuč. XXIV. 71.)

paseka, -y, vyrúbanisko, trňová ohrada

pasia, -ie, záľuba: Každý človek má svoju pasiu. (Rázus: Maroško 253.)

pasíva, -ív (*lat.*) = dlžoby

pasivita, -y (*lat.*), trpný stav, nečinnosť, odpor

pásomnica = hlístka hlavatá (*Taenia*)

pásovitý

pásť, **pasíem**: Od tých čias mali sme aspoň na čom pást' oči. (Kukuč. XIV. 121.)

pastevníctvo, -a

pastierik, -a: Vidí tam pastierika. (Dbš. Pov.)

pastvisko, -a Husičky gagocú, ženú sa kamsi k Váhu, kde majú svoje pastvisko (Rázus: Maroško 3.)

paša, -u (*tur.*), vysoký hodnostár turecký

pašalik, -a (*tur.*), okres podriadený pašovi

pašerák, -a

pašienok, -nka: Za ním sú krásne pašienky, na ktorých sa darí lichva a tučnie. (Kukuč. XXVII, 47.)

paškrtnica, -e = maškrtnica

päť, *čisl.*: Robí o milých päť. — Naučím ťa, čo je to päť. (Zá-tur.) — Dostával plácu od piatich dedín, *alebo*: od päť dedín.

päta, -y: Vzal päty na plecía. (Sl. M. S.)

päťdesiat: umrel v päťdesiatich rokoch (keď mal päťdesiat rokov)

päťdesiaty: umrel v päťdesiatych rokoch (v dobe od 50—59 počítaného letopočtu)

patelát (paťolát), -u, jemné plátno na biely oblek; patelátový

patentovaný

patentovať, -ujem *ϕ.* patent

patetický (*gr.*), nadšený, oduševnený, dojemný; dôrazný, slávnostný

- pätiť**, ustupovať: Slovenská junač stala Turkom v cestu vyše Teplice a harcujúc pätila potom ku Jelšave. (S. Chlp.) — Hojže, ľudia, zle je! beda našej hlave: už to naše, vojsko pätiť ku Jelšave. Turek za ním letí. (S. Chlp.)
- paľolát** *ν.* patelát
- patologicky** (*gr.*) chorobospytný
- pätoprstnica**, -e, zelina (*Potentilla reptans*)
- pätorá**, -y, hřba, hromada detí: Doma ju čaká pätorá, ktorú treba nasýtiť, ukojiť a opatrit' (Kukuč. IV. 192.) — A vieme, koľko potrebuje toľká pätorá na seba i do seba! (Kukuč. XIV. 8.)
- pätorka**, -y: Nemáme vidličiek, budeme jesť pätorcami (*žartovne*: prstmi). (Zátor.)
- pätkanie**, -ia
- pätkanie**, pätky, pätky
- patriotizmus**, -zmu (*lat.*) vlastenectvo
- patronátny**: patronátne právo
- patřzen** *ν.* petržlen
- päť sto**
- päť tisíc**
- patvaria**, -ie: Išli na patvariú k advokátovi alebo sudcovi. (Phřd. III. 374.)
- patyk**, -a, papek
- pävã**, *g.* päväť
- pävica**, -e: A vie že opeknela. Každým pohybom, každým krokom to prezradzuje. Hřa, ako ide izbou — ani pävica. (Kukuč. I. 119.)
- pavuči**, -ia, -ie
- pavučinny**: p. dôkazy (slabé)
- pavuzník**, -a
- pazderie**, -ia: Chytajú sa všetkého: z pazderia vedia súkať motúzy a zo žihľavy hodváb. (Kukuč. XXVII. 180.)
- pažica**, -e *ν.* pažit'
- pažrák**, -a = pažravec
- pec**, -e: Zakúrená pec, to je v zime dobrá vec. (Zátor.)
- pečatenie**, -ia
- pečatený**
- pečovať**, -ujem: Každý pečuj v prvom rade o seba. (Kukuč. XVI. 167.)
- pedant**, -a (*lat.*), človek malicherný; punktičkár
- pechotný**: p. pluk
- pekný**: Keď budeš vždy mať rád, čo je pekné, dostane sa ti i z toho, čo je dobré a osožné. (Rázus: Maroško 35.)
- pekuniárny** (*lat.*) = peňažitý
- peňaženka**, -y
- peniažok**, -žka, *pl.* peniažky, -ov: Nech Pán Boh požehná vás na statku a mňa na peniažkoch (hovoria, keď kupujú a predávajú statok). (Zátor.) — Peniažky sú okrúhle, chytro sa rozkotúľajú. (Kukuč. XII. 138.)
- panicier**, -a, jemný, vreckový nožík
- penovka**, -y, penová fajka
- penzionovanie**, -ia: p. s platnosťou od ...
- perkál**, -u, látka na ženské šaty
- perohryz**, -a (*žart.*) = pisár
- pery** *ν.* pera
- Perzia**, -ie
- perzián**, -u, druh kožušiny; **perziánový**: p. golier
- perzský**: p. prášok
- Peržan**, -a, *pl.* Peržania

pes, psa: psi tam boli, psov som videl. — Nech psom tráva rastie, keď kone podochnú. — *ϕ.* zvieracie mená

pesnička, -y: Slečny rozveselené spievaly pesničky len pospolité, lebo že také najlepšie pristanú do poľa. (Timr: Pozde 39.)

pestovať, -ujem, dieťa na rukách nosiť

pestovateľ, -a

pestrý porov. pstruh

pestún, -a: Ostatné rady a pokyny, aké máva pestún naporúdzi, keď púšťa chovanca zpod svojej ruky na búrlivé more života... (Kukuč. V. 53.)

pestviť, -í = pestvá robiť

pestvo, -a: pestvá robiť, stvárať

petrevec, -nca: Vidno petrence, malé, ale sú husto, sťa by neboly kôpky sena, ale skôr kôpky hnoja, ako vyvážajú naši gazdovia; keď príde povázať zeme pod jeseň, alebo pred jarou. (Kukuč. IX. 8.)

petrolejový

petrov, -a, priestor medzi povalou a strechou v humne *ϕ.* vôdor

Petržalka, -y, obec v Bratislavskej ž.

pevný: Všade sú „ceny pevné“. Koľko zapýta, na tom stojí, a nepohol bys' ho heverom o vlas. (Kukuč. XVI. 33.)

piadlo, -a, nástroj na mučenie; nástroj, na ktorom mučeného rozpínali; náradie, na ktoré garbiari natáhujú kože: Eh, vsadil by jej piadlo do úst, keby mi húdla poza uši. (Kukuč. VI. 16.)

piatíť, -im: = zastavovať, zdržovať: Vetry dujú im do tvári a piatia ich kroky. (Orol II. 365.)

piatkový

piatok, -tku: Tomu je jedno či piatok, či sviatok. (Orol IX. 247.)

pidlikať, -ám *ϕ.* pidlikovať

piesa, -y (*fr.* pièce), kus, najmä hudobný alebo divadelný

piesočnačka, -y, piesočná zem

piesok, -sku: Breh morský vyložený je pieskom, bielym, čistým, drobným, sťa by ho bol navyberal. Chôdza po ňom lahodí nohám, sťa chôdza po koberci, alebo lúke. (Kukuč. IV. 145.)

piešť, -ti, piesočná zem

Piešťany, -an, obec a kúpele v Nitrianskej ž.

pigment, -u (*lat.*), kožné farbivo

pílenie, -ia; pílený

píločka, -y

pinka, pinkava, -y

pirát, -a (*lat.*), morský lúpežník

piroh, -a: Treba lepiť pirohy. Cesto je už rozvalkané; kladie naň Zuzka hrbočky tvarohu, žltkom rozriedeného. Keď je tvaroh už zalepený dvoma vrstvami bieleho cesta, Zuzka rozdeľuje jeden piroh od druhého rezko sa krútiacou ostrôžkou.

písať, píšem: Máme písať takými slovami, aké ľud slovenský má a pozná, a slová máme viazať takým spôsobom, ako ich ľud slovenský viaže. (S. Czambel.)

pískať, -am *na niečom* (na píšťalke)

pisknutie, -ia

piskor, -a: A keď do gajdičiek piskorom zaduje, mesiačik s hviezdami na nebi tancuje. (Bella: Piesne 24.)

písomne, *prísl.*

pitvorný *ϕ.* pitvor

pivónia, -ie: Zapálil sa ako pivónia, keď na ňu turíčne slnce zasvieti. (Kukuč. X. 132.)

plač, -u: Bačová pustila sa do plaču, a rozprávala, že jej muž ešte v jeseni odišiel za ovcami a viac sa nevrátil. (Dbš. Pov.)

plačkať, sa, -ám sa: Pod rúrou plačkajú sa husi a kačky. (N. Hlšk. XX. 275.)

plačko, -a, kto ustavične plače

plačlivosť, -ti

plagiát, -u (*lat.*), krádež literárneho majetku

plameň, -a: Beta musí mať jed. Div sa jej oči nechytia plameňom. (Rázus: Svety I. 314.)

plán, -u (*lat.*): Plány sa rúcajú, a ak nevystúpi rezolútne, všetky sa obrátia v prach a popol. — Čo ostalo z tých pekných snov a plánov? Zdrapy, pavučina, trpkosť, sklamanie. (Kukuč. IV. 129.) — Neprišlo mu na um, že ruka božia zasiahnuť môže v plány ľudské práve vtedy, keď sa domnievame, že postavené sú skalopevne, nezvratne. (Podjavorinská III. 171.)

plániť, -im, plány robiť: Mnoho hútal, plánil. (Ph'd. IV. 15.)

plánka, -y, planý strom, plané ovocie: Vyvalil oči ako plánky. (Veľmi sa divil tomu.) (Dbš.)

pľasnúť, -nem: Dni sa mňajú, ako

by len dlaňou pľasol. (Rázus: Maroško 256.)

pľasnutie, -ia

plást medu (*nie* plášť medu)

plastický (*gr.*) *ϕ.* plastika

plašenie, -ia

plášťik, -a

plátanie, -ia; **plátaný**

platebný: p. rozkaz, lehota

platidlo, -a

plávanie, -ia

plávať, -am: Široká ulica pláva v svetlách. (Kukuč. IX. 71.)

plavko, -a, plavý kôň, vôl

plazenie, -ia

plecnatý: Do izby vošiel vysoký plecnatý mladý chlap. Rovná, pekná postava jeho prezradzuje silu. (Timr.: Hrdinovia 153.)

plecový

plechavosť, -ti

plechtať sa, myť sa, prať sa; hrať sa vo vode: Husi sa plechtajú na vode.

plekať, -ám, vlastným mliekom dieťa živiť

plemeniť sa = množiť sa: Dobytok sa dobre plemení.

plesáť, -ám: Rodičom oboch plesalo srdce radosťou. (Kukuč. XII. 7.)

pleskotať vo vode

plešina, -y: Vlasy mu zredly i plešina objavuje sa nad širokým bielym čelom. (Podjavorinská I. 53.)

Plešivec, -vca, obec v Gemerskej ž.

pleštiť, -ím: pleštiť o zem

pletený

pletichárstvo, -a

pletichy, -ích

pletka, -y, *pl. g.* pleták

plienenie, -ia; plienený
 plienka, -y, *pl. g.* plienok
 plienočka, -y
 pliesť, pletiem: ... keď pletieme
 plot z vrbového prútia. (Kukuč. IX. 191.)
 plnomocniť, -ím = splnomocniť
 plnomocný: plnomocné odpustky
 plodený
 ploditeľka, -y
 plodinový: p. burza
 ploský: Vrch s tejto strany je celkom ploský. (Kukuč. XXVII. 328.)
 plošný: plošná miera
 plošičný
 plot, -a: Ploty neboly najspoľahlivejšie; boly na miestach i rozkývané. (Kukuč. XXVII. 126.)
 plť, plte: Letia plte dolu Váhom. (H. Vaj.)
 pltnický
 plťový
 plúckový
 plúcnik, -a, zelina; zemský plúcnik, lišajník (*Cetraria islandica*)
 pluha, -y: ženská špinavá, protivná, nestydatá
 pluhačiť sa, -í sa: Ach, obluda, nebudem pluhačiť sa s tebou (babrať sa, špinit' sa) (Dbš. Pov. VIII. 29.)
 pluhavý: V tej hôrke býval aj jeden vlk pluhavý. (Dbš. Pov.)
 plusk, -u = plesknutie
 pluvačka, -y: pluvák
 pluviál, -u (*lat.*), obradný plášť katolíckych kňazov
 pluzgierik, -a
 plúžiť, -im, orať pluhom
 plužný: plužné koliesko

pobehúvať, -am: Ženy vo väčších - menších skupinách sa rozchádzaly; deti pobehúvaly za nimi. (Kukuč. X. 33.)
 poctiť, -ím: Poctil ma svojou nádvěstevou.
 Podbrezová, -ej, obec vo Zvolenskej ž.
 podkať, -ám, vábiť niekoho, aby šiel („pod!“)
 podkolenný: topánky s podkolennými sárkami
 Podkonice, -íc, obec vo Zvolenskej ž.
 podkopaný
 podkosiť, -ím: podkosiť dakomu nohu
 podkovicá, -e: Kôň stratil novú podkovicu.
 podkrojený
 podkurážiť sa
 podkúšať v. pokúšať.
 podkutý
 podkvasiť, -ím
 podľa, *predl. s gen.*: Musíme žiť podľa prikázania božieho. — Voľ si teraz podľa svojej hlavy. (Ht. Sl. ml. 237.)
 podlaha, -y = dlážka
 podľahnúť, -nem: Načo začínať zápas, keď vieš napred, že musíš podľahnúť. (Kukuč. IV. 129.)
 podlaktie, -ia
 podlamovanie, -ia: Podlamovanie alebo pletie vinohradu zove sa ten spôsob, keď sa odlamujú z hlavy viniča jalové, zárodku nemajúce, mládniky. (Rr.)
 podlamovať sa, -muje sa: Keď na biely svet vystúpil, začaly sa pod bačom kolená podlamovať. (Dbš. Pov.)

podliak, -a: Každý utlačovateľ je podliak a hoden opovrzenia. A najväčší podliak je, kto sa pridá k utlačovateľom svojho rodu, ktorému by bol povinný pomáhať. Takého od sta a tisíc rokov volajú Judášom. (Jégé: Cesta životom 44.)

podlepiť, -ím

podliačiť, -i

podlomený: podlomené zdravie

podložený = podhodený: p. dieťa

podlžen v. dlžen

podmaľovať, -ujem

podmaľovka, -y

podmanenie, -ia

podmaslie, -ia, čo zostane po roztopení masla na rajnici

podmazaný

podmetný: podmetné slovesá, ktorých činnosť obmedzuje sa na podmet: spať, ležať, bežať. (R. § 209.)

podmladiť, -ím: p. kvasnice, nasyptať do nich trochu múky a naliať mlieka a dobre zamiešať

podmladok, -dku, kvasnice na koláče, smiešané s múkou a mliekom

podmok, -a = podmočenie

podmoklý; **podmoknutý**

podmurovaný

podmytý

podnecovanie, -ia

podnet, -u: z vlastného podnetu

podnik, -u: Ja mám dosť podnikov svojich, začatých, ktoré musím viesť obozretne, vytrvale a energične. K vôli neosvedčeným, neistým pokusom nesmiem ich zanedbávať. (Kukuč. V. 95.)

podnikateľstvo, -a

podnikavosť, -ti

podobizeň, -zne, *pl. g.* podobizní

podobne, *prisl.*

podochodiť, popríchádzať

pôdoj, -a, jedno podojenie: Jedna ovca viac na pôdoj, než iným dve, mlieka mu dáva. (Hollý)

podolie, -ia: Sleteli orli s Tatry, tiahnu na podolia, ponad vysoké hory, ponad rovné polia. (S. Chlpk.)

Podolíneec, -nea, obec v Spišskej ž.

podolok, -lka, predná časť sukne, zásterou prikrytá

podotknutie, -ia; **podotknutý**

podozrelosť, -ti = podozrenie

podozrenie, -ia: Ale od podozrenia ďaleko je do istoty; podozrenie je podozrenie, a nie dôkaz. (Kukuč. XXVII. 101.)

podozrivosť, -ti, sklonnosť k podozrievaniu

podpaľáčka, -y

podpálenie, -ia; **podpálený**

podpieračka, -y: p. viniča

podpísaný

podplácanie, -ia

podplatný

podplatok, -tku

podpora, -y: podporu poskytnúť.

— Uč sa pilne, aby si bol hoden chvály a podpory. (Kukuč. XIII. 259.)

podporný

podporovateľ, -a; **podporovateľka**, -y

podpražie, -ia, miesto pod prahom

podpustený

podradenie, -ia

podrazený

podráždenosť, -ti

podrebrie, -ia, mäso z rebier

podrezaný

podrgnúť, -nem

podrgotať, -cem, potárat', poštebo-
tať, poklebetiť

podriemkať, -am si

podriemkávať, -am: Starenka vošla
do komory, kde jej muž ešte
podriemkával. (Podjavorin-
ská III. 72.)

podrotovaný

područie, -ia

područník, -a

podrúžganý

podrytý

podsad, -u, rad snopov rozložených
na mlátenie

podsadený

podsekanec, -nca, zbraň: Svojím
podsekancom tak zatal mu
do tyla, že bezdušný na zem
padol. (Let. M. S. VIII. 1. 68.)
Vlastne buzogán.

podseknutý

podsieň, -ne

podslinok, *ϕ.* poslinokpodstena, -y: Uviazala si na chrbát
batôžtek, vzala do rúk hrable
a pružným krokom vyšla pod-
stenou na ulicu. (Kukuč. II.
175.) — Sedá si na kamennú
podstenu, sotva vychladnutú
od slnka, ktoré celé odpolud-
nie pražilo na ňu. (Kukuč. VII.
145.)

podstenok, -nka

podstolie, -ai

podstolný

podstúpenie, -ia

podsúkať, -am = vysúkať, vyhr-
núť: *p.* rukávy

podsunúť, -nem

podsypať, -ia

podsypať, -em, podložiť pod kvoč-
ku vajcia

podšepkať, -ám; podšepkávať, -am

podšívkať slamenú strechu = šú-
pom ju kryť

podučený

podúradník, -a

podusiť, -ím; — sa

podval, -u, dubové trámy, na
ktoré pripevňujú sa železničné
koľajepodväzkový: *p.* rádpodvažovať chalupu = nové trámy
podkladať miesto zhnitých

podvedenie, -ia; podvedený

podveliteľ, -a

podvihnutý

podvíjať, podviť *ϕ.* podvinúť

podvlažiť, -ím; podvlažený

podvodníctvo, -a

podvodný: Podvodný je včulajší
svet.podvrženec, -nca; podvržka, -tata
= podvržené dieťa, podhodenečpodvýšit' *ϕ.* povýšit', zvýšit'

pofajčiť, -ím si; pofajkať, -am si

pofalšovaný

pofarbený

pofrkaný

pogniavený

pohabaný

pohádzaný

poháňaný

pohanča, -čata, malý pohan

pohárať, -a: Len jeden ohník
v ňom ešte pohára. (Štúr:
Spevy 51.)pohárik, -a: Tu celá svadba chy-
tila poháriky. (Dbš. Pov.)poharkať sa: Nechcem sa miešať
medzi vás: mladé poharká sa
zavše a zasa sa smieri. Škoda by

bolo starému prsty páliť. (Podjavorinská III. 165.)

poharušiť sa, -ím sa, pohádať sa
pohľad, -u: Cíti, že on hádže na ňu pohľady ohnivý, ako by ju chcel spáliť. (Timr.: Mocnár 37.) — Nemohla odtrhnúť pohľadu od neho, taký prekrásny zdal sa jej. (Timr.: Mocnár 29.) — Pohľad, ktorému naozaj len on rozumie. (Kukuč. IV. 124.) — Nám ostáva iba obdiv a túžba pokochať sa zas a znova v takom pohľade. (Kukuč. XXVII. 220.) — Slovenské pohľady staly sa, počnúc od spojho prvého sošitu, dôstojným orgánom slovenského národného snaženia. (Jož. Škultéty: Pohľ. L. 1. 2.)

pohľadávka, -y

pohladíť, -ím: Pohladil ju s materskou nežnosťou a odišiel. (Kukuč. VI. 100.)

pohlcovať, -ujem

pohltnutý

pohmatať, -ám: p. rukou

pohnitý

pohnojený

pohnúť sa: pohnime sa! = podme ďalej! — Na druhý deň sme sa pohli na zpiatočnú cestu. (Kukuč. XXVII. 151.)

pohnutý

pohoda: Pohoda táto potrvá, a ak dá Boh zdravia, zbožie za sucha príde do začína. (Kukuč. VII. 115.)

pohodiť: Volom treba pohodiť niečo. (Kukuč. III. 136.)

pohon, -u, rozkaz panský, keď na panštinu vyhánali

pohonný: p. sila

pohorekovať, -ujem

pohostinnosť, -ti: Obávam sa, že som príliš využila vašu láskavú pohostinnosť. (Podjavorinská II. 137.) — Ferko obdivoval zručnosť domáceho pána, ktorý takým ľahkým spôsobom rozdelil nevraživých priateľov bez narušenia pohostinnosti. (Kukuč. XIII. 95.)

pohovenie, -ia

pohranieť: Plátno pohranie (zotlie), keď dlho leží vo vlhku

pohrávať, -am : V ruke držala vejár a pohrávala si ním. (Kukuč. XIII. 19.)

pohrdačný

pohrebište, -ťa, *pl.* pohrebištia: Najviac sa našlo na istej skale pri Bohušove, kde bolo pohanské pohrebište. (Rázus: Svety I. 63.)

pohroma, -y: Mal pre svoje bezohľadné vystupovanie i dosť nepríjemností, ale z každej vyviazol bez pohromy. (Jégé: Cesta životom 127.)

pohroziť, -ím; **pohrážať**, -am

pohrúžený: Mikuláš odišiel, pohrúžený vo vážne myšlienky. (Kukuč. II. 24.)

pohubený

pohulanka, -y, veselá zábava, lumpáčenie. (H. Vaj.)

pohýbaný

pohybovať sa, -ujem sa: Pohybuje sa s vážnosťou, ktorá sa rovná hodnosti jeho. Je kostolníkom cirkvi vetornickej. (Kukuč. II. 7.)

pohýnanie, -ia

pochabec, -bca = pochábel
pochábel, -bľa: Bodaj ti sto hr-
 movitých do duše udrelo, ty
 pochábel! (Dbš. Pov.)
pochabíť sa, -í sa = bláznit' sa
pochlípať, -am, -em, vychlípať,
 vysrkať
pochlipkávať, -am
pochlpit', -ím, rozkudlit'
pochmurnosť, -ti
pochod, -u: vojenský pochod
pochopiteľnosť, -ti
pochovaný
pochváliť, -im; **pochváliť**, -ujem;
 — sa
pochybovač, -a
pochybovačnosť, -ti
pochybovanie, -ia
pochýlený: Stojí s pochýlenou
 hlavou.
poistenec, -nca
poistenie, -ia: p. na prípad smrti,
 p. proti krupobitiu, ohňu, ško-
 de, úrazu
poistenka, -y
poistiť, -ím; — sa
pojarčiť, -í, narobiť jarkov: Voda
 nám pojarčila pole.
pojať, pojmem, pojmu; **pojímať**,
 -am; — sa
pojaviť sa, -í sa: Voda sa poja-
 vila na jarku. — Paša, tráva
 sa objavila po daždi.
pojeden = niektorý: pojedni ľu-
 dia
pojedený
pojediny = ojedinelý
pojednať sa = pokonať sa
pojímanie, -ia
pojiť, -ím = spojovať, pripojovať;
 —sa: K drahému menu Ľudo-
 víta Štúra pojí sa celá nová

literatúra slovenská. (J. Vlček:
 Malá rukoväť 195.)
pojiť, -ím = napájať
pokadený
pokaličiť, -ím; — sa
pokalený
pokárať, -am = pokarhať, potres-
 tať
pokarhanie, -ia: Začervenala sa
 pre toto pokarhanie. (Kukuč.
 IV. 41.)
pokazený
pokladničný: denník, kniha
poklamany
pokles, -u: p. hodnoty
poklona, -y: Teraz len hlboká
 poklona, a výstup bude zao-
 krúhlený podľa pravidiel zdvo-
 rilosti. (Kukuč. IV. 190.)
pokľuckávať, -am v. kľuckať
pokmotriť sa, -ím sa
pokolenačky v. kolenačky
pokolenie, -ia: p. ľudské
pokora, -y: Už mi dvacať rokov
 muž v zemi hnije. ... Ja som
 ešte podnes nesložila pokory za
 ním. Pokorujem i dnes a budem
 až do smrti. (Kukuč. VI. 114.)
pokorenie, -ia
pokoriť, -ím *niekoho* = ponížiť,
 skrotiť
pokorovať, -ujem za *niekým*, smú-
 tok držať (za zomrelým)
pokorujúci, -a, -e
pokosenie, -ia; **pokosený**
pokračovací, -ia, -ie: p. škola
pokraj, -a: Zastal na pokraji,
 odkiaľ bol rozhľad na všetky
 strany. (Kukuč. II. 11.)
pokrájaný
pokrčiť, -ím; — sa
pokreskávať, -am: Janko ju pojal

a s chuťou si s ňou v tanci pokreskával. (Kukuč. XII. 8.)

pokrivený

pokrkvany = pokrčený

pokrok, -u: Teší ma snaha, ktorá vás ťahá na cestu pokroku, iba vám žičím, aby ste sa nestretli na nej s prekážkami, čo by vás mohly hãtiť, alebo odstrašiť od vašej práce. (Kukuč. XXIV. 216.)

pokrútený

pokryť, -kryjem: Deti pokryly sa od ľaku, ktoré za pec, ktoré do kúta, ktoré materi pod zásteru. (Dbš. Pov.)

pokryvadlo, -a

pokryvanie, -ia

pokus, -u: p. robiť; p. vraždy. — Ja mám dost podnikov svojich začatých. K vôli neosvedčeným, neistým pokusom nesmiem ich zanedbávať. (Kukuč. V. 95.)

pokúsiť sa, -im sa: Pokúsim sa povedať o veci svoju mienku. (J. Škultéty: O Slovákoch 272.)

pokušenie, -ia: Človek je krehká nádoba. Dobrých predsavzatí hrba: ale čo — pokušenie veľké... (Kukuč. IV. 70.)

pokušiteľ, -a: Maj sa na pozore: diabol — pokušiteľ obchádza, abys neupadol! (Kukuč. II. 24.)

pokutovaný

pokváriť, -im, skaziť pri varení; pomárniť

pokyn, -u: Ostatné rady a pokyny, aké máva pestún naporúdzi, keď púšťa chovaňa zpod svojej ruky na búrlivé more života... (Kukuč. V. 53.)

pokynutie, -ia

poľagan, -a = leňoch (Sl. M. S.)

poľahčiť, -ím: Myslel, že keď seba obviní; že si poľahčí — ale darmo. (Kukuč. XIII. 129.)

poľahčujúci, -a, -e: p. okolnosť

poľahoda, -y: Takej poľahody nezažil nikdy. Okriala duša pod tými divotvornými slovami. (Kukuč. III. 109.)

poľahostaji, **poľahostajky**, *prisl.* bez náhlenia

poľátať -am

poľaviť, -í: Zima poľavila

poldeň, -dňa

pol druhá

polepený

polepšený

polepšiteľný

polet, -u

poletieť, -ím

Polhora, -y, obec vo Zvolenskej ž.; obec v Oravskej ž.

polianka y, -e. poľana; **Tatranská Polianka**, miestne meno

poliaty

polica, -e: Nad stolom vyrezávaná polica, na nej maľované misky a krčiažky. (Rázus: Svety I. 160.)

policajný: p. vrchnosť, riaditeľstvo

policajt: tajný policajt

polienečko, -a

polievka, -y: Nakrmila ma, a keď som sa najedol, poliala ma takou hubovou polievkou, že do smrti budem pamätať. Celý môj život mi vyčítala, ako s dlane. (Kukuč. III. 26.)

políhať, -ali

politika, -y: Viedenská politika,

hoci nie vždycky zjavne, ale za to s veľkou dôslednosťou, podlamovala svojim Slovanom nohy. (J. Škultéty: O Slovákoch 71.)

poľný: p. robotník; p. kaplán; p. cesta, myš

poloblázon, -zna

polohodváb, -u; polohodvábny

polohopisný: p. mapa

polohový

poloveň, -vne, jačmeň smiešaný s ovsom

poľovnícky; poľovníctvo, -a

polovzdelaný

pôložnica, -e = žena v pôlohu

Poľská, -ej: Vietor fúkal od Poľskej ani čo by rezal. (Kukuč. II. 25.)

pôlt, polta

Poluša, -e, Poluška, -y = Polyxena

poľutovať, -ujem: Je nešťastný. Nikto ho nerozumie, nik nepoľutuje. (Podjavorinská I. 101.)

polyklinika, -y (gr.), všeobecná nemocnica pre prichodiacich

Polyxena, -y

pomačkanina, -y

pomačkať, -ám = postíkať

pomáhanie, -ia

pomáhať, -am; pomôcť, pomôžem: Ale si ja i v tom pomôžem. (Dbš. Pov.)

pomaľovaný

pomámený

pomárnený

pomasliť, -ím

pomenovanie, -ia

pomenovať, -ujem; pomenovaný

pomer, -u: Tento napnutý pomer nemohol u Miháľkov večne trvať. (Kukuč. XII. 99.)

pomerený

pomernosť, -ti

pomerný: p. väčšina

pomiesť v. pometat'

pomiešanie, -ia

pomiešanina

pomiešaný

pominúť, -ie: Či si mi nesľubovala, keď som odchodil, že svet pominie, ale tvoja láska nikdy. (Timr.: Mocnár 23.)

pominutie, -ia

pomľaskávať, -am

pomlátený

pomlieť, -meliem

pomník, -a: Oba pomníky dovedna učia nás; potomstvo, v čom hľadať veľkosť a silu národa. (Kukuč. IX. 43.)

pomoc, -i: byť niekomu na pomoci. — Boh na pomoc! — Veru ti budem na dobrej pomoci. (Dbš. Pov.)

pomocný: p. prostriedok, sbor, ruka, veda, sloveso

pomočený

pomodliť sa, -im sa: Pomodli sa Bohu!

pomolog, -a. (gr.), znalec ovocia, ovocinár

pomorský

pomostina, -y; pomostnica, -e, dlážka v stajni

pomrznutý

pomstienie, -ia

pomstiteľka, -y

pomstychtivosť, -ti: V mojej duši hromadilo sa čím diaľ, tým viac pomstychtivosti. (Kukuč. X. 199.)

pomučiť, -ím: Pomučili ho, a potom ho pustili; **pomučený**

pomúčený

pomútený = skalený; pomätený
pomykov, -a: Už sme v pomykove
 (v súde, neznáme si pomoci, ra-
 dy). (Dbš.)

pomýlený: „Dost' ste vytrpeli!“
 poznamenal som. Lútosť sa
 vzbudila vo mne oproti tomuto
 pomýlenému človeku. (Kukuč.
 III. 27.)

pomýliť, -im; — sa

pomyslenie, -ia; pomýšľanie, -ia

ponáhľať sa, -am sa: Ponáhľajte
 sa, bude pršať.

ponamýšľať, -am; navymýšľať

poňatný

ponaučovanie, -ia

ponaučovať, -ujem

ponavrhovať, -ujem

ponazdať sa, -ám sa: Ved' som sa
 dostala na to, čomu by som sa
 nikdy nebola ponazdala. (Dbš.
 Pov.)

ponechanie, -ia

ponevieraf sa, -am sa: Či sa na-
 ozaj čosi stalo, kým sa on sve-
 tom ponevieral. (Podjavo-
 rinská I. 119.)

poniže, prísl.: Poniže mesta Ži-
 liny.

ponorený

ponosa, -y: Ale sa sobral pred súd,
 dal svoju ponosu a prosil o po-
 moc. (Orol VI. 287.) — Tak pre-
 trhol obyčajné ponosy ženy
 svojej. (Lipa). — Ale čo si po-
 čať — ponosa nepomôže, tr-
 pezlivosť je tu na mieste. (Ku-
 kuč. V. 48.)

ponosný: ponosno Bohu = bohu-
 žiaľ; neponosno Bohu = sláva
 Bohu

ponosovať sa, -ujem sa: Nepono-
 suj sa tomu, kto ti spomôcť
 nemôže. (Koll.)

ponuka, -y; oferta

ponúknuť, -ia

ponukovať, -ujem: Čereňová núka,
 ponukuje. Položí hosťom naj-
 krajšie kúsky i na taniere. (Rá-
 zus: Svety I. 110.)

pooberaný

poobnažiť, -ím

poobtkať, -am

pooddrapovať, -ujem

poodhrňať, -am

poodchodiť, -ím: Jarmočníci zčias-
 ky poodchodili, zčiasťky uchý-
 lili sa do hostincov a krčiem.
 (Kukuč. I. 168.) — Museli sme
 čakať, kým ľudia poodchodia.
 (Kukuč. X. 38.)

poodkazovať, -ujem

poodkrúcať, -am

poodkrývať, -am

poodlamovať, -ujem

poodlučovať, -ujem

poodnášať, -am

poodniesť, -nesiem: Dostali sa na
 druhú stranu celkom ľahko, iba
 čo ich bola voda podliala a tro-
 chu poodniesla dolu prúdom.
 (Kukuč. XXVII. 325.)

poodpadať, -á

poodpárať, -am

poodpínať, -am

poodprávať, -am

poodrásť, -rastiem

poofukovať, -ujem

poohrievať, -am

poopletať, -ám

poopúšťať, -am

popadať, -ám: Beží, ledva už du-
 cha popadá. (Sb. M. S.)

popáliť sa, -im sa: Ved' len kto sa popálil, pozná oheň! Kto ho nezná, myslí si, že len svieti a hreje. (Jégé: Cesta životom 210.)

popelvál *o.* popolvál

popisovanie, -ia

popit, -a = pijan: Nuž ale sa poberáš domov, ty popit! (Kukuč. 159.)

popitý

poplaky, -ov = pomyje: Na jeden čriepok to psíkom jej tam akési poplaky oddieľala. (Dbš. Pov. VI. 4.)

poplatkový

popletený

poplieskať, -am

poplietka, -y: biča, tri spletené remienky biča

poplužie, -ia, pozemok, obrábaný pluhom (terra ad aratrum); dedina (praedium)

popolište, -šťa

popolný

popolštit', -ím

popolválok, -lka, najmladší chlapec na salaši, kuchtík

poponáhľat' sa, -am sa: Poponáhľal sa do mesta; priamo do kráľovho paláca. (Dbš. Pov.)

popozajtre, *prish*

Poprad, -u, obec v Spišskej ž.

popratať, -pracem: Žena popratala koláče pod perinu a pečienku za pec. (Sb. M. S.)

popravený

popred, *predl.*: Popred nimi na sivkovi letí Matúš... (Štúr: Spevy 40.)

poprehárat', -a

poprehybovať, -ujem

poprechodiť sa, -ím sa

popremokýnať, -a: Zbožie v stohoch popremokýnalo. (N. Hlsk. XIII. 213.)

poprerastať, -á

poprefahovať, -ujem

popri, *predl. s lok.*: Chod' touto dolinou popri tom potoku. (Dbš. Pov.) — Stála popri ceste. (Phld. IV. 19.) — Popri ňom ide dievčina ako malina. — A nasejte na mňa, ej, ľalie, šalvie; kto pôjde popri mne, ej, každý si odtrhne. (Koll. Zp. 127.)

popridávať, -am

popripomínať, -am

popríliť, -i; **popríliť sa**, -im sa, ranit' sa žihľavou

poprsie, -ia: V nej (galérii) byly rozostavené poprsia veľkých vojvodcov, čo sa kedy preslávali v dejinách Francúzska. (Kukuč. IX. 202.)

poprosiť, -ím; — sa: Keď ty chceš, šuhajko, pekné pierko nosiť, musíš sa ty dievčine poprosiť. (Sl. ps.)

poprsky, -ov, zbytky (jedla)

popudit', -ím: Hnevá ju všetko, čo jej padne do očí. Azda keby oko uprela na teraz narodené dieťa, i to by ju popudilo, tak je von z koľaje. (Timr.: V predvečer 13.)

popudzovač, -a

popudzovanie, -ia

popudzovateľ, -a

popuk, -u: To je do popuku. (To je na smiech alebo na hnev.) (Dbš.)

populácia, -ie (*lat.*), obyvateľstvo; ľudnosť

populárnosť, -ti, oblúbenosť u ľudu

popustiť, -ím; **popúšťať**, -am: Ne-div sa, že sa popúšťalo, zo slabosti, kde bolo treba pritiahnuť uzdu. (Kukuč. IV. 160.) — Čo si raz vyrátal a čo je spojené s nejakou výhodou, to on nepopustí k vôli nikomu na svete. (Kukuč. XXIV. 38.)

pór, -u, druh cesnaku (*Allium porum*)

porada, -y: Tak ti treba, prečo nepočúvaš porady (výstrahy) múdrych ľudí. (Dbš.)

poradca, -u

poradenie, -ia; **poradený**

poradie, -ia; 1. poradie domov: Domy stoja v jednom poradí; 2. časť sedliackeho domu. Veľké poradie obsahuje byty pre rodinu, chlievy a stodoly; malé poradie = kôlna na gazdovské nariadenie a pivnica

poradiť sa, -ím si = pomôcť si: Bezo mňa vy si tam poradíte. (Kukuč. XXIV. 127.) — Ja si už poradím bez teba. (Kukuč. XXII.)

poradňa, -ne

poradný: p. hlas; p. sieň

poradový: poradové číslo

porákošiť si, -ím si s *niekým* = pobesedovať

poranený

porátať, -am; — **sa**: Počkaj, porátame sa! (vyhrážka).

porazený: porazená strana

poraziť, -ím: Za každú cenu poraziť opozičného kandidáta.

(Jégé: Cesta životom 210.)

pôrča, -aťa = prasiatko

poriadený

poriadok, -dku: tanečný poriadok;

vyučovací poriadok; pokonávací poriadok

poriedený

porisko, -a: Pri svojej strate dostal aspoň porisko zo sekery. (Kukuč. XII. 17.)

porodniť sa, -ím sa *s niekým*, vstúpiť do rodiny, do príbuzenstva

pôrodný: p. lekár; p. baba, p. boľesť

porosený

porovnaný

porovnávací, -ia, -ie: porovnávacia gramatika, teloveda

porozháňať, -am: Všetko porozháňal svojou palicou. (Dbš. Pov.)

porozmetať, -ám = porozhadzovať

porozmnožovať, -ujem

porozmokať, -ám

porozpaľovať, -ujem

porozprchať sa, -ame sa

porozťahovať, -ujem

poroztvárať, -am: Brány poroztvárali, sťa by čakali mnoho hostí. (Kukuč. IX. 75.)

portieka, -y v. **partieka**: Dá sa tu kúpiť, čo len chceš. Najmä dámske portieky sú hojne zastúpené. (Kukuč. XVI. 33.)

portretovať, -ujem

poručený

poručenobohu: Otec povie na všetko: poručenobohu! (Kukuč. V. 130.)

poručiť, -ím: Viem, že si potrebný (= pomoc potrebuješ), poručím ti všetko. (Kukuč. I. 200.)

poručiteľ, -a, (testátor), je ten, čo umrel a zanechal majetok, o ktorom určil, čo sa má s ním stať.

porušovanie, -ia: p. nočného pokoja
porytý
posad, -u, podsad; posteľ; obilie, rozložené na mlátenie
posadenie, -ia
posedieť, -ím: On nikdy darmo neposedel, ale sa vždy okolo niečoho krútil. (Kukuč. X. 51.)
posekaný
poshlábať, -am (hlobiť), posbíjať
poshovárať sa, -am sa: Jemu sa žiada ísť medzi ľuďi poshovárať sa. (Kukuč. VI. 38.)
poshovieť, -iem: Ten i poshovel človeku, keď nemal hneď hotových. (Kukuč. III. 189.)
poschodiť, -í; **poschádzať**, -a: Bolo by dobre, keby sprýchlo. Poschodily by jariny, čo nevzišly. (Kukuč. XXIV. 191.)
poschodový: Okná poschodových domov sa otvárajú. Hláv nevidieť. Dívajú sa iste zpoza záclon. (Rázus: Svety I. 116.)
poschovávať, -am
posiaty
posiedka, -y; **posiedky**, -dok: Hoci som nebol ešte obedoval a bol hladný, jednako som vďačne vybehol k nej na krátku posiedku. (Jégé: Cesta životom 135.)
posilnenie, -ia; **posilnený**
posilňujúci, -a, -e
poskákať, -čím
poskladať, -ám; — sa: Privítala ich a zaviedla do izbičky susednej, aby sa poskladaly. (Timr.: Pozde 48.)
poskytnutie, -ia: p. úveru; **poskytovanie**, -ia
poslabený

poslanecký
poslaný
posledný: posledná vôľa
poslinený
poslucháčka, -y
poslušne, *prísl.*
posmel, -u (Hv.), kuráž, odvaha
posmeľovať, -ujem, smelosti dodávať: Ved' vlastne ona ma posmeľovala; či by som ja bol začal s ňou vážne? (Kukuč. XIII. 127.)
posmeškovať sa, -ujem sa *niekomu*
posmešnica, -e
posmolený
posmudlina, -y
pôsobíšte, -šťa
pôsobnosť, -ti: odbor pôsobnosti
posolenie, -ia
pospať, -spím: Vy si pospíte. Spánok je najlepší liek. (Kukuč. V. 69.)
posporiť, -ím: p. krok; — sa = ponáhľať sa: Eva posporí krok za dievkami. (Rázus: Svety I. 5.)
 Odobral sa od švagra i od sestry a posporil sa. (Dbš. Pov.)
posrkať, -am *v. srkať*
postať, -ti, pri žatí tá čiastka role, ktorú zaujme jedna žnica pred sebou, aby ju sožala
postavač, -a = leňoch, zaháľač
postavený: Vyprával, v akej biede bol postavený.
postaviť, -ím: Celý majetok postavil na kartu. — sa
postihnúť, -nēm: Eva hľadá na posteľ — hľadá, či nepostihne nejakého pohybu, ktorý by svedčil o živote. (Kukuč. III. 95.)
postrašený

postretaf, -ám: Postretaj ťa Hospodin! — **sa; postretnúť sa, -nem sa**

postriebrený

postriekať, -am; postriekaný

postrúhaný

postruheň, -hňa; postruhník, -a: Slovenská matička nepustí dieťa do sveta bez postruhníka. (Dbš. Obyč.) — Bol len postruhníky zjesť (nešiel ďaleko na skusy). (Dbš. Obyč.)

postupový

posúdenie, -ia

posunkovanie, -ia

posunkovať, -ujem

posušený

posúšok, -ška: I ten si pýtal z toho posúška. (Dbš. Pov.)

posvätnosť, -ti

posvinený

posvolávať, -am: Konečne Ján Žofkin posvolával k sebe deti ako kvočka kurence a maznajúc sa s nimi, pobral ich na lono. (Timr.: Ťažké polož. 7.)

posvrbkávať, -a, chvíľami svrbieť

poševeliť, -ím: Ja nevládzem krýdlami poševeliť. (Ph'd. II. 393.)

pošinutý: Od dlhšieho času bola pošinutá na pravú stranu; zprvu nebolo to s ňou tak zle, no v posledné časy už nevychodila. (Podjavorinská III. 138.)

pošitý: Stavby skoro nové a nedávno iba slamou pošité. (Kukuč. II. 85.)

pošívať, -am: Pod ovčiarňou byly rozostavené omlacky. Boly nahotovené, že sa nimi budú stajne pošívať. (Kukuč. I. 127.)

poškľabovať sa, -ujem sa: Čo bych sa ti poškľaboval (posmieval).

poškľbať, -em

poškodenie, -ia

poškopený

poškrtený

poškuľovať, -ujem

poškvarený

poškvrnenie, -ia; poškvrnený

pošľahaný

poštárka, -y

poštársky

poštátniň, -im

poštepený

poštepíť, -ím

poštrbiť, -ím

pošvička, -y

poťahovať, -ujem: poťahovať vôňu niečoho (vdýchať)

potecha, -y: Otec ho neslýchane rád mal, a krem neho ani nemal inej potechy na svete. (Dbš. Pov.)

potešenie, -ia: Chváli sa a jej tvár jasá potešením. (Timr.: Po-zde 29.)

potiecť, -tečie

potkýnať sa, -am sa: Potkýnali sa o skaly.

potlačíť, -ím: Potlačiť si širák do čela. (Hurb.)

potlačenie, -ia; potlačený

potĺkať sa: Potĺkajú sa, nemajúc kde hlavy skloniť. (Kukuč. III. 20.)

potmehúdsky

potočiť sa, -ím sa; pri skákaní sa potknúť a k pádu nachýliť

postrasený

potratif, -ím: Potratil si rozum — letíš do záhuby, ako myš do pasce. (Kukuč. XXIV. 71.)

potrebný: Viem, že si potrebný (= pomoc potrebuješ), poručím ti všetko. (Kukuč. I. 200.)

potrený

potrest, -a, lapaj, pandúr, obecný sluha, ktorý podľa rozkazu úradu vinníkov trestá. (Dbš.: Obyč. 80).

potrest, -u = potrestanie: Vaše dieťa ani na všetky potresty nič nedbalo. (Hdž. Čít. 183.) — Potresty vinovatých, odmeny nevinných. (Dbš.) — Ach Bože, to je potrest s takouto ženou. Stihlo by ich byť v dome viac, i hlavy by ti objedly. (Kukuč. VI. 178.)

potrhnuť, -nem; potrhovať, -ujem

potrieskať, -am

potrovený

potulka, -y

potupa, -y: Hanba a potupa!

potuteľne, prisl.: Darina usmiala sa potuteľne a nechcela odpovedať. (Timr.: Pozde 35.)

potuteľný: Potriasol hlavou a potuteľný úsmev mu prebehol lícami. (J. Jesenský: Demokrati 43.)

potutme, nepozorovane, kradmo

potváraný

potvrdený

potvrdzujúci

poučený

poučiteľný

poučovanie, -ia

poukázateľ, -a

poukladany

pouliepať sa na niečo

pousadať sa, - dali sa

poufahovať, -ujem; — sa

pousmiať sa, -smejem sa

používanie, -ia

používateľ, -a

povábiť, -im

povaha, -y: On videl pred sebou človeka rýdzej, veselej povahy a dobrého srdca. (Kukuč. VIII. 60.)

povaľáč, -a: Kto nerobí, a robiť má a môže, to je daromník, povaľáč, naničhodník. (Hdž. Čít. 116.)

povaľáčský

povaľáčstvo, -a

pováľať, -am; — sa

povaľovať sa, -ujem sa: Ľudia sa ti toť povaľujú bez roboty, až ťa srdce zabolí, keď ich vidíš. (Kukuč. XIV. 117.)

povázovať v. poviazať

povážať, -am: Vidno petrence, malé, ale sú husto, sťa by neboly kôpky sena, ale skôr kôpky hnoj, ako vyvážajú naši gazdovia, keď príde povážať zeme pod jeseň alebo pred jarou. (Kukuč. IX. 8.)

povážiť, -im: Pováž, čo to bolo u nás (keď sme totiž nejakú nepríjemnosť mali). (J. Škultéty.)

povážlivosť, -ti

považovať, -ujem

povďaka, -y (Hv.) = povďačnosť

povesiemko, -a

povesmo, -a (nie povesno): Ženy otrepú konope, vyčešú, naviažu do povesiem a kýt. (Rázus: Svety III. 2.)

povešť, -ti: Dobrá povešť ďaleko ide, ale zlá ešte, vraj, ďalej. Tak i tieto povesti rozletely sa po celom okolí. (Kukuč. XI. 131.)

povetrie, -ia: Otvoril oblok k vôli čerstvému povetriu. (J. Jessenský: Demokrati 7.)

poviať, poveje: Nevidel poviať slovenské zástavy. (Štúr: Spevy 49.)

poviazat', -žem: Poviazat' si svet.

poviazka, -y

poviestkár, -a

poviezť, -veziem

povláčený

povlažený

pôvodnosť, -ti

povolanie, -ia: Vžil sa do učiteľského povolania a oddal sa mu telom-dušou. (Kukuč. XIII. 64.)

— I on vráti sa časom k povolaniu otcovmu, keď zmudrie. (Kukuč. XIII. 14.)

povolať, -ám: O Jozefa ide na piaty rok, čo ho Boh k sebe povolal. (Kukuč. XXIV. 136.)

povolávač, -a

povolenie, -ia: p. na výrobu

povoľovať, -ujem: Ale si zachovaj: ak takto budeš povoľovať, ešte nebolo zle, ale bude. (Kukuč. II. 179.)

povoľovací, -ia, -ie; povolovanie, -ia

povóziť, -ím

povoznícky

povrávať, -am: Bafne ujec z fajocky a ide svojou cestou, povrávajúc si pre seba. (Rázus: Svety I. 136.)

povraznícky

površie, -ia = povrch

povrzgávať, -a

povstalecký

povstanie, -ia: Tak sa stalo slovenské povstanie nevyhnutným. (J. Škultéty: O. Slovákoch 208.)

povybozkávať, -am

povykladať, -ám: Kupci povykladali tovar, svet si ho obzerá a i kupuje. (Kukuč. IV. 45.)

povykrúcať, -am

povymieňať, -am

povymokať, -á

povynachodiť, -ím

povystierať, -am; — sa

povýšenec, -nea

povýšený

povzdychnúť, -nem: On povzdychol s uspokojením, že odtisol i túto robotu, pre gazdu takú dôležitú. (Kukuč. V. 150.)

povznesenosť, -ti; povznesený: p. myseľ

povzniesť, -nesiem: Krúti hlavou, povznesúc oči pobožne k nebesám. (Kukuč. IV. 72.)

pozabudnúť, -nem: Aspoň v tej práci pozabudne na nerest. (Kukuč. I. 59.)

pozabudnutie, -ia: Ona sa nevykmýna, v nemom pozabudnutí kladie hlávku na jeho plece. (Kukuč. VI. 106.)

pozabývať, -am = pozabúdať

pozakladaný: Čo mali pozakladané, to povymieňal a dlhy poplatil. (Dbš. Pov. II. 98.)

pozakvačovať, -ujem v. zakvačiť

pozamieňať, -am

pozamrzáť, -a

pozamkýnať, -am: Keď Zúza odišla, Sponík pozamkýnal dom a vyšiel tiež. (Timr.: V predvečer 35.)

pozapínaný

pozatekať, -á: Krv cedila sa cez prah do pitvora a z pitvora pozatekal krvou celý dvor. (Dbš. Pov. VIII. 35.)

pozatínať, -am
 pozavracaf, -iam
 pozažíhať, -am: V niektorých domoch pozažíhali svetlo. (Timr. Hrdinovia 12.)
 pozďaleč, *prisl.*: Tu zazrie pozďaleč zasa to svetlo. (Dbš. Pov. II. 43.)
 pozdravkať sa, -ám sa s *niekým*
 pozdvihnutý
 pozdvihovanie, -ia *oprav.*: elevatio
 pozemkový: pozemkový úrad
 pozemský: V tajomnom pološere starobylého chrámu stratia sa všetky pozemské myšlienky a duša na mohutných perutiach viery vznáša sa k Stvoriteľovi Všemómira. (Kukuč. XI. 203.)
 pozerať, -ám: Na určitú vec pozerať a nahliadame, že sme voľačo zle spravili, vykonali. (Ján Mihál: Slov. reč II. 171.)
 pozlátenie, -ia; pozlátený
 pozmenenie, -ia
 poznačenie, -ia
 poznamenaný
 pozobaný
 pozohýnať, -am
 pozor, -u: Viem si dávať pozor na seba. (Hronský: Podpol. rozpr. 57.)
 pozorovací, -ia, -ie
 pozorovanie, -ia
 pozvaný
 požadovanie, -ia
 požalovanie, -ia: Oblahčila by si srdcu požalovaním, nech by videly a počuly všetky, ako jej je. (Timr.: Mocnár 37.)
 požínať, -am
 požehnaný

požiadanie, -ia
 požiadavka, -y: Cítili sme sa ako dlžník, ktorý pri najlepšej vôli nemôže vyhovieť požiadavkám svojich veriteľov. (Kukuč. X. 164.)
 požičať, -iam; požičovať, -am: Zle je, keď si človek požičovať musí, horšie je, keď mu nechcú požičať. (Čkžk. VIII. 66.) — Drahá perla svojej dobroty nepožičia tebe. (Glč. II. 107.) — Netreba nám chodiť do susedov požičovať si rozumu. (Kukuč. IV. 182.)
 požínať *v.* požat'
 požitel', -a, kto neprávne pripraviac bližného o majetok, požíva ho, alebo kto požičané stroví a nevráti. (Dbš.: Obyč. 81.)
 požitel'stvo, -a = požívanie: Streženie i požitel'stvo pokladov im neprináležiacich. (Dbš.: Úv. 25).
 pôžitok, -tku: Kto má bohatstvo, hľadá slávu a pôžitky. (Kukuč. II. 10.)
 požíva, -y: požíveň, -vne = potrava, živnosť: Včely požíveň tam si hľadajú. (Orol VI. 59.)
 požívenie, -ia = vyživenie
 požíviť, -ím; — sa
 poživnosť, -ti = potrava: Pilné včeličky, nemohúc snášať novú poživnosť, hynú hladom. (N. Hlsk. X. 135.)
 požraný
 požutý
 pra-, pre-: Prídavné mená s predrazeným *pra-* označujú stupňovanú mieru toho významu, ktorý prvotne mali; *pra-* pred-

rážajú prídavné mená, ktoré označujú vek (minulosť): prastarý, pradávny = veľmi starý, veľmi dávny. (S. Czamb.)

práca, -e: Márna práca košom vodu načierat'. (Sb. M. S.) — Čestná, vytrvalá práca túži za ozvenou, za uznaním tých, v čí prospech sa vykonala. (Kukuč, XXVII. 190.)

prácny

pradenie, -ia: Pradenie je práca, ktorá neprikúva pozornosť k sebe, ale dáva myslí voľnosť, preto pri pradení hovíeva si myseľ vo voľných poletoch. Koľko dúm, pekných, zlých, nasnovalo sa pri pradení v ženských hlavách! (Šoltésová I. 50.) — Nemala ani roličky ani kravičky, tak sa musely len pradením živiť. (Dbš. Pov.)

pradený

pradiareň, -rne.

prah, -u: prahy železničné = dubové trámy, na ktorých koľaje sú pripevnené; prahy riečne: prahy Dniepra sú veľké skaly na rieke Dniepre, cez ktoré voda ako cez prahy s veľkou silou sa rúti. — Ostávajte zdravé, vy domové prahy, nekročia viac cez vás moje biele nohy. (Lipa II. 263.)

prahora, -y; **prahorný**

prajný: Človek v prajnú nepravdu skorej uverí, než v neprajnú pravdu. (Kukuč. X. 108.)

praktičnosť, -ti

praktikovať, -ujem = na skúšku niekde slúžiť v. praktikant

praný

prarodičia, -čov

praskáč, -a (od praskat'), pastiersky bič

praskať, -á; **prasknúť**, -ne = praštat': Na kozúbku praská si veselý ohník. (Kukuč. X. 60.)

praslica, -e, praslica skladá sa z niska a kužeľa. — Ženy začínajú priasť; teraz tiež sedia všetky štyri doma pri prasliciach. (Timr.: Mocnár 28.) — Ona si pri kozúbku pod praslicu sadla. (Dbš. Pov.)

prasnúť, -nem, praštit', hodit'

prašený

prašina, -y, hlava (potupne)

prašivý

prašnatý = plný prachu

prašník, -a; 1. mlynská komora, do ktorej sa smetá mlynský prach; 2. časť kvetu.

prašnivý: prašnivá huba (Lycoperdon bovista)

prašný: Kone sa pohly a letely vrchmi, dolami, vozík hrkotal po prašnej ceste, že nepočuť vlastného slova. (Kukuč. XIII. 56.)

praštat', -í: Prašťaly hájikom suché haluze. (Orol. II. 336.)

pravda, -y: Mať už nežila, i otčim pobral sa na pravdu božiu. (Podjavorinská III. 11.)

pravičiar, -a

právne, *prisl.*

pravnučka, -y

právny : právny cit, nástupca, pomer; právny zástupca; právna moc, ochrana, osoba, platnosť, pomoc

právo, -a: právo nad životom a smrťou; medzinárodné právo;

právo pásti; súkromné, trestné, cirkevné právo. — Kameňa máme, chvalabohu, vyše práva. (Kukuč. XIV. 117.)

pravosť, -ti

(pravotár) *v.* advokát

pravotný

pravoveda, -y

pravzor, -y = (prototypus)

prázdnený

prázdniny, -in: Jedny prázdniny som ako už dorastajúci chlapec skoro celé strávil pri starých rodičoch. (Jégé: Cesta životom 7.)

praženie, -ia

pražiť sa, -ím sa: V najväčších úpekoch voľkal si v chládku, nechcelo sa mu na slnci pražiť. (Kukuč. XII. 21.)

pražský (od Praha)

pre- Prídavné mená s predrazeným *pre-* stupňujú mieru toho významu, ktorý prvotne mali: premúdry, preostrý, prekrásny, preutešený, preradostný ap. = veľmi múdry, veľmi ostrý atď. (S. Czambel.)

prebásniť, -im; prebásňovať, -ujem

prebendár, -a (lat.) *v.* prebenda.

preberať, -ám: Nevydala sa dosiaľ, lebo veľmi preberá. (Timr.: Hrkala 45.) — Preberá v jedle (= je priberčivý).

prebíjať, -am; prebiť, -bijem: Plače, slzy jej padajú, na tvrdom kameni jamky prebíjajú. (Sb. M. S.) — Dobrým slovom hlavy neprebiješ; — **sa:** A ku sláve sa iste prebije, kto v jednej kráse pre všetky žije. (Sldk.)

preboriť, -ím, prelomiť; — sa: Slnce sa preborilo oblakmi a

zajagalo sa víťazoslávne na nebi. (Kukuč. XVI. 172.)

Prebože: Ty Bože môj, Prebože môj, šuhaj ide k nám! Pitvor, chyža nemetená, čo ja robiť mám? (Koll. Zp. I. 174.)

prebrany

prebrodiť, -ím: p. rieku

prebytok, -tku: V jej zdravím kypiacej tvári je čosi mužského: energia, prejavujúca zrovna prebytok sily fyzickej. (Podjavorinská I. 8.)

precedený

precenenie, -ia; precenený

preceňovanie, -ia

precítnuť, -nem: Už dobre mrkalo, keď precítla z toho tupého bóľu a či. omámenia. (Kukuč. II. 16.)

precizovať, -ujem (lat.), presne vynaznačiť, určiť

prečudesný, prepodivný, zázračný, báječný, čarokrásny

predajňa, -ne

predák, -a, kto je predný; vodca politický

predarmo, prisl., celkom darmo, márne: A ja som celú noc predarmo čakala. (Sl. ps.)

predbehnutie, -ia; predbehovanie, -ia

predbežný: p. väzba

predcit, -u: = predtucha: Ale vo vzduchu už predcit jara; tušíš náladu prebúdzania, znovuzrodenia sa. (Podjavorinská II. 83.)

predčasnosť, -ti

predčasný: p. pôrod

predčítanie, -ia

predčítať, -am

predháňať, -am

predchytávať, -am: Či sa svedčí zemanovi sedliacky predchytávať iným mládencom? (Kukuč. XII. 9.)

predivný

predložený

Predmier, -a, obec v Trenčianskej ž.

prednesenie, -ia; prednesený

predošlý: predošlého týždňa

predpísanie, -ia; predpísaný

predplatenie, -ia; predplatený

predpokladanie, -ia; predpokladaný

predražovanie, -ia

predsavzatý

predskočiť, -ím

predstavenie, -ia: Predstavenie (divadelné) skončilo sa na všeobecnú spokojnosť. (Kukuč. XIII. 28.)

predstavenstvo, -a: obecné pr. — Predstavenstvu sa nakladá pod osobnou zodpovednosťou... (Kukuč. III. 38.)

predstieranie, -ia

predstihnutie, -ia

predsvit, -u: Ako ten predsvit, pred zorou čo svieti. (H. Vaj.)

predsvitný

predvedenie, -ia; predvedený

predvídanie, -ia

predvolaný

prefíkaný: Všetky zbrane mu zlyhaly, keď ich chcel upotrebiť, proti tomuto prefíkanému človeku. (Kukuč. I. 214.)

prefíknúť, -nem: Koč prefíkol konča nášho konopníka. (Kukuč. III. 7.)

preglgnuť, -nem: Hovoril Matej, keď za skleničku pálenky preglgol. (Sokol I. 325.)

preháňať, -am: Preháňať majetok cez hrdlo; — sa: V hlave jeho prehánaly sa myšlienky ako oblaky v čas letnej búrky. (Kukuč. I. 66.)

prehárčavo, *prisl.*, žartovne, dráždivo: V prostred cesty zastaví ju Svetlovský a vraví jej prehářavo... (Timr.: Pozde 5.)

prehláska, -y: Nová čeština prehláskami odbočila od staročestiny. (J. Škultéty: 125 rokov 70.)

prehltnúť, -nem: Túto zlostnú náražku už nemožno prehltnúť. (Kukuč. IV. 190.)

prehnanosť, -ti

prehnaný = prefíkaný

prehnutý

prehojný

prehovárať, -em; prehovoriť, -ím; Moja máma prehovorila tvojho otca. (Kukuč. IV. 175.)

prehraný

prehrčať, -í

prehrmieť, -í: No prehrmelo aj to (hádko prestalo). (Dbš. Pov. III. 15.)

prehryznúť, -nem; prehryznutý

prehúliť sa, po daždi a chmárach vyjasnievať sa: Už sa trochu prehúlilo.

prehýbať, -am; prehybovať, -ujem
v. prehnúť

prehýnať sa, prehybať sa: Prehýna sa na druhý rok. (Rr.)

prechodník, *správne*: priechodník

preinačený

preinačiť, -ím: Pol gazdovstva by dala, keby sa to mohlo nejako preinačiť. (Kukuč. I. 76.)

prejasnievať sa, -va sa

prejasniť, -ím; — sa: Mesiačik prejasnil oblaky, že bolo vidno na ceste.

prejavenie, -ia

prejaviť, -ím; prejavovať, -ujem: Niektorí prejavili i veľký talent. (Kukuč. XIII. 16.) — Úcta, prejavovaná Kollárovi, nemohla sa porovnať s úctou, vzdávanou Hollému. (J. Škul-téty: O Slovákoch 83.)

prejedený

prejsť, prejdem; prechodiť, -ím; — sa: Prechodil mu mráz po chrbte. (Gr. Taj. V. 130.)

prekáľať, -ám

prekárka, -y = prekárание: ... a žarty, štrnkanie, prekárky vjedno sa sypú ... (Štúr: Spevy 45.)

prekazenie, -ia; prekazený

prekážka, -y: Najväznejšia prekážka bola tedy premožená. (Kukuč. XII. 7.)

prekliatec, -tca

prekliessniť, -ím: Pred direkciovú zástup dedinčanov, ledva som prekliessnil cestu pomedzi nich. (Kukuč. XVI. 126.)

preklznuť, -nem

prekonanie, -ia; prekonaný

prekoprenúť sa, -nem sa, prevrh-núť sa

prekrbáľať, -am, prevaliť

prekročenie, -ia

prekrstený

prekrstiť, -ím; — sa

prekryť, -kryjem; prekrývať, -am: Prekryli mi klobúk. (Kukuč. X. 199.)

prekutať, -ám v. kutať

prekvapený

prekvapujúci, -a, -e

prekypovať, -uje: Už dávno vrelo v nej — dnes prekypovalo. (Kukuč. I. 74.)

preľaknúť sa, -nem sa: Preľakol sa toho, čo videl. (Dbš. Pov.)

prelet, -u, preletenie

preliať, -lejem: Keď vstal, ešte nevedel nič určite, iba sa marilo, že si včera preliel. (Kukuč. II. 56.)

preliminovať, -ujem (*lat.*), dať do predbežného rozpočtu

preloženie, -ia; preložený

premáhanie, -ia: Srdce ju núti ... nejakú ťažkú obeť priniesť, takú, čo by stála moc premáhania. (Kukuč. VI. 97.)

premávka, -y: Obrovské premeny staly sa v priemysle, v premávke a kupectve. (Let. M. S. IX. 2. 87.) — Premávka je tu živá. Pod chvíľu načim vyhábať vozom. (Kukuč. XVI. 177.)

premena, -y: Bože môj drahý, koľko premien stane sa to do roka na tomto svete — ba za malý krátky deň! (Kukuč. VI. 111.)

premenenie, -ia; premenený

premeniť, -ím; — sa: Premením korunu na drobné. — Premenila sa (žaba) na strigu. (Dbš. Pov.)

premetať, -cem: Panovaly tuhé vetry, urobily cez noc závejov, on ich musel premetať. (Kukuč. II. 27.) — Čo povie, keď najde chodník premetený? (Kukuč. II. 29.)

premiechaný: Zpod bieleho čepca

vyzerajú vlasy šedinami premiechané. (Kukuč. VII. 115.)
premieň, -a; **premieňča**, -aťa *v*.
 priemeň
premieňať, -am *v*. premeniť
premiestiť, -im
premilený; **premilý**
premlčaný
premlieť, -meliem; — **sa**: Vojská sa už aj trojaké premllely a nám komory, pivnice a stodoly vyprázdnilo. (Gr. Taj. XI. 32.)
premoknutý
premostiť, -ím: Priepasť premostená bola vysokým mostom, ktorý v sedmorakej kráse rozpínal sa nad vodami, ako dúha na nebi. (Dbš. Pov.)
premožený: Najväznejšia prekážka bola teda premožená. (Kukuč. XII. 7.)
premrvať sa, -am sa *v* *niečom*, prehrňať sa
premrzlý
premyjať, -am; **premyť**, -myjem
prenesenie, -ia
prenikať, -ám: Zima a vietor až do kosti prenikajú. (Kukuč. XII. 22.)
preoraný
preosiaty
prepáčiť, -im: Verte mi, tá mnoho prepáči, kým sa raz nahnevá. (Kukuč. VIII. 62.)
prepálený
prepelica, -e: Leto prepelica oznamuje, novému sa chlebu ľud raduje, otec jačmeň kosí a syn snopy nosí dohromady. (K. Kuzm. Veniec 103.)
prepevný
prepečený: p. chlieb

prepílený
prepísaný
prepitý
prepláknutý
preplávanie
prepletať, -ám: Nauč ma na tej píšťalke prepletať (= prebe-
 rať). (Dbš. Pov.)
preporodiť sa, -ím sa, obrodiť sa
prepravný: prepravná stanica
prepuklina, -y
prepustený
prepustiť, -ím: p. učňa na tova-
 rišstvo.
prerastlý
prerazený
prerobený
prerúbaný
presadený
preschýnať, presychať
presídlenie, -ia
presila, -y: Nemôže odolať takej
 presile. (Kukuč. XIII. 23.)
presilený
presklepiť, -ím
preskúmanie, -ia; **preskúmaný**
presladený
presláviť sa, -i sa: V nej (galérii)
 boly rozostavené poprsia veľ-
 kých vojvodcov, čo sa kedy
 preslávili v dejinách Fran-
 cúzska. (Kukuč. IX. 202.)
preslopať, -em
prestarelosť, -ti
prestarý, veľmi starý: Staré to
 boly, prestaré obrazy. (Štúr:
 Spevy 53.)
prestavenie, -ia
prestieranie, -ia
prestrašený: Prestrašená zdvih-
 la ju, obávajúc sa chorobného zá-
 chvatu. (Podjavorínska II. 50.)

prestretý

prestrihnutý

prestrkovadlo, -a

prestrojenie, -ia; prestrojený

prestrojiť, -ím; prestrájať, -am; — sa

presúšať, -am; — sa: Presúšajú sa zakopané peniaze.

presvedčenie, -ia: Brna hovoril s hlbokým presvedčením. A každé slovo bolo premyslené a precítené. (Kukuč. I. 124.)

presvedčený

presypaný

presýpka, -y, presypovanie

prešínať, -am; prešiniť, -niem

prešitý

preškriepiť, -im: Videl som, ako ma môj kamarát šudí; ale čo robiť, preškriepiť sa mi nedal. (Kukuč. X. 201.)

prešľakovať, -ujem

prešlosť, -ti, minulosť

Prešov, -a, obec v Šarišskej ž.

prešovanie, -ia; prešovaný

prešovať, -ujem (*nem.*) = lisovať

preštiepený

preštiknúť, -nem: Vrtí sa ako na perách jeho vysoká postava, v páse tenká, že bys' ju preštikol. (Kukuč. V. 203.)

preštipnúť, -nem

preštudovať, -ujem

preťahovanie, -ia

preťahovať, -ujem; — sa: Vec sa preťahuje.

preťaženie, -ia; preťažný: p. dlhami

preťažieť, -ím: preťažovať, -ujem

preteky: lyžiarske preteky; korčuľovačka o preteky

pretekať sa, -ám sa: pretekať sa v učení, v korčuľovaní, v lyžo-

vani, v behu. — Vtáctvo preteká sa v speve; všade, kam oko padne, život, radosť, jar! (Kukuč. XIII. 166.)

pretíchnuť, -ne: Von medzitým pretíchlo, oblaky nad starým zámkom začaly sa trhať. (Kukuč. XVI. 168.)

pretnúť, -em = preťať

pretočený

pretrený

pretrh, -u: bez pretrhu (bez prerušenia)

pretrhnutie, -ia: V lete je roboty do pretrhnutia v poli. (Timr.: V predvečer 7.)

pretrhnutý

pretrieť sa, -iem sa: Pretrel sa húštinou a kríkmi, i zastal na pokraji, odkiaľ bol rozhľad na všetky strany. (Kukuč. II. 11.)

pretrpený

pretrženie, -ia = prietrž: p. oblakov

pretváarka, -y: Keď vstúpil do čitárne, spozoroval teraz už hneď neúprimnosť i pretváarku i škodoradosť. (Kukuč. IV. 203.)

pretvorenie, -ia

preukázanie, -ia; preukazovanie, -ia

preukazovať, -ujem: Ďakovali sme im za priateľstvo a ochotu, ktorú nám preukazovali cestou. (Kukuč. IX. 15.)

preuveličiť, -im = zveličiť

prevalený

prevarený

preväzovať v. previazať

prevedený

preventívny (*lat.*), predbežný, predchádzajúci, ochranný

prevetrovanie, -ia = ventilácia
prevezenie, -ia; **prevezený**
previesť, -vediem: Previedol slepého s jednej strany ulice na druhú.
previevať, -am: Kde je tóna, tam sú obloky zotvárané, nech previeva izbami vetriák. (Kukuč. XIV. 138.)
previnilec, -lca
prevratnosť, -ti
prevýšený
prevzatie, -ia
preziabnúť, -nem: Čakal som ťa ako preziabnutý slniečko. (Kukuč. V. 80.)
prezradenie, -ia; **prezradený**
prezerať, -ám: Prezeral šaty, ktoré si mal obliecť. (Kukuč. II. 127.)
prezvedavo, *prísl.*
prezývka, -y
prežalostný
prežúvať, -am: Voly nerady stoja nadarmo: keď nieto inej roboty, prežúvajú a oddychujú. (Kukuč. XXIV. 109.)
priadka, -y, pradúca ženská: Iba vretená frndžia v šikovných rukách priadok. (Timr.: Mocnár 38.)
priamka, -y, priama čiara
priamočiarnosť, -ti
priamosť, -ti; úprimnosť: Jej priamosť ho očividne zarazila. (Podjavorinská II. 148.) — Mlynárova priamosť a úprimnosť zapáčily sa mu. (Kukuč. VIII. 66.)
priať, prajem *niečo*, *lepšie* žičiť *niekomu niečo*, želať: ...; *m.* Prial by som si prísť na tú zábavu *lepšie*: Chcel by som prísť na tú zábavu; *m.* Akú pe-

čienku si prajete? *lepšie*: Akú pečienku chcete? *m.* Nič si tak neprajem, ako mať tisíc zlatých, *lepšie*: Nič si tak nežiadam ... Po ničom tak netúžim, ako mať tisíc zlatých. *m.* Dobrý deň prajem, *povedzme prosto*: Dobrý deň! Pán Boh ti daj dobrý deň! (S. Czambel.)
priaznivec, -vca
pribehávať, -am
priblíženie, -ia; **priblížený**
približný
pribranie, -ia
pribuzenstvo, -a: *strýko*, otcov brat; *stryná*, jeho žena; *ujec*, matkin brat, *ujčiná*, jeho žena; *tetka*, otcova i matkina sestra, ich muži *ujcovia*.
pričasto, *prísl.*
pričesaný
pričinnivosť, -ti, usilovnosť
pričinnosť, -ti
pričíslenie, -ia; **pričíslený**
pričísliť, -im
pričlenenie, -ia; **pričlenený**
pridať, -ám: Čosi spustíme my, čosi zas vy pridáte — už veď sa azda len nepobijeme. (Kukuč. I. 166.); **pridať sa**, **prihodiť sa**
prídavkový
pridelenie, -ia; **pridelený**
pridláviť, -im
pridržať, -am *niekoho k niečomu*: p. sluhu k robote
pridusiť, -ím
priebeh, -u: p. času, udalosti
priečenie (sa), -ia (sa)
priečinok, -nku: Má všetky priečinky plný. (Zátor.)
priehra, -y: Vedel, že prvá priehra alebo výhra rozhodne nad

jeho celou ďalšou osobnou slobodou. (Podjavorinská I. 20.)

priehrstie *ϕ.* priehrstie

priechodník, -a: Kedykoľvek jednakosť významu dopúšťa, dávaj prednosť priechodníku alebo príčastiu pred podstatným menom: Dieťa s vyskakovaním pribehlo (= vyskakujúc). — S nariekaním prišiel ku mne (= nariekajúc). — So zahanbením odišiel (= zahanbený). — S rozžialením chodí (= rozžialený). — So šomraním mu hodila kus chleba (= šomrajúc). — Pri vyčkávaní a postávaní na ulici sme už ustali (= vyčkávajúc a postávajúc na ulici). (S. Czambel.)

priek, -u: Rozvadené domy — v lyžke vody sa chcú topiť, robia si všetko na priek. (Kukuč. XI. 10.)

priekom, *prisl.*, popriečky: Durný kôň skeruje na bok, priekom cesty. (Hdž. Čít. 171.) *ϕ.* priek

priekopa, -y: Kopal raz chudobný človek pri hradskej priekopy. (Dbš. Pov.)

Priekopa, -y, obec v Turčianskej župe

priekor, -u; **priekorie**, -ia

priekupectvo, -a

prielazok, -zku: Bodaj ťa vred hádzal na našom prielazku, k nám chodíš na posmech a inde pre lásku. (Sl. ps. 69.) *ϕ.* prielaz.

prieloh, -u; *doplň.*: (Kukuč. I. 188.)

prieložistý: prieložistá zem

priemeň, -a; **priemeňča**, -aťa

priemerný: p. cena

priemysel, -slu: drevársky, železiarsky, ručný

priemyselnícky

priemyselný: p. komora, škola

priemyslový: p. robotník, zákon, p. ochranná známka

prienos, -u = prenesenie

priepustný: p. list, vysvedčenie

prierobok, -bku: Ved' Maďari nie sú tiež pôvodní, ale najviac len také kópie a prierobky. (Čkžk. XII. 95.)

priestranný: Z kozuba svetlo-červená žiara rozlieva sa po všetkých kútoch priestrannej chyže. (Kukuč. X. 61.)

prietrž, -e: prietrž mračien

prievidza, -e, svetlé, prievidné (priezorné) miesto medzi stromami v lese.

Prievidza, -e, obec v Nitrianskej ž.

prievoz, -u: Od prievozu k chalupe kráčala mladá dievčina s batôžkom trávy, po boku štíhleho šuhaja. (Podjavorinská II. 42.)

priezor, -u: Priezoru pred ním nebolo ani na krok voľného. (Orol VI. 100.)

prihľadieť, -ím; — sa: A ty, dievča, prihľad' sa, prídu k tebe vohľad'cia. Potom sa ja prihľadím (vystrojím), keď sa na nich nahľadím. (Koll. Zp. I. 160.)

prihlásenie, -ia

prihnanie, -ia; **prihnaný**

prihodí sa: Bolo by vás naozaj škoda, keby sa vám niečo prihodilo. (Jégé: Cesta životom 135.)

prihorieť, -í: Daj pozor, aby neprihorelo a nevykypelo! *ϕ.* prihárať

prihotoviť, -ím; — sa
prihrievať, -am: Veď na Božie narodenie len nebudú variť; to by bol hriech, Budú len prihrievať. (Kukuč. XII. 112.)
prihrmieť, -í: Vyšvihol sa na koňa a prihrmel medzi panstvo. (Sl. M. S. I. 54.)
prihrnúť sa: Včul sa už zlé časy na nás prihrnuly. (Čkžk. XII. 90.)
prihučať, -í: s hukotom prísť
prihýnať *ϕ.* prihnúť
prichladný
príchod, -u: príchod vlaku
prichýlený
prichytiť sa, -ím sa *do niečoho* (= dať sa do niečoho)
prijatý
prijesť, sa: Slávnosť nemôže tiež trvať do nekonečna; zovšednela by, alebo by sa prijedla. (Kukuč. XXVII. 172.)
prijímací, -ia, -ie: p. skúška, hodina
prikapať, -e = prísť (*vulg.*)
príklad, -u: na príklad
prikloniť, -ím; **prikláňať**, -am; — sa
prikovaný: Sedí ani prikovaný.
 — Chce utekať, ale nohy sú ako prikované k zemi. (Dbš. Pov.)
prikrádať, sa: Divné, neveselé myšlienky prikrádajú sa k nim. (Kukuč. III. 50.)
prikrájať *ϕ.* prikrojiť
prikryť, -kryjem: prikryť pre štyri osoby, pre štyroch
prikuť, -kujem
prílet, -u
príležitostný
priliehavý: Prsia sa vypnú v priliehavých kabátkoch. (Rázus: Svety I. 6.)
prílišnosť, -ti

priložený
primaľovať, -ujem
primeranosť, -ti
primeriavať, -am: Ako ľudí, tak sa sišlo i psov, neprimeriavajúc. Každý skoro hosť dovedol jedného, niektorý i dvoch so sebou. (Kukuč. XXVII. 85.)
primitívny (*lat.*), jednoduchý; zaciatočný, nedokonalý
prímľuva *ϕ.* prosba, orodovanie
prímľúvať sa *ϕ.* orodovať, prosiť, prihovárať sa
prímľuvca *ϕ.* orodovník
primnožiť sa, -í sa
primrznúť, -ne: Smiech jej razom primrzol na ústach. (Kukuč. IV. 41.)
prinesený
priniesť, -nesiem: O moje zdravie ma priniesol (= pripravil).
prinitovať, -ujem
prínos, -u, prinesenie
prinútenosť, -ti: Poddal sa prinútenosti a vošiel do svetlice. A tá prinútenosť mu lahodí. (Kukuč. III. 36.)
priorita, -y (*lat.*) = prednosť
prioritný = prednostný: p. účastina, právo, nárok
prípád, -u = príhoda (Bern.): na prípad smrti; opis smrtného prípadu
prípadnosť, -ti: Darmo je, nie všetci sme jednakého srdca v týchto prípadnostiach. (Kukuč. XXVII. 324.)
prípadnúť, -nem: Pripadlo jej šťastie — samo od seba, šťastie, o ktorom sa neodvážila ani snívať ešte pred niekoľkými dňami. (Kukuč. IV. 173.)

pripálený

pripáliť, -im (v prenesenom význame): Za ním ako hrmavica druhovia mu pripálili. (Štúr, Spevy 39.)

pripečatiť, -ím

pripnutý = pripäť

pripojenie, -ia; pripojený

pripravený

pripretý

pripúšťať, -am: On si celú tú vec k srdcu nepripúšťa ako ani nikdy ničoho. (Timr.: Hrdinovia 68.)

priradený

prírast, -u

prirásť, -rastiem: Žena mu akosi k srdcu väčšmi prirástla. (Kukuč. III. 120.) — Ako odvykne od služby, ktorá mu k srdcu prirástla. (Kukuč. II. 21.)

prirepiť sa = prichytiť sa: Pijavica sa prirepí.

príroda, -y: Príroda spí... Kto vie sa zahľbit' do jej tajomného života, tomu je ona i v zime vďačným predmetom pozorovania. (Podjavorinská II. 82.) — Priateľ tichej prírody môže sa tu cítiť dobre. (Kukuč. XVI. 107.)

prírodopisec, -sca

prírodovedecký

prírodoznanstvo, -a

prírodnosť, -ti

prisadnúť, -nem: Prisadol k mladým ľuďom a milo trávil čas medzi nimi. (Kukuč. XIII. 191.) — Prisadol som si k nej a díval som sa na ňu. (Jégé: Cesta životom 133.) — Vojdúc dnu, prisadol k stolu a raňajkoval. (Kukuč. X. 51.)

prísaha, -y: pod prísahou vypočuť; pod prísahou povedz (t. j. čo vravíš, potvrd' prísahou)

prischnúť, -ne: Tak prischla na ňom i táto prezývka. (Kukuč. X. 109.)

prisilenie, -ia; prisilený

prisiliť, -ím: Prisilili ju ísť za Ondra... (Prinútili ju, hoci chcela iného). (Timr.: Mocnár 3.)

priskoro, prisl.

príslop, -u, vôbec strmá stráň hory

príslovka, -y, pl. g. prísloviak:

Príslovky tvoria sa takto:

-e dostávajú zväčša tie, čo sa končia na -ný: krásny — krásne.

Príslovky, tvorené od komparatívnych a superlatívnych podôb, končia sa na -ie: krajšie, horšie, hlúpsie; nepíš: krajšej, horšej, hlúpejšej.

-o dostávajú tie, ktorých kmeň sa končí pernou spoluhláskou (b, p, m, v, f) alebo hrdelnou (g, h, ch, k): hrubý — hrubo, hluchý — hlucho.

-e, -o dostávajú tie, ktoré sa končia na -tý, -rý, -dý, -tý; vrelo — vrelo, smele — smelo.

Prídavné na -ský stávajú sa príslovkami formou svojho instrumentálu. Prípona instrumentálu je krátka, preto píš: číta slovensky, hovorí rusky. Týmto príslovkám predkladá sa zpravidla po: číta po slovensky, hovorí po rusky. (R. 229—230.)

príslovkový: p. určenie

prísluha, -y

prísľuhovanie, -ia: p. práva

prisniť, sa: Chod' mi s očú, lebo sa mi prisniješ. (Kukuč. XII. 23.)

prisošiť sa, -ím sa = pousilovať sa: Čas je, aby každý prisošil a chytil sa a robil podľa možnosti. (Sokol II. 48.)

prispôsobiť sa, -ím sa: Každý poriadok ťažký, treba sa prispôsobiť. (Kukuč. XIII. 233.)

prísť, prídem: A teraz to prišlo na neho, ako by strelil, že všetko sa mu zhnusilo. (Timr.: V predvečer 4.)

pristač, -a; **prístavok**, -vka: K dcére, najmä jedinej berú rodičia pristača, prístavka za muža, ktorý neústupne na tom stojí, aby nemovitý majetok jemu zapísaný bol, aby prijal ako za starodávna plné právo syna i dediča. (Dbš. Úv. 163.)

pristahovanie, -ia

prístavok, -vka, kto sa prižení v prístupník, pristač

pristehnúť, -nem, stehom prísť

pristihnutie, -ia; **pristihnutý**

pristrojený

pristrojiť sa, -ím sa, vyparáditiť sa, vyobliekať sa, vyfintiť sa: Nech sa len každý pristrojí, zhotuje. (Štúr: Spevy 49.)

prístupky, -ov: Pravda, až do nedávna úfala stará Katrena, že i jemu najde prístupky. (Kukuč. I. 7.) — Biedny osud byť prístupníkom! Prístupky málokedy dopomáhajú k manželskému blahu. (Kukuč. XII. 99.)

prístupnosť, -ti; **prístupný**

prisúdenie, -ia; **prisúdený**

prisušiť, -í: Krava prisušila = mlieko stratila

prisiviedčať, -am: Občania napospol mu prisiviedčajú, iní ml-

čaním odobrujú. (Kukuč. XIV. 114.)

priškvariť, -ím, pripáliť

prišliapnuť, -nem: Ako by sa skrúcal pred ním sťa prišliapnutá zmija. (Kukuč. III. 67.)

príťažlivosť, -ti: Okolie je tu akési smutné bez zvláštnej príťažlivosti. (Kukuč. XXVII. 39.)

prítichnuť, -nem = stíchnuť

pritrieliť, -i, privaliť sa: Zima pritrielila. (Phd. VI. 256.)

prítúliť, -im: Kto ma teraz už prítúli, opustenú stvoru! (Kukuč. II. 17.)

prítulnosť, -ti: Otec je celý nadšený: toto rozhodnutie chlapcovo pokladá za dôkaz veľkej prítulnosti. (Kukuč. XII. 106.)

prítulný: Banovali za chlapcom, lebo bol vždy prítulný, takže si ho všetci ľudia obľúbili. (Kukuč. I. 23.)

prítulok, -lku: Vie iba, že nemá tam miesta, prítulku. (Kukuč. VIII. 23.)

priučenie, -ia; **priučený**

priuččať, -am: Svojho synka už v útlom veku priučal spevu a hre na husle. (Podjavorinská II. 166.)

priučka, -y: To je pre teba dobrá priučka (= naučenie, výstraha).

priučnô, -ného

privaliť sa: A na srdce privalila sa jej zas ťažoba, trpnutie, strach, neistota. (Kukuč. IV. 128.)

privandrovať, -ujem; **privandrovalý**

privatista, -u (*lat.*), súkromný žiak

privčas, *prisl.*: Dvere otvárala veľmi opatrne: ak by bolo privčas, aby nepobudila domácich. (Podjavorinská III. 71.)

privedenie, -ia

privesený

privrený; privretý

privezený

privilegovaný (*lat.*) *v.* privilégium

privinúť, -niem; **privíňať**, -am;

priviňovať, -ujem: privinúť k srdcu; — sa

privlastňovací, -ia, -ie

privlečený

privrženec, -nca: Ja som sa tak hľadel držať, aby ma každá grupa pokladala za svojho privrženca. (Jégé: Cesta životom 148.)

prízemný: Býval v prízemnom domci, kde mal tri izby a kuchyňu. (Jégé: Cesta životom 102.)

priznaný

prizrený

prízvučný

prízvukovanie, -ia

príženčiar, -a = prístupník

príženený

problematický (*gr.*), záhadný, neistý

produkovať, -ujem (*lat.*) = vyrábať

profesor, -a (*lat.*): riadny, mimo-riadny

profesorský: p. sbor

profesúra, -y = profesorstvo, -a

profil, -u (*lat.*), vyobrazenie hlavy v pohľade so strany

programový *v.* program

projektovať, -ujem (*lat.*) = navrhovať

prokurista, -u (*lat.*); osoba, ktorá v obchode zastupuje šéfa; **prokuristka**, -y

prolongácia, -ie (*lat.*) = predĺženie
prolongačný

prolongovať, -ujem (*lat.*) = predĺžiť (na pr. platebnú lehotu)

propagačný (*lat.*)

propagovať, -ujem (*lat.*) = rozširovať

prorokovanie, -ia

prosba, -y: prosbu vypočúť, vyplniť; prosbu predniesť, opakovať; s prosbou sa obrátiť na niekoho

prospechár, -a

prosto, *prisl.*: Mesiac mu prosto udieral do tváre. (Štúr: Spevy 56.)

prostodušný

prostovlasý: Dievčence boli nappospol prostovlasé, vlasy v jednom vrkoči spletené visely dolu chrbtom. (Šoltésová I. 22.)

prostredkovanie, -ia

prostredkovateľ, -a; **prostredkovateľka**, -y

prostredkovateľstvo, -a

protekčný

protéktorát, -u (*lat.*) *v.* protekcia

protestný

protestovaný: p. zmenka

proti predl. hlboký cit lásky proti niekomu. — Keď Boh s nami, kto proti nám?

protidôkaz, -u

protihodnota, -y

protinožec, -žca

protiobvinenie, -ia

protipápež, -a

protipohľadávka, -y

protireformácia, -ie

protisvedok, -dka
protiúčínok, -nku
protiveň, -vne: Ej, žena, budem mať veľkú protiveň dnes, lebo ma veľmi nos svrbí temer od samého rána. (Kukuč. XII. 12.)
protivníctvo, -a
protivný: protivná strana
protizákonnosť, -ti
protokol, -u (*gr.*): Tieto dve obce už od časov kráľa Matiaša — ako to protokoly obecne ukazujú — žily tu v zjavnom tu v tajnom nepriateľstve. (Kukuč. XII. 167.)
protokolárny
protokolovanie, -ia; **protokolovaný**
provokačný *ϕ.* provokácia
prozodický *ϕ.* prozódia
prplačka, -y-; **prplanina**, -y, mrzutá, nemilá robota
prskanie, -ia
prskaf, -ám: oheň prská iskry
prskavý
prsnatý: p. ženská
prsteňovitý
prstný
prstový: p. odtlačok
prštek, -a, malý prst
prúd, -u: Vo viechach zábava v plnom prúde. (Kukuč. VIII. 101.)
pruhovať, -ujem, robiť pruhy
Pruské, -ého, obec v Trenčianskej ž.
prusliak, -a (*nem.*) = vesta
prútiček, -čka
prútie, -ia, *inštr.* prútím
Pružina, -y, obec v Trenčianskej ž.
prúžkovaný
pružnosť, -ti: Krok je bezpečný, istý, hoci už niet v ňom pruž-

nosti mladých rokov. (Kukuč. XVI. 53.)
pružný: Pružným krokom vyšla podstenou na ulicu. (Kukuč. II. 175.)
prvovek, -u
prvý, -á, -é: Prvá od Boha, druhá od ľudí, tretia od čerta. (Kukuč. II. 173.)
pseudonymný (*gr.*) *ϕ.* pseudonym
psí, -ia, -ie: psí štekot. — Vysiel na psí triciatok.
psík, -a: Dám tomu psíkovi kus mäsa. (Dbš. Pov.)
psiarka: Žinčica sa počala variť. Hustý vrch sobrali do putyry na urdu. V kotle ponechali samý spodok, psiarku. (Kukuč. X. 38.)
psotník, -a = zrádnik
pst! *ctsl.*: Ale nikomu nepovedz, pred báčikom pst! (Kukuč. II. 179.)
pstkať, -ám: Učiteľ už predtým tíšil, pstkal, okrikoval. (Gr. Taj.)
psychický (*gr.*), duševný
psychologický (*gr.*) duševný
publikovanie, -ia (*lat.*) = uverejnenie
pučiť sa, -í sa = pukať sa
púčok, -čka: Sľubné púčky ne-skvitly v ružu stolistú. (Vlček: Dej. lit. sl. III. vyd. 153.)
pud, -u: pud sebazachovania
pudivietor, -tra, streštený človek
pudlo, -a, truhlica šafraníkov; zadnica: Dostaneš na pudlo. — ... vysedené pudlá nohavíc. (J. Jesenský: Taraj.)
Pudmerice, -íc, obec v Bratislavskej ž.

pudový (pud)

pugilár, -a (*lat.*) = peňaženka

Pukanec, -nca, obec v Hontianskej ž.

pulzovať, -uje: Je mestečko nevelké síce, ale v ňom pulzuje mocný spoločenský a obchodný ruch. (Kukuč. XXVII., 335.)

puncovanie, -ia (*nem.*), úradné skúšanie a znamenanie zlatníckych výrobkov.

puncovať, -ujem

punktíček, -čka

púpä, -äťa, púčik

puristický, (*lat.*) *o.* purizmus

puritán, -a (*lat.*), človek prísnych mravov a zásad

pustošenie, -ia

puška, -y: výstrel z pušky; hlavňa pušky

puškový

púšť, -te, *pl.* púšte

pútnictvo, -a

putyra: Zinčica sa počala variť.

Hustý vrch sobrali do putyry na urdu. V kotle ponechali samý spodok, psiarku. Bača miešal v putyry veľkou varechou. (Kukuč. X. 38. *o.* putera)

Pyreneje, -nejí

pytlovanie, -ia

pytlovať, -ujem, oddeľovať pytlíkom mlynským múku od šrotu, otrúb a iných hrubých hmôt

R

rabstvo, -a = otroctvo; **rabyňa**, otrokyňa, (*nepíš* rabiňa)

racok, -cka, vták vodný (*Larus marinus*, *larus leucopterus*) = čajka

račacina, -y = račie mäso

ráčik, -a *o.* ráča

račkať, -á; **račkovať**, -uje, ísť nazad, liezť ako rak

rád, **rada**, **rado**: Aký ste, ujko, dobrý — ako vás ja rada. (Kukuč. VI. 105.) V tom našom hájičku pár holúbkov žiali, zlý svet im závidel, že sa rady maly. (Sl. ps.)

rada, -y: mestská rada, obecná rada, štátna rada. — Múdra rada hodna viac ako peniaze. (Kukuč. XXIV. 200.)

radca, -u: vládny radca, odborový, školský radca, hlavný radca

radenie, -ia

radikálny, (*lat.*)

rádiový: r. prístroj

Radlinský, Andrej (1817—1879)

Radošovce, -viec, obec v Nitrianskej ž.

radovať sa, -ujem sa: Raduj sa s radujúcimi. — Radovala sa jeho príchodu.

ráfový: r. železo

rafala, -y, hrebeň, na ktorom sa drhne ľan (hlavičiek sa sprostuje)

rafičiť *o.* narafičiť

rafinácia, -ie (*fr.*) = čistenie, zjemnenie

rafinovaný: r. cukor; človek (šibal)

rafnúť, -nem = chmatnúť, uderiť

rahno, -a, bidlo pod strechou, na ktorom vešajú kukuricu

rajčiakový: r. omáčka, polievka

Rajec, -jca, obec v Trenčianskej rajnica, -e: Nebolo už ani v rajnici ani v truhlici. (Dbš. Pov.)
rak, -a: Ako chodí starý rak i mladý sa učí tak.
rákosie, -ia = trst', trstina
Rákoš, -a: Po Rákoši páni múdri. (Sb. M. S. I. 121.)
rákoš, -a, *pl.* rákoše, hromada: celý rákoš ľudí, rákoš hydu
Raková, -ej, obec v Trenčianskej rámcový
rámček, -a
raňajkovať, -ujem: Vojdúc dnu, prisadol k stolu a raňajkoval. (Kukuč. X. 51.)
raňajšok, -ška
randa, -y, otrhaná ženská
randoš, -a = trhan
ranec *ϕ.* ranc
ranka, -y
ranocel, -u, zelina (*Plantago*)
ranostajný
rapoš, -a = rapavec
Rarášok, -ška *ϕ.* Rarach
rat, -a = kopija: Praštia zlomené raty, bité štíty zvonja a pyšné prilby rímske do prachu sa ronia. (S. Chlpk.)
rata, -y (*nem.*): na ratu kričať = o pomoc volať. — Chce volať na ratu, ale mu jazyk onemie. (Dbš. Pov.) — Ľudia boží, rata, ratujte!
rátanie, -ia (*nem.*): však príde rátanie. (Botto.)
ratifikovať, -ujem (*lat.*) *ϕ.* ratifikácia
Ratková, -ej, obec v Gemerskej ž.
ratovať, -ujem (*nem.*): Len ma ratuj, ak si z Boha. (Dbš. Pov.)
ratúz, -u (*nem.*) = mestský dom, radnica

rázny, energický
rázovitosť, -ti: r. povahová
rázsvit, -u: Hlásnik ešte ani na rázsvit nezvonil a Sponík bol už na nohách. (Timr.: V predvečer 31.)
Ráztoky, Ráztok, obec v Liptovskej ž.
Rázus, Martin (1888), spisovateľ a politik.
ražďina, -y = raždie: V cieni byly vozy i kolesá v pestrom neporiadku, tam zas kopa raždiny, inde kopa triesok. (Kukuč. I. 129.)
reakcionár, -a = zpiatočník
realizovať, -ujem (*lat.*) = uskutočniť
rebelantstvo, -a (*lat.*), odboj, vzbúrenie
rebrinák, -a: Ostro podkované silné kone vytiahly rebrinák hore skoro bez námahy, ale dolu ťažšie šlo sa s ťažko naloženým vozom. (Podjavorinská I. 55.)
rebrovec, -vca, rebrinový voz *ϕ.* rebrinovec
recenzia, -ie (*lat.*) = posúdenie
reč, -i: Sype reči ako z rukáva. (Zátur.) — O tom práve ide reč. (Ht. Sl. ont.) — Zlé hodiny ináč bijú, ináč ukazujú, aj zlí ľudia skutky svoje s rečou nespojujú. (Č. Čít. I. 154.)
rečeno. Tvary: rečeno, známo, vedomo... sú... neprípustné. My nemáme trpného prístatia minulého s neurčitým zakončením.
 Po slovensky by znely tie výrazy: „ako je známe“, „ako je vedomé“ atp., ale Slováč vraví:

- ako sme povedali, riekli, ako vieme, ako sme spomenuli atp. (R. § 224.)
- rečňovanka**, -y: Elena podala Miškovi ruku a ukľakla trochu, ako dievčatká na examene, keď majú začať rečňovanku. (Kukuč. XIII. 58.)
- redakcia**, -ie *dt.* a *lok. pl.* redakciám, redakciách
- redigovať**, -ujem (*lat.*): r. časopis
- referovať**, -ujem (*lat.*), zpravu o niečom dať
- reflexia**, -ie (*lat.*) = úvaha, rozjímanie
- reflexívny**
- regiňa**, -ne, driečna, strojná ženská
- regulárny** (*lat.*) = pravidelný; r. vojak = radový vojak
- regulátor**, -a (*lat.*), prístroj, ktorým sa mení veľkosť hnacej sily
- reholníčka**, -y
- rehotavý**
- rehotaf**, -tá, (-ce)
- rehtaf**, -ce
- rechtaf**, -ce = rehtaf
- reklamačný**: r. komisia daňová
- rekreačný**
- rekrimovať**, -ujem (*lat.*), svaťovať vinu na iného
- rekurz**, -u (*lat.*), odvolanie sa na vyšší súd
- rekvizičný** *v.* rekvizícia
- remeselníctvo**, -a
- remziť**, -í = štebotaf, táraf
- remzuľa**, -le = štebotnica
- renegát**, -a (*lt.*): Renegáti boli horší od protivníkov inoplemených. (J. Škultéty: O Slovákoch 35.)
- renegátstvo**, -a: Hodžu pálilo na duši slovenské renegátstvo,
- odrodilstvo, spreneverenie vlastnej krvi, zrádzenie svojeti. (J. Škultéty: O Slovákoch 217.)
- renesančný** *v.* renesancia
- rentový**: rentová daň; r. poisťovníe
- reorganizácia**, -ie (*lt.*), nové zriadenie
- repársky**
- reparovať**, -ujem (*lt.*): Pomaly bude treba reparovať pluhy a brány, lebo Jozefa bude o dva týždne. (Kukuč. II. 85.)
- repetovať**, -ujem (*lt.*) = opakovať
- repič**, -a; **replik**, -a, rastlina (*Lappa minor*)
- repičie**, -ia: Drží sa ho ako repičie. (Rr.)
- repiť sa** = prichytiť sa *v.* prirepiť sa
- repkár**, -a, *žart.* Turčan
- replikovať**, -ujem (*lt.*), odpovedať na niečiu odpoveď
- represívny** (*lt.*), potlačujúci: r. prostriedok
- reprezentácia**, -ie (*lt.*) = zastupovanie; **reprezentačný**
- reprobovať**, -ujem (*lt.*) = zavrhnúť
- reptanie**, -ia
- republikán**, -a; **republikánka**, -y; **republikánsky**
- rešpekt**, -u (*lt.*), ohľad, úcta: Krt je poslušný manžel; ženu slúcha ako Pán Boh prikázal, má pred ňou veľký rešpekt. (Kukuč. III. 142.)
- réva**, -y = vinič
- revať**, revem: Nerev!
- revident**, -a (*lt.*), prehliadač (účtov)
- revidovať**, -ujem (*lt.*), prehliadať
- revír**, -u (*tl.*): Táto cesta je revírom nášho Bertana (cestára),

tu rozvíja on svoju činnosť.
(Kukuč. XII. 66.)
revizný (*tl.*)
revízor, -a (*lt.*) = prehliadač (účtov
atp.)
révokaz, -a
revolučný
révový
Revúca, -ej, obec v Gemerskej ž.
rez, -u: Dať niekoho do rezu.
rezance, -ov: Chcela som ti uva-
riť rezancov s preváraným
mliekom. (Kukuč. III. 136.)
rezanie, -ia; rezaný
rezbársky
rezík, -a = zárez
rezíkať, -am, neobratne rezať
rezkosť, -ti, čulosť, čerstvosť, obrat-
nost, bodrosť
riad, -u: riad kuchynský, reme-
selnícky, gazdovský, stolový,
kostolný: To je nie s kostolným
riadom (to nie je v poriadku).
riadič, -a (auta) = vodič
riaditeľstvo, -a: r. štátnych želez-
nic
riasa *v.* riasnica
riasnatý
riava, -y: Dolu priepasťou revala
divá riava; luna za lunou me-
tala sa so skaly na skalu. (Dbš.
Pov.) — Nad touto riavou sa
vždy vznáša jemný obláčok
hmly. Tu je večný ryk rútiacej
sa vody. (Kukuč. XII. 14.)
Rimavská Sobotá, -ej -y, obec
v Gemerskej ž.
ringlota, -y (*z fr.* Reine Claude
= rén klód), druh slivák zele-
nej farby
riskantný (*fr.*), nebezpečný, ne-
istý, odvážny

rituálny (*lt.*), obradný, podľa cir-
kevných predpisov al. obradov,
k cirkevnej službe potrebný
robený
robievať, -am
robiť, -ím: Robí, koľko para stačí
(koľko vláde, koľko sily stačia).
(Dbš.)
robota, -y: Po robote sa dobre
spí. — Roboty nemám — budem
zívať od dlhej chvíle a zavádzať.
(Kukuč. VI. 19.)
robotnícky = robotnícka nemo-
censká poisťovňa
robotníctvo, -a
robustný, (lt.) = silný, zavalitý
ročný: ročná renta, účtovanie, prí-
jem, príspevok, rozpočet, výdaj
rodičiť sa, -ím sa, hlásiť sa za prí-
buzného
rodičovský: r. láska, moc, právo.
— Oj, iba mať vie, čo je cit
rodičovský. (Kukuč. VII. 136.)
rodina, -y: Každá žena, či rodina
— či nerodina, pokladá si za
povinnosť priniesť niečo. (Ku-
kuč. I. 21.)
rodný: rodný list
rodolubstvo, -a
rodopisný
rohatieť, -ie
rojčenie, -ia
rokovanie, -ia
rolníčka, -y
roľný
románový, na spôsob románu
romantický = pôvabný (o krajine,
kde sa príjemne striedajú hory,
doliny, háje, polia, sady atď.)
romoniť, -í = hrmieť, húčať
rosička, -y
Rosina, -y, obec v Trenčianskej

rôšt, -u, železné mriežky do kachiel a pece, aby horiacemu palivu vzduch zpopod prichádzať a oheň rozniecovať sa mohol: Je ako na rôstoch (= na trní, na žeravom uhli).

roštený: r. pečienka

roveň, -vne: Roveň široká, zelená, čo sa tiahne na pravej strane dohora, nevedieť ani kam. (Kukuč. XXVII. 40.)

rovinka, -y: Cesta došla do doliny; dolina sa čím diaľ šíri a rozkladá v rovinku, pretrhnutú kde-tu kopčekom. (Kukuč. XI. 55.)

rovnaký: Obe sú rovnaké, ako by bola jedna druhej z oka vypadla. (Kukuč. II. 198.)

Rovné, -ého, obec v Trenčianskej

rovnica, -e: r. prvého stupňa

rovnobežník, -a

rovnosť, -ti: r. hlasov; znak rovnosti

rovnučký

Róza, -y = Rozália

rozbabraný

rozbaliť, -ím

rozbláznený

rozblabotaný

rozblabotať, -bocem

rozbořený

rozbraňovať, -ujem

rozbrieždenie, -ia

rozbriežďovať sa, -uje sa

rozbujnelosť, -ti

rozbujniť sa, -í sa

rozbúrený

rozbúriť, -ím; **rozbúrovať**, -ujem;

— sa: more sa rozbúrilo

rozcapartenosť, -ti; **rozcapartený**

rozceštenie, -ia: myslí si v materin-

skom rozceštení. (Kukuč. XIV. 63.)

rozceťiť, -i: Spomienka na prvé blažené časy lásky rozceťila ju. (Podjavorinská II. 76.)

rozcuchaný: Betka siahla si rukou k hlave a prešla ňou po rozcuchaných vlasoch. (Podjavorinská II. 76.)

rozceľadiť sa, rozmnožiť sa (o včelách)

rozčesnúť, -nem: Zpoza tých brál prichádza táto krásna rieka, rozčesnúc ich a najdúc si prichod medzi nimi. (Kukuč. XXVII. 40.)

rozčlenenie, -ia

rozčleniť, -ím

rozčuchraný: Má čierne fúzy, ako vždy i teraz rozčuchrané. (Kukuč. XIV. 133.)

rozčulenosť, -ti

rozdavač, -a

rozďavený: Pred ním stojí potvora ozrutná — medvedisko s rozďaveným pyskom. (Dbš. Pov.)

rozdelenie, -ia: r. práce, predmetov, pozostalosti, zisku

rozdiel, -u, *pl.* rozdiely

rozdierať, -am

rozdrapený

rozdráždený

rozdriapaný

rozdrobenie, -ia; **rozdrobený**

rozdúchať, -am: Tam je iskra lásky, tlejúca v jeho očiach, len rozdúchať ju treba, aby povstal z nej oheň. (Timr.: Nijakej radosti 26.)

rozdvojený

rozfranforiť, -ím = rozdriapať v. franforce

rozgajdanec, -nca

rozgazdovať, -ujem v. pregazdovať

rozgniavený

rozhádzaný

rozhadzovač, -a

rozhalený

Rozhanovce, -iec, obec v Abaujskej ž.

rozhlásenie, -ia; rozhlásený

rozhnevaný

rozhodčí, -ieho: r. súd

rozhodujúci, -a, -e

rozhorčenie, -ia: Premáha sa, dusí v sebe hnev a rozhorčenie. (Kukuč. IV. 58.) — Tvár zapálila sa jej, oči blýskajú spravodlivým rozhorčením. (Podjavorinská I, 120.)

rozhorčovať, -ujem: Nedbalosť a či neopatrnosť tých, čo mali tu strážiť, robiť poriadok, ho rozhorčovala. (Kukuč. XXVII. 81.)

rozhorieť sa, -í sa: Rozhorelo sa dobre, plameňa koľko len chceš. (Kukuč. XIV. 125.)

rozhorlenie, -ia; rozhorlený

rozhorúčený: Tak dobre mu padá, ako rozhorúčenému studená voda. (Kukuč. VI. 38.)

rozhostiť sa, -ím sa: Pri ňom lanšký richtár, na čele ktorého, ako složil richtársku paličku, rozhostila sa tóna. (Timr.: Hrka-la 32.) — Kochá sa v pokoji, ktorý sa rozhostil v srdci, zahnal pochyby a záhady. (Kukuč. V. 15.)

rozhraničenie, -ia; rozhraničený

rozhraničiť, -ím

rozhrešený

rozhrnutý

rozchádzať sa, -am sa: Ľudia rozchádzajú sa s nárekom domov. (Timr.: Hrdinovia 17.) — Títo dvaja boli úprimní priatelia, hoci sa ich náhľady v mnohom rozchádzaly. (Jégé: Cesta životom 58.)

rozísť sa: Synovia, v školách učení ľudia, všetci šiesti rozišli sa po svete. (J. Škultéty: O Slovákoch 102.)

rozjaganý = rozjasnený, rozžiarový

rozjagať sa = rozjasniť sa

rozjarčený, jarčekmi rozrytý, rozbrázdnený

rozjaríť sa, -í sa: A pokým sa rozjarilo, už všetci nenávideli nových nájomníkov Bradovcov. (Hronský: Domov 20.)

rozjas, -u; rozjasnenie, -ia

rozjatrený: Lahostajnosť by to bola, keby srdce sa netriaslo ešte pod rozjatrenou ranou. (Kukuč. III. 108.)

rozjatriť sa, -í sa: Staré rany bolely, rozjatriły sa a všetku silu duševnú zožieraly. (Kukuč. XII. 21.)

rozjedáť, -á: Richtárka sa utíšila. Srdce otupelo, žiaľ ho toľme rozjedá. (Kukuč. III. 55.)

rozklebetiť, -ím

rozkmotrený

rozkmotriť sa: Z reči do reči pekne by sme sa boli aj rozkmotрили. (Sb. M. S. I. 99.)

rozknísať sa, -kníše sa: Kolíky pri mladých štepoch sa rozknísaly. (J. Jesenský: Demokrati 116.)

rozkošník, -a; **rozkošnica**, -e

rozkošnosť, -ti

rozkutúľať sa: Toliare sa prv rozkotúľaly, než nahromadily. (Kukuč. I. 126.)

rozkričaný

rozkročíť sa, -ím sa: Stojí rozkročený na krivých nohách. (Timr.: Hrdinovia 12.) — Rozkročil sa, ako človek opatrný, ktorý hľadá zaujať stanovisko čím širšie. (Kukuč. XVI. 113.)

rozkrojený

rozkryť, -kryjem

rozkudliť, -ím

rozkúriť, -im

rozkvitnúť, -nem: Niekde stromovie už rozkvitlo, obsypané je kvetom, ako by ho mliekom polial. (Kukuč. XIII. 70.)

rozkysnúť, -ne

rozkývaný: Ploty neboly najspôľahlivejšie; boly na miestach i rozkývané. (Kukuč. XXVII. 126.)

rozkyvotať, -cem = rozkývať

rozladenie, -ia; **rozladený**

rozlomený

rozloženie, -ia; **rozložený**

rozlúčiť sa: Bolo nám trochu ťažko rozlúčiť sa s takou milou spoločnosťou. (Kukuč. IX. 15.)

rozlúčka, -y: Urobili sme svoje návštevy na rozlúčku. (Kukuč. XVI. 173.)

rozluky, -úk, piesne na rozlúčenie so slobodným stavom (ženícha, nevesty): Ona nepozvala družice svoje, aby jej prišli rozluky zapievať. (Dbš. Pov.)

rozlúštiť, -im: Bez neho nevedeli

sme úlohu rozlúštiť. Rozlúštil ju on, my sme si od neho odpisovali.

rozľútosť, -ím: Spomienka na matku a ostatných milých rozľútosťila ju. (Podjavorinská II. 78.)

rozmazanec, -nca: Nebol on nikdy rozmazancom, i s málom sa vedel uspokojiť; nuž a táto spokojnosť sama v sebe je nesmierným pokladom. (Kukuč. XII. 66.)

rozmazanosť, -ti

rozmazaný

rozmazať, -ám: Starý Mihálka hnevá sa na zaťa, keď sa zabáva s chlapcom, lebo deti netreba, vraj, rozmazať. (Kukuč. XII. 100.)

rozmeniť, -ím

rozmeraný

rozmielať, -am v. rozomlieť

rozmiesený

rozmliaždiť, -im: Rozmliaždila som zmiji hlavu. Nebude sipieť. (Kukuč. IV. 192.)

rozmnožený

rozomoklý

rozmrzený: Bol rozmrzený na seba, na celý svet. (Kukuč. VI. 124.)

rôznica, -e, škriepka, hádka

roznášať, -am: Sedí tu zanemený, ako by bol jazyk prehltol. Ale klebety roznášať: vtedy sa mu jazyk rozviaže. (Kukuč. II. 174.)

rozobraný

rozobrať, -beriem; **rozberať**, -ám; Bol by pristal na lavičke preležať celé dopoludnie, keby ho

zima nebola rozberala. (Kukuč. XI. 27.) — Ale ste ho rozobrali. Či ozaj jesto ešte u neho niečo, čo by nebolo padlo pod vašu kritiku? (Timr.: Hrdinovia 48.)

rozodrenina, -y

rozohníť sa, -ím sa: Hanka sa celkom rozohnila. Znať bolo na nej, že je už v svojom živle. (Kukuč. XI. 166.)

rozochvenie, -ia: Hlas triasol sa mu vnútorným rozochvením a radosťou. (Kukuč. I. 69.) — Žofia hovorila chytro, rozochvenie opanovalo celú jej bytnosť. (Kukuč. II. 178.)

rozochvený: Bol rozochvený slasťou, že srdce dievčata otvára sa mu pomaly, záhyb za záhybom. (Kukuč. I. 40.)

rozochvievať, -am: Svetská chvála ju nerozochvieva a hana nezastrašuje. (Kukuč. IV. 110.)

rozóliš, -u, druh likéru

rozorvanosť, -ti; rozorvaný

rozorvať sa

rozosmiať, -smejem; — sa; Majster sa rozosmial, že v poldedine sa kury splašily. (Kukuč. I. 111.) — Rozosmial sa nad touto rozpomienkou z mladosti. (Kukuč. III. 20.) — Ved' každý vie, aká je to radosť, keď môžeš niekoho rozosmiať. Keď rozosmeješ niekoho, čo len dieťa, cítiš akúsi úľavu a smeješ sa s ním z hĺbky svojej duše. (Kukuč. X. 137.)

rozospalosť -ti

rozostlať, -stelem

rozostretý

rozovierať, -am; rozovrieť, -iem: Tu, vidiac Janka, zastal vo dverách ako skamenelý: Rozovrel náručie a prijal doň navrátišieho sa syna. (Kukuč. XI. 206.)

rozoznanie, -ia; rozoznaný

rozpadlý

rozpálený

rozpárať, -ám

rozparovať, -ujem

rozparený

rozpásaný

rozpiadiť, -ím: rozpiadiť veľký palec a ukazovateľ. (Z. Obz. XX. 20.)

rozpichnutý

rozpínavosť, -ti; rozpínavý

rozplakať sa, -plačem sa: Lutoval Katušu, div sa nerozplakal. (Phld. VIII. 3.)

rozplameniť, -ím: r. k veľkým činom

rozplašený

rozpletený

rozplynutie, -ia

rozplývavý

rozpočtový

rozpomienka, -y: Ako keď poľom preletí znežrady krdeľ holubov, tak i jemu myslou preletly staré rozpomienky. (Kukuč. XIV. 144.) — Lahko odpočívať, keď ružové rozpomienky spoja sa s peknými nádejami a splejú si nad hlavou svoju sieť. (Kukuč. XI. 24.)

rozprášený

rozprávačka, -y

rozprávočka, -y

rozpriamiť, -ím

rozpriasť sa, -pradiem sa: V izbe rozpriadla sa vrava.

rozptýlenie, -ia; rozptýlený
rozpuknutý
rozpust, -u = rozpustenie: Jeden na odpust, druhý na rozpust (= jeden hromadí, druhý rozhadzuje).
rozpustenie, -ia: r. snemu
rozpustený
rozrastať sa, -á sa: Jej cit sa spiera takej dobrovoľnej smrti: chce žiť, rozrastať sa, veľažiť. (Kukuč. III. 87.)
rozrehtať sa, -cem sa
rozriedený
rozrubovať, -ujem
rozrúcaný
rozručať sa, -í sa ϕ. ručať
rozrytý
rozsedať, -ám: Pri domoch sme rozsiedli kone. (Kukuč.)
rozseknúť, -nem; rozseknutý
rozsiaty
rozsievačka, -y
rozsievadlo, -a
rozsrdený
rozstrojený: Vidno mnoho i takých, pri ktorých hneď uhádneš, že majú nervový systém rozdráždený alebo úplne rozstrojený. (Kukuč. XVI. 77.)
rozstupovať sa: Zástup sa rozstupuje.
rozsudzovanie, -ia
rozsypať sa: Kolára mám v dome, a kolesá rozsypajú sa mi na prostred cesty. (Podjavorinská III. 163.)
rozšafnosť, -ti
rozšírenie, -ia; rozširovanie, -ia
rozšliapaný: r. podkovami
rozštiepený
rozsápanie, -ia

rozfatý
rozťahly
rozťahnuť ϕ. rozťahovať
roztláčať, -am; roztláčiť, -ím
roztláčený
roztlčený
roztrasený
roztratiť sa: Chlapi koncom augusta roztratia sa šírym svetom, roztúlajú sa po všetkých kútoch zemegule. (Hronský: Chlieb 31.)
roztrepaný: r. hrniec (na kusy rozbitý)
roztrhaný: r. šaty
roztriedenie, -ia
roztrpčenosť, -ti
roztrpčený
roztrpčiť, -ím; roztrpčovať, -ujem
roztrúbený
roztrúsený
rozumieť, -iem: To sa rozumie. — Málo tomu rozumieš. (Bern.) Nerozumiem vám (Bern.) — Teba rozumiem. — My sa rozumieme.
rozumne, *prisl.*
rozumný: r. bytnosť
rozumový: r. dôvod
rozvadený: Rozvadené domy — v lyžke vody sa chcú topiť, robia si všetko na priek. (Kukuč. XI. 10.)
rozvalina, -y
rozvariť sa, -í sa
rozvášnenosť, -ti; rozvášnený
rozvážiť, -im: Rozvážili ste si tú vec? — Najprv rozváž, potom skoč!
rozvažitosť, -ti
rozvážne, *prisl.*
rozveselený

rozviazanie, -ia; **rozviazaný**
rozviazať, -žem; **rozväzovať** -ujem:

Keď ho vyvolili, nevedel ani úst otvoriť; teraz už začína sa mu jazýček rozväzovať. (Kukuč. X. 83.)

rozvidňať sa, — a sa: Ako sa začalo rozvidňať, sobral som sa a umyl studenou vodou. (Kukuč. VI. 212.)

rozvidnievať sa, - a sa
rozvíriť, -im; **rozvírený**

rozvitie, -ia

rozvitok, -tku = rozvoj

rozvlačítý: r. reč

rozvláčiť, -im: Iste ho vlci zožrali, alebo bosorky na kusy rozvláčily. (Dbš. Pov.)

rozvodový

rozvoj, -a; Pre rozvoj národného ducha slovenského zrušenie Matice slovenskej (1875.) bolo ujmom už i preto, že prestaly výročné shromaždenia martinské. (J. Škultéty: O Slovákoch 130.)

rozvratný

rozzaviť v. rozzeviť

rozzevený, otvorený; s otvorenými ústami

rozzlobený

rozzúrenosť, -ti

rozžalostiť, -ím: Odvrátil sa, aby utajil pohnutie a rozžalostil ho. (Kukuč. V. 177.); — sa

rozžehnávať sa, -am sa: Všetkým tu na známosť dávam, že už s týmto svetom márnym na veky sa rozžehnávam. (Čjk.)

rozžihaf, -ám

Rožňava, -y, obec v Gemerskej ž.
rožtek, -a

rub, -u: Smrť Halúzkova ako hrom

z čista-jasna ťudrela do domu a sprevracala všetko na ruby. (Podjavorinská III. 174.)

rúbanie, -ia; **rúbaný**

rúbať, -em, rúb

rubopisec, -sca, indosant

ručaj, -a, horský potok, riava

ručička, -y: Vyplnil vôličku mladej paničky, s radosťou mu podala ručičku. (Dbš. Pov.)

ručíť, -ím: Kto ručí, nech sa mučí. (Kukuč. XXVII. 148.)

ručiteľka, -y

rúčka, -y, držadlo, na pr. kladiva, noža, kosáka, pera a pod.

ruda, -y: Z tadiaľto odváža sa železná ruda do troch revúckych maší. (Kukuč. XIII. 17.)

rudobradý

Rudohorie, -ia

rudoznalec, -lca; **rudoznalstvo**, -a

rúhať sa, -a sa: Nerúhaj sa Bohu — to bola Jeho vôľa. (Kukuč. II. 128.)

ruch, -u: To mestečko nevelké síce, ale v ňom pulzuje mocný spoločenský a obchodný ruch. (Kukuč. XXVII. 335.)

rukávik, -a

rukodielnik, -a

rukovanka, -y = zasnúbenie: Mladá nevesta podá budúcemu mladému mužovi ruku, ktorý jej do nej dar položí a ona sľubuje, že ako mu ju teraz dobrovoľne dáva, tak mu ju i zachová. Potom každému za stolom dá ruku a od každého malý dar v peniazoch dostáva. (Sokol II. 16.)

rukovať, -ujem: Už sa začal po nejakej službe obzerat', keď tu razom príde odberačka a milý

Bertan, ako šuhaj súci bol odobratý. O pár mesiacov už rurokoval. (Kukuč. XII. 59.)

rumeň, -ne: Vravel zvýšeným hlasom, pri čom oči zapálily sa mu a na líci sadla rumeň. (Timr.: Hrdinovia 39.)

Rusadlá, -diel: Výročné sviatky svätodušné u jedných Slovákov sú Turíce, u druhých Rusadlá, i jedno i druhé starožitnosť, meno z predkresťanských časov zachované. (J. Škultéty: O Slovákoch 20.)

rusalka, -y bohyňa riek a potokov

Ruska, -y

Ruskinovce, -viac, obec v Spišskej ž.

ruslo, -a, koryto (potoka, rieky)

rusniacky

Rusniak, -a; Rusniacka, -y

rušiteľ, -a: Proti rušiteľom verejného poriadku zakročí sa čo najprísnejšie. (Rázus: Svety I. 117.)

rúška, -y (zmenš. od rúcho)

rušnica, -e, svadobná matka (široká), ženská, ktorá má na starosti rúcho (veno) nevestino, keď ju odvážajú.

rušňovodič, -a

ruvač, -a, kto sa rád ruje

ruvačka, -y: Rozchvátalo sa to na ruvačky mačky. (Rr.)

ruvať; ruvať sa, rujem sa: Ruvať niekoho za vlasy

ruženec, -nca: Vyňal ruženec, ktorý mu ešte stará mať bola darovala a vysielal k Bohu city vrúcej vďačnosti. (Kukuč. XI. 203.)

ružiak, -a ružový zemiak

ružička, -y: Oči čierne ako trnky, líčka ako dve ružičky. (Sb. M. S. I. 93.)

Ružomberok, -rka, obec v Liptove

rybacina, -y, rybie mäso

rybárik v. rybáčik

ryča, -e, jačmenná kaša so šošovicou alebo hrachom

rýdži, -a, -é: On videl pred sebou človeka rýdzej, veselej povahy a dobrého srdca. (Kukuč. VIII. 60.)

rýchlik, -a: Viezol sa z Viedne priamym rýchlikom do Ríma. (Jégé: Itália 111.)

rýchlonohý

ryk, -u: Tu je večný ryk rútiacej sa vody. (Kukuč. XII. 14.)

ryncka, -y, žalúdok z mladých teľiat na kľaganie mlieka

rýnsky

rýpanie, -ia

rysovací, -ia, -ie: pero, papier, lironár

rysavý, strakatý

ryšavec, -vca

ryšavosť, -ti

rytectvo, -a

rytina, -y

rytmický

ryzlink, -u, druh vína

S

Sabinov, -a, obec v Šariši

sadárstvo, -a

sadať, -ám; sadnúť, -nem: Každý svoju hľadá a môj milý frajer

medzi druhé sadá. (Koll. Zp. I. 158.) — Noc je nekonečná, keď nechce sen na oči sadnúť. (Kukuč. I. 135.)

sadený

sadovina, -y, ovocie zo sadu: Toho roku mali sme i ovociny (u nás hovoria sadoviny) dost'. (L. Obzor XIX. 275.)

saducej, -a, náboženská sekta starožidovská

sádzat': sádzat' chlieb do pece; *ν.* sadiť

safir, -u (*gr.*), modrý drahokam; **safirový**

ságo, -a, škrob zo stržňa niektorých paliem

ságovník, -a, strom (Sagus, Cycas Metroxylon)

Sahara, -y, veľká pustatina v sev. Afrike

saharský: saharská púšť

sacharometer, -tra (*lt. gr.*) cukromer

sajha -y (*maď.*) = flandra

salašnícky

salašníctvo, -a

salašník, -a

saldo, -a (*tl.*), ostávajúci dlh, nedoplatok

salto, -a (*tl.*) = skok; **salto mortale**, smrteľný skok

Salvátor, -a (*lt.*) = Spasiteľ

samaritán, -a, milosrdný človek

samaritánsky: s. služba

samobytný

samochovála, -y

samoláska, -y

samorastlý

samostatnosť, -ti: Akýsi cit samostatnosti skrsol vo mne. (Kukuč. I. 123.)

samotárka, -y

samotársky

samotrýzniteľ, -a

samourčovací, -ia, -ie: samourčovacie právo

samovražednica, -e

samozvanec, -nea

samučkový; **samučičký** samý

samý, -á, -é: Na samom vrcholci stromu. — Sadol na samý kraj lavice.

saňa, -ne, besná, zlobivá ženská

sanica, -e: Tej zimy bola slabá sanica. — Je sviatok — a prvá sanica, treba ju využiť. (Podjavorinská II. 64.)

sanita, -y (*lt.*) zdravotníctvo

sanitný

sanitrový

sankcionovanie, -ia = potvrdenie, schválenie; **sankcionovaný**

sánky, sánok: Na sánkach sa sanujeme. — Zatým nasledovali tuhé mrazy, gazdovia vyťahovali sánky zpod všakového haraburdia v kôlnach. (Kukuč. II. 24.) — Chlapci po škole vychádzali so sánkami za dedinu a spúšťali sa po snehu dolu kopcom. (Kukuč. II. 24.)

sára, -y (*z maď.*): Za sáru sa mu leje (hrozí mu nebezpečenstvo).

Sarajevo, -a, hlavné mesto Bosny

sardela, -y (*tl.*), druh malých morských rýb

Sardínia, -ie; **sardínsky**

sardínka, -y *ν.* sardela

sarkastický (*gr.*) = uštipačný

Sasinek, Franko Vítazoslav (1830 až 1912)

satelit, -a (*lt.*), osobný strážca; sprievodca

satirik, -a (*lt.*); **satirický**

sbalif, -ím

sberňa, -ne

sbierací: s. hárok

sbieranie, -ia; **sbieraný**

sbierka, -y: s. zákonov a nariadení
sblíženie, -ia; sblížovanie, -ia

sblížiť, -im; sblížovať, -ujem; — sa:

Keď videla, že sa k nej sblízuje, skríkla a pokročila prudko ďalej. (Timr.: Ťažké polož. 42.) — Pozdejšie našly sa i dámy, a tu ocohotnícke divadlo vystúpilo smelo a sblížilo sa o hodný krok k umeleckej výške. (Kukuč. XIII. 16.)

sborník, -a: sb. zákonov a nariadení

scedený

scelenie, -ia; scelovanie, -ia

scenária, -ie (gr.)

sciedzať *ϕ.* scedit'

sevrklý

sčítací: stroj, sčítacia komisia

sčítanie, -ia: s. ľudu

sdruženie, -ia; sdružovanie, -ia; — sa

Sebechleby, -ov, obec v Hontianskej ž.

seberovný: Je v svojom živle, medzi seberovnými. (Kukuč. XII. 45.)

sečkový

sečný: sečná rana

Sečovce, -viec, obec v Zemplínskej ž.

sedemmil'ový

sedemnásobný

sedemnásťročný

sedenie, -ia: Dostal na sedenie. (Zátor.)

sedlový: s. kôň (ľavý)

Sedmibolestná P. M.

m. sedmimil'ový piš: sedemmil'ový
sedmokrása, -y, kvietok (Bellis perennis)

sedmomiestny

sedmoslivkár, -a, (žart.) chudobný zeman

segment, -u (lt.) = úsek

segregácia, -ie (lt.) = oddeľovanie, odlučovanie

sek, -u = seknutie: Jedným sekom uťal mu ruku. (Sb. M. S. I. 90.)

sekací, -ia, -ie

sekanica, -e = sekanina

sekanie, -ia; sekaný

sekanta, -y (lt.) = sečnica

sekčný: s. šéf

seknutie, -ia: s. žily

sektár, -a

sekularizácia, -ie (lt.), zabranie cirkevných majetkov štátom

sekularizovať, -ujem

sekundista, -u (lt.), hráč na druhé husle

sekvestrácia, -ie *ϕ.* sekvester

semafor, -a (gr.), signálny prístroj

semenáč, zelina na semeno

semenárstvo, -a

semenník, -a = vaječník

semestrálny *ϕ.* semester

seminár, -a (l.): bohoslovecký s.

seminarista, -u

Semita, -u, Semiti potomci Sema, syna Noemovho; Židia, Arabia, Chaldejci a Sýrčania

sen, sna: V sne sme často šťastní, a keď pominie, stojí pred nami triezva skutočnosť. (Kukuč. XI. 200.)

senátsky *ϕ.* senát

Senec, -nca, obec v Bratislavskej ž.

seniorálny: s. rada

seniorát, -u (lt.), ev. dekanát

sentimentalita, -y (lt.) = precitlivosť

senzálsky: s. výkon (*ϕ.* senzál)

senzibilita, -y (lt.) = citlivosť

senzualita, -y (*lt.*) = smyselnosť
 separatizmus, -zmu (*lt.*), snaha po
 odluke od celku v cirkvi, v poli-
 tike, v literatúre a i.
 separátny (*lt.*): s. smienka
 septembrový
 septima, -y (*lt.*), siedma trieda;
 septimán, -a; septimánka, -y
 Sereď, -de, obec v Bratislavskej ž.
 serpentína, -y (*lt.*), hadovito vi-
 núca sa cesta
 Severín, -a
 Severná Amerika
 severovýchodný
 severozápadný
 sezónny *v.* sezóna
 sfalšovanie, -ia; sfalšovaný
 sférický *v.* sféra
 sgniavený
 sháňačka, -y = sháňanie
 sháňať, -am: ľudia sháňajú po-
 travu
 shladiť, -ím; shládzať; shladzovať,
 -ujem
 shlobený: Bolo treba čakať, kým
 sa nám dostalo miesta za dlhým
 stolom, shlobeným z dosák.
 (Kukuč. XVI. 204.)
 shluknutie, -ia, sbeh, shon
 shonobiť, -ím: Roky trvá, kým
 shonobia, čo plameň zhltol
 v minútu. (Kukuč. III. 20.)
 shovorčivosť, -ti
 shovoríť sa: Nenáhliteže sa toľme,
 susedko, shovorme sa, a bude
 všetko dobre. (Kukuč. XII. 13.)
 shrnutie, -ia; shrnutý
 shromažďovací, -ia, -ie: shromaž-
 d'ovacie právo
 shybný *v.* ohybný
 schádzavať sa, -ame sa: Sem, do
 hostinca, i stárež sa schádza-

vala, obdivovala krepkosť tan-
 cujúcich detí i húpala o ich bu-
 dúcni. (Kukuč. XII. 7.)
 schematický (*gr.*), vzorný, obrazný
 schodík, -a: Len po jednom scho-
 díku hore pozeraj. (Dbš. Pov.)
 schodný: schodná cesta
 schody, -ov: Spadol so schodov.
 schopný niečoho
 schovanie, -ia; schovávanie, -ia
 schovávač, -a
 schválený
 schváliť, -im; schvaľovať, -ujem:
 s. stanovy. — Ja som len schva-
 ľoval, čo Hudis vrazil. Kto
 rozumný by neschvaľoval?
 (Kukuč. III. 20.)
 schválnosť, -ti: Bude v tom istá
 schválnosť, že najprv sa shová-
 ral s otcom. (Kukuč. III. 34.)
 schvalovacia klauzula
 si, datív zvratného zámena veľmi
 často pripojuje sa k časoslovám
 ako datív etický: Vykračuje si
 ako pán. — Robí si, ako sa mu
 chce.
 sídlenie, -ia
 sídlo, -a: Ty si bola sídlo kráľa
 Svätopluka, keď tu panovala
 jeho mocná ruka. (Veniec 8.)
 siesta, -y (*tl.*), odpoľudňajší odpo-
 činok, keď je horko
 sieť, -ti: Nadišli dvaja šviháci a za-
 čali sa mať okolo nej. Ona ožila
 ako zázrakom a začala šíriť
 okolo seba sieť, do ktorej sa
 švihákom nohy dost' dobre za-
 motaly. (Kukuč. XVI. 79.)
 sieťkovanie, -ia
 sífón, -u (*gr.*), fľaša na sódovú vodu
 signalizovať, -ujem (*lt.*) = zname-
 nie dávať

sihôtka, -y = ostrovček (na rieke)
silá, -y, množstvo: Sila sa ľud-
 stva ku Trenčínu valí. (Štúr:
 Spevy 42.)

silný: silné rozčulenie

silomer, -u = dynamometer

simulovanie, -ia (*lt.*) = pretvaro-
 vanie; **simulovaný**

simulovať, -uje = pretvarovať sa

simultánný (*lt.*), súčasný, spoločný

sinokvet, -u, zelina (*Centaurea*
cyanus)

siný = modrý

Sion, -a, hrad v Jeruzaleme

sionizmus, -mu; hnutie za zriade-
 nie samostatného židovského
 štátu; **sionista**, -u

sipieť, -í: Rozmliaždila som zmiji
 hlavu. Nebude sipieť. (Kukuč.
 IV. 192.)

sirôtka, -y: Stojí opustený ako
 sirôtka na vypasenom prie-
 lohu, nemajúca družiek-kviet-
 kov. (Kukuč. III. 101.)

sirotský: sirotská stolica

sitno, -a: Taže mi choď s tvojou
 svokrou do sitna. (Timr.: Moc-
 nár 22.)

situačný: situačná mapa

sítviť, -im = hrešiť, nadávať

sivoň, -a = sivoš

sjednotenie, -ia: s. zákonov

Skačany, -ian, obec v Nitrianskej

skákanie, -ia

skalenie, -ia; **skalený**

Skalica, -ce, obec v Nitrianskej

skalisko, -a: Nad hradskou visia
 mohutné skaliská, obával by si
 sa, že zrútia sa dolu. (Kukuč. VI.
 201.)

skalnatosť, -ti

skamenelý: Tu, vidiac Janka, za-

stal vo dverách ako skamene-
 lý. Rozovrel náručie a prijal doň
 navrátiťšieho sa syna. (Kukuč.
 XI. 206.)

skandovať *v.* škandovať

skapany

skapať, -em: Tam v tej úzkej do-
 line mal som už od hladu ska-
 pať. (Dbš. Pov. III. 49.)

skarda, -y, rastlina (*Crepis la-*
cera) (Let. M. S.)

skarovať, -ujem *v.* skerovať

skášať, -am

skautizmus, -mu (*angl.*), vycho-
 vávanie mládeže vo voľnej prí-
 rode; **skaut**, -a; **skautský**

skazenosť, -ti; **skazený**

skazif, -ím; — **sa**: Možno zlí kama-
 ráti ho sviedli. Veď je to neslýcha-
 ná vec, aké sú niektoré detiská
 skazené! padol medzi zlých,
 skazil sa mi! (Kukuč. XIII. 33.)

skepsa, -y (*gr.*), pochybovanie, po-
 chybovačnosť

skepticky (*gr.*), pochybovačný

skerovať; -ujem, odbočiť

skielce, -a

sklabina, -y = štrbina; **sklabiny** =
 otvory medzi doskami, zle pri-
 liehajúcimi

skladací, na skladanie slúžiaci, čo
 sa môže skladať: stolička, stôl,
 posteľ

skladanie, -ia: s. účtov

skladať, -ám: básne, prísahu. —
 Majú syna jedného, v ňom všet-
 ko skladajú, dobre doňho duše
 svoje nevlievajú. (Janko Kráľ.)
 — **sa**: V oknách sa ledva svieta,
 ľud skladá sa na pokoj; zaspí
 o chvíľu celá dedina. (Timr.:
 Mocnár 22.) *v.* složiť

sklamanie, -ia: Táto myšlienka zapáčila sa mu a osladila trpkosť sklamaní. (Kukuč. XIII. 130.); **sklamany**
sklapnúť, -nem, nakloniť sa, spadnúť: Sklaplo mu to. (Nedostal čo žiadal.)
sklátiť, -im; — **sa**: ... ba i viera v celé ľudstvo bola u neho sklátená. (Kukuč. X. 110.)
sklenársky
sklep, -u, kupecký krám
sklepný: s. tovar
sklo, -a; *zmenš.* skielko, sklíčko, -a
sklonok, -nku
skľúčenosť, -ti
skmotrený
skočiť, -ím: Skočil medzi stráž svoju cár bledý od strachu: a zlatý jeho stolec už sa vála v prachu. (S. Chlpk.)
skok, -u: do výšky, do diaľky
skolomútiť, -im
skonanie, -ia
skončený
skopaný
skoriť, -ím, náhlit'
skosený
skrátенý
skratka, -y
skrbáľať sa, -am sa; **skrbáľiť sa**, -im sa
skrčeneц, -nea
skrivený
skrivodlivý: A či je dnes pravda pravdivejšia alebo krivda skrivodlivejšia. (J. C. Hronský: Chlieb 206.)
skrížiť sa: Keď sa skrížily zbrane ...
skrojený
skrojok, -jku, čo je skrojéné

skropený
skrpatelosť, -ti
skrsnúť, -nem: Kto stojí majetkove na pevných nohách, on sa vám ľahšie bude starať o veci verejné, lebo začne cítiť potreby vyššie; skrsnú v ňom vyššie túžby a požiadavky. (Kukuč. V. 92.); **skrsáť**
skrúcať, -am; — **sa**: Ako by sa skrúcal pred ním, sťa prišliapnutá zmija. (Kukuč. III. 67.) — Skrúcaly niti na kľbká. (Dbš. Pov. VIII. 68.) — Aj červiak sa skrúca, keď ho pristúpia. (Záťur.)
skrúšiť, -im: Ťažké okolnosti skrúšia i najsilnejších duchov. (Kukuč. II. 56.)
skrúšený: Veriaci kľáčia okolo, pohrúžení v skrúšenej modlitbe. (Kukuč. IX. 160.)
skrývač, -a, kto skrýva
skuhroš, -a
skúmaný
skupina, -y, grupa: Ženy vo väčších — menších skupinách sa rozchádzaly; deti pobehúvaly za nimi. (Kukuč. X. 33.)
skúriť sa, -i sa, stať sa naraz (niečo nemilého)
skúsenosť, -ti: Fajčia a vyprávajú všelijaké skúsenosti. (Rázus: Svety I. 226.) — Azda i tu je v platnosti stará skúsenosť, že niekomu zaškodí čokoľvek; inému zas sa nestane nič, i keď robí výstupky. (Kukuč. XXVII. 273.)
skúšaný
skúšobný: sk. komisia
skutkový: sk. podstata, stav
skváriť, -im, pokaziť, zhubiť

skvelosť, -ti
skvost, -u: Skvost na ulici, dlžoby v truhlici. (Zbr.: Hry)
skydnúť sa, svaliť sa: Tu pošmykla sa mu noha, skydol sa: padali všetci. (Dbš. Pov. VIII. 7.)
skynožiť, -ím, zničiť
skyprenie, -ia; skyprený
skysnutý
skytať, -ám; skytnúť, -nem
skyvočka, -y: Nádobní bratia vrhli mu skyvočku chleba. (Dbš. Pov.)
skývražňý, skúpy
slabina, -y: Nakrmené sú (voly) tiež dokonale, lebo na slabine niet priehlbiny. (Kukuč. X. 54.)
slabosť, -ti: Srdce opanovala ľútosť nad takou nehodnou slabosťou. (Kukuč. XIII. 127.)
slaboduchý
slaboumný
slabozrakosť, -ti
sladený
sladič, -a = sladké drevo (Plycirrhiza)
sladiť sa: Chodil s ovisnutou hlavou ako komu nič viac nesladí sa na svete. (Dbš. Pov.)
sladový
slamkahusár, -a, chorľavý človek; zbabelec
slanosť, -ti
slasť, -ti: Bol rozochvený slasťou, že srdce dievčaťa otvára sa mu pomaly, záhyb za záhybom. (Kukuč. I. 40.)
Slatina, -y, obec vo Zvolenskej ž.
slatinový
sláva, -y: Pán Boh mu daj slávu večnú! Škoda ho. (Kukuč. XXIV. 136.)

slavianofil, -a: Zástavu slaviano-filov niesol Ivan Aksakov. (J. Škultéty: O Slovákoch 114.)
slavianofilský: Za zakladateľa slavianofilskej školy možno pokladať Alexeja Chomjakova. (J. Škultéty: O Slovákoch 113.)
slávnosť, -ti: Nepamätáš, ako sme si žiadali ešte aspoň len raz môcť spoločne svätiť tieto slávnosti? (Kukuč. II. 95.) — Slávnosť nemôže tiež trvať do nekonečna; zovšednela by, alebo by sa prijedla. (Kukuč. XXVII. 172.)
slepačí: Kusy ľadovca, velikosti temer slepačieho vajca, padaly. (Podjavorinská II. 28.)
slepíť sa
sliatie, -ia
slieniť sa, -i sa v. lieniť sa
sliepočka, -y
slimačí, -ia, -ie: Uteká slimačím krokom.
slinenie, -ia
slintavosť, -ti, slinenie, slinotok
slivovica, -e: To je slivovica! Proti svetlu — zlato! Dolu hrdlom — olej. (Kukuč. I. 201.)
sliznatý, plný slizu
snečný: s. úpal, s. škvrny
slobodník, -a, (vo vojsku prvá šarža)
slobodný: voľný, neženatý; slobodná vôľa
sloj, -a = vrstva v zemi; slojový
Slovač, -e: Rudolf Pokorný, veľký priateľ Slovače, priateľ ozajstný, bez bočných ohľadov a výpočtov. (Kukuč. XIII. 245.)
Slovan, -a: Slovan na svojom seje, i žnie len na svojom, cudzie ne-

žiada. (S. Chlpk.) — Zem tá, na ktorú kročiť mieni tvoja noha, to je zem naša, daná Slovanom od Boha. (S. Chlpk.) — Zem, ktorú v údel daly Slovanom nebesá, tá zem hrobom každému vrahovi stane sa. (S. Chlpk.)

Slovany, -ian, obec v Turci

Slovenské Pravno, obec v Turci;
slovenskopravniansky

slovesný: podstatné meno slovesné

slovný: s. výklad

slovotvorný: s. prípona

složenina, -y

složený

sľub, -u: Sľuby sú prázdne hlúby!
(Kukuč. I. 214.)

sľúbený

sľubovanie, -ia

slučiteľný

slučka, -y: Na slučky zaviazané sa ľahko rozviaže, na hrdúsky neľahko. (Zátor.) — Sak na ryby s veľkými slučkami.

sluka, -y, čím sa niečo slučuje, viaže, spojuje; *zmenš.* slučka

sľuda, -y, mačacie striebro (rus. sljudá)

služba, -y: Bol som všeličím, ale táto služba sa mi najlepšie páči. (Kukuč. III. 24.)

službička, -y

služnodvorský = slúžnovský; slúžny: O novom roku presýpaly sa stoličné úrady, namiesto starého prišiel nový služnodvorský. (Kukuč. VIII. 113.)

slúžnovstvo, -a: Richtár dumá, čo všetko zas nakázali za slúžnovstva: aké nové ťažkosti a výdavky. (Kukuč. III. 33.)

služobnica, -e

služobnosť, -ti, služba, zaviazanosť k službe, ochotnosť k slúženiu
slzenie, -ia: Radostné svídanie ich bolo také dojemné, že som ja nemohol potlačiť slzenia. (Jégé: Cesta životom 249.)

slzník, -a

smäd, -u: Cíti akýsi páľčivý smäd v hrdle i siaha rukou, že si naleje vody. (Timr.: Pozde 44. 12.)

smädiť: Smädilo nás veľmi, lebo od jazdy veľmi smädí; úbohé kone azda väčšmi ešte, hoci sa napájaly zakaždým, keď v plese brodily. (Kukuč. XXVII. 47.)

smazaný

smažený

smetačka, -y = smeták

smetený

smiať sa: Smeje sa na mne pre moju slabosť, že som jej odkryl svoje city. (Kukuč. XIII. 139.) — Čavkovičovi nechcelo sa smiať na vlastnom vtipe. (Timr.: Ťažké polož. 50. 28.)

smidôčka, -y

smiechota, -y: Keď pozrel na Evu a jej do červena vyplakané oči a smutnú tvár: verte mi, smiechoty mu prešly, ba šlo i jemu skoro do plaču. (Kukuč. III. 177.) — Lepšie je robiť s ľuďmi smiechoty, než počúvať ženský plač. (Kukuč. XII. 139.)

smiesený

smiešanie, -ia

smiešne, *prisl.*

smladník, -a, zelina (Peucedanum officinale)

smluva, -y = dohovor: smluva, služobná

smokláň, -a = smokľoš
 smokliť sa, -í sa, ticho plakať
 Smolenice, -íc, obec v Bratislav-
 skej ž.
 smolený
 smoliareň, -rne
 smolnatosť, -ti
 smolnatý: Má smolnaté ruky
 (kradne)
 smolnica, -e, smolný lúč (trieska)
 na osvetľovanie izby
 Smolník, -a, obec vo Spiši
 smolový
 smotok, -tka
 smradlavosť, -ti
 smradúch, -a = smradoch
 smršť, -ti
 smrštenie, -ia
 smrštiť, -ím, dolu hodiť
 smrštiť sa = smraštiť sa: koža,
 súkno sa smrští
 smrť, -ti: Obzrie sa na divnú stvoru
 a vidí ju pred sebou všetkým
 činom takú, ako už o nej slý-
 chal: temä holé, miesto očí
 jamy, čo by päť vošla do nich,
 miesto nosa len diera do pro-
 stred tvári, zuby ako koly, hrd-
 lo iba kostonky, rebrá holé, nohy
 ako dve palice, v dlhej suchej
 ruke ostrá kosa, a celá kostrba
 čo sa pohne, to kosti hrkocú,
 ako by sa sosypať mali na hro-
 madu. I uhádne, že to pokon-
 ná kmotra každého človeka —
 smrť! — Povedala mi, že smrť
 mi sedí na nose! (Podjavorin-
 ská II. 185.)
 smrteľnosť, -ti
 smrteľný: s. rozsudok
 snaha, -y: A ešte sa žaloval, že
 sa neudali na neho, že neroz-

umeli jeho snahám. (Kukuč.
 III. 121.) — Teší ma snaha,
 ktorá vás ťahá na cestu pokro-
 ku. (Kukuč. XXIV. 216.)
 snášanie, -ia
 snášateľný: Spomínam to nie preto,
 aby som sa chcel pred vami vy-
 nášať, aký som ja bol snášateľ-
 ný chlapec. (Kukuč. XIII.
 255.)
 snášať, am: Žienka snáša hostom,
 čo najst' napochytre. (Rázus:
 Svety I. 104.)
 sňať sa: Dajme sa sňať (vyfoto-
 grafovať)
 snaženie, -ia: „Pohľady“ staly sa,
 počnúc od svojho prvého so-
 šitu, dôstojným orgánom sloven-
 ského národného snaženia. (J.
 Škultéty: Ph'd. L. 1. 2.)
 snehovka, -y, vrch snehom vždy
 pokrytý
 snehuliak, -a: Príde gúľať sneh na
 snehuliaka, alebo stavať z ne-
 ho hrad. (Rázus: Maroško 64.)
 snemovanie, -ia
 snetivý
 sneženie, -ia
 sniešť, snesiem: Sniešť niekoho
 so sveta.
 snímanie, -ia
 Snina, -y, obec v Zemplíne
 snívať, -am o niečom
 sníženie, -ia
 snop, -a: Bez slovenčiny boli by
 sme ako rozviazaný snop. (Joz.
 Škultéty.)
 snovať sa, snuje sa: Celý roj po-
 divných myšlienok snoval sa
 mu v hlave. (Kukuč. II. 12.)
 Soblahov, -a, obec v Trenčianskej
 sobranie, -ia

sobrať sa, ženiť sa, vydať sa: so-berú sa pred oltárom
 socialista, -u *v.* socializmus
 socialistický
 sódový: s. voda
 sofista, -u (*gr.*); sofistický
 sofistika, -y (*gr.*), vedomé dokazovanie nepravdy všelijakým kľučkovaním
 sochársky: Zvonku okolo chrámu, najmä na jeho bokoch, môže pást' oči, kto sa rozumie do sochárskej a kamenárskej práce. (Kukuč. IX. 161.)
 Sokol, -a (spolok)
 sokolovňa, -ne
 sokolstvo, -a
 sokor, -a = sokorec
 soľ, -li: horká soľ
 Solčany, -ian, obec v Nitrianskej solenie, -ia
 solidarita, -y (*lt.*); spoločná a nerozdielna zaviazanosť podľa hesla „jeden za všetkých, všetci za jedného“
 solidárnosť; -ti
 solidárny, (*lt.*), spoločný a nerozdielny
 solídnosť, -ti
 solídny (*lt.*): Dá sa tu kúpiť, čo len chceš, a všetko tovar solídny. (Kukuč. XVI. 33.)
 sólový *v.* sólo
 Solún, -a; solúnsky
 somár, -a, *pl.* somáre: na somárišiel. —
 somárik, -a
 sonda, -y (*fr.*)
 sopliak, -a
 sopliť sa, -í sa, fňukať, plakať
 sosbierať, -am
 sostavenie, -ia; sostavený

sostrojený
 sošliapať, -em
 sošmyknúť, sa: Ráno, ešte za tmy, sošmykol sa žobrák s lavičky a pobral sa preč. (Dbš. Pov. I. 84.)
 sotený
 sotiť, -ím: Gajdy mu do hrsti s otíl. (Dbš.)
 sotona, -y, mrcha žena, čo vždy kľaje a ohovára
 soznam, -u: s. völičov
 soznamový
 spáchanie, -ia
 spamätať sa, -ám sa: No Anča nespämatala sa z prekvapenia. Zastala a nevedela ani, čo by mala robiť v tú chvíľu. (Timr.: V predvečer 9.) — Tu ako by mu najostrejší nôž do srdca vrazil, zdupnel od ľaku a obledol ako stena; lebo sa len teraz spamätal, že bol nechal ženu samodruhú. (Dbš. Pov.) — Keď zlatovláska trochu sa spamätala v tej studni, našla sa tam na piesočine. (Dbš. Pov. I. 13.)
 spánky -ov,
 spánok, -nku: Hostí zaviedli do izby čistučkej, milej, kde im kynuly biele postele s nakopenými perinami. Hodili sa do nich a usnuli spánkom spravidlivých. (Kukuč. XIII. 60.)
 spara, -y: Otvoril dvère na stajni a vstúpil dnu. Zarazila ho spara ako v každej stajni, kde je mnoho statkú. (Kukuč. II. 85.)
 sparenie, -ia; sparený
 sparno, -a = spara: Máme ustavične veľké sparná.
 specifický (*lt.*)

sperlený: Stará Anča má už čelo sperlené od potu. (Timr.: Mocnár 28.)

spestrený

spev, -u: Spev národných piesní nesie sa ponad chalupy a sady... nesie ďaleko do pustého poľa. (Rázus: Svety I. 69.)

spierať sa: Ešte sa spierali, robili napriek, sprisahali sa s jeho nepriateľmi. (Kukuč. III. 120.)

spiežovček, -a

spálený

spísanie, -ia; spísaný

spisovať *v.* spísať

spisovateľský

spisovateľstvo, -a

splácanie, -ia

splanený

splaslý

splatný: s. v čiastkach

splnenie, -ia

splnomocnenec, -nea

splnomocnenie, -ia

splnomocniteľ, -a

splodenie, -ia

splošťovať, -ujem

spočin, -u = spočinok

spočinok, -nku: Nemá spočinku a nemá úľavy. (Štúr: Spevy 64.)

spodný: spodné vody

spojenie, -ia: Krátke spojenie; chemické sp.

spojený

spojka, -y, pl. g. spojok

spojovací: spojovacia čiastka

spokojnosť, -ti: Nebol on nikdy rozmazancom, i s málom vedel sa uspokojiť; nuž a táto spokojnosť sama v sebe je nesmiernym pokladom. (Kukuč. XII. 66.)

spokojný: Ale človek nebude, vraj, spokojný, čo by si ho do medu usadil. (Kukuč. XII. 137.)

spolahlivosť, -ti

spolahlivý

spolahnúť sa, -nem sa: Vie, že so všetkým sa môže na ženu spolahnúť. (Kukuč. XI. 159.)

spolčenie, -ia

spolčovací, -ia, -ie

spolčovanie, -ia

spoliehavý, kto sa rád na iných spolieha

spolkový: spolkový štát

spoločenský: Zato je tu život spoločenský veľmi vyvinutý a príjemný. (Kukuč. XVI. 205.)

spoločník, -a: Pekný, elegantný, duchaplný človek, a spoločník najpríjemnejší. (Timr.: Pozde 29.)

spoločnosť, -ti: Vidno, jeho spoločnosť sa jej zunovala. (Kukuč. XVI. 80.)

spoločný: s. domácnosť; spoločným rozhodnutím

spolubojovník, -a

spoludedič, -a

spolumajiteľ, -a

spolunadobudnutý

spoluobčan, -a

spoluobvinený

spoluobžalovaný

spolutrpiteľ, -a

spoluútrpnosť, -ti

spoluúčastník, -a

spoluúčinkovať, -ujem

spoluvlastníctvo, -a

spoluvlastník, -a

spolužiačka

spomáhač, -a

spomáhanie, -ia

spomalit', -ím: Spomalí krok, poznajúc krepkého starca v krpcoch a halene. (Rázus: Svety I. 37.)
spomínať, -am: Lanský sneh sa u nás nespomína. (Kukuč. XII. 70.)
spomienka, -y: Spomienky letia ponad hlavu, ani oblaky na oblohe. (Rázus: Svety I. 202.)
spomôcť, spomôžem: Hnevom, krikom, zlost'ou — nič si nespomôžeš. (Kukuč. I. 147.)
spomoženie, -ia
spondej, -a (*gr.*), veršová stopa (— —)
spopularizovať, -ujem, zrobiť ľudu srozumiteľným, prístupným; ľudovo vykladať
spor, -u: spor o náhradu škody
sporiadanie, -ia; **sporiadaný**
sporiteľ, -a
sporivosť, -ti
sporo, *prisl.*
spôsob, -u = obyčaj, zvyk, povaha, stav: Každéj veci spôsob, ale treba ho vedieť upotrebiť v príhodný čas. (Kukuč. XXVII. 145.) — Obecenstvo rado ho malo pre jeho vlúdne a priateľské spôsoby.
spôsobenie, -ia; **spôsobený**
spôsobilosť, -ti; **spôsobilý**
spôsobiť, -im
spôsobnosť, -ti = schopnosť
spôsobný: Janko je šuhaj veselý a veľmi spôsobný. (Kukuč. XVI. 85.)
spotrebovať, -a
spotvorený
spoveď, -de: idú na spoveď; boli na spovedi
spracovanie, -ia

sprašťať, -í: Ľad sprašťaľ. — Ako by sto hromov udrelo, tak sprašťaľo celé ohromné bralo skál. (Dbš. Pov.)
spravený
správny: správna rada, vrchnosť; sp. úrad, výbor
spravodlivý: To je spravodlivá pravda. (Czamb.)
spravovanie, -ia; **spravovaný**
spravovať, -ujem; — sa: Syna oženil a teraz nevesta spravuje domácnosť. (Timr.: Mocnár 13.) — Tieto deti sa dobre spravujú, aby rodičia mali z nich radosť.
spreneverenie, -ia
sprevadiť, -ím; **sprevádzat'**, -am: sprevadiť volakoho zo sveta; sprevádzať remeslo
sprevracať, -ám: Smrť Halúzkova ako hrom z čista-jasna udrela do domu a sprevracala všetko na ruby. (Podjavorinská III. 174.)
spřehnúť, -ne: Dnes ráno trochu spřchlo, nebo je ťažkými chmárkami zatiahnuté. (Kukuč. XII. 79.)
spriahnuť, -nem: Vedia spriahnuť dovedna svedomitosť a horlivosť so šetrnosťou a zdvorilosťou. (Kukuč. IX. 16.)
spriatelený
spriaznený
spriečovať sa, -ujem sa
sprievodkyňa, -ne
sprievodný: s. list
spríkrif sa, -i sa: Tu sa vám skôr spríkri. Jednotvárnosť, nijaká premena, večná nuda. (Kukuč. XXIV. 36.)

sprisahany

sprosteny

sprostujuci rozsudok

spruzny

sprznenie, -ia; sprzneny

spučať, -í

spučil sa, -í sa: Sud rozsušený sa spuči, keď sa vrelou vodou vybarí.

spupny = pyšny; hrdy

m. spústa piš hrba, kopa, hromada

spustil, -ím: Čosi spustíme my, čosi zas vy pridáte — nuž veď sa azda len nepobijeme. (Kukuč. I. 166.)

spustly: s. človek (mravne skazený)

spustošenie, -ia: Vidieť tu také spustošenie, to je do plaču i do hnevu. (Rázus: Maroško 106.)

spustošený

srať, seriem

srazenie, -ia

srdcovy: srdcová choroba

srdečnica, -e, aorta

srieknutie, -ia

srieň, -a: Po Troch kráľoch zavítala prvá zima — dalmatínska totiž. V noci holomrazy so srieňom, vo dne slnce a teplo. (Kukuč. V. 201.)

srknúť, -nem: Každý nesie v ruke svoj pohár a srkne z neho tu i tu po glgu liečivej vody. (Kukuč. XVI. 51.)

sročnosť, -ti, určenie na istý čas

sroniť, -ím; sráňať, -am: Nuž hriešni ľudia, čiňteže pokánie, kým nenádaly mor i vás nesráňa! (Sldk.)

srovnany

srovnanie, -ia

srovnávateľ, -a: Srovnávateľ viaže sa takto so slovom, ku ktorému prirovnáva:

1. Spojkou *ako*: je starší ako ja, orol je silnejší ako jastrab atp.

2. Spojkou *než*: je starší než ja, je mladší než sestra atp.

3. Predložkovým genitívom s *od*: je starší *odo* mňa, orol je silnejší *od* jastraba, je vyšší o piad' *odo* mňa atp.

4. Predložkovým akuzatívom s *nad*: čistejší *nad* zlato, ostrejší *nad* britvu atp. (R. § 190.)

srozumiteľnosť, -ti

srpovitý

sršať, -í: Oči mu sršia a strely z nich letia. (Kukuč. III. 38.)

sršňový (sršeň)

srub, -u, ohrada na studni

srúcanie, -ia: Dom je už blízky srúcaniu, krov celkom riedky, dá sa cezeň ako cez riečicu pre hliadnuť. (Kukuč. XII. 29.)

srúcaniny, -nín

srúcať, -am

srukovaný: Štefan bol už s Aničkou srukovaný. (N. Hlsk. XXI. 77.).

srukovať sa: Srukovali sa, vera bola odbavená a Ľubka odišla do svojej komory, aby sa na sobáš pristrojila. (Dbš. Pov.)

srútiť sa: Všetky nádeje Katerinine srútily sa na hrbu, ako z karát postavená búdka. (Kukuč. I. 11.)

srvátkový

stačit, -ím: Gazda nemyslel na nič. Starosti obyčajne nechával žene, ona stačí na všetko. (Podjavorinská I. 48.)

stadion, -dia (*lt.*), cvičište
 stanica, -e, miesto učiteľského pôsobenia
 staniol, -u; staniolový
 stanovenie, -ia; stanovený, určený
 starecký: starecká slabosť
 Staré Hory, Starých Hôr, obec vo Zvolenskej ž.; starohorský
 starejšia, -ej = svadobná mať, široká
 stárež, -e: Sem, do hostinca, i stárež sa schádzavala, obdivovala krepkosť tancujúcich detí a hútať o ich budúcnosti. (Kukuč. XII. 7.)
 starík, -a = stavec
 staroba, -y: Ono je pravda, že nás staroba tlačí, i mňa už tlačí ako trávny batoh. (Kukuč. XII. 95.)
 starobabské leto
 starobný: starobné poistenie
 starodávnosť, -ti
 staroosadlý
 staroslovanský
 starosť, -ti: Malé deti, malá starosť; veľké deti, veľká starosť. — Len mladosť je radosť — na starosť smútku dosť.
 starožitníctvo, -a
 starožitník, -a: Zavítal náš slávny starožitník, známy nielen tu, ale v celom vedeckom svete. (Kukuč. XVI. 86.)
 staručičký
 starý: starý hovoria ženy svojim mužom; stará hovorí muž svojej žene (i mladej); stará mať *v.* babička. — Zdá sa hodne starším než ja. (Podjavorinská II. 10.)
 stáť, stojím: O lásku nestojím, a strachu sa nebojím. (Sb. M. S. I. 121.)

statív, -u (*lt.*) = podstavec
 statočne, *prisl.*
 statočný: Statočného človeka všade radi vidia.
 stav, -u, tkáčsky stav
 stávať, *v.* stáť
 stavebníctvo, -a
 stavebný: stavebné drevo, družstvo, st. pozemok, podnikateľ
 stavisko, -ska: Domy a staviská sú vyfarbené živými farbami. (Kukuč. XXVII. 322.)
 sťažnosť, -ti, ponosa
 stehience, -a: stehienočko, -a
 stehlíča, -aťa
 stehnúť, -nem, stehy robiť, šiť
 stelesnenosť, -ti; stelesnený
 stemnelý
 stenať, -nem *v.* stonať
 stenčený
 stenograf, -a *gr.*, tesnopisec
 stenografický
 stenografovať, -ujem
 stenový
 steperiť sa, -ím sa, vstať, sobrať sa, sliezt' (*v.* teperiť sa): Steperil sa so stromu. — Gazda ležal na lavici pri stole. Steperil sa, ako očul, že ktosi ide. (Kukuč. II. 39.)
 stežaj, -e, hák dverný, na ktorom sa dvere alebo vráta obracajú
 stienka, -y: Že mu dobre bude s nimi doma pod stienkou sa ihrávať. (Dbš. Pov.)
 stiesnenosť, -ti: Pri raňajkách panovala zpočiatku stiesnenosť. (Kukuč. XIII. 86.)
 stíhanie, -ia
 stíhať, -am: Stíhaný bol rakúskou vládou. — Stíhaly nás i takéto osudy! (J. Škultéty: O Slovákoch 33.)

stíšený
stlačiteľnosť, -ti
stlanie, -ia
stletý (stliet')
stmieť sa, -ie sa
sto, pl. stá; pl. g. v živej reči býva
 „stov“, v spisovnej reči zpravidla nahradzuje sa singulárnym tvarom sto.
stobohovať, -ujem: Išli domov,
stobohujú a kľajú na pánov.
 (Jégé: Cesta životom 226.)
stočený (stočiť)
stojací: stojacie hodiny
stojatý: stojatá voda
stokať, -ám ∅. stoknúť
stoknúť, -nem: Doniesol kyticu ruží
elegantnej susede, ktorá ich
stokla za pás. (Kukuč. XVI.
149.)
stoličný: st. úrad; st. cesta; st. dom,
kde zasedal stoličný výbor
Stolný Belehrad
stonanie, -ia
stonásobne, prísl.
stonáť, -nem: Rozpomienka na ne-
hohú mater akosi poľahčila ťar-
chu, pod ktorou stonalo srdce.
 (Kukuč. II. 16.)
stonožka, -y (Chilopoda)
stooký
stopený
stopka, -y, vetvička, ktorá je pod-
porou kvetu: Ak tam niekde uvi-
díte tri ruže z jednej stopky
vykvitať, doneste mi ich, to mi
bude najmilšie. (Dbš. Pov.)
stopkastý
stopovací, -ia, -ie
stôs ∅. štôs
stotník, -a, dôstojník, veliteľ sto-
tiny

strábiť (sa) = hojiť (sa)
strach, -u: O to nemaj strach!
 — Nevedela, čo má robiť od strachu, nasypala šošovice do hrachu. (Bern.)
strachopud, -a, strachoš
straka, -y: O tom netreba každej
strake vedieť. (Sb. M. S. I. 93.)
strakatiť, -ím
strakatosť, -ti
stráň, -ne: Pobral sa dolu strá-
ňou a viac sa ani neobzrel. (Ku-
kuč. II. 14.)
strana, -y: Obe sú v srdci na
strane Ilinej, no nechcú to uká-
zať pre pokoj v dome. (Timr.:
Mocnár 30.) — Na našich stra-
nách = v našich krajoch.
Stráňavy, -av, obec v Trenčian-
skej
strániť sa, -im sa: Zprvu cítil sa
veľmi nešťastným, stránil sa
ľudí, uchádzal pred nimi do sa-
moty. (Podjavorinská II. 169.)
stránka, -y ∅. strana
stranníkosť, -ti
stranný, cudzí, nedomáci: Sišli sa
už i stranní ľudia, aby pozreli,
ako budú nevestu vykrúcať.
 (Kukuč. II. 14.) — A keby aspoň svet sa nemišal: ale už i stranní ľudia pŕchajú prsty medzi dvere. (Kukuč. VI. 70.)
strapkať, -ám
strasenie, -ia; strasený
stratég, -a (gr.)
stratégia, -ie, náuka vojenská o
tom, ako najlepšie postaviť a pō-
hybovať vojsko, aby bol nepria-
teľ porazený
strategický
stravovanie, -ia

stravovateľ, -a; **stravovateľka**, -y
stravovňa, -ne
stráž, -e, **stráža**, -e: Skočil medzi stráž svoju cár bledý od strachu: a zlatý jeho stolec už sa váľa v prachu; a mečom za ním Slovan cestu si preráža a junák za junákom padá cárska stráža. (S. Chlpk.)
stráženy
Stražov, -a, obec v Trenčianskej
strčený
strebať, -em, nesmierne, chtivo piť
strečkom, *prisl.*: Naraz zalupkal Brna zásterou, a junce hybaj strečkom, hore dedinou, rovno do stajne. (Kukuč. I. 111.)
strečkovanie, -ia
Strečno, -a, obec v Trenčianskej
streda, -y: **Dunajská Streda** (obec)
stredný: s. rod, škola; zapálenie stredného ucha. — Schybili sme, že sme sa dali nie strednou cestou, ktorá je zlatá, ako hovorí opatrný Horác. (Kukuč. IX. 309.)
stredoškolský
stremeň *piš* **strmeň**
strepaný
stretnúť sa, -nem sa: Teší ma snaha, ktorá vás ťahá na cestu pokroku, iba vám žičím, aby ste sa nestretli na nej s prekážkami, čo by vás mohly hatiť, alebo odstrašiť od vašej práce. (Kukuč. XXIV. 216.)
strhávať, -am: Už Slovensko vstáva, putá si strháva. (K. Kuzmány.)
striasť, **strasiem**; **striasať**, -am: Zareval, že sa zem striasla. (Sb. M. S. I. 99.)

stridží, -ia, -ie
striebrovlasý: s. starec
striedanie, -ia: hodina, čas na striedanie
striekačka, -y: Striekačku vytiahli na cestu, naplnili vodou. Chlapi ťahali sochor hore-dolu a „napumpovaná“ voda mohutným prúdom striekala vyše dedinských domčekov. (Kukuč. X. 99.)
striežť, **strežiem**: Richtárka sa utíšila, ale muža strežie. Bojí sa, že príde do rečí. (Kukuč. III. 55.)
striga, -y: A z milej strigy ani len franforce nezostaly. (Dbš. Pov.)
strigin, -ina, -ino: strigin domec
strihanie, -ia; **strihaný**
strižný: s. tovar
strkanie, -ia
strmienok, -nka (strmeň)
strmo, *prisl.*
strmý: Býval v starom poschodovom dome so strmými schodmi. (Jégé: Cesta životom 100.)
strnádočka, -y
strnisko, -a: Dlho neholená brada pustila husté strnisko, ktoré starcovi ešte viac staroby dodáva. (Kukuč. XI. 114.)
strnulosť, -ti
strnutie, -ia
strofa, -y (*gr.*), spojenie viac riadkov verša v rytmický celok
stroj, -a: písací stroj; = výstroj: A kráľ sa v stroji zlatom, okázalom, na nepriateľov rozbehuje cvalom. (Štúr: Spevy 54.)
strojový
strômok, -mku
Stropkov, -a, obec v Zemplínskej ž.

stroskotanie, -ia
strovený
strovový: strovová polievka
strpčenie, -ia; strpčovanie, -ia
strpať *v.* strpnúť
strpieť, -ím: Čo robiť? Tu čakať, dívať sa na nich a strpieť všetko? (Kukuč. II. 12.)
stručne, prisl.: Odpovedal na otázku veľmi krátko a stručne, čo bolo nevyhnutné. (Kukuč. XXVII. 188.)
stručnosť, -ti
struh, -u, nástroj na strúhanie, struhadlo
struhačka, -y = struhadlo
struhance, -cov: s. do polievky
strúhanie, -ia; strúhaný
strukový
struna, -y: Zahúdol mu na tenkú strunu (potrestal ho). (Sb. M. S.)
strunga, -y: Do strungy ovce honiť. (Bern.)
strunistý, pružný
strunka, -y
stružlenie, -ia
stružliny, -ín = hobliny
stružliť, -ím
strýčik, strýko, -a: Deti ho volajú strýčikom, dospelí strýkom. (Kukuč. X. 103.)
(stryga) v. striga
studenô, -ého = huspenina
studnička, -y: Naprostred tej lúky bola studnička. (Dbš. Pov.)
stuhlý
stúlený
stulovať sa, -ujem sa = utáňovať sa, skrčiť sa
stúpanie, -ia
Stupava, -y, obec v Bratislavskej ž.

stupeň, -pňa: rovnica druhého stupňa; stupeň hodnosti
stúpiť, -im: stúpiť na palec, na prsty, na otlak; stúpiť do poctivosti (cti sa dotknúť)
stupnicový; stupničný
stupňomer, -a
stupňovanie, -ia
stupňový
stupy, stúp: rudu stupami tĺcť
stužka, -y: Teraz by už nosila zlatý čepiec so stužkami na dlaň šire. A takto nič. (Kukuč. III. 33.) — Ty prídeš do izby a uchytíš mi stužku. (Dbš. Pov.)
stvora, -y: Nech jej bude ľahká zem a svetlo večné nech jej svieti — lebo dobrá stvora bola. (Hronský: Krškova žena 131.)
stvorený
stydlivosť, -ti
stydnutie, -ia
styk, -u: So svetom spisovateľským pretrhol všetky styky. (Kukuč. XIII. 233.)
stýkanie sa
stýkať sa, -am sa: Čím sa kto s nimi dlhšie stýka, čím ich lepšie pozná. tým mu ťažšie od nich sa lúčiť, (Kukuč. XXVII. 109.)
subárenda, -y (lt.), podnájom
súbežnosť, -ti, paralelnosť
subsidiárny (lt.), náhradný, výpomocný
substitučný (lt.), náhradný
substrát, -u (lt.), podklad
subvenčný (lt.), podporný
súciť, -u: Cíti, že jej žiaľ nachodí porozumenie, ozvenu v jeho súcite. (Podjavorinská III. 113.)
súčasnosť, -ti: s. deja
sučka, -y (suka)

súčtovanie, -ia
súdobný = súdny
súdenie, -ia; súdený
súdnosť, -ti
súdny: súdne spisy, trovy
sudový
súdružka, -y
sudý = párný
súhrnný: súhrnná cena
suchotár, -a; suchotárka, -y
suchý: Neprepustím ťa suchého (neodpustím ti trest). (Dbš.) — Suchý marec, studený apríl, mokry máj robia v poli a stodole raj. — Tvrdo sa rozvíja suchá haluzička, tvrdšie sa vydáva chudobná dievčička. (Sb. M. S.) — Suché dni (adventné, pôstne, turíčne)
súkanie, -ia; súkaný
súkač, -a
súkennický
súkmeňovec, -vca, človek toho istého plemena
sukňa, -ne: Šťastný človek, čo nemusí sa miešať medzi sukne. (Kukuč. V. 196.)
sukovitý: s. palica v. suk
súkromný: s. právo
súladný
súmračnosť, -ti
súostrovie, -a
súper, -a
superarbitrácia, -ie (lt.) superarbitračný
suplent, -a (lt.), výpomocný, dočasný profesor na stredných školách; zástupca, náhradník
suplikant, -a (lt.), študent, čo zbiera príspevky na alumneum
suplovať, -ujem (lt.) = zastupovať

suponovať, -ujem (lt.), predpokladať, domnievať sa
supremát, -u (lt.), vyššia moc; nadvláda
súra, -y, naliehavosť, ťažké položenie; náhlenie
súrený = (urgovaný)
surmiť, -ím: Nikdy tak nesurmi-la trúba cez naše dúbravy. (Sldk.)
surovosť, -ti
suržica, -e, raž, zasiata s pšenickou
sused, -a pl. susedi, susedia
súsek, -a, truhla
suspendovanie, -ia (lt.)
sústrediť sa, -ím sa; sústreďovať sa, -ujem sa
sušený
súťažif, -ím v. súťaž = súbeh
sútrpnosť, -ti; sútrpný
suverenita, -y (fr.), svrchovanosť, svrchovaná vláda
súvis, -u: v súvise s tou vecou
súzvučný
sužovaný
sužovať, -ujem, trápiť, mučiť
svádzanie, -ia
svalnatý
svatka, -y, švagriná, mužova alebo bratova žena
svätokrádežný
svätorečenie, -ia
svätostánok, -nku
svätúška, -y
svätuškársky
Svätvečer, -a: Ved' je to radosť, keď všetci spolu môžu svätiť vianočný Svätvečer. (Kukuč. XII. 111.)
Svätý Jur, obec v Bratislavskej; **svätojurský**
sväzkový

svázač, -a: s. obilia
 svedčenie, -ia
 svedecký
 svedenie, -ia
 svedok, -dka: očitý svedok
 svet, -a: Nazdávala som sa: budem mať tri svety — a už aj len jeden z mojich rúk mi letí. (Janko Kráľ.)
 svetácky
 svetársky
 svetielce, -a: Azda sa mi zablysne dakde dajaké svetielce. (Dbš. Pov.)
 svetlica, -e: Iba v tejto svetlici kvitne jemu šťastie, uspokojenie. (Kukuč. III. 36.)
 svetlí, -ím; — sa: Už sa tam svetlí = vyjasnieva sa
 svetlomer, -a
 svetonázor, -u = svetonáhľad
 sviatkovat', -ujem = sviatit' sviatky: Hybaj do nás, budeš sviatkovat' s nami. (Kukuč. VI. 15.)
 sviatok, -tku: Ach, Bože, je to roboty v tie sviatky! Hriešna gazdiná je ani na kolovrate od božieho rána do večera. (Kukuč. XII. 95.)
 svida, -y = svíb
 svídanie, -ia: Radostné svídanie ich bolo také dojemné, že som i ja nemohol potlačiť slzenia. (Jégé: Cesta životom 249.)
 Svidník, -a, obec v Šariši
 sviečkova, -e = sviečková pečeňa
 sviest', svediem: Možno zlí kamaráti ho sviedli. Padol medzi zlých — skazil sa mi! (Kukuč. XIII. 33.)
 svietenie, -ia
 sviniarsky

svinina, -y
 svit, -u: Na svite štebocú lastovičky, šuhaj ženie z domu von kravičky, dievča vije veniec, píšťalku mládenec z vrby krúti. (K. Kuzm.: Veniec 103.) — Oči mu nesvietia svitom bezstarostným; hľadia do diaľky, zatiahnuté závojom smútku. (Kukuč. V. 14.) — Keby na našej vôli bolo bývalo, i svitu by sme tam boli dočkali. (Orol 1873. 40.)
 svitať, -á; svitnúť, -ne: Svitlo veselé letné ráno. (Podjavorinská II. 39.)
 svlačuhy, -úh = svlače
 svoboda, svobodný správne: sloboda, slobodný
 svoj, -a, -e: Povedzme si pravdu, veď sme svoji! — I teraz, ako inokedy v takom stave, reči svoje sprevádzala raz plačom, raz smiechom. (Hronský: Chlieb 140.) — Maťko Rafikovie... prvý raz vo svojom živote dostal čižmy. (Kukuč. I. 8.)
 svojeť, -ti: Hodžu pánilo na duši slovenské renegátstvo, odrodilstvo, spreneverenie vlastnej krvi, zrádanie svojeti. (J. Škultéty: O Slovákoch 217.)
 svojský: Nik ma už nemal za svojského, ale za cudzieho. (Kukuč. I. 113.)
 svolanie, -ia
 svora, -y, remeň na sviazanie poľovníckych psov.
 svoreň, -rňa, železný klin, čo drží rázvoru s predkom voza
 svornosť, -ti: Svornosť je žriedlo sily a moci v boji, podmienka

stálosti a veľkosti v časoch pokoja. (Kukuč. XXVII. 370.)

svrasklý

svraštenie, ia svraštený

svrbkať, -á, trochu svrbieť

svrčok, -čka: Iba svrčky čo vyhúdajú večnú svoju pieseň; keď jeden znavuje, druhí dvaja pochytia ju s novou silou. (Kukuč. IV. 15.)

svrčina, -y: vyrástol ako svrčina v hore. (Sb. M. S. I. 98.)

syfilis, -u (*gr.*), pohlavná choroba

syfilitik, -a

sykot, -u

synček, -a Krásny synček vyrástol v driečného šuhaja. (Dbš. Pov.)

syntaktický (*gr.*) *ν.* syntax

sypanice, -í: O krátky čas dostala som sypanice — a orapavela som. (Kukuč. VI. 112.)

sypať, sypem; — sa

sypký: Vietor fučal ulicami a sypal sypký sneh rovno do tvári. (Kukuč. I. 178.)

syrár, -a; syrárneň, -rne

Syrakúzy, -kúz; syrakúzsky

Sýria, -ie; sýrsky; Sýrčan; Sýrčanka

system, -u (*gr.*): Vidno mnoho i takých, pri ktorých hned' uhádneš, že majú nervový system rozdráždený alebo úplne rozstrojený. (Kukuč. XVI. 77.)

sýtny, nasycujúci

Š

šablóna, -y (*fr.*) = vzorec; suchoparné opakovanie vo výtvarnom a iných umeniach

šacovanie, -ia *ν.* šacovať

šafárka, -y

šafársky

šaholina, -y = raždie

Šahy, Šiah, obec v Honte

šachista, -u

Šala nad Váhom, obec v Nitrianskej ž.

šalátový

šaľbiarsky

šaľbiarstvo, -a

šáločka, -y: Katica doniesla čiernu kávu v malých ozdobných šáločkách. (Kukuč. IV. 180.)

Šamorýn, -a, obec v Bratislavskej ž.

šanovlivý: Len nech nebude már-

notratník — a on je veru šanovlivý. (Kukuč. IV. 42.)

šanta, -y: Chlapci nerobte šanty!

šanták, -a (*maď.*) = kuľhavec

šantavý (*maď.*) = kuľhavý

šantať, -ám = kuľhať

šantovať, -ujem: Hrdý mládenec!

Ale čo z toho keď neprestajne šantuje. (Kukuč. I. 119.) —

Detváky šantujú, váľajú sa rozpustile na úslní. (Kukuč. VIII. 119.)

šantovlivý

šantročiť *ν.* všantročiť, zašantročiť

šaraváry, -ár (*lt.*), široké galoty

šariština, -y, šarišské nárečie

šarkan, -a: Zo skaly vyliezol ukrutný šarkan. Z papule mu šľahal plameň, hlava bola hrozitánska, chvostom ťal napravo i naľavo,

- a ktorý strom zasiahol, ten pre-
razil. (Dbš. Pov.)
- Šarluhy**, -úh, obec v Tekovskej ž.
- Šaštín**, -a, obec v Nitrianskej ž.
- šatňa**, -ne; (garderoba) **šatnica**
- šatný**
- šatôčka**, -y: Tri dcéry poviazaly
čo ešte dáke šatôčky mali
do batôžkov. (Dbš. Pov.)
- šedík**, -a, huba (*Agaricus piperatus*)
- šediny**, -ín: Vlasy sú plavej farby,
a jednako už povážlivo prekvi-
tajú šedinami. (Kukuč. XI.
190.)
- šedy**, šied = šediny: Kde sú
šedy, tam bývajú i vedy.
- Šenkvice**, -íc, obec v Bratislavskej ž.
- šepkáč**, -a
- šeravý**, trochu šerý
- šermovník**, -a
- šesthranný**
- šetrnosť**, -ti: Ľudia s útrpnosťou
hľadia na neho a s istou šetr-
nosťou chovajú sa k nemu.
(Kukuč. I. 30.)
- ševcovňa**, -ne
- ševeliť**, -ím = hýbať: š. chvostom
= vrtieť chvostom; — sa: Še-
velil sa na svojom mieste, ale
žiadaný spánok nechodil. (Ku-
kuč. I. 33.)
- šialiť sa**, -í sa = bláznieť sa
- šiator**, -tra: Donášajú všelijaké
laty, žrdky, dosky, kobyliny
a plachty — vôbec všetko, čo sa
vyžaduje na vystavenie poriad-
nych šiatrov. (Kukuč. IV. 30.)
— Vôkol veže sú šiatre posta-
vené, ľud sa hemží okolo nich,
ako v mravenisku. (Kukuč. III.
148.)
- šiatrový**
- šibačný**: š. pondelok
- šibalský**; **šibalstvo**, -a
- šibať**, -em: Hlavy dračie, z ktorých
strašne plameň šibal. (Dbš.
Pov. I. 5.) — Vietor šibe sneh
do očí. (Zátur.)
- šibeň**, -ne = šibenica
- šibeň**, -a = šibenec: V piesni ľudu
sa aj ten, čo na šibenici visí,
volá šibeňom. (Zátur.)
- šibnúť**, -nem: Keď mu zima bude,
šibne do doliny. (Sl. ps.)
- šibnutie**, -ia; **šibnutý**
- šifrovaný**
- šichnička**, -y = nádennička
- šichta**, -y nádennička robota: Teraz
roľníci na strapcoch po otcovi a
chodí na šichtu do garbiarne.
(Rázus: Maroško 2.)
- šija**, -e: Na šijach zavesené je
jarmo, o ktoré je priviazaná vo
vreci sečka. (Kukuč. X. 54.)
- šimeľ**, -mľa (*nem.*): 1. sivko; biely
kôň; 2. úradný šimeľ (starý vzo-
rec, čo sa ustavične opakuje)
- Šintava**, -y, obec v Nitrianskej ž.
- šinter**, -tra (*nem.*) = konidráč,
šarha
- šinúť**, -iem
- šíp**, -a: Z jeho srdca šípy vya-
staly. (Nemilosrdný, ukrutník).
(Sb. M. S. I. 99.)
- šípíť**, -im: Ostatne ten, ak čo vedel,
alebo azda šípil, držal jazyk
za zubami. (Kukuč. XXVII. 7.)
- šiplavý**, zdĺhavý, mrzutý: šiplava vá
robota
- šírený**
- šíriteľ**, -a
- šišmaňa**, -ne = babráčka, babraňa
- škadróna**, -y (*fr.*), oddiel jazdy
vojenskej

škamráč, -a; škamrák, -a = mrm-láč

škamravec, -vca = škamráč

škandovať, -ujem (*lt.*)

škaredosť, -ti

škatuľka, -y (*lt.*): Vytiahla zlatú škatuľku z vrecka. (*Dbš. Pov.*)

škerenie, -ia

škl'ab, -u = škl'abenie, -ia

škl'abiť sa, -ím sa: Nemci sa len škl'abili z jeho hnevu. (*Let. M. S.*)

škrabľa, -le, nôž do polkruhu s drevenými rúčkami na oboch koncoch

škoda, -y: Bolo by vás naozaj škoda, keby sa vám niečo prihodilo. (*Jégé: Cesta životom 135.*) — Škoda ide do chosňa. (Škoda nikdy nebýva tak veľká, že by z toho nič dobrého neostalo; — že by sme aspoň zmudrieti a tak mravný ošoh (úžitok, chosňa) z toho brať nemohli.) (*Sb. M. S. I. 95.*) — Na svoju škodu to urobil.

škodoradosť, -ti: Keď vstúpil do čítárne, spozoroval hneď neúprimnosť i pretváрку i škodoradosť. (*Kukuč. IV. 203.*)

škodoradosťný: Už mu na prstoch vypočítavali škodoradosťní susedi, koľko rokov ešte bude na dedovizni sedieť, a už vopred si ostrili zuby na ňu. (*Kukuč. XII. 21.*)

škohlať, -em; — sa

škola, -y: škola hospodárska, lesnícka, meštianska, obecná, priemyslová, umelecko-priemyslová. — Do školy sa musí chodiť a to deň po deň. (*Rázus: Maroško*

91.) — Svet je škola. — Keďže sa chlapec dobre učil, dali ho do škôl (vyššie školy).

školáčka, -y

školoovaný: Má učených, školoovaných synov.

školoovať, -ujem, do školy posielat', cvičiť

školský: povinnosť; šk. rada, stolica

Škót, *pl.* Škóti (*nie* Škótovia)

škovránok, -nka: Dva škovránky trepotaly krýdelkami vo výške. (*H. Vaj. II. 49.*)

škrabanie, -ia

škrablica, -e *o.* škrabľa

škrekl'ún, -a

škriepnik, -a

škriekť, škrie: Neskôr ho to jednako len počne škriekť. (*Rázus: Maroško 123.*)

škripnúť, -nem

škriván, *o.* škovran

škrobenie, -ia; škrobený

škrobovina, -y

škrobový

škovran, -a; škovránok, -nka *o.* škovran, škovránok

škrupinový

škubať, -bem, škubnúť, -nem = šklbať: Každému dám pokoj, a predsa každý ťa škubne, kde len môže. (*Kukuč. I. 75.*)

škúlenie, -ia

škuľo, -a = škuľavec

Škultéty, Jozef dr. (1853), dlhoročný redaktor Pohľadov, Národných novín, univ. profesor, správca Matice slovenskej.

škvarenie, -ia; škvarený

škvarka, -y: Ja nemám poľa, iba tie dve škvarky pod lan a pod zemiaky. (*Kukuč. XXIV. 12.*)

škvarôčka, -y
 šlabikovanie, -ia
 šľahanie, -ia
 šľak, -u: O kmotre nebolo viac ani šľaku ani znaku. (Dbš. Pov.)
 šleptáč, -a
 šleptať, -cem, šušlať, blblať
 šleptavosť, -ti; šleptavý
 šliapanie, -ia; šliapnutie, -ia
 šľundra, -y, neporiadna ženská
 šmačný (*nem.*) *správne*: chutný
 šmarit', -ím: Ako vyšla zo dvora a prešla k uhlu domu, šmarila košík s ručnou prácou do jarku. (Timr.: Hrdinovia 140.)
 šmatlák, -a
 šmihle, -hiel, remienky, ktorými remenár šije
 šmiháť, -ám; šmihnúť, -nem
 šmikňa, -e (*z nem.*), *správne*: vyheň
 šmotať, sa, -am sa, vláčiť sa, pomaly robiť
 šmyknúť, -nem, hodiť, mrštit'
 šnupec, -pca
 šnúra, -y: Nohavice z bieleho valaského súkna, vyšnurované zelenými šnúrami. (Kukuč. X. 146.)
 šnurovačka, -y
 šochtár *o.* šechtár
 Šoltésová, rod. Maróthy, Elena (1855), spisovateľka
 šomranie, -ia
 šomravý
 šopa, -y (*nem.*) = kôlna: Šopy a ciene o stĺpoch s poprekladanými rebrinami na kukuričné súľky. (Kukuč. XVI. 166.)
 šošovičnisko, -a, šošovičné pole
 špačince, -niec, obec v Bratislavskej župe

španielsky: šp. muška; španielčina, -y
 špára, -y, škára
 šparcháč, -a, končitý nástroj na šparchanie
 šparchať, -am = špárať
 špásovať, -ujem (*nem.*) = žartovať
 špásovník, -a; špásovňý
 špatný; špatný je opak pekného, krásneho (*nie*: zlý)
 špecifický (*lt.*), zvláštny; všetko, čo podstate nejakej veci je vlastné alebo jej prislúcha podľa jej prirodzenej povahy alebo zvláštnosti
 špekulácia, -ie (*lt.*), zisťná podnikavosť, vypočítavosť: Mojžiš úžerničil na Sýkorových peniazoch. A keď nabral hodne na kredit, dal všetko prepísať na ženu. Nuž nič nového — bežná špekulácia. (Kukuč. III. 82.) — Zavesil gazdovanie na klinec a oddal sa na špekuláciu. (Kukuč. I. 165.)
 špekulant, -a
 špekulatívny, rozjímavý, vypočítavý
 špendličné, -ého
 špiňavosť, -ti
 špinenie, -ia
 šplachot, -u = špliechanie
 špongia, -ie (*lt.*) = morská hubka
 šprihot, -u, metanie iskier
 šram, -u, pruh, jazva; jarok, ktorým banské vody odtekajú. (Rr.)
 šramotať, -cem; šramotiť, -ím
 šramotný
 šrapnel, -a (*angl.*), delová guľa
 šrotovník, -a
 šrotovňý: š. mlyn
 štáb, -u (*nem.*), vyššie dôstojníctvo

štábny: dôstojník
Šfastena, -y, bohyňa šťastia
štatariálny *v.* štatárium
štatníctvo, -a
štatny: št. príslušnosť, skúška, vrchnosť, ústrojnosť; št. občianstvo, vedy, zastupiteľstvo, št. dlžobný úpis; matričný úrad
štebotanie, -ia
štedrý: Dnes bude Štedrý večer, teda hojnosť všetkého má byť v dome. (Kukuč. XII. 108.)
Štefanko, -a; **Štefko,** -a = Štefan
šteklenie, -ia
štekot, -u: Dôjdu ku horárňam, odkiaľ už zďaleka počujú štekot. Ale psi nespravajú nič. Iste sú navyknutí na takéto výpravy. (Rázus: Maroško 202.)
štempel, -pľa (*nem.*) = kolok
štepársky
štepárstvo, -a
štepovanie, -ia; **štepovaný** = vyšívaný
Števo, Števkó, Štefan
štibraf, -em = vyberať (na pr. hrozienka z koláča)
štica, -e: Chytil ho za šticu. (Kukuč. I. 125.) — Keby nebol taký mocný, viem, že by mu na štici ukázal, ako sa mrkev ťahá. (Kukuč. XI. 135.)
štiepanie, -ia
štihly: Jeho žena, štíhlejš, peknej postavy stála tam vedľa. (Timr.: Hrdinovia 16.)
štikať sa, —á sa; **štiknúť sa,** -ne sa
štípanie, -ia
štipendium, -dia (*lt.*)
štipendista, -u
štipka, -y, *pl. g.* štipôk
štipkanie, -ia

štipľavosť, -ti
štira, -y (hermafrodit)
Štítnik, -a, obec v Gemeri
štós, -u (*nem.*) = hromada, kopa: Sú v štósoch pokálané polená, v druhom zas pne — vôbec je tu dreva, že by ho bolo Machajovi dosť, keby sa i dve zimy snaly. (Kukuč. II. 85.)
(štráfkovaný) *nem.* = pruhovaný
Štrba, -y, obec v Liptove
štrbenie, -ia; **štrbený**
štrbinka, -y
štrk, -u: Výtečná cesta vystlaná je štrkom drobným, dobre ubitým, sťa by boli všetci cestári složili svoj dôvtip a znalctvo dovedna, aby ju vytiahli, aká je. (Kukuč. XXVII. 293.)
štrkovitý: Cesta je štrkovitá, kone bočia od nej. (Kukuč. XXVII. 289.)
štrngot, -u: Len husle, basu a štrngot Paľkových ostrôh bolo počuť. (Kukuč. XII. 9.)
štrngnúť, -nem: Naplňte poháre, milení rodáci, hurá, štrgnime si, nech žijú Slováci! (Veniec 320.)
štruktúra, -y (*lt.*); **štruktúrálly**
Štubňa, -ne, obec v Turci
štucer, -a (*nem.*) = švihák
štúdium, -dia (*lt.*): Čítal kázeň ďalej, ale nešlo štúdium od ruky. (Kukuč. XIII. 127.)
študovňa, -ne
šťukať, -á = klepať: Kľučka, zámka šťukla, hodiny, nožnice šťukajú
šťukavica, -e = šťukavka
šťúply, tenký, chudý, chatrný: Nastane čas, keď spozorujú, že

literatúra klesá, jej obsah je štúply, zovšednel a výtvary literatúry sú mĺkve, suchoparné, bez ideí a nadchnutia. (Kukuč. XVI. 122.)

štúrať, -am; šturchať, -am

štváčsky

štvorhlas, -u: Zpomedzi stromov doďaleka rozliehal sa ich spev, rozchádzajúc sa miestami až do štvorhlasu. (Št. Krčméry.)

štvorhlasný

štvorlístok, -tka

štvrt', -te: dva i tri štvrté metra

štvrták, -a = štvrtý roj

štvrt' hodinový

štvrtka, -y: š. obilia

štylista, -u

štyri, *m.* neosob. *f. n.*, štyria *m.* osob.

štyriciatnik, -a

štýrsky

šubraňa, -e, špinavá ženská

šubrať, -em, špiniť, blatiť; — sa

šubravec, -vca; šubravý

šudenie, -ia

šuhajček, -a

šuhajsky, *prisl.*: Šuhajsky hajduchujú. (Sldk.)

šuchotanie, -ia

šuchtačka, -y, zdĺhavá robota

šúl'anie, -ia

šúl'ať, -am = valkať

šúl'ok, -lka: Šopy a ciene o stĺpoch s poprekľadanými rebrinami na

kukuričné šúl'ky. (Kukuč. XVI. 166.)

šumenie, -ia

šúp, -a; šúpka, -y, otep; otiepa, ktorou pokrývajú strechu

šupasník, -a, koho poslali šúpom

šúpiť, -im, pokrývať strechu otiepkami slamy

Šurany, -ian, obec v Nitrianskej ž.

šust, -u, šuchot

šúšky, -ov *ϕ.* šuchy

šušmák, -a

šušmať sa, -mem sa, zdĺhavo, neobratne pracovať, pipláť sa;

šušmavý

Šútovo, -a, obec v Turci

švácať, -am: š. prútom. — Trním ho po chrpte švácali. (Dbš. Pov.)

švagrif sa, -ím sa

Švajčiarka, -y

švajčiarka, -y = švajčiarska krava

švarnieť, -ie

švehla, -y, kuria, ovčia voš

švihák, -a: Nadišli dvaja šviháci a začali sa mať okolo nej. Ona ožila ako zázrakom a začala šíriť okolo seba sieť, do ktorej sa švihákom nohy dosť dobre zamotaly. (Kukuč. XVI. 79.)

švihanie, -ia

švihať, -ám; švihnúť, -nem: Ale ten iba raz švihol svojím korbáčikom. (Dbš. Pov.)

švitorif, -í = šveholiť

švrlikať, -á = čvrlikať

T

ta, *prisl.*: Pôjdem ta do poľa, lapím ti sokola. (Dbš. Obyč.)

ťa = teba *ϕ.* ty

tabačnica, -e, pyksľa

tabačný: t. obchod, predajňa, sklad t. dôchody

tabakový = dohánový: t. list, dym
 farba
 tabela; tabelárny *v.* tabula, tabu-
 lárny
 táborovať, -ujú
 táborový
 tabuľa, -le, sklená, mramorová ta-
 buľa
 tackavý; tackavo, *prisl.*
 táčnica, -y
 táčky, -čok: Na táčkach kamene
 vozit'
 Ťahanovce; -viec, obec v Abaujskej
 ž.
 ťahaný
 ťahať, -ám: Neťahá ho chuť k ni-
 čomu, iba čo hnev mu srdce
 zožiera. (Kukuč. II. 85.)
 ťahavo, *prisl.*: ťahavo hovoriť
 (pomaly, zdlhavo)
 tajený
 tajiteľ, -a
 tajnosnubné rastliny
 tajnostkár, -a; tajnostkárstvo, -a
 tajný: skutočný tajný radca
 tajomnícky
 tajomníčka, -y
 tajomstvo, -a: Každá by nedbala
 vyzvedieť tajomstvo iných,
 ale svoje chce ukryť v nejtma-
 šom kútiku srdca. (Kukuč. XII.
 119.)
 Tajov, -a, obec vo Zvolenskej župe
 Tajovský, vlastným menom Jozef
 Gregor (1874), spisovateľ
 tak, *prisl.*: Tak neočakávane pri-
 šlo mi pred oči
 taký, -á, -é: Ty si taký ako ja:
 oba kašu jedávame. (Sb. M. S.
 I. 17.) — Taká dobrá bola moja
 mať (*nie*: tak dobrá bola). —
 Priateľ je v takom zúfalom

položení. (Tu miesto prídavného
taký postaviť v našej reči adver-
 bium *tak* je zlý germanizmus,
 na Slovensko školou a písmom
 zanesený). (Joz. Škultéty.)
 taľafatka, -y, daromnica, ľahko-
 myseľné tvrdenie, ale skôr zo
 zvyku, než zo zlomyseľnosti do
 sveta hodené.
 taľafatkár, -a: Ach, to je taký
 taľafatkár, tomu neverte!
 talent, -u (*gr.*): Niektorí prejavili
 i veľký talent. (Kukuč. XIII.
 16.)
 tamburášsky
 tamten, tamtá, tamto: tamten
 týždeň
 tančiarenň, -rne
 tanistra, -y (*fr.*): Na chrbte má
 priviazanú tanistru; v nej po-
 kladené kapce, jančiarky a pa-
 puče, ktoré našil a teraz ich ide
 predávať. (Kukuč. III. 141.)
 ťapkanie, -ia
 ťapkať, -am: ť. rukami = plieskať
 tárač, -a
 tarandák, -a, človek, čo tára do
 sveta
 táranie, -ia
 ťarbaňa, -ne, neobratná, nemotor-
 ná ženská
 ťarbavec, -vca
 tarisňa, -ne *v.* tanistra
 tárný = nákladný: Tu už švagor
 začal byť nevrlý a neposedný a
 nebol by ho sobral ani na tri
 tárne vozy. (Dbš. Pov.)
 tasať, -ám, biť, sekať
 tasnúť, -nem, uderiť, seknúť
 tatarec, -rca: Na vyšnom konci
 dediny počuť tatarcom pukať.
 To kraviar ide zajímať a preto

- ženy berú šechtáre a idú kravy dojit'. (Kukuč. III. 135.)
- Tatrín**, -a, vydavateľský spolok v dobe Štúrovej
- tava**, -y; **taviar**, -a
- taxový**
- ťažkať**, -ám; — si: Ťažkal by si veľmi, že sa odťahujem. (Kukuč. XXIV. 195.)
- ťažko**, *prisl.*, ťažšie
- ťažkomyselnosť**, -ti
- tehliarstvo**, -a
- technický**: t. výraz; technické vedy, náuky; t. akademia
- technik**, -a, kto sa zaoberá technickými vedami
- tekutosť**, -ti
- tekvica**, -e: I tekvica pláva na mori, keď je zdnuhá prázdna. (Kukuč. IV. 43.)
- tekvička**, -y
- teľacinka**, -y
- telegrafický**
- telegrafista**, -u; **telegrafistka**, -y; **telegrafný**: úrad
- telegrafovať**, -ujem
- telesnosť**, -ti, telesný obsah
- telesný**: t. trest; telesné pozostatky
- telička**, -y, jalovica, ktorá je už teľná
- telnatosť**, -i, tlstosť (korpulentnosť)
- telnatý**: Predo dvermi stál vysoký, telnatý mužský, držiac nad hlavou lampu. (Kukuč. XIII. 57.)
- telocvičný**, t. náradie, spolok
- telový**: t. farba
- temeno**, -a: Tu na neho zavolá s druhej strany istý starec — temeno holé, brada dlhá. (Dbš. Pov. IX. 35.)
- temenný**
- temniť**, -ím
- ten, tá, to**: Je tam toho! — Ten tomu dá (ten sa s tým nespraví, ten to pokazí)
- tenčenie**, -ia
- tendencia**, -ie (*lt.*), úmysel, smerovanie k nejakému cieľu, náchylnosť
- tendenciózný; tendenčný**: spis, zpráva
- m.* tenže, táže, tože *píš*: **ten istý, tá istá, to isté**
- teoretický** (*gr.*), skúmavý, návodný (opak: praktický); **teoretik**, -a, kto sa zaoberá náukou, nehľadiac na jej praktické použitie
- tepelný**: prúd, tepelné lúče
- Teplá**, -ej, -bec v Liptove
- teplastý**
- teplo**, -a; stupeň, prúdenie tepla
- teplota**, -y: zmena teploty
- tercia**, -ie (*lt.*), tretia trieda; **tercián**, -a, žiak tretej triedy
- Terezka, Terka**, -y, Terezia
- termínový** (*lt.*) *v.* termín
- Tesáre**, -ár, obec v Tekove
- tesársky**: t. práca
- tesnopisec**, -sca = stenograf
- teš**, -a *pl.* -i, tešovia
- testamentárny**
- testátor**, -a (*lt.*)
- tešenie**, -ia
- tešiť**, -ím; **tešovať**, -am; — sa: Čo ma tešievalo, už ma viac neteší. (Bern.) — To ma teší, že sa vám to ľúbi. (Bern.) — Z kvetov, čo vloží mamka do krčiazka na vodu, teší sa i na druhý deň. (Rázus: Maroško 35.)
- tešlil**, -ím = tesat'

textílie, -íi (*lt.*), tkaniny, tkáčske výrobky.

tiaž, -e = ťarcha: Zbožia pribývalo, skrine sa plnily a povala uhýnala sa pod ich tiažou! (Kukuč. VI. 117.)

tieňava, -y, tienisté miesto

tieseň, -sne: Tieseň padla s hrudi, žiaľ sa rozplynul. (Kukuč. V. 54.)

tiesnivý: t. pomery

tiež, *sp.* (R. § 247, 7.) — Ak je na tiež dôraz, musí byť na počiatku vety. Správne je: Tiež som tam bol. — Tiež si ho videl?

tichosť, -ti

Timrava, vlastným menom Božena Slančíková, spisovateľka. (1867.)

tisíc: O jeho stá a tisíce nestojím.

Tisovec, -vca, obec v Gemeri

tíšenie, -ia

titulárny: t. radca

titulatúra, -y

titulovanie, -ia

tkací, -ia, -ie: t. stroj, stav

tkáčsky: t. stav

tlač, -e: sloboda tlače

tlačba, -y, tlačenie, šliapanie obilia koňmi (*m.* mlátenie)

tlačový: zákon; t. chyba, pravota

tlama, -y, huba väčších štvornohých zvierat

tlapať, -am

tlieť sa: Chlapča tlčie sa po svete, ani na materin pohreb ho nikto neprivedol. (Hronský: Chlieb 12.)

tlieskanie, -ia

tlieť, tlie, tleje: Tam v izbe zápasil mladý život so smrťou. Každú

chvíľu mohla zhasnúť iskierka — veď už iba iskierka tleje v hrudi. (Kukuč. III. 87.) — Tlelo to ako iskra pod popolom. (Gr. Taj. XI. 41.)

tmár, -a

tmavosť, -ti

tmavý, tmavší (tmavejší)

toast, -u (*angl. vysl. tost*), prípitok, zdravica

točenie, -ia: **točený**: točené veci

tolerancia, -ie (*lt.*) = snášanlivosť

tolerančný: t. patent.

toliar, -a: Toliare sa prv rozkotúlaly, než nahromadily. (Kukuč. X. 126.)

Tomko, -a Tomáš

tón, -u

tôňa, -ne: Teraz tvoja sláva v tóni skrytá leží. (Veniec 8.)

m. tonúť *píš*: topiť sa

topárka, -y = mútvica, habarka

topáz, -u drahý kameň

Topoľčany, -čian, obec v Nitrianskej ž.

Topoľčianky, -nok, obec v Tekove

topoľový

torba, -y: Strakatú torbu položil hneď k dverám a vytiahol po koláči obom krikľúnom synovým. (Kukuč. IV. 178.)

torpédoborec, -rca *v.* torpédo

torpédovať, -ujem

Torysa, -y, obec v Šariši

továrny: t. cena, známka

tradičný

trafený

trafikant, -a; **trafikantka**, -y; **trafikantský**

tragáč, -a (*nem.*) = tácky

trachom, -u (*gr.*), očná choroba

traktát, -u (*lt.*)

traktovanie, -ia, pohostenie

tramvaj, *f.*

Tranoscius, -ia, český spevník Tranovského, užívaný evanjelikmi na Slovensku.

trápny: Prítomným je nesmierne trápny tento výjav. (Kukuč. V. 118.)

trapy, -ov: Mišova ubolená duša svíjala sa v trapiech pod týmito výčitkami, sťa červiačik, keď stúpiš naň. (Kukuč. II. 57.)

trasavý = traslavý

traslavý: Z jej traslavých rúk tohoto dňa ešte všeličo sa vykĺzlo. (Hronský: Domov 22.)

trať, -ti (*f.*), železničná cesta

trať sa: Cestička sa v húštine tratí. (Kyt.)

traťmajster, železničný cestmajster

trátoriť, -í, veľa márne hovoriť (Koll.)

trávenie, -ia

tráviť, -im: Prisadol k mladým ľuďom a milo trávil čas medzi nimi. (Kukuč. XIII. 191.)

trávnatieť, -ie

trávnistý

trávny: t. plachta; trávne zbožie (v ktorom je veľa trávy)

trblietavý

trčať, -í: Kto môže vedieť, čo v ňom trčí, či nie i vlastizrada. (Timr.: Hrdinovia 39.)

treba: V slovenčine *treba* stojí samo bez *je*.

Trebišov, -a, obec v Zemplíne

tréma, -y (*lt.*), trasenie, strach: Mládež neskôršie vyškolila sa tak, že na javišti pohybovala sa bez trémy a prirodzene. (Kukuč. XIII. 16.)

trený: trené cesto

trepanie, -ia; **trepaný**

trepotavý: trepotavé krýdla. (Ph'd. II. 565.)

tresknutie, -ia

trestnosť, -ti

trestný: t. čin, súd; t. oznámenie

trešťať, -í: orechy treštia; oheň treští

treštiť, -ím, praštiť, silno uderiť: t. niekoho o zem

Trhanová, -ej, obec v Novohrade trhaný

trhať sa: V práci netrhá sa veľmi. (Podjavorinská I. 48.)

trhový

tri, **traja**, **tromi**

triafať, -am; — **sa**: Žofia čakala, hoci triafalo sa jej dosť šťastia. (Kukuč. II. 12.)

triasť, trasiem; — **sa**: Kone sa trasú od zimy. — Ja by vďačne šla, ale sa trasiem na celom tele. (Kukuč. XXIV. 211.)

triaška, -y, trasenie; chvenie; zimnica: Telom učiteľa prebehla sladká triaška. (Ph'd. II. 64.)

tribún, -a (*lt.*), zástupca obecného ľudu v starom Ríme; **tribúnsky**.

triedenie, -ia

triedny: t. profesor; triedna lotéria

triezvo, *prísl.*

triezvy: Čo triezvy myslí, to opilý povie.

Tri krále, sviatok: Po Troch kráľoch zavítala prvá zima — dalmatínska totiž. V noci holomrazy so srieňom, vo dne slnce a teplo. (Kukuč. V. 201.)

trikráľový: t. voda (na deň sv. troch kráľov svätená)

tristobohovať, -uje

trízniť o. **trýzniť**

trma-vrma: Nuž trma-vrma od svitu do noci, bez prestania.

Všetko je pohrúžené v robote.

(Kukuč. V. 7.)

trnka, -y: Oči čierne ako trnky, líčka ako dve ružičky. (Sb. M. S. I. 93.)

Trnovec, -vca, obec v Liptove

trofej, -a (gr.), víťazný odznak; **korist'**

trochej, -a (gr.), stopa veršová (— ∪).

trojčlenový; trojčlenný

trojdielny

trojička, -y: do trojičky všetkého dobrého

trojnásobiť, -ím

trojpoľný: t. hospodárenie

trojramenný

trojrohý

tróniť, -im: ... ako pán si tróni. (Štúr: Spevy 37.)

tropický (gr.) v horúcom pásme ležiaci

troska, -y: Kov, keď je v ohni, vyhodí trosky zo seba, aby ostal čistý. (Kukuč. IX. 29.)

trovenie, -ia

troviť, -ím: Začalo sa troviť z hotového. (Kukuč. X. 126.)

trovitel', -a

trpenie, -ia

trpieť, -ím: Poukázalo sa na nedostatky, na ktoré trpí Slovensko.

trpnutie, -ia

trpný: — Slovenčina nerada foriem trpného stavu a vyhýba im. S kanclä, z vojny a z úradských miestností ujímajú sa:

je potrestaný, odvrátený od Pánaboha, je spustený Boha; je odobraný, narukovaný, chytaný, ranený; žalobník je, vraj, ukrátený, poškodený, predvolaný, a predsa odsúdený. Ale sú ešte vždy bežné popri týchto i nasledujúce: Pánboh ho potrestal, odvrátil sa od Pánaboha, spustil sa Boha; kohosi odobrali, narukoval, chytili a ranili ho; žalobníka, vraj, ukrátili, poškodili, predvolali, a predsa odsúdili. Čím je ľud zachovalejší, tým menej počut' od neho foriem trpného stavu. Miesto „je odcestovaný“ *píš:* „on odcestoval“. (R. §. 222.)

Trstená, -ej, obec v Orave

trúbenie, -ia

trúfanlivý, plný trúfania

truhla, -y: umrlčia truhla

truhlica, -e: Nebolo už ani v rajnici ani v truhlici. (Dbš. Pov.)

trúchlenie, -ia

trúchloreč, -i, pohrebná reč

trúchlospev, -u = elégia

trúchlosť, -ti

trúchly: Trúchly žalm roznáša sa tichou nocou, spievaný zástupom, kráčajúcim ku krížu za dedinou. (Kukuč. XIV. 35.)

(**trung**) = nápoj: Vy idete za trungom ako osa za ovocím. (Kukuč. II. 61.)

trúsenie, -ia

trúsiť, -im: Ľudia nemajú roboty, myslia, že pracujú, keď trúšia mnoho zbytočných rečí. (Kukuč. II. 67.)

trvácnosť, -ti: Hnevy pri kartách a v dobrom manželstve nemajú,

vraj, trvácnosti. (Kukuč. IV. 198.)
trvajúci: spor, t. okolnosti, postavenie
trvanie, -ia: t. právneho pomeru, trestu
trvať, -á: Netrvalo to ani za Otčenáš. (Sb. M. S. I. 92.)
trž, -e = tržba: Kúpim všetko, keby som len mal dobrú trž na kapce. (Kukuč. III. 141.)
tržište, -ťa
tržný: t. polícia
tržný (trhať): tržná rana
tuberkulóza, -y (*lt.*), suchoty; **tuberkulózny**
tučnenie, -ia
tučnieť, -iem: Krásne pašienky, na ktorých sa darí lichva a tučnie. (Kukuč. XXVII. 47.)
tuhnutie, -ia
tuhý: tuhá zima, t. mráz, t. čaj
tuchlina, -y
tuchlý
tukový
tuláctvo, -a
tuláčiť, -i = túlať sa
tupaňa, -ne, tupá, hlúpa ženská
tuposť, -ti: Na richtára zasadla akási tuposť. Lahostajnosť by to bola, keby srdce sa netriaslo ešte pod rozjatrenou ranou. (Kukuč. III. 108.)
tupouhlý
Turá, -ej; **Stará Turá**; **Turá Lúka**, obce v Nitrianskej ž.
Turany, -rian, obec v Turci
turbácia, -ie (*lt.*), znepokojovanie, vyrušovanie
turban, -u
Turíce, -íc: Výročné sviatky svätodušné u jedných Slovákov sú

Turíce, u druhých Rusadlá, i jedno i druhé starožitnosť, meno z predkresťanských časov zachované. (Joz. Škultéty: O Slovákoch 20.)
turňa, -ne = veža
Turňa, -ne, obec v Abaujskej ž.
Turo, -a, obec v Trenčianskej
Turoň, -a: Na turčiansko-sv.-martinskej národopisnej slávnosti v auguste 1926-ho vo hre trenčianskych Čičmančov videli sme „Turoňa“ ako podobu smrti. (J. Škultéty: O Slovákoch 20.)
Turzovka, -y; obec v Trenčianskej
tušenie, -ia
tušiť, -ím: Šiel domov, netušiac ani zďaleka, aké ho čaká doma prekvapenie. (Kukuč. XI. 206.)
tútorský = poručnícky
tuzemec, -mca
túžený
tvarožitý
tvorený
tvrdenie, -ia: I to je otázka, lebo veď sa každé tvrdenie dá vykrútiť. (Jégé: Cesta životom 8.)
tvrdohlavosť, -ti
tvrdosť, -ti
Tvrdošín, -a, obec v Orave
tvrdý: Tvrdý ako nákova. (Dbš.)
ty, teba (ťa), tebe (ti); foriem *teba*, *tebe* užívame tam, kde s dôrazom vravíme, naproti tomu foriem *ta*, *ti* tam, kde sa vyslovujú bez dôrazu.
tylanglový, (*fr.*): t. závoj, zástera
týmbôž v. tobôž
týn, -a = týčka; ohrada, hradba
týniť, -im, ohradiť
typický (*gr.*) = príznačný

U

ubedovaný = utrápený
ubezpečenie, -ia, ubezpečený
ubiehať, -a *v.* ubehnúť
ubikácia, -ie *lt.*, bydlisko, bývanie; **ubikačný**
ubíť *v.* ubíjať
ubitý
ublíženie, -ia: vzájomné ublíženie na cti
ubolený: Mišova ubolená duša svíjala sa v trapiach pod týmito výčitkami, sťa červiačik, keď stúpiš naň. (Kukuč. II. 57.)
úbor, -u: Pod zrkadlom visiaci obrázok predstavoval štíhlu devu v elegantnom plesovom úbore. (Podjavorinská II. 162.)
ubrániť sa, -im sa: Nebol by sa im ubránil. (Dbš. Pov.)
ubytovanie, -ia
ubytovateľ, -a
ubziknúť *v.* bzikať: Keď vstúpily na most a pomostiny im začaly tuho duňať pod kopytami, kone, čo sú prvý raz na takej chôdzi, boly by sa najradšej skrútily a ubzikly. (Kukuč. XXIV. 326.)
uceliť, -ím; uceľovať, -ujem, celým robiť, urobiť
úcta, -y, hostina u mladej ženy o týždeň po svadbe
uctený
úctivo, prísl.
ucundrať, -em = ušpiniť; **ucundraný**
učadiť, -ím
účastinársky: u. spoločnosť
účastnica, -e
učebný: u. predmet, látka, u. kniha, metoda, u. rozvrh

učený: učená spoločnosť. — Synovia, v školách učení ľudia, všetci šiesti rozišli sa po svete. (J. Škultéty: O Slovákoch 102.)
účinnivosť, -ti
učíť sa: učiť sa matematiku; učí sa za mäsiara, za stolára
učiteľský: Mnoho pekných úloh zmestí sa do zdanlivo biedneho učiteľského povolania, a ja cítim v sebe sily aj chuti plniť ich. (Šoltésová I. 18.)
učrieť, -iem, trochu čerpať
učtár, -a = účtovník
účtovanie, -ia; účtovnícky
účtovníctvo, -a: štátne účtovníctvo
účtovný: účtovný radca
učupíť sa, -ím sa: Deti v izbe učupily sa na pec do kútika a ani len nedýchly. (Kukuč. XI. 50.)
učušať, -ím, utíšiť, umlčať
údajný
udať sa na niekoho = byť podobným niekomu: A ešte sa sťažoval, že sa neudali na neho, že nerozumeli jeho snahám. (Kukuč. III. 121.)
udelenie, -ia
údelný: V údelnom kniežatstve Nitrianskom vládli vladári z rodu kráľovského. (Vlček: Dejiny III. vyd. 8.)
udeľovateľ, -a
udenársky
Uderiná, -ej, obec v Novohradskej ž.
úderný
Udiča, -e, obec v Trenčianskej ž.
udička, -y
udivenie, -ia

udlávenie, -ia
 udobrenie, -ia
 údoj, -a = pôdoj, mlieko na jedno podojenie vydojené
 údolie, -ia: Zabudneš na chvíľu aspoň, že sa nachodíš v údolí plaču a vzdychania. (Kukuč. XVI. 120.)
 udomácnenie, -ia; udomácnený
 udomácnieť, -iem
 udretý: Ten je vrecom udretý.
 udržovanie, -ia
 udusenie, -ie; udusený
 udychčaný
 úfnosť, -ti: Sotva sa ti len trochu poľahčí, už naberaš úfnosti. (Podjavorinská II. 91.)
 ugniavený
 uhájený
 uhladený
 uhľovodík, -a
 uhnieszdený
 uhnúť, -nem: Myslite, že chcem 'odpovedi uhnúť? Nie, mám ju pohotove. (Kukuč. XXIV. 41.)
 uhodnovernenie, -ia
 uhol, -hla; zorný uhol
 uhorka, -y, pl. gr. uhorôk
 uhostený
 Uhrovec, -vca, obec v Trenčianskej ž.
 uhrovitosť, -ti
 úhroza, -y = hrozba. (Hv.)
 uhýnať sa, -am sa, uhybovať sa
 uchádzanie, -ia
 uchádzať sa, -am sa o niečo = o niečo prosiť
 uchlipnúť si, -nem si
 uchlpený: Hlavu mal uchlpenú, a v nej zmätok ani v brlohu vetešníka Žida. (Kukuč. II. 127.)

uchvacujúci, -a, -e
 uchvátenie, -ia
 uchýlenie, -ia
 uchýliť sa, -im sa: Jarmočníci zčiasťky poddchodili, zčiasťky uchýlili sa do hostincov a krčiem. (Kukuč. I. 168.)
 úchylnosť, -ti
 ujarmený
 ujedat' si, -ám si: Sadol si k stolu a chutne si ujedal. (Dbš. Pov.) — Ta prešli ujadajúci si toho chlebička. (Dbš. Pov.)
 ujednotenie, -ia; ujednotený
 ujko, -a: Aký ste, ujko, dobrý — ako vás ja rada. (Kukuč. VI. 105.)
 ujúkať, ujujúkať, -am = výskať: Vedú nevestu; vyspevujúc a ujujúkajúc. (Dbš.) — Vezmi, milá, hrable, roztriasaj ju (d'atelinu), ujúkaj si pri nej, ujujú, ujú! (Sl. ps.)
 ukájať, -am: Šťastný, kto v súžení utieka sa k Bohu, kto utrápenú dušu ukája modlitbou. (Podjavorinská: I. 132.) v. ukojiť
 ukamenovanie, -ia
 ukazáček, -čka = ukazovák
 ukázanie, -ia; ukázaný
 ukazovaci, -ia, -ie
 ukazovač, -a
 ukazováček, -čka
 úkladný: úkladná vražda
 uklaknúť, -nem: Elena podala Miškovi ruku a uklakla trochu, ako dievčatká na exáme-ne, keď majú začať rečovanku. (Kukuč. XIII. 58.)
 úklon, -u: ú. vpravo, vľavo; uklo-nenie, -ia
 ukojenie, -ia; ukojený

ukojiteľný: neukojiteľný hnev
ukolembavka, -y, pieseň k uko-

lembaniu detí

ukonanie, -ia

ukotviť, -ím: loď

ukovať, -ujem *v.* ukuť

ukrátenie, -ia

ukrčený

ukrižovanie, -ia

ukrkvaný = pokrčený

ukrotenie, -ia; ukrotený

ukrutne, prísl.

úkryt, -u: Dobehol až k jednej jaskyni a vpálil dnu, ako do bezpečného úkrytu. (Dbš. Pov.) — Bolo treba hľadať lepší úkryt. (Kukuč. XIII. 166.)

ukrytie, -ia

ukrytý

ukutý

ukvílený: Sem na hrob chodí ukvílený. (Nitra.)

ulahčenie, -ia: Bolo by mu ulahčením, keby sa, mohol sveriť niekomu. (Kukuč. III. 106.)

ulahodiť, -ím niekomu v niečom = = spraviť niečo niekomu po chuti, prispôbiť sa jeho požiadavkám, ako len najlepšie možno. (J. Cádra.)

ulahovať, -uje: Kocúr sa dal pohladiť, ulahoval. (Kukuč.)

ulahnúť sa, -nem sa

ulakomiť sa, -ím sa, prejavíť chtivosť, hrabivosť, lakomosť až po najmalichernejšie veci. (J. Cádra.)

úlava, -y: Tu napokon vyrútily sa slzy, kde ich nikto nevidí: slzy trpké, páľčivé, ktoré neprinášajú úľavy. (Kukuč. V. 100.) — (Elenka) hľadala úľavu, ale

najst' jej nemohla. (Šoltésová III. 280.)

uľaviť, uľavovať

Uliana, -y = Juliana

uliaty

ulička, -y

uličný

ulievať *v.* uliať

úlipný: Pamätajte, ten nesíde dobrým koncom so sveta, lebo bol na nápoj úlipný. (Kukuč. III. 188.) — Taký ste úlipný ani osa na čerešne. (Kukuč. XXIV. 48.)

Uľka, -y = Juliana

ulomený

uložený: trest

úluba, -y: ... hľadel na ňu s úľubou. (J. Jesenský: Demokrati 30.)

uľúbiť sa, -i sa = zaľúbiť sa: Hneď si sa mi uľúbila, že si pekne spievala.

umäkčený

umárniť, -ím = zmárniť: Mladosť, moja mladosť, tak som ťa umárnil, ako bych bol kameň do vody zahodil. (Sl. ps.)

umdlenosť, -ti: Akási umdlenosť zmocnila sa všetkých jeho údov. (Kukuč. XIII, 168.)

umenie, -ia: u. výtvarné

umenšený

umienenosť, -ti = tvrdohlavosť

umknúť, -nem; umykať, -ám: V tisku ostala (ovca) pricviknutá, kde sa našla, a nemohla umknúť. (Kukuč. XXVII. 144.) — Večnosť stojí na mieste a život sa umyká vždy.

umoknutý ako myš. (Dbš.)

úmor, -u: Ustal som až do úmoru. — Robiť do úmoru.

úmorný: boj, práca
umorovanie, -ia: u. štátneho dlhu
umŕtvený
umútiť, -im = zmútiť
umykať *ϕ.* umknúť
úmyselnosť, -ti
úmyselný: úmyselné zabitie človeka
umývadlo, -a
umývalník, -a = umývač
unavený
únavný: u. robota
uncia, -ie (lt.) = 30 gr
undulácia, -ie (lt.) vlnenie, (vlasov), *porov.* ondulácia
únia, -ie (lt.) = sjednotenie, spolo-
lok
Únia, -ie = Spojené štáty severo-
americké
uniatský
unifikačný, (lt.)
univerzálnosť, -ti (lt.) *ϕ.* univerzálny
univerzum, -rza (lt.) = vesmír,
celý svet
unížiť, -im; unížovať, -ujem; — sa
-unký *ϕ.* -ičký
únosnosť, -ti: u. mosta
unúvať, -am, unujem: Ej, čo máš u n ú v a ť s takými pletkami. (Dbš. Pov.)
upadanie, -ia
upachtený: Za statkom letia upachtení pohoničia, pokrikujúci. (Kukuč. V. 7.)
upálený
upaľovanie, -ia
upäť *ϕ.* upínať
úpätie, -ia: Na samom úpäťtí týchto vrchov belejú sa zpomedi stromovia steny domcov v dlhočiznom rade. (Kukuč. XI. 55.)

upečený
úpek, -u: V najväčších úpekoch voľkal si v chládku, nechcelo sa mu na slnci pražiť. (Kukuč. XII. 21.)
upekať, -ám *ϕ.* upieť
upieť, -ím = nariekať, horekovať,
žalostne kvíliť; za niekým =
mŕtveho oplakávať
upierať, -am
upínať, -am; upäť, upnúť, -nem
upisovanie, -ia
upíť si; upíjať si: a z toho vína si chutne upíjal. (Dbš. Pov.)
uplakaný: Povedzže mi, čo si taká uplakaná? (Dbš. Pov.)
upletený
uplatnenie, -ia; uplatňovanie, -ia
uplynutý
upodozrievaný
upokojený
uponížený
upotrebenie, -ia; upotrebený
upovedomenie, -ia
upozornenie, -ia
upozorňovať, -ujem: On nikdy neohlásil sa v obci, len aby ľudí neupozorňoval na seba. (Kukuč. VII. 35.)
upradený
upravenie, -ia; upravený
upravidelňovať, -ujem, podľa pravidla usporiadať
uprázdnený: u. miesto
upražený
upriamený: Nie som na to upriamený.
upriamiť sa, -im sa: Upriamil sa na majetok. — Na trón rozliční sa, vraj, upriamili. (Štúr: Spevy 57.)
uprieť, -rem: Uprel oči na biely

- dom v dolnom konci dediny, kde býva deva, čo sa za ňu oduševňuje. (Timr.: Hrdinovia 42.)
- úprimnosť**, -ti: Mlynárova priamosť a úprimnosť zapáčily sa mu. (Kukuč. VII. 66.)
- uprosený**
- uprositeľný**, neuprositeľný
- upútať**, -am: Meran vynaložil všetko možné, aby upútal pozornosť Žofkinu. (Kukuč. XII. 122.)
- uráčiť sa**: Keď ste sa už len raz k nám uráčili.
- uradiť sa**, -íme sa; **urádzať sa**, -ame sa
- úradný**: ú. tajomstvo, výkon
- Ural**, -u, veľké pohorie, ktoré oddeľuje Európou od Ázie
- uralský**: u. kozáci
- urastený**: Popri voloch kráča mládenec urastený, s tvárou neobyčajne bielou. (Kukuč. III. 34.)
- urazenie**, -ia; **urazený**
- úrazový**: úrazové poistenie
- urážka**, -y: urážka veličenstva, vrchnosti.
- urážlivosť**, -ti
- urážlivý**: výraz, úmysel
- urbarialista**, -u
- urbariálny**: u. poriadok, zavedený r. 1766, ktorým bola určená aj miera zeme, čo mal pre seba obhábať poddaný, aj miera povinností, čo mal za to vykonávať statkárovi
- určenie**, -ia: cieľa, poradia, právneho pomeru, útrat
- určovací**, -ia, -ie
- urda**: Žinčica sa počala variť.
- Hustý vrch sobrali do putyry, na urdu, v kotle ponechali samý spodok, psiarku. (Kukuč. X. 38.)
- Urmín**, -a, obec v Nitrianskej ž.
- úrokový**: úroková miera
- úron**, -u = strata
- urosiť sa**, -ím sa
- urovnaný**
- urva**, -y; **urvisko**, -a, urvaná, odtrhnutá skala
- usadenie**, -ia; **usadený**
- usadiť sa**: Nevedel, čo urobiť — lebo vidno, že hnev sa usadil. (Kukuč. I. 125.)
- usadlosť**, -ti
- usadlý**: Obyvateľstvo nie je úplne usadlé: mení sa, prichádza, odchádza. (Kukuč. XXVII. 338.)
- usalašiť sa**, udomácnit' sa, usídlit' sa: Radosť a spokojnosť usalašila sa v ňom. (Kukuč. III. 36.)
- uschnutý**
- uschovanie**, -ia
- usídlenie sa**
- usínanie**, -ia
- usínať**, -am: Usínala šťastná nad úspechmi svojimi i dcérinými. (Podjavorinská I. 53.)
- úskočnosť**, -ti = úskoky
- uskutočnenie**, -ia; **uskutočnený**
- úslnie**, -ia: Detváky šantujú, váľajú sa rozpustile na úslní. (Kukuč. VIII. 119.)
- úslovie**, -ia = podmienka (Czmb.)
- uslziť**, -ím; **uslzený**: ... stieraly líca uslzené. (Štúr: Spevy 20.)
- usmažený**
- úsmev**, -u: Úsmev hneď zmizol mu s tvári. (Podjavorinská II. 162.)

usmiať sa, usmejem sa: Usmiala sa tomu milému, drahému domu, poslala mu pozdravenie, prekypujúc šťastím, hrdosťou, opojená skvelými nádejami a či už skvelou skutočnosťou. (Kukuč. V. 24.)

usmoklený = uplakany

usmrtenie, -ia: u. človeka z neopatrnosti

usmrtený

usnesenie, -ia: u. valného shromaždenia

usoplený

uspanie, -ia; uspávanie, -ia

uspaný

uspať, -ím: Znela mi ona (pieseň mládeže) ani uspávanka, i naozaj uspala ma v tuhý, zdravý sen. (Kukuč. XIV. 106.)

uspokojenie, -ia: Koľko ráz zahrúžil sa takto do starých rozpomienok! To bolo jediné, čo mu ešte zostalo, i kde jeho duša našla trochu uspokojenia. (Kukuč. II. 176.) — On vzdychol s uspokojením, že odtisol i túto robotu, pre gazdu takú dôležitú. (Kukuč. V. 150.)

usporiadanie, -ia; usporiadaný

usporiadateľ, -a

úspornosť, -ti; úsporný

usrozumenie, -ia

ústa, úst: Ústa sa jej smejú, ale od srdiečka slzy sa jej lejú. (Kukuč. XIV. 165.)

ustálený

ustalosť, -ti: Hoc i vykonal cestu (koník), nesúc na sebe ťarchu..., nepoznať na ňom znoja, ani ustalosti. (Kukuč. XXVII. 193.)

ustanovenie, -ia: u dediča, hlavného pojednávania, obhájcu

ustávať sa: A keď jej chcela pomôcť pri upratovaní, riekla jej srdečne: „Ah, ďakujem, ďakujem — neustávaj sa, beztoho si ustatá.“ (Kukuč. IV. 42.)

ustavičnosť, -ti

ustavujúci: u. valné shromaždenie

ústavnosť, -ti

ústavný: ústavná listina

ustlaný

ústočká v. ústa

ústredný: ú. výbor, správa, ú. kúrenie

ústrety: On, že mu vyjdú v ústrety. na pol cesty, že mu budú povďační za dobrú myšlienku, že sa oduševnia — a ono prekážky, váhavosť, nedôverčivosť. (Kukuč. XIV. 117.)

ustrnúť, -niem: Vám je celý svet otvorený; ustrniete, kde sa najviac páči. (Kukuč. VI. 31.) — Ondráš ustrnul hrúzou. (Podjavorinská II. 28.)

ustrojený

ustúpenie, -ia; ustupovanie, -ia

ústupnosť, -ti

usúdený

usušený

usužovaný

ušatý

ušetriť, -ím: Keby bol počkal do večera, mohol vyhnúť tomuto rozhovoru a ušetriť si hádam nepríjemnosť. (Kukuč. V. 74.)

ušiak, -a, dva hrnce spojené jedným veľkým uchom (v nich sa nosí obed na pole)

ušípaný = ušpinený

ušisko, -a, veľké ucho

úškrn, -u = úšklabok
uškrňať sa, -am sa: Všetci sa smiali, ešte i Ondrej sa uškrňal, ako by ho nič na svete netrápilo. (Podjavorinská III. 107.)
uškubnúť, -em = ušklbnúť
 -ušký *v.* -ičký.
ušlapovať, -ujem
ušlý: u. zisk
uštedriť, -ím = štedro udeliť; — sa = štedrým sa preukázať
uštipačník, -a
uštipnúť, -nem: Ani tvoja vlastná krv ťa nezašanuje, ak ťa môže uštipnúť. (Kukuč. V. 74.)
utajený
utekať, -ám; **utiecť**, utečiem: Utekal, ako keby ho zdivený býk naháňal. (Jégé: Cesta životom 117.) — Už ťa mám, už mi neutečieš! zvolal som víťazoslávne. (Kukuč. XVI. 26.) — Uteká ako bez duše. (Dbš.)
utenzília, -ii (*lt.*), potrebné veci
utiahnuť si = utrhnúť si
utiekať sa, -am sa: Šťastný, kto v súžení utieka sa k Bohu, kto utrápenú dušu ukája modlitbou, kto ťažké navštívenie prijíma s pokorným odovzdaním sa do vôle božej! (Podjavorinská I. 132.)
utiereň, -rne: Nebolo tam nikoho doma, lebo všetci šli na utiereň. (Kukuč. XII. 116.)
utíchnutie, -ia
utišujúci: prostriedok
utláčanie, -ia; **utláčaný**
utlačovanie, -ia
utlačovateľ, -a: Každý utlačovateľ je podliak a hodeň opovrzenia. A najväčší podliak je, kto sa pridá k utlačovateľom

svojho rodu, ktorému by bol povinný pomáhať. Takého od sta a tisíc rokov volajú Judášom. (Jégé: Cesta životom 44.)
utľapkať, -ám = ušliapať
utlčený
útlocit, -u: Útlocit k žene, ktorý sa skrýval i v predošlých slovách, dotkol sa jej. (Kukuč. V. 48.)
útočisko, -ťa: ú. hľadať
utopený
utrafíť, -ím
útrapa, -y: Konečne smrť sprostila ju všetkých útrap života. (Kukuč. I. 35.)
utrápený
utrený
utriediť, -im
utrpenie, -ia: Všetkým nám bolo akosi voľnejšie, ľahšie, keď sme videli, že v utrpení máme súdruhov. (Kukuč. VI. 212.)
útrpnosť, -ti: Ľudia s útrpnosťou hľadajú na neho a s istou šetrnosťou chovajú sa k nemu. (Kukuč. I. 30.)
utržený: u. peniaze
utúlený
utvorenie, -ia; **utvorený**
utvrdený = potvrdený; **upevnený**
utvrdzovať sa, -ujem sa: Stará utvrdzovala sa v presvedčení, že načisto prišiel o rozum. (Kukuč. II. 193.)
uvädať, -ám: Srdce mu v žiali zúfalom uvädá. (Štúr: Spevy 9.)
uvädnuť, -nem: Keby teba nebolo, už by som bola uvädla od žiaľu. (Dbš. Pov.)
úvahu, -y: Nuž ale načo lámať hlavu bezplodnými úvahami. (Kukuč. XIV. 113.)

úval, -u, údolie, dolina
uvalenie, -ia; **uvalený**
uvarený
úväzky, -ov, remienky na krpcoch
uväzovať, -ujem: u. statok o vá-
 lov, o plot, o kôl
uvažovanie, -ia
uváženie, -ia = rozmýšľanie
uvedenie, -ia: u. v omyl
uvedenie, -ia
uveličenie, -ia = potešenie: Ra-
 dost', uveličenie rozširuje jej
 prsia, ktoré s pôžitkom vťahujú
 aromatický, sladký vzduch do-
 mova. (Kukuč. V. 54.)
uverejnenie, -ia; **uverejnený**
uveriť, -ím: Neuverím, a čo mi
 hneď dušu na dľaň položíš. (Ku-
 kuč. III. 137.)
úverový
úvetrie, -ia = prievan: Koliba je
 veľmi na úvetrí, nechráni ju
 ani kopec pred vetrami. (Ku-
 kuč. VIII. 117.)
uvezený
uviazaný
uvitý: u. veniec
úvodnica, -e, šestonedielka, ktorá
 po prvé zas do kostola ide
uvoľnenie, -a; **uvoľnenosť**, -ti: u.
 mravov
uvrhnutý

uvretý = uvarený
úzadie, -ia : Medzi stromovím na-
 jdú sa výseky, čo dajú nakuk-
 núť do úzadia. (Kukuč. IX. 8.)
uzákonenie, -ia: u. dieťaťa
uzavrený
uzda, -y: Nediv sa, že sa popú-
 ťšalo zo slabosti, kde bolo treba
 pritiahnúť uzdu. (Kukuč. IV.
 160.)
uzdravenie, -ie; **uzdravený**
uzdraviteľný
úzkokoľajný
užasnúť, -nem: Oko cestovateľa
 mimovoľne užasne nad toľ-
 kými krásami horskej prírody.
 (Kukuč. XI. 201.)
úžerníčiť, -i: Mojžiš úžerníčil na
 Sýkorových peniazoch. A keď
 nabral hodne za kredit, dal
 všetko prepísať na ženú. Nuž
 nič nového — bežná špekulácia.
 (Kukuč. III. 82.)
užiť, užijem: Čo som nahotovila,
 skazí sa, keď nemá kto užiť.
 (Kukuč. XIII. 71.)
úžiť, -im, úzkym robiť
užitý
úžitok; -tku: Na dobrý úžitok!
 (Rázus: Maroško 122.)
užiť, užujem: Dobre užuj slovo
 prv, než ho vypustíš. (Bern.)

V

váb, -u (*nem.*) = medový plást
vábička, -y
vábidlo, -a
vábny: Keď pozrel na jedno, zdalo
 sa mu, že je druhé vábnejšie.
 (Jégé: Itália 11.)

väčší, -ia, -ie: Náprava išla čo
 z väčšieho. (Kukuč.)
väčšmi, *prisl.*: Čím väčšmi blížila sa svadba, tým väčšmi
 bledla nádej na dobrý koniec.
 (Kukuč. I. 78.)

vada, -y: telesná, srdcová vada
váha, -y: specifická, desatinná v.
váhanie, -ia
váhový, váhy sa týkajúci
Vajanský *v.* Hurban, Svetozár
vajce, -a: Tak s ním zaobchodí ako
s maľovaným vajcom. (Sb. M.
S.) — Dobrá sliepka i v žihľave
vajce snesie. (Bern.)
vajíčko, -a, *pl. g.* vajčok
Valaská Belá, -ej, obec v Nitri-
anskej ž.
vakovka, -y: Múr bol iste z kame-
ňa . . . : ale ho ovakovali. Drží
tuho vakovka, nikde neodpad-
la, ale je veľmi rapavá, má v sebe
výčnelky, lebo ju neboli vyhla-
dili. (Kukuč. IX. 953.)
valal, -u, *osl.* = dedina
valaský: valaské súkno (naj-
hrubšie súkno na haleny)
váľať, váľam: stromy váľať; — sa
valcovňa, -vne
valec, -lca, drevený, kamenný, kto-
rým sa povalčuje pobránená
roľa
valedikovať, -ujem (*lt.*), lúčiť sa
nad hrobom
valchár, -a
valchárstvo, -a
valchovať, -ujem; valchovať po-
bránenú roľu
valorizácia, -ie (*lt.*) zhodnotenie
valuta, -y (*lt.*), hodnota, cena pe-
ňazí
valutový
vandelika, -y = angelika, zelina
(*Angelica silvestris*)
vandrovníčka, -y
vanilka, -y = (*Vanilla aromatica*);
vanilkový
vankúšik, -a

vápenieť, -ie
vápenatosť, -ti; **vápenatý**
vápno, -a; v. hasené, nehasené
varený
varič, -a
Varín, -a, obec v Trenčianskej; **Va-
rínčan**; **Varínčanka**; **varínsky**
várka, -y, čo sa na raz uvarí: vár-
ka piva
varovať, -ujem: Sloboda, poctivosť,
tá všade panuje, ktoré ju dievča
má, nech si ju varuje. (Dbš.
Obyč. 3.) — Ten meč si ty vezmi,
len si ho varuj ako oko. (Dbš.
Pov. I. 385.)
vařovčik, **varovník**, -a
vášnivec, -vca
väzenský: v. puto
váženie, -ia
vážiť si, -im si: Ľudia pozerajú vždy
len za tým, čoho nemajú. To, čo
majú, nevážia si ani za mak.
(Kukuč. I. 33.) — Kto si mála
neváži, mnohého nie je hoden.
(Kukuč. I. 22.)
vbodnúť, -nem
včela, -y: Tam mu zavadzal suchý
peň a ten bol plnučký plný vče-
lami. (Dbš. Pov. I. 420.) — Ako
včely sa motajú. (Bern.)
včelářiť, -im
včelítec, -nca = včelín
včelka, -y
včerajší, -ia, -ie: Tá sa ho opýtala,
či bola dobrá tá včerajšia ve-
čera? (Dbš. Pov. I. 231.)
včerajšok, -ška: pred včerajškom
— Od včerajška som ešte nič
nejedol.
včuľajší, -ia, -ie: Podvodný je
včuľajší svet.
vd'ачne, *prisl.*: Zohrejte sa, vd'ач-

ne vás prijmeme. (Dbš. Obyč. 13.) — Či byste nám nedali trochu hospody? Prečože by sme nedali, dáme vd'ačne. (Dbš. Pov. I. 206.)

vd'aka, -y: Uzavrelo sa, aby matičná správa vyslovila týmto dvom ústavom srdečnú vd'aku. (Let. M. S. III. 69.) — Akože sa budeme biť? či na šable, či na buzogáne? — Já nedbám trebárs nač, nač tebe vd'aka (= ľúbo, páči sa). (Dbš. Pov. I. 326.) — Ale rob, ako ti vd'aka; máš už mať svoj rozum, hamovať ťa nebudem. (Kukuč. XXIV. 71.)

vdoviť, -ím = vdovčiť

vdúchnutie, -ia; **vdúchnutý**

vdýchnutie, -ia; **vdýchnutý**

vecný: vecný ukazovateľ; vecné právo

večerať, -iam: Zuza, dávaj už na stôl, už všade večerajú. (Kukuč. XII. 110.)

večiereň, -rne: Požičiaval mu knihy, ktoré Mikuláš po nedeliach čítaval, a to nielen sebe, ale i ženičkám, keď sa uňho zastavily idúcky s večierne. (Kukuč. II. 7.)

večite, *prisl.* = večne

večný, kto vždy bol a bude; čo vždy bude; dlho trvajúci: večný Boh; v. odplata, trest; v. sláva; večné mesto (Rím). — Má so susedmi večné spory:

vedený

vedľa, *sp.*: Janko sedí vedľa Jožka.

vedomec, -mca, 1. vedec; 2. kto vie ľudí a statok po dedinách liečiť; 3. veštec. (Dbš. Obyč. 68.)

vedomie, -ia: mojím vedomím
vedomkyňa, -ne = veštica: V tom domčeku bývala stará vedomkyňa. (Dbš. Pov. I. 22.)

vegetácia, -ie (*lt.*) = rast rastlinstva; **vegetačný**

vechtisko, -a

vejačka, -y, široká, drevená lopäta, ktorou sa obilie veje alebo odhrňa

vek, -u: Je v najlepšom veku, — Kde niet veku, niet rozumu. (Podjavorinská I. 48.)

vekovať, -ujem, veky tráviť

veľazaslúžilý

velebenie = oslavovanie

velebne, *prisl.* dôstojne, vznešene

velebnosť, -ti, vznešenosť

veličava, -y, velebnosť, (majestátnosť). (Sldk.)

veličie, -ia = velebnosť: Výhľad je ztadiaľto veľkolepý. Dodáva mu veličia more, ktoré zatvárajú ako zeleným rámcom vrchy Istrie. (Kukuč. XVI. 15.)

veličizný, velikánsky

Veličná, -ej, obec v Orave

velieť, -ím

velikánsky, obrovský: velikán veľikánsky

veliteľ, -a: v. pluku

veliteľstvo, -a: v. vojenské

veľkovýroba, -y

veľký: Malé deti — malá starosť; veľké deti — veľká starosť.

véna, -y (*lt.*), žila

venčený

venerický: venerická choroba = pohlavná choroba

veniec, venca (*nie*: venec): Donešenie venca (obžinková slávnosť) — vzácna udalosť v roku!

Obilie dozrelo, sožaté i poviazané v krížoch uložené je po strništiach, znova zakvitlých nevädzou, stračou nôžkou a kde — tu i nevítanou ohnicou. (Podjavorinská I. 41.) — Na čele žencov a rozjarených žníc kráča mládenec na hlave s vencom v podobe koruny spleteným; pestré stužky padajú mu na plecيا. (Podjavor. I. 42.)

ventilačný -

ventilátor, -a (*lt.*), prístroj na prevetrovanie

vera, -y, zasnúbenie: Srukovali sa, vera bola odbavená a Ľubka odišla do svojej komory, aby sa na sobáš pristrojila. (Dbš. Pov.)

verbovanec, -nea, kto sa verbuje na vojnu

verbovanie, -ia (*nem.*) = najímanie vojakov; **verbovaný**

verbúnok, -nka = verbovanie

verejný: v. notár; verejná bezpečnosť, obžaloba, správa, výučba; verejné pohoršenie

veriť sa: Verí sa svojmu priateľovi, že by umrel, ak by ju nedostal. (Timr.: Pozde 4.)

vernosť, -ti: v. prisahať, porušiť

vertikálny (*lt.*) = kolmý

veru, **verubože**, **ver'**: A či aj Ľudmilka má zlaté vlásky? Ej veru má, kýval Janík, práve také ako ja. (Dbš. Pov. I. 214.)

veselie, -ia: Potom už bola svadba a veselie bez konca, bez kraja. (Dbš. Pov. I. 172.)

veselý: Veselý som, že som zdravý. (Dbš. Pov. I. 311.)

vešaný

veterný: Veterná ulica (v Bratislave)

vetešník, -a: Hlavu mal uchľpenú, a v nej zmätok, ani v brlohu vetešníka Žida. (Kukuč. II. 127.)

vhľbiť sa, -im sa: Vhľbila sa do zvláštnych myslí. (Kukuč. V. 187.)

vhlobiť, -ím

vhodený

viať, **vejem**: Vojenská veje na zámku zástava. (Štúr, Spevy 41.) — Práve ide od jačmeňa, ktorý vial na humne. (Kukuč. XII. 97.)

viazanka, -y

viazaný

viazat', **viazem**: Máme písať takými slovami, aké ľud slovenský má a pozná, a slová máme viazať takým spôsobom, ako ich ľud slovenský viaže. (S. Czambel.)

Vid, -a v. Vít

vidaný

videný

vidiečanka, -y

vidiek, -a: Vidiek značí v smysle prirodzenom kraj vidný, rovný, so širším obzorom, hoci horami zaokrúženom. V smysle právnom, širšom, značí v slovenčine vidiek to samé, čo stolica či župa. (Hroboň: Dom a šk. 1885. 219.)

vidieť, **vidím**: Čo oči vidia, srdce uverí. (Kukuč. XII. 96.)

vidlica, -e: Paholok prehadzuje vidlicami snop za snopom do záčína. (Kukuč. III. 31.)

vidno, *prísl.*: Aby mu bolo vidnejšie sa učiť. (Gr. Taj.) —

Ten topoľ kráľovi zavádzal. Mrzelo ho, že mu z okna ďaleko vidno nebolo. (Dbš. Pov. I. 47.) — Prišiel na širokú pustatinu, ktorej konca a kraja vidno nebolo. (Dbš. Pov. I. 254.) — Vidno, že na boj búrlivý sa dáva. (Štúr: Spevy 41.)

viera, -y: Sobrat' sa na vieru = žiť v divokom manželstve

vierohodnosť, -ti

viesť, vediem: Takto odišla, a šla, kde ju oči viedly. (Dbš. Pov.)

vieška, -y *v.* viecha

Víglaš, -a, obec vo Zvolenskej ž.

vija, -e = krk: Váz (väzy, vija, krk, grg) má napredku hrdlo, nazadku šiju. (Hdž. Čit.)

vikár, -a (*lt.*), zástupca biskupov; **vikariát**, -u

vilnosť, -ti = chlipnosť; **vilný**

vina, -y: Na duši ťažká vina, v srdci páľčivá rana. (Kukuč. V. 113.)

vinársky (vinárstvo)

vínce, -a: ... a z toho vínce si chutne upíjal. (Dbš. Pov.)

vínečko, -a

viničný (vinica)

vínko, -a

vinný: Ona sa vinnou necíti v ničom, a nikdy seba neosúdi. (Timrava: Ni akej radosti 19.)

vinúť sa: Váh sa vinie zďaleka dodaleka a hladina jeho jasá niekde ako zrkadlo. (Rázus: Maroško 53.)

virgasovať, -ujem (*lt.*) = vybiť prútom

viržinka, -y (druh cigary)

Visla, -y, rieka v Poľsku

višňový

Vít, -a: Svätý Vít Juhoslovanom je svätý Vid, a Srbi majú i pamätný Vidov dan (15. júna). U Slovákov počut' ešte príslovia: „Na starého Vida, čo nebude nikda.“ (J. Škultéty: O Slovákoch 22.)

vítanie, -ia

vítanka, -y = vítanie

vítaný

vítie, -ia (vit')

vkladateľ, -a

vkladný: *v.* knižka

vkliniť, -ím

vkopať, -pem : Stál som, ako by ma do zeme vkopal. (Kukuč. I. 125.)

vkrádať sa: Tichý žiaľ opäť vkráda sa jej do duše. (Podjavor.: III. 113.)

vlačky, -čiek, sedliacke sane

vladársky: *v.* moc

vládychtivosť, -ti

vládybažnosť, -ti

vlákať, -am

vlaky, -ov (na pluhu)

vlámanie, -ia

vlasáč, -a

vláskovatosť, -ti

vláskovatý, tenký ako vlas, (kapilárny)

vlastnoručný: podpis

Vlček, Jaroslav (1860—1930)

vlčí, -ia, -ie: vlčia tma (choroba očná)

vlčinec, -ncea, vlčí brloh, vlčia jama

vlečenie, -ia

vlečný: *v.* loď

vlepiť, -ím

vlhko -a

vlietať *v.* vletieť

vlievať, -am: Majú syna jedného, v ňom všetko skládajú, dobre doňho duše že svoje nevlievajú. (Janko Kráľ.) *v.* vliat'
m. vliv, vlivný, vlivať *píš:* vplyv, vplyvný, vplyvať
vlk, -a *v.* zvieracie mená
vlnený: *v.* vlákno, *v.* látka
vlom, -u = vlomenie, -ia
Vltava, -y, rieka v Česku
vľúdny: Pani pozerá na verného sluhu s vľúdnym úsmevom. (Kukuč. IV. 125.)
vlúpanie, -ia
vňat', -ti: Nebolo nám zima, kládli sme si ohník. Všetku vňat' sme popálili. (Kukuč. XXIV. 128.)
vnucovať *v.* vnútiť
vnúča, -t'a: Shromaždí okolo seba vnúčatá, ako kvočka svoje kuriatka, a bude im rozprávať o starých dobrých časoch. (Kukuč. V. 26.)
voda, -y; voda tekúca, stojacia, riečna, pitná, minerálna, liečivá. — Píla, mlyn, koleso na vrchnú (spodnú) vodu. — Neľievaj vodu do potoka. (Sl. M. S. I. 119.) — Z malej vody malé ryby. (Sb. M. S. I. 127.) — Takým sa robí, akoby vody ani zamútiť nevedel. (Rr.)
vodič, -a: *v.* tepla
vodička, -y: vodička na oči. — Mala som frajera, to je pravda istá, ale mi ho vzala, tá vodička bystrá. (Sl. ps.)
vodičský: *v.* list
vodiť, -ím: Vodiť niekoho za nos (nádej darmo robiť). — Ťažko toho vodiť, kto sám nechce chodiť. (Gr. Taj. XI. 10.)

vodnateľka, -y

vodopis, -u; **vodopisný**

vôdor, -dra: Shodil s vôdra dvanaásť ovsených snopov, chytil cepy a mlátil po snopoch, až slama vysnovala sa z povriesla a motala sa v hustých chumáčoch ponad holohumnicu. (Kukuč. XII. 126.)

vodovodný *v.* vodovod

vodvoríť sa, -ím sa = usadiť sa, udomáčniť sa (Czmb.)

vohľač, -a = vohľadáč, záletník

vohnať, vženiem: Uvidíte, raz ma vženú ľudia do nešťastia. (Hronský: Podpolianske rozpr. 57.)

vojenčina, -y: Nenadarmo vravia, že svet je škola — a vojenčina už nadovšetko. (Podjavor. I. 43.)

vojenský: *v.* rovnošata, služba, cvičenie

vojna, -y: Ani na vojne všetkých nepobijú. (Sb. M. S. I. 126.)

vojnopovinnosť, -ti; **vojnopovinný**
vojvodeca, -u: V nej (galérii) byly rozostavené popravia veľkých vojvodcov, čo sa kedy preslávili v dejinách Francúzska. (Kukuč. IX. 202.)

vokatív, -u. — Slovenčina, s výnimkou málo slov: Bože, človeče, otče, chlapče, bratu, synku, pane, Hospodine, zanedbáva vokatív a užíva zaň nominatív. Vraví sa pri oslovení: Pán brat! ...atď., a toto upotrebenie nominatívu za vokatív dovoľuje sa i v spisovnom jazyku. Ak slovo *pán* stojí o samote, v reči i písme užíva sa vokatív. t. j. Pane! pane!

Vokatívy: „Ježiši Kriste,“ „králi a pane môj“ sú české, ktoré dostaly sa českým vplyvom a hlavne kostolom do spoločnosti slovenskej. Slovensky znejú: Ježišu, Kristu, kráľu. (R. § 39., 252.)

vôkol, *predl.* (najmä v básnickej reči) = okolo: A dost' sa sveta vôkol teba točí. (Štúr: Spevy 36.)

vôl, -a: Voly tam byly. — Kúpil som pekné voly. — *v.* zvieracie mená

vôľa, -e: No už to mi je k vôli (milé mi je). (Dbš.) — Prídu tvoji rovesníci, môžeš sa s nimi do dobrej vôle hrať. (Dbš. Pov. I. 174.) — Pozoroval on to za istý čas a keď to neprestávalo, napadla ho veľká vôľa prezvedieť sa o tom. (Dbš. Pov. II. 88.) — Nebol v najlepšej vôli. (Lipa I. 19.) — Kráľ bol trochu dobrej vôle. (Ht. Sl. ml. 208.)

voľba, -y: vypísanie voľby; tajná voľba

volebný: *v.* právo; *v.* listina, okres **volený**

vôlička, -y: My sa nehneváme, ale do spievania vôličky nemáme. (Sl. ps.) — Vyplnil vôličku mladej paničky, s radosťou mu podala ručičku. (Dbš. Pov.)

voľkať, -ám: Zuzu čajsi na rukách nosí, voľká jej ako malému dieťaťu. (Timr.: Hrdinovia 24.)

voľkať si: V najväčších úpekoch voľkal si v chládku, nechcelo sa mu na slnci pražiť. (Kukuč. XII. 21.)

voľno! = slobodno! (vojst')

voľnomyselnosť, -ti, voľné myslenie

voľný: voľný lístok

volt, -u, jednotka elektromotorickej sily

voltmeter, -tra, nástroj na určovanie sily elektrického prúdu

voňavosť, -ti

voskovaný: *v.* plátno

voskovať, -ujem: *v.* plátno, dlážku *v.* izbe

vospolnosť, -ti *v.* vospolný

vošmyknúť sa, -nem sa

votant, -a (*lt.*) = hlasujúci

vozidlo, -a

voziť sa, -ím sa: Po päťdesiat krajiarov bez námietky složili, lebo vedeli, že kto sa chce voziť, musí kolesá masť. (Kukuč. XII. 87.)

vozmo, *prisl.*

vozné, -ého, plat od vozovania

voždy správne: vždy. Tvar voždy nie je vhodný ani pre básnickú reč.

vpádlina, -y

vplantať sa, -á sa = vplieť sa: Paľica sa mu medzi nohy vplantala a spadol.

vplyv, -u = pôsobenie, účinok; moc

vrabčiatko, -a

vrabec, -bca, *vok.* vrabče, *pl.* vrabce (len *zosobnene* vrabci): Dvaja vrabci hrabali na hnoji, dokiaľ zrnko nenašli, v pokoji. (Zbr.: Bájky). — A tie vrabce! z toho trnia, štrng, brnk do trnia! — Lepší vrabec v hrsti ako zajac v chrasti.

vradenie, -ia

Vranov, -a; obec v Zemplíne

vráskovitý: Tvár je vráskovitá, ale prívetivá a dobrosrdečná. (Kukuč. XI. 190.) — Pot mu vystúpil na čelo a obliol vráskovitú tvár. (Kukuč. II. 175.)

vráskový: Gazdiná sa nakláňa pred pecou. Pahreba jej ožiari vráskovú tvár. (Rázus: Svety I. 33.)

vráta, vrát: Vráťami bez prestania vŕzgal.

vraava, -y: V dedine je živo. Vraava a smiech ozýva sa dookola. (Timrava: Mocnár 3.)

vravievať, -am

vražba, -y = čary (Sldk.) (rus. vorožbá)

vražda, -y: vraždu spáchať

vraždenie, -ia

vraženie, -ia = čarodejníctvo

vražiteľ, -i = čariteľ, čarovať

vražobník, -a = čarodej; vražobnica = čarodejnica

vŕba, -y: Vyrástol ako vŕba pri potoku: nikto sa o ňu nestará, nik neokopáva, ba ani nevedieť, ako sa tam prichytila. (Hronský: Krškova žena 131.)

vŕbička, -y

Vrbovce, -viec; Vrbové, -ého, obce v Nitrianskej ž.

vŕbový: v. list, prút, kôš.

vrčiaci, -a, -e: Dve driečne nevesty sedely pri vrčiacich kolovratoch. (Podjavorinská I. 17.)

vrece, -a: Aké je vrece, taká patrí naň i záplata. (Hronský: Podpolian. rozpr. 26.)

vredovitosť, -ti = vrednatosť

vrenie, -ia (vriet')

vreskotaf, -koce

vreteno, -a: Zamĺkli akosi všetci.

Iba vretená frndžia v šikovných rukách priadok. (Timr.: Mocnár 38.) — Ide mu to ako z vretena (hladko). — Vreteno hviždí a dlhé niti sa z kúdele vynorujú a na vretene tratia. (Kukuč. XII. 32.)

vrhač, -a: v. svetla

vrchnáčik, -a

vrchník, -a: v. chleba

vrchnostenský: Nedostali vrchnostenského potvrdenia.

vrchol, -u: V týchto rozhovoroch sme dosiahli, ani nevediac ako, vrcholu vo vystupovaní. Neostávalo nám, ako sa spúšťať pomaly dolu vrchom. (Kukuč. XXVII. 385.)

vrchovať, -ujem, mať vrch, vládnúť

vrchovec, -vca = vrcholec: Tam stojí strom vysoký, prostý ako jedľa, ale holý, hladký až do vrchovca. (Dbš. Pov.)

(vrchstól, -ola): Stará baba až tak rástla od pýchy, keď videla svoju dievku za vrchstolom pri kráľovi sedieť. (Dbš. Pov. I. 237.)

vriet', vriem: Už dávno vrelo v nej — dnes prekypovalo. (Kukuč. I. 74.)

vrknúť, -ne v. vrčať

vrnčať, -čí = brnčať

vrstovnica, -e: Líca mi len tak kvitly, ako pivónie — mládenci lipli za mnou, ako osy za sladými hruškami — vrstovnice mi závidely. (Kukuč. VI. 112.)

vrstovný (vrstva): v. masa, útvary
vrša, -e, košík z vŕbového prútia na lapanie rýb

vrták, -a, mlyn o jednom kameni vrtieť sa: Nemá kedy mnoho uvažovať, beží do kuchyne a už sa vrtí okolo ohniska. (Kukuč. III. 36.) — Nevrt' sa!

vrtkavosť, -ti: Politická vrtkavosť je významnou črtou týchto politikusov, a nič nie je prekvapujúceho, keď taký politický veľikán pripojí sa dnes k tým, ktorých vyhlasoval včera za zhubcov a zradcov národa. (Kukuč. XVI. 202.)

vrtkosť, -ti

vrtký: Boli to hodní, urastení chlapci, bystrých očí a vrtkých pohybov. (Jégé: Z dávnych časov 7.)

vrub, -u: Čo robíš, budeš od teraz robievať na svoj vlastný vrub. (Kukuč. VIII. 79.)

Vrútky, -tok, obec v Turci; **vrútocký**; **Vrútočan**; **Vrútočianka**

vrútiť sa, -im sa: Do akého sa vrútila nešťastia. (Podjavorinská I. 16.)

vřzať, -am v. **vřzgať**

vřzganie, -ia

vrznúť, -nem: Tu vrznú dvere, a vstúpila do izby žena asi tricat'ročná. (Kukuč. XI. 7.)

vsiahnúť, -nem

vstanie, -ia: z mŕtvych

vstriekanie, -ia; **vstrieknutie**, -ia

vstup, -u: v. zakázaný

vstúpenie, -ia

všakovak, *prísl.*: Bolo mi vtedy všakovak, lebo darmo je, srdce ma k nej tiahlo. (Kukuč. I. 147.)

všelikle, *prísl.*: Kde to rastie? Všelikde!

všelikto, -koho: Všelikto sem pričádza.

všebčiansky

všetečnica, -e, všetečná ženská

všetečnost, -ti

všetečný = zvedavý

všeuzitočný

všímanie, -ia

všímnutie, -ia

všitý: v. znak

všivavosť, -ti = všivavá choroba

všúchať sa, -am sa = vlúdiť sa, vkradnúť sa

všuchnúť, -nem = vstrčiť

vtač, -e (kol.) = vtáctvo: Drobná vtač žije zo hmyzu a červače. (Hdž. Čít. 177.)

vtáča, -aťa: Bolo mi pri nich ani tomu vtáčaťu, hoci pri skromnosti a chudobe. (Podjavorinská II. 78.)

vtáčik, -čka: ... kde nevidíš ani vtáčka ani letáčka. (Kukuč. IV. 38.) — Počkaj, vtáčik, veď ty sadneš na lep. (Sb. M. S. I. 116.)

vták, -a: Už ani na vtáky strieľať nesmel. (Dbš. Pov.)

vtelený: To je vtelený diabol.

vtieravosť, -ti; **vtieravý**

vtip, -u: Smial sa Štefan, radujúc sa, že také vtipy strúha. (Kukuč. XII. 42.)

vtipkovanie, -ia: Pán služnodvorský sedel si vo vankúšoch, krátiac si čas vtipkovaním nad prevedeným protivníkom. (Kukuč. XI. 57.)

vtlačenie, -ia

vulgárny (*lt.*), obyčajný, sprostý, nízky, pouličný

vyárendovaný

vyasignovať, -ujem = poukázať
vybájiť, -im: Sám som si vybájal ten čarovný svet, ktorý sa mi dnes nad hlavou srútil. (Kukuč. XIII. 129.)
vybadať, -ám: Vo Viedni začali sa báť Slovanstva. Maďarom taký strach viedenský nebolo ťažko vybadať a potom využívať v svoj prospech. (J. Škultéty: O Slovákoch 70.)
vybalíť, -ím
vybásniť, -im
vybavenie, -ia
vybehúvať, -am: Takto a ešte horšie kľiala, že ľudia vybehúvali na priedomie, čo sa to robí. (Dbš. Pov.) — Anča, richtárka, ktorá vybehúvala z kuchyne každú minútú, tiež ho tvrdo čakajúc, dobre s nôh nespada od ľaku, keď ho zazrela. (Timr.: V predvečer 16.)
vyberanie, -ia; **vyberaný**
vybesniť sa, -ie sa = vyzúriť sa
vybíjanie, -ia
výbornosť, -ti
vybrakovaný
vybranosť, -ti
vybrázdnený
vybrúsenosť, -ti; **vybrúsený**
vybryzgnúť, -nem
vybudovaný
vybúriť sa: mladé víno sa vybúriilo
vybúšiť, -im: Vybúšili mu dvere. (Dbš. Pov. VI. 92.)
vycedený
vycengať, -ám: Žofka chodí kto vie kde. Mať vlastne vie dobre, nuž ale či to má každému vycengať? To by bolo! (Kukuč. XII. 108.)

vyceicaný
vyceicať, -iam: To vyznať musíme podľa nášeho porekadla, že sa to z prsta nevycicia (nevymyslí). (Lipa 326.)
vycieraf v. **vycerit'**
vycigánený
vyctený
vyctiť, -ím: Vyctil ho až hanba (vyhrešil).
vycuclať, -lem: Z prsta som si to nevycuclal.
vycvičenie, -ia
vycvičenosť, -ti
vycvičený
vyčachrený
vyčapkať, -am; **vyčapkávať**, -am = vylievať (rukou)
Výčapy-Opatovce, Výčap-Opatoviec, obec v Nitrianskej ž.
vyčasíť sa: Po krátkej, ale prísnej zime prišli dni teplé s hmlou a dažďami. Hneď potom sa vyčasilo. (Podjavorinská II. 83.)
vyčesaný
vyčesať, -šem: Ženy otrepú konope, vyčesú, naviažu do povesiem a kýt. (Rázus: Svety III. 2.) — Vyčesal kone, že sa ligotaly ako zrkadlo. (Kukuč. II. 135.)
vyčistený
vyčítať, -am: Vyčítal mu kapitolu.
vyčítka, -y: Žofka hodila naň pohľad výčitky a vnútornej bolesti. (Kukuč. XIII. 24.)
vyčítovanie, -ia, nariekanie na pohrebe
vyčuť, -čujem; **vyčúvať**, -am = vypočuť
vydať, -ám; — sa: Otec ju vydal a spravil jej svadbu hrdú. (Dbš.

Pov.) — Nevydala sa dosiaľ, lebo veľmi preberá. (Timr.: Hrkala 45.) — Vydala sa nie tak z lásky ako vábená výhľadmi: dostala sa za jediného syna a hneď stala sa takrečeno prvou gazdinou v dedine. (Podjavorinská I. 58.)

vydedenie, -ia

vydieranie, -ia

vydlabaný

vydláždený

vyd'obaný: Predstaví sa jej ako mŕtvola s obmrznutými údmi a s vyd'obanými očami. (Kukuč. III. 190.)

vyd'obať, -em: Tu shrknú sa okolo neho jastrabi, bijú ho krýdlami a len oči vyd'obať a vyd'obať. (Dbš. Pov.)

vydobyť, -yjem: Vydobyl si peknú povest'.

výdobytok, -tku: Nárokovať si také výdobytky mali sme oba právo. (Kukuč. XIII. 231.)

vydobytý

vydojený

vydolieť, -iem = vystačiť: Ešte by si nevydolel. Je to ďaleko. (Rázus: Maroško 149.)

vydrený

vydrieť, -driem: Neboj sa! Nevydrú to z nás, čo nám budú z chrbta pásy rezať. (Rázus: Maroško 230.)

vydrichmať sa, -mem sa

vydržanie, -ia; **vydržaný**

vydutie, -ia

vydýchnutie, -ia

vyfarbený: Domy a staviská sú vyfarbené živými farbami. (Kukuč. XXVII. 322.)

vyfarbiť, -ím

vyfintiť sa, -í sa = vycifrovať sa

vygazdovať, -ujem: Veru som ja gazda, veď som vygazdoval; ovos som popredal, koňom som slamy dal. (Sl. ps. VI. 213.)

vygliediť, -im

vygrglať, -ám

vyhasený

vyhasínať, -na

výhľad, -u: Výhľad ztadiaľto je ozaj veľkolepý. (Kukuč. XV. 15.)

vyhľadávať, -am: Mlčal, ani nepozrel na ňu. A indy ako bývalo! Ako ju vyhľadával, ako striehol na každé slovo od nej. (Kukuč. II. 15.)

vyhladený

vyhlásenie, -ia: v. rozsudku; v. za mŕtveho

vyhlásený za doktora

vyhnaný

vyhnitý

vyhodený

výhon, -u, vyhánanie statku na pašu

vyhorený

vyhorieť, -ím; **vyhárať**, -am: Aj nebojsa vyhorel. (Sl. M. S. 108.) — Pastieri často vidia, ako peniaze sa presúšajú, ako z nich plamienok ponad zem vyhára. (Dbš. Obyč. 61.)

vyhotovenie, -ia; **vyhotovený**

vyhrabaný

vyhradenie, -ia = výhrada

vyhranený

vyhraničený

vyhraničiť, -ím; **vyhraničovať**, -ujem = hranicami vyznačiť

vyhriebsť, -hrebem: Počúvajú ho pozorne, v krdlíku okolo neho,

sťa kurčatá, keď sa shrknu okolo kvočky, ktorá vyhriebla kdesi zrno, a začala ich svolávať. (Kukuč. IX. 272.)

vyhriaty

vyhrievať, -am: Vyhrievajú staré kosti na jesennom slniečku. (Kukuč. XIV. 52.)

vyhubený

vyhúdanie, -ia: Rozlieha sa na všetky strany vyhúdanie svrčkov. (Kukuč. IV. 175.)

vyhýbanie, -ia

vyhýbať, -am: Keď prišla v hospodárstve ťažšia robota, vyhýbal jej a vrátil sa k hoblíku. (Kukuč. XII. 21.)

vyhynutie, -ia; **vyhynutý**

vychádzzať, -am: Slniečko už vychádza; oj! ale mne už zašlo, moje dievča povedá, že si iného našlo. (Sl. ps.)

vychladený**vychladnutý**

vychlípať, -am, -em: Chcela Dunaj vychlípať, ale ako chlípla, rozpukla sa a bolo po nej. (Dbš. Pov. I. 426.)

vychlípkať, -am**vychodený**

východisko, -a: Nemohol si najst' východiska z týchto ťažkých okolností.

výchova, -y: plán výchovy. — Lichotí chasa z ulíc bez výchovy. (Nitra VI. 168.)

vychovať, -ám: Chudobná ma mater mala, bolestne ma vychovávala. (Sl. ps.) — Chcel by si sa ženit' a nič nemáš, akože sa so ženou vychováš? (Sl. ps.)

vychovávanie, -ia: v. mládeže

výchovné, -ého

výchovný: v. príspevok; z dôvodov výchovných

vychválenie, -ia; **vychvaľovanie**, -ia

vychválený; **vychvaľovaný**

vychvaľovať, -ujem: Pozorovala, ako ju na druhom konci izby jej snúbenec pred dámami vychvaľuje do neba. (Timr.: Pozde 4.)

vychýlenie, -ia; **vychyľovanie**, -ia

vychytený = uveličený; unesený; chýrečný, vybíjaný, prefíkaný: Vzdychá celá vychytená. (Kukuč. I. 226.) — Vianočky u Doležala sú vychytené (chýrečné). (Kukuč. I. 235.) — Nad'aleko znalo ho každé dieťa. Ale on — ako všetci vychytení ľudia — málokoho znal dôkladne, alebo dľa mena; zato každému dával sa do známosti, ako starému známemu. (Kukuč. I. 165.)

vychytiť, -ím; — sa: Bodaj ťa vychytilo! (Dbš. Obyč. 44.) — Vychytil nôž zpoza pása, vyrezal si kus mäsa. (Dbš. Pov. I. 108.) — Hned' zbadal, čo je vo veci, vychytil sa a pod' za nimi. (Dbš. Pov. I. 242.)

vyjadrenie, -ia

vyjadriť, -ím: Oj, človek sa môže vyjadriť nielen slovom. Hľa, tu len pohľad — a ako zreteľne hovorí! Vraví viac, než všetky prázdne reči. (Kukuč. V. 205.)

vyjaganý = vyjasnený

vyjarčiť, -ím: Prudká voda cestu vyjarčila, že sú výmoly. (Obz. 1892. 103.)

vyjasnený

vyjasniť sa: Nebo sa vyjasnilo (Kukuč. XVI. 170.)

výjav, -u: Miško zachodil sa smiechom nad týmto výjavom revúckej romantiky. (Kukuč. XIII. 24.)

vyjaviť, -ím: Začal rozmýšľať, či má vyjaviť konečne Ľudmile svoju ľúbosť. (Timr.: Ťažké polož. 49.) — Ty ma klameš, nechceš pravdu vyjaviť. (Kukuč. XXIV. 59.)

vyjednaný

vyjednávanie, -ia

vyjednávateľ, -a

vykadený

vykántriť, -im: Ubiedení Ľudia prosili, aby ich (zbojníkov) pochytali a vykántriť dali. (Dbš. Pov. I. 293.) — Moravia konečne vydcobyli mesto, vykántrili Pongráčov Ľud a položili do Skalice svoju posádku. (Let. M. S. IV. 2, 6.)

vykapaný

vykapaf, -e; vykapávať, -a

vykasany

vykázanie, -ia

vykazený

vykladaf, -ám: Tak výkladala okolo neho a vynariekala sa nad ním. (Dbš. Pov.) v. vyložiť

vyklaný

vyklátiť, -im: Vietor vyklátil strom s koreňmi zo zeme.

vyklekotaf, -koce = vyklebetiť: Všetko vyklekoce ako stará baba. (Zátur.)

vykliaty

výklon, -u = vyklonenie

vyknísaný

vykonanie, -ia: v. prísahy

vykonávanie, -ia: v. povinností

vykonaný

výkonnosť, -ti

výkonný: v. moc

vykopanie, -ia: mŕtvoly

vykopaný: v. zem, v. jama

vykopnúť, -nem

vykorenený

vykášať, -am: v. rúbanisko

vykotúľať, -am: Muzika zaznela, sudy sa vykotúľaly a každý mal, čo mu len duša zažiadala. (Ph'd. III. I. 13.)

vykrámiť, -im: Mnohí kupci prestreli plachtu na zem a vykrámilina ňu svoj tovar len tak pod holým nebom. (Kukuč. IV. 31.)

vykrásniť, sa, -i sa: A čo by sa váľal svet, nič sa neľakaj, len trochu čakaj, rozjasní sa, vykrásni sa. (Dbš. Pov. II. 35.)

vykresaf, -krešem; — sa

výkričný: výkričná cena (na licitácii)

vykriкнуť v. vykričať

vykrmený: vól, statok

vykračovať, -ujem: Vykračuje si vážne, ako by v povedomí svojej dôležitosti, ustavične slediac napravo i naľavo, či niekde neukážu sa stopy nezvaného host'a. (Podjavorinská II. 9.)

vykrochmáliť, -im = vyškrobitť: Tú spodnicu i došla i vyprala i vykrochmálila i vypigľovala. (Chl'pk. Dram. II. 44.)

vykrojený: v. vzorek

výkrop, -u = vykropenie, -ia: v. v. mŕtvoly

vykropiť, -ím: v. hrob svätenou vodou

vykrúcať, -am: **vykrútiť**, -im; — sa. Pochytil ju do tanca a vykrúcal, že len taký vietor šiel za nimi. (Kukuč. XII. 8.) — Krky ti vykrútím. (Dbš. Pov. I. 353.) — Rodičom oboch plesalo srdce radosťou, keď videli svoje deti spolu sa vykrúcať; tak im to svedčilo, ani čo by už boli svoji! (Kukuč. XII. 7.)

vykryštalizovať, -ujem

vykúpaný (vykúpať)

vykúpať, -em; — sa

vykúpený (vykúpiť)

výkupné, -ého: v. urbárne; výkupná listina

vykutanie, -ia; **vykutany**

vykvetiť, -ím = ozdobiť kvetmi

vykvitnúť, -nem: Ej, nič dobrého nevykvitne z takýchto schôdzok. (Kukuč. II. 12.)

výkyv, -u: uhol výkyvu

vykývaný

vykývať, -am, -em; — sa: Čo sa mnoho kýva, len sa vykýva. (Sb. M. S. I. 126.)

vylačnený

vylačnieť, -iem; — sa: Celý deň som nejedol, už som vylačnel.

vylámaný

vyláskaný: od lásky blažený

vylepený: škatuľa papierom vylepená

vyliečenie, -ia: Miško po tej myšlienkovej kríze našiel sa na najlepšej ceste vyliečenia. (Kukuč. XIII. 127.)

vyliepať v. vylepiť

vylieťať v. vyletieť

vylievať, v. vyliať

vylihovať, -ujem: Radšej vstanem než vylihovať nič po nič takto

prebudený. (Kukuč. XXVII. 61.) — Ja som nevylihoval: vyklčoval pole, močiare pospúšťal, skaly vylámaval do tuha, povážal. (Kukuč. XXIV. 12.)

vylízaný: v. tanier

vylomený

vylosovanie, -ia = vyžrebovanie: v. porotcov

vylosovať, -ujem = vyžrebovať: v. k odberačke (vojenskej)

vyloženie, -ia; = rozloženie; vysvetlenie, objasnenie; **vyložený**

vylúčenie, -ia: v. verejnosti; v. člena zo spolku

vylučnosť, -ti

vylučovací, -ia, -ie

vymáhanie, -ia: v. dlhu, spravodlivosti

vymazaný: v. blatom

vymenovací, -ia, -ie: v. dekrét

vymenovaný

vymetený: vymetená izba

vymienenie, -ia

vymiškovaný = vyrezaný: v. kôň

vymlieť, -meliem; **vymieľať**, -a: Ale i tu na doline vymieľa voda bronzы z jarku. (Rázus: Svety I. 63.)

vymodlikať, -ám: Čo raz vpadne do truhlového priečinka ženinho, to Krt vymodliká ztade, a čo by ju tri dni prosil. (Kukuč. III. 182.)

vymozoliť, -ím = ťažko zarobiť

vymrštiť, -ím; — sa: Ryba sa vymrštila nad vodu.

vymučení = vynútený: vymučené priznanie

vymuštrovaný = vycvičený

vymyslenie, -ia; **vymyslený**

vynahradíť, -ím; **vynahradzovať**,

-ujem: Azda vynahradím trochu, čo som zameškal. (Kukuč. XXIV. 188.)

vynachádzať, -am; **vynachodiť**, -ím
v. vynajst'

vynajst', -najdem: Vynajde vopred: toto bude na ošoh, toto na škodu; vystriha, bráni, strežie. (Kukuč. VI. 40.)

vynaložený: Jeho sily všetky na to vynaložené nestačily.

vynasnaženie, -ia

vynášanie, -ia: v. zákonov

vynášať sa: Spomínam to nie preto, aby som sa chcel pred vami vynášať, aký som ja bol snášanlivý chlapec. (Kukuč. XIII. 255.)

vynechanie, -ia: v. niečoho

vynesenie, -ia: v. rozsudku

vyničieť, -iem: Starý, ani ty nemáš príčiny na toľké ponosy: úrody ti kamenec nezmlátil, statok ti nevyničel, dom ti nezhorel, nič zlého sa ti nestalo. (Kukuč. XII. 95.) — Istému gazdovi koň vyničel. Vyviezol ho za dedinu, mal ho tam zakopať. (Kukuč. II. 18.)

vynikajúci, -a, -e: v. osobnosť

vynoriť sa, -ím sa; **vynorovať sa**, -ujem sa: Zjavily sa staré rozpomienky. Jedna po druhej sa vynorovaly a obletovaly jeho vyjasnenú tvár. (Kukuč. XI. 23.) — Mocné výčitky vynorily sa, ktoré mu srdce sťa kliešťami svieraly. (Kukuč. XI. 202.)

vynútenie, -ia; **vynútený**

vyobjímať sa, -am sa: Kráľovič vyobjímal sa so švagrom, so sestrou i s deťmi, vysadol na koč — a leteli. (Dbš. Pov.)

vyobrazenie, -ia; **vyobrazený**

vyočiť si oči: Jeho testiná mala si oči vyočiť nad týmto nevidaným zjavom. (Kukuč. I. 23.)

vypáčiť si, -im si; **vybrať si**: A vedže si len vypáč daktorú z týchto krásavíc. (Dbš. Pov.)

vypadnúť, -nem: Janko ani čo by bol otcovi z oka vypadol. (Kukuč. XII. 100.)

vypálenisko, -a = vyhorenisko

vyparený: Vrátil sa vyparený, sťa by ho bol v dieži vyváral. (Kukuč. II. 156.)

vypátrať, -am, vyzvedat' sa, vyšetovať; **vypátranie**, -ia

vypíjať v. vypit'

vypínavosť, -ti: náklonnosť k vypínavosti

vypísanie, -ia: v. niekoľkých strán z knihy

vypískanie, -ia

vypit', -pijem: On si vypije, ale má svojich päť vždy pohromade. (Rázus: Svety I. 284.)

vyplakať, -čem; — sa: Človek sa vyplače a na srdci odľahne. (Kukuč. XXIV. 37.)

vyplavieť, -iem: Ani šaty nepoukazujú na bývalú slávu. Ošuchaly sa, vyplavely na slnci a daždi. (Kukuč. III. 19.)

vyplaziť, -ím: Tak ťa capím, že hned' jazyk vyplazíš. (Sb. M. S. I. 116.)

vyplieskať, -am; **vyplesknúť**, -nem, plieskajúc vybiť, vystrieknuť: Chlapca vyplieskal. (Bern.)

vyplnenie, -ia: v. sľubu; **vyplnený**

vypnutie, -ia = vypätie

výpočet, -čtu: Tak sa pomstí ľahkomyselnosť, kto stavia bez vý-

počtov, alebo, ako Písmo hovorí, na piesku. (Kukuč. XVI. 200.)
— Magistrát nemohol najst' chyby v ich výpočtoch. (Kukuč. XIV. 118.)

vypočinitie, -ia

vypočítať,; vypočítavať, -am: Už mu na prstoch vypočítavali škodoradostní susedi, koľko rokov ešte bude na dedovizni sedieť, a už vopred si ostrili zuby na ňu. (Kukuč. XII. 21.)

vypočítavý: Dobre padne vídať nerozlučných priateľov v týchto časoch chladného, vypočítavého egoizmu. (Kukuč. XVI. 81.)

vypočutie, -ia; vypočúvanie, -ia

vypod'kať, -ám: Do mesta veľmi nechodili, len keď ich niektorý úrad vypod'kal. (Ph'd. L. 7.-8. 465.)

vypoľovať, -ujem

vypomôcť, v. vypomáhať

vypovedanie, -ia; vypovedaný: v. z vlasti, z mesta (vyhnaný)

vypovedať, -ám; vypoviem: Ó, ja biedny človek, ako jej to vypoviem? Čo jej poviem, keď bude peniaze pýtať? (Kukuč. III. 177.)

vypovedateľný

vypožičanie, -ia

vypožičať, -iam:: Si nevinná ako ten kalich Paliový, čo svoje vnady od neba vypožičal. (Lipa III. 301.)

vypožičiavateľ, -a

vypracovanie, -ia: v. úlohy

vypratať, -cem: vyniesť, odstrániť: I v dome mi chcel rozkazovať. Ale ja som ho chytro vypratala. (Kukuč. VI. 102.)

výprava, -y: 1. vojenská, 2. divadelná

vyprávačka, -y

vypravotiť, -ím: Vypravotil vlastného brata, takže chudák musel sa potom po svete potĺkať, a už s odrastenými deťmi. (Kukuč. XI. 131.)

vyprevadiť, -ím: Všetci ho vyprevadili, pekne vyprevadili, všetci prišli sa lúčiť, naostatok ukázať, že ho mali radi. (Hronský: Domov 13.)

vypřchať, -a; vypřchnuť, -nem: obilie vypřcha v. vypršať

vypriahnutie, -ia

vyprieť, -iem, zavrieť dvere a nepustiť dnu

vyprosený

vyprostredkovanie, -ia

vyprostredkovať, -ujem: Prevedenie plánov svojich vonkajšou pomocou najmä spoluúčinkovaním Turkov vyprostredkovali. (Lipa 164.)

vypršanie, -ia: v. lehoty

vypudeny: v. z mesta

vypustenie, -ia: v. vody z rybníka.

vypustiť, -ím: Ja som vám dosiaľ ani jednu lož nepovedal, ani ďalej nevypustím z úst pustého slova. (Ph'd. III. 2. 144.)
— A ako to povie, dušu vypustí. (Dbš. Pov. I. 489.)

vyrábanie, -ia: v. sódy, cukru.

vyradiť, -ím = vylúčiť

vyrastený: Vyrastený ako jedľa. (Dbš. Obyč. 43.)

výraz, -u: Výraz Janovej tvári je výraz tupej nemoty. Jeho vôbec nič nezaujima. (Kukuč. XII. 97.)

vyrazený: V jej výkriku bol vyrazený úžas i strach. (Kukuč. II. 13.)

vyredikať sa, -á sa: Zpomedzi krovia vyredikalo sa čosi, Krtovi rovno zastanúc cestu. (Kukuč. III. 170.)

vyrezaný

výrobok, -bku: Krpce priviazané domácim výrobkom: konopnými motúzmi, lebo na remence sa nedostane, keď sa nezarobí. (Kukuč. II. 173.)

vyrodiť sa, -í sa = odrodiť sa, zvrhnúť sa

vyrovnať sa: Nieto dievky, čo vyrovnala by sa jej krásou alebo oblekom. (Podjavorinská I. 126.)

vyrovnávací, -ia, -ie

vyrovnávanie, -ia; vyrovnanie, -ia

vyrovnávateľ, -a = vyrovnávač, -a

vyrozumenie, -ia

vyrúbaný

vyrubenie, -ia = v. dane; vyrubení

vyrykovať, -uje, opätovne ryčať

vysádzanie, -ia: v. stromkov

vysalašiť, -ím: skončiť robotu na salaši: Už som vybačoval, už som vysalašil, ač som si valašku na klinček zavesil. (Sl. ps.)

vysáľať, v. vysoliť

vysbierať, -am

vysedieť, -ím: Keď árešt vysedí, nič si z toho nerobí, ba ešte sa vystatuje, že ho druhý raz ešte lepšie biť bude. (N. Hsk. XIII. 175.)

výsek, -u: Medzi stromovím najdú sa výseky, čo dajú nakuknúť do úzadia. (Kukuč. IX. 8.)

vysielač, -ia, -ie: vysielacia stanica,

vysielač, -a

vyslanstvo, -a

výsledok, -dku: Keď nebadám zrejmych výsledkov, som nespojkná sama so sebou. (Šoltésová: III. 157.)

výsledkový

vysliedenie, -ia

vyslobodiť sa: z nebezpečenstva sa vyslobodiť; od starostí sa vyslobodiť

vyslopať, -em = vypiť (bez miery)

vyslopiť, -ím: Ten na tom koni coligal sa s boka na bok, dobre že nepadol a grg si nevyslopil (nezlámal). (Dbš. Pov. IV. 85.)

výslovnosť, -ti: Kedy treba zachovávať pôvodné spoluhlásky a kedy sa dovoľuje písať podľa výslovnosti o tom podávajú sa podrobné pravidlá. (Rukováť III. vyd. 5.)

vypočúvanie, -ia

vyslúžený: Proti vyslúženým vojakom mal vždy predsudky. „Ani jeden nepríde taký, ako keď ta šiel.“ (Kukuč. III. 33.)

výslužka, -y, časť jedla zo zabíjačky, z hostiny, ktorú známym posielajú

vysokosť, -ti: Vysokosť sa ponizuje a nízkosť sa povyšuje.

vyspevovať, -ujem: Kohút nad pajtou celým hrdlom vyspevoval na nemalú potechu všetkých nocľazníkov. (Kukuč. X. 153.)

vystahovalecký

vystatovať sa: ...hovoriť si pravdu do očí a nevystatovať sa nad druhými. (J. Jesenský: Demokrati 17.)

vystavenie, -ia

výstavište, -ťa

vystaviteľ, vystavovateľ, -a

vystenať, -nem, vysloviť so stenaním: Či som ti priťažká? Ach, nie! chcel povedať, ale ledva to vystenal. (Dbš. Pov. V. 68.)

vystielať *ϕ.* vystlať

výstižný: *v.* poznámka

vystrabený = vylicený

vystrabenie, -ia = vylicenie: Žeby jej niečo podarovali na vystrabenie popáleniny. (Dbš. Obyč. 26.)

vystrájať, -am = vyvádzať *ϕ.* vystrojiť

vystretý: Už leží vystretý (na doske) = mŕtvy.

vystrieľať *ϕ.* vystreliť

vystrihnutý

vystríhať, -am, náveštie, napomenutie dať o nebezpečenstve

vystrojený: Sotva ráno svať začalo a už princezka bola na cestu vystrojená. (Sb. M. S. I. 57.)

výstup, -u: Na také výstupy je ona už navyknutá. (Timr.: Hrdinovia 84.) — Teraz len hlboká poklona, a výstup bude zakokrúhlený podľa pravidiel zdvorilosti. (Kukuč. IV. 190.)

vystupňovať, sa, -uje sa: Dobrota otcova sa uňho vystupňovala na povedomú a zásadnú šľachetnosť. (Jégé: Cesta životom 230.)

vystupovanie, -ia: Mal pre svoje bezohľadné vystupovanie i dosť nepríjemností, alez každej vyviazol bez pohromy. (Jégé: Cesta životom 127.)

vysúdený

vysväcovať, -ujem *ϕ.* vysvätiť

vysvätenie, -ia: na kňazstvo; vysvätený: kostol

vysvedčenie, -ia: *v.* lekárske, *v.* o príslušnosti

vysvetlený

vysvetľovanie, -ia: *v.* vedecké

vysypaný: S tej strany múra bude kaštieľ, k nemu povedie cesta pieskom vysypaná. (Kukuč. I. 204.)

vyšafbiariť, -i = vyklamať

vyšetrenie, -ia: *v.* škody; súdne vyšetrenie

vyšetrovanec, -nca

vyšetrovaný

vyšetrujúci: sudca

vyšibať, -em: Hľa, Agar u nôh zobere tu tvojich, ... či nevyšibeš ju do púšte. (Hvzd.) — A ich temer do naha vyzliekli a tak vyšibali do hory. (Sb. M. S. I. 75.)

vyšinovať, sa, -ujem sa *ϕ.* vyšinúť sa vyšinutie, -ia

výšiť sa, -im sa: ... tieň ... výši sa a níži. (Štúr: Spevy 56.)

vyšívaný

výška, -y: Pozdejšie našly sa i dámy, a tu ochotnícke divadlo vystúpilo smelo a sblížilo sa o hodný krok k umeleckej výške. (Kukuč. XIII. 16.)

výška, -y = komora. Výška býva lebo nad izbou, lebo osobitne vystavená a vždy vyššia než ostatné stavby. (Rr.): Dievky prinášajú z výšky kolovrátky a zahrčí to od chalupy do chalupy. (Rázus: Svety III. 2.)

vyškeriť, -ím; vyškerovať, -ujem; — sa

vyškohlaný *o. škohlať*

vyškolený: Hlas jeho nie je dosiaľ vyškolený (vycvičený).

vyškoliť sa, -ím sa: Mládež neskoršie vyškolila sa tak, že na javišti pohybovala sa bez trémy a prirodzene. (Kukuč. XIII. 16.)
o. vyškoliť

výškový: v. uhol

vyškrobiť, -ím *o. škrobiť*

vyšlabikovať, -ujem

vyšľahať, -ám: Katici je, ako by ju bol vyšľahal žihľavou po tvári. (Kukuč. IV. 61.)

vyšnurovaný: Nohavica z bieleho valaského súkna, vyšnurované zelenými šnúrami. (Kukuč. X. 121.)

vyštrbený: Najde tam vyštrbenú škrablicu. (Dbš. Pov. I. 452.)

vyštváť, -em = vyhrýzť, výhuckať

vyšudiť, -ím

vyšupiť, -ím; zbaviť šupiny

vyšvácať, -am = vyšľahať

vyšvihnúť sa, -nem sa: Vyšvihnúť sa k veľkej moci. — Vyšvihol sa na koňa a prihrmel medzi panstvo. (Sb. M. S. I. 54.)

vytackať sa: Martin sa sossbieral a vytackal ako opitý do pitvora. (Kukuč. I. 126.)

vyťahovadlo, -a

vytápať, -am: bravčové sadlo

vytasiť sa, -ím sa = vyjsť, predstúpiť (vyrukovať): To podozrenie mal som i ja, no neodvážil som sa vytasiť sa s ním pred nikým. (Kukuč. XVI. 83.)

vyťažiť, -ím, získať, dobývať *o. ťažiť*

vyteperiť sa, -ím sa: Vyteperil sa na koňa

vytiahnutie, -ia

vytínanie, -ia

vytínať, o. vyťat'

vytrený; vytretý

vytrvalosť, -ti: V ňom jesto viac vytrvalosti, energie, ktorá ho núti, aby hned' pri prvej prekážke neochabol, nesložil ruky a s rezignáciou neočakával, čo donesie z milosti božej deň zajtrajší. (Kukuč. IV. 159.)

vytrženie, -ia: Moji druhovia sú vo vytržení. (Kukuč. XVI. 113.) — Bola v takom vytržení, že zabudla na všetko, čo sa okolo nej dialo. (Jégé: Itália 198.)

vytržený

vytúžiť sa, -im sa: Ako je to dobre, keď človek môže sa vytúžiť. (Kukuč. VIII. 81.) — On odpovedal dôverne, i vytúžil sa im často a sveril, aké časy prišli na chudobný svet, ako ťažko je teraz žiť na svete. (Kukuč. X. 128.)

vytýkanie, -ia, karhanie, vyhadzovanie na oči

vyučiť, -ím; vyučovať, -ujem; vyučovať, -am; — sa: Deti rástly a matka ich vyúčala. (Dbš. Pov. I. 206.) — Hned' začala ich všakovým veciam vyučovať; najmä v speve ich vyučila. (Dbš. Pov. V. 38.) — Mohli by ste najmladšieho brata sebou vziať a dať ho v školách vyučiť. (Dbš. Pov. I. 31.) — Tam sa dnes nevyučuje.

vyučovanie, -ia: v. nižšie, vyššie, nedeľné, školské, opakovacie

vyúčtovanie, -ia

vyúčtovať, -ujem

vyumývaný: Bol do čistých, bielych šiat oblečený a pekne vyumývaný. (Dbš. Pov. I. 77.)

využiť, -žijem: Je sviatok — a prvá sanica, treba ju využiť. (Podjavorinská II. 64.)

vyvandrovat, -ujem

výves, -u; **vyvesenie**, -ia

vyviaznuť, -nem: Boli radi, že so suchou kožou vyviazli z biedy. (Kukuč. X. 145.)

vyvlastnenie, -ia

vyvlastnený

vyvlastniteľ, -a

vývodit, -ím: Ondro brúsi po dedine, vývodí medzi malými i väčšími deťmi, budí závisť, i obdiv kamarátov, ktorí neboli „ani za humny“. (Kukuč. VIII. 12.)

vyvolávanie, -ia

vyvracať v. **vyvrátiť**

vývrat, -u: Môže niekto plávať dobre a predsa neprejsť (na druhú stranu rieky), ak ho na príklad v prúde podrazí vývrat; tých voda tiež vlečie čosi z ďalekých hôr. (Kukuč. XXVII. 324.)

vyvrátenie, -ia

vyvrávať, -am; **vyvravieť**, -ím: Keď ľudia vravia, vždy niečo vyvravia. (Zátor.)

vyvrázdit, -im: Nehnevajte sa, že sme vám izbu vyvrázdili. (Gr. Taj. XI. 49.)

vyvretý

vyzdvihnutie, -ia

vyzliecť, vyzlečiem: Na ceste istého zemana až do košele vyzliekli. (Sl. let. I. 190.)

vyznamenaný: cenou, záslužným krížom

vyzúriť sa, -i sa

vyzváňať, -am, dlho zvonit'

vyžadovať, v. vyžiadať

vyžarovať, -uje

vyžatý

vyžínať, -am: Išlo dievča trávu žať, panskú lúku vyžínať. (Sl. sp. III. 81.)

výživa, -y: Ondrej podpísal všetko žene, jemu zostala z veľkého majetku len výživa. (Kukuč. II. 177.) — Človek nemá doma výživy, nuž si musí po svete hľadať. (Kukuč. XI. 138.)

vyživený

výživné, -ého = aliment

výživnosť, -ti

vyžliabkovať, -ujem: šindeľ na hrubšej strane vyžliabkovať

vyžraný; **vyžratý**

vzájomný: v. žaloba

vzbúrenie, -ia

vzbúriť sa: Ľud sa vzbúril. — Vzbúrila sa proti tomu jeho hrdošť.

vzdelanec, -nca, vzdelaný človek

vzduch, -u: Vzduch je tu čistý, chladný; i keď slnce pečie. (Kukuč. XVI. 107.)

vzduchoprázdny: priestor

vzduchový: kúpeľ, vrstva, priestor

vzdušný, k vzduchu sa vzťahujúci (elektrina, perspektíva, úkaz, zjav)

vzdychanie, -ia: Zabudneš na chvíľu aspoň, že sa nachodíš v údolí plaču a vzdychania. (Kukuč. XVI. 120.)

vzdychnúť sa, -ne sa: Vzdychnulo sa jej zhlboka, uspokojením, sladkou rozkošou. (Kukuč. IV. 173.)

vzdychot, -u: Len kedy-tedy sa ťažký vzdychot perami prácne vytiahne. (Štúr: Spevy 46.)

vzchádzať, *ϕ.* vzchodiť

vziať, vezmem: *m.* Pánboh ho k sebe vzal (Gott hat ihn zu sich genommen) *piš*: Pánboh ho k sebe povolal; *m.* vziať si príklad na niečom (ein Beispiel an etwas nehmen) *piš*: poučiť sa z niečoho. (S. Czambel).

vzkriesený

vzmáhať sa, -am sa: Celé gazdovstvo bolo na cudzích rukách. A pri nich ver' sa nevzmáhalo. (Podjavorinská II. 101.)

vznášať sa, -am sa: V tanci sa vznášala sťa víla, ani čo by sa zeme netýkala. (Kukuč. IX. 39.)

vzornosť, -ti

vzpierať sa *stačí len spierať sa*

vzplanúť, -niem = vzbĺknúť

vzrušenie, -ia: Vzrušenie zafarbilo jej pekné líca. (Timr.: Hrdinovia 140.)

vzťažný: vzťažné zámená: *kto, čo ktorý*

vztiahnuť *ϕ.* vzťahovať

vžiť sa, vžijem sa: Zprvu bolo ťažko, kým sa nepocvičil. No pomaly vžil sa do všetkých povinností. (Kukuč. II. 8.)

X

Xantipa, žena Sokratova; **xantipa**, -y; hašterivá, ostrého jazyka ženská

Z

zababúšiť, -im, hlavu ručníkom obviazať

zababúšiť sa, -im sa, o ženskej, keď hlavu dobre obkrúti, zavinie do ručníka a plachty

zabalenie, -ia

zabaríť, -ím; **zabárať**, -am, horúcou vodou obliať

zabávanie, -ia

zabehlý: dobytok

zabezpečený

zabiehať *ϕ.* zabehnúť

zabitý: Je ako kôl zabitý v zemi. (Btt. Sp. 84.) — Leží Janko zabitý, rozmarínom zakrytý. (Sl.

ps.) — Tá moja frajerka chodí ako zabitá. (Sl. ps.) — Košutova chasa najedla sa mäsa, mäsa mäsitého z koňa zabitého.

Záblatie, -ia, obec v Trenčianskej ž.

záblesk, -u: z. nádeje.

zablesknúť, -ne = zablysknúť: Rozhorlil sa, očervenel v tvári ako moriak, oči mu zableskly hnevom. (Kukuč. XIV. 116.)

Záborie, -ia, obec v Turčianskej ž.

Záborský, Jonáš (1812—1876)

zabožekať, -ám *ϕ.* božekať

zabožiť sa, -ím sa: Ja sa na moj'

veru ani raz neza božím. (Ph'd. III. 438.)

zabránený

zabratý: P., zabratá v myšlienkach, nezastarie sa, ani nepočuje, čo sa shovárajú. (Timr.: Hrdinovia 24.) — Chudák Paľko bol zabratý do vážnych myšlienok. (Kukuč. XII. 22.) — V takýchto myšlienkach zabratý, kráčal dolu dedinou. (Kukuč. VI. 125.)

zabrýzganý, zašpinený

zacelenie, -ia; zacelený, zaceliť sa, -í sa: rana sa zacelila

zacengotať, -ám: Marko sa zatriasol ako osika, zuby mu zacengotaly. (Dbš. Pov.)

zacigániť, -i

záct, -ti: Spomínala, v akej ju mal kedysi zácti, až časom jeho citty ochably, ani keď vodu od ohňa odstaví. (Kukuč. II. 97.)

zacundrať, -em, zašpiniť

začadený

začasto = často: Hnev pomste podľa začasto slúži. (Sldk.)

začepčiť, -ím: Už je začepčená.

začertovaný do niečoho = žiadostivý niečoho: Keď Zlóboh videl, že je chudobný človek do svojej žiadosti začertovaný, hodí mu vrece. (Dbš. Pov. I. 472.)

začervenieť sa, -iem sa: Biele líčko dievčaťa začervenalo sa ako raňajšia zornička. (Lipa 303.)

začesaný: Vlasy neboly začesané na sluchy, ale vyčnievaly ako sa ktorému zapáčilo, každý v inú stranu. (Kukuč. I. 169.)

začlenenie, -ia

začleniť, -ím

začúchnuť, -nēm: Spievajte, dievčence, rozveseľte Ťu . . ., čože ste začúchly? (Timr.: Mocnár 36.)

zadažďovať, sa: Mračí sa, oblačí sa, zadažďuje sa. (Hdž. Šlab. 55.)

zádomie, -ia

zadostučinenie, -ia: Až teraz mu na srdci odľahlo, keď takéto skvelé zadostučinenie vzal si od svojej ženy. (Kukuč. V. 49.)

zadovažovať, -ujem

zadriemať, -am, -em: Po jedle si trochu zadriemal na rukách svojej ženičky. (Dbš. Pov. I. 131.) — Ale dlho zaspať nemohla; iba nad samým ránom trochu zadriemala. (Dbš. Pov. II. 28.)

zadrobiť, -ím: Zadrob si chleba do polievky.

zádruha, -y: Základom rodinného, šťastného a spoločenského zriadenia bola takzvaná zádruha. (Ph'd. III. 1. 62.)

zadržat, -ím; zadržat, -am

zadusenie, -ia

zádych, -u: Počasie je už čosi jesenné, zádych zimy cítiť zkaďaľsi, nevedieť, s ktorej strany. (Kukuč. XXVII. 289.)

zafafať, -em, zamazať

zafáteľovať, -ujem zahaliť závojom

zagazdovaný: Takého zagazdovaného mlynára nenajdete široko-d'aleko. (Kukuč. XII. 211.)

zagazdovať sa, -ujem sa: Michal bol mnoho rokov vo svete na remesle a muselo sa mu tam vodit' znamenite, že sa takto zagazdoval. (Kukuč. XII. 142.)

zagúľaf, -am

zagúľif, -im: Jedným trhnutím zastavil kone, nohou zãgúľil pod koleso skalu a skočil za voz. (Podjavorinská I. 55.)

zahájiť, -im: Tieto krásne pašienky ostanú zahájené celú zimu pod snehom, aby si odpočinuly a zúrodnily sa pre nastávajúce leto. (Kukuč. XXVII. 384.)

zaháľáčstvo, -a

zahalený

zaharušiť, -ím, zakríknúť, dohovaraním k mlčaniu priviesť

zahasprovať, -ujem, hasproú ztvoriť

zahatený: z. cesta

zahatif, -ím: Hneď poberal sa do toho veľkého mesta, čo čerti v ňom zahatili pramene. (Dbš. Pov. I. 36.)

zahľadieť sa, -ím sa: Zahľadela sa do belasého vzduchu, v ktorom na vysokej skale čnejú rozvaliny hradu a pod ním dedinka malebne rozložená. (Podjavorinská II. 41.)—Roky sa míňaly, z decka vyrástlo dievča, na ktoré milo bolo sa zahľadieť. (Podjavorinská III. 91.)

zahľbený: Sedí zahľbený bohvie do akých myšlienok. (Kukuč. XVI. 77.)

zahľbiť sa, -im sa: Príroda spí... Kto vie sa zahľbiť do jej tajomného života, tomu je ona i v zime vďačným predmetom pozorovania. (Podjavor. II. 82.)

zahmkať, -ám, povedať „hm“: Pokrútil hlavou a pritom zahmkal, čo u nášho človeka viac vyjadruje než na hárok napí-

saná definícia filozofická.

(Ph'd. III. 534.)

Záhorák, -a; Záhoráčka, -y; Záhorec, -rca

zahorieť, -ím: V izbe si zakúril, a do rána zahorel.

za horúca, *prísl.*: Vidíte, susedko, toto ste mali hneď za horúca robiť. Teraz je už ťažko ich roztrhnúť, keď sú už ako jedna duša. (Kukuč. XII. 13.)

zahrabať sa, -em sa: Takto zahrabal sa, čiastočne svojou vinou, v odľahlej dedine, strávil v nej mladé časy, a ostarel, pôsobiac v tichosti, bez hluku i bez nárokov. (Kukuč. XIII. 64.)

záhradka, -y, *pl. g.* záhradôk

zahrádzať *v.* zahradiť

zahrčať, -í: Dievky prinášajú s výšky kolovrátky a zahrčí to od chalupy do chalupy. (Rázus: Svety III. 2.)

zahrdzavený

Záhreb, -a: Slávu Záhreba a chorvátskeho národa nič nemôže znázorniť lepšie ako fakt, že pod Záhrebom sa nikdy neukázali Turci. (Kukuč. XVI. 207.)

záhrenie, -ia = zãnadrie: Vytiahol si pátriky zo záhrenia. (Dbš. Obyč. 57.)

zahriaknuť, -nem *niekoho*, okríknúť a k mlčaniu priviesť; nešetrne niekomu poznámku urobiť

zahriať, zahrejem; — sa: Keď slnce zahreje, sadnú niekam do chládka a zas sa zabávajú svojimi rozhovormi. (Kukuč. XVI. 82.) — Chlad ma začal štípať; musel som chodiť sem a ta, aby som

sa zahrial ako mak. (Kukuč. XVI. 48.)

zahriaty

zahrievadlo, -a

zahrkokať, -ce, -tá: Voz na priedomí zahrkotal, všetci sa pobrali. (Kukuč. XIII. 56.)

zahrnovať, -ujem *ϕ.* zahrňať

zahrúžiť sa, -im sa: Koľko ráz zahrúžila sa takto do starých rozpomienok! (Kukuč. II. 178.)

zahržanie, -ia = zaerdžanie: Pozdravily (kone) ju (pašu) tichým zahržaním. Kôň vyjadruje na ten spôsob svoju radosť a uspokojenie. (Kukuč. XXVII. 43.)

zahukotať, -cem: Víchor zahukoce divý. (Btt.) — Ale tu list v hore zašuchoce, tu i sova zahukoce a spať mu nedá. (Dbš. Pov. VI. 64.)

zahulákaf, -am: Zaspievala bych si i zahulákala, ale ja nemôžem od veľkého žiaľa. (Sl. ps.)

záhumnie, -ia: Šla som po záhumní — on šiel sadmi. (Kukuč. III. 42.) — Keď som sa díval z tej hrušky, čo na záhumní stojí. (Sb. M. S.) — Vyšiel na záhumnie a rozhľadel sa šírym polom. (Kukuč. XIII. 162.)

zahynutie, -ia

zachádzanie, -ia

zachádzať, -am; zachodiť, -ím; zajšť, zajdem; — sa: Dieťa sa zašlo; — ... a Darina už sa skoro zachodí rozčulením. (Timr.: Pozde 50.) — Ľudia na diváky stávali a zachodili sa od smiechu. (Dbš. Pov. VI. 36.) — Voliari a svedkovia zachá-

dzali sa radosťou, že je nebezpečný vták v kletke. (H. Vaj. II. 42.) — Na zlú záhybeľ padol v jeseni mráz a kraviarovi zašiel za nechty. (Dbš. Pov.)

zachlopnúť, -nem: On vrtký vyskočil a zachlopнул dver za sebou. (Dbš. Pov. I. 544.)

zachovalosť, -ti: vysvedčenie zachovalosti

zachovanie, -ia: z. advokátskeho, lekárskeho tajomstva

zachovať si niečo = zapamätať si

zachutnať, -ám

záchvat, -u: Prestrašená zdvihla ju, obávajúc sa chorobného záchvatu. (Podjavor. II. 50.)

záchvatný

zajac, -a: Domáce zajace bývajú v podzemných dierach.

zajačať, -í: Chvilami vietor zajačal dúbravou. (Štúr: Spevy 25.)

zajagať sa, -á sa: Slnce sa preborilo oblakmi a zajagalo sa víťazoslávne na nebi. (Kukuč. XVI. 172.)

zajachtať sa, -tám, -cem sa

zajakavosť, -ti; zajakavý

zajať, zajmem; zajímať, -am: Na vyšnom konci dediny počuť tatarcom pukať. To kraviar ide zajímať, a preto ženy berú šečtáre a idú kravy dojiť. (Kukuč. III. 135.) — Už kravy zajíma, a ešte som ich nepodojila. (Kukuč. III. 135.)

zajatý: Šuhaj ten stojí divom zajatý. (Sldk.) — Vykúpil nás ako stádo nepriateľom zajaté. (Zátur.)

zájesť, -ti, zlá vôľa, hnev, nenávisť, nepriateľstvo: Nerob si

zájesti u ľudí. (Sb. M. S. I. 92.) — Veľká zájesť je medzi nimi. (Sb. M. S. I. 98.)

zajesť sa: Do koreňa hrušky zajedol sa červík, toho treba vyňať. (Dbš. Pov.)

zajímač, -a: zajímač lichvy

zajímavý *lepšie* zaujímavý

zajst', zajdem: Zašli do blízkej hory na drevo. — Zašiel bočnou uličkou. (Gr. Taj. V. 20.)

zákalistý: Ani chlieb, čo napiekla onehdá, nepáčil sa im, ľaľa, ako šomrali, že je zákalistý. (Timr.: V predvečer 12.)

zakantáriť, -im = skrotiť

zakášať, -a: vôl zakáša nohou; zakášať do cudzieho

zakladací, -ia, -ie: zakladacia listina

zakladanie, -ia

zakladať si, -ám si: Na bohatstve máločo si zakladala a najradšej sa bavievala s chudobným susedoviem chlapcom. (Dbš. Pov.) — Vidno, že si gazdovia, najmä ich synovia, mnoho zakladajú na týchto nedeľných vychádzkach. (Kukuč. XIII. 70.)

zakladateľka, -y: Devínskych zakladateľka ohrád, zmužilá Dobroslava panna. (Hollý 142.)

zakladateľský: z. príspevok

základný: z. myšlienka, zásada

zaklanie, -ia

zaklátiť, -im, začať klátiť

zaklínač, -a

zaklínanie, -ia

zaklínať, v. zakliať

zakľúčenie, -ia

zakolkovať, -ujem, kolíkom zastrčiť dvere

zákonnosť, -ti

zákonodarný: sbor, moc

zákonoznalec, -lca

Zákopčie, -ia, obec v Trenčianskej ž.

zákopníctvo, -a: oddelenie vojska, ktoré vykonáva práce zákopnícke

zakosiť, -ím: Hodne sme si ešte večer zakosili.

zakotvený: z. loď v prístave

zakovať, -kujem: z. koňa (klincom do živého zajst' pri kutí). — Národ naozaj vzdelaný nedá sa zaviesť do temnosti a zakovať do rabstva. (Ph'd. III. 2. 172.)

zakrákoríť, — sa: Kura zakrákorila. — Teraz voľačo na strome zakrákorilo. (Dbš. Pov. I. 517.) — Kýho Paroma! Skoro by som si bol obed zameškal, tak sme sa zakrákorili (tak sme priveľa besedovali). (Chlpk. Dram. II. 29.)

zakrnenie, -ia = zakrpatenie, nedokonalé vyvinutie

zakročenie, -ia: z. úradné

zakrpatelosť, -ti: z. na tele i na duši. (Lipa 1. 7.)

zakrpatenie, -ia

zakrtvať, -am, schovať, zatajiť, ukryť (Bern.)

zákruta, -y: Cesta je krásna, ide dorovna, bez zákrut, sťa by ju bol na šnúre vytiahol. (Kukuč. XXVII. 292.) — Cesta ide kľukatými zákrutami cez hlbokú dolinu. (Kukuč. XI. 201.)

zakrvavený

zakrytý

zakrývanie, -ia

zakuklený : z. nepriateľ

zákup, -u

zakúsiť, -im: Dnes po troch mesiacoch prvý raz zaletely jej myšlienky do Horice, kde krásny mladý vek strávila, ale i mnohé neresti zakúsila. (Kukuč. VIII. 66.)

zakvackaný

zakvackať, -ám *v.* kvácať, kvackať

zakvačovať, -ujem *v.* zakvačiť

zakvákať, -a: Vrana zakvákala; zachytiť vlasy hrebeňom

zakvasenie, -ia

zakvíliť, -im: Neplač, už je darmo, ver' ste vy už siroty! povie Zuza dcére, ktorá zakvílila, hlasne plaúc. (Timr.: Nijakej radosti 6.)

zakvitlý: Zakvitlé vrby milo dýchajú. (Sldk.)

zakvitnutý: Šedivý ako zakvitnutá jabloň. (Zátur.)

záľaha, -y, množstvo, hromada: Plno mŕtvych pod valami a na valoch ich záľaha. (Štúr: Spevy 60.)

zalanským, *prisl.*: Zalanským sa prihodilo prvý raz, že Jano a Ondráš Pekárovie sa podelili, keď sa už nemohli vonkoncom zniest'. (Kukuč. I. 10.)

zalemovať, -ujem: z. hodvábom

zalátať, -am: Zlým zlého nezalátaš = zlou (roztrhanou) latou nezalátaš zlé (deravé) šaty; zlým zlého nenapravíš.

zalesnenie, -ia

zaležaný

zaliať, -lejem; zalievať, -am: Odvtedy ju vždy slzy zalievajú

a na robotu ani pomyslieť. (Timr.: Hrdinovia 133.) — „Vy chlapi,“ vraví s úsmechom, „všetko iba zalievať. Keď radosť — nuž zaliat' ju; ak nešťastie — i to len zaliat'. (Kukuč. VI. 16.)

zaliečiť, -im = zahojiť

zálohový: veriteľ

zalomcovať, -ujem: z. dvermi

založenie, -ia

záložný: z. list

zaľúbenec, -nea: Preto hľadajú zaľúbenci mesačné noci. To už patrí akosi spolu: mesačná noc a láska. (Kukuč. XIII. 131.)

zalúčiť, -im: V tom čosi mocne uderilo ho po hlave, ako by ktosi skalú zalúčil... Ondráš ustrnul hrúzou... Kusy ľadovca, velikosti temer slepačieho vajca, padaly. (Podjavorinská II. 28.)

zaľupkať, -á = zapraskať: Naraz zaľupkal Brna zásterou, a junec hybaj strečkom, hore dedinou, rovno do stajne. (Kukuč. I. 111.) — Keď sa dve kmotry sišly a drkotaly: nezvedely, iba keď im zaľupkala za chrbtom jeho zástera. (Kukuč. I. 110.)

zamastený

zamazaný: z. blatom

zamedzenie, -ia

zamestnaný

zameškanie, -ia

zametačka, -y

zamierať, -am = omdlievať *v.* zamrieť

zamilovaný

zamlčanie, -ia: z. zákonnej prikázky manželstva

zamlkly: Oči žien letia ku Grúni

kovi so zvedavosťou. Je akýsi zamícky. (Timr.: Nijakej radosti 42.)

zamorený

zámorie, -ia: Len to ho trochu omínalo, že pre najmladšiu (dcéru) neviezol nič, lebo v celom zámorí, čo by bol ako ihlu vyzeral, nenašiel, čo ona žiadala: tri ruže na jednej stopke vykvitlé. (Dbš. Pov.)

zámožný: Zámožnejší jazdia na múloch, chudobnejší idú pešky, v jednej ruke klobúk, v druhej ohromná šatka na utieranie znoja. (Kukuč. IV. 32.)

zamrknúť, -nem: Kde ste zamrkli tam odmrkajte. — Musel sa dobre ponáhľať, aby nezamrkol.

zamrmlať, -lem

zamrzieť, zamrzí: Toto slovo ma veľmi zamrzelo. (Kukuč. XIII. 255.)

zamučiť, -ím: Do smrti ho zamučili.

zamúlený = bahnom zaplavený, zanesený

zamýšľaný

zanedbanie, -ia; zanedbaný

zanedbať, -ám; zanedbať povinnú opatrnosť

zanechanie, -ia; zanechaný

zaneklúdiť, -í; zaneklúďovať, -uje
zanemený: Sedí tu zanemený, ako by bol jazyk prehltol. Ale klebety roznášať: vtedy sa mu jazyk rozviaže. (Kukuč. II. 174.)

zanesený: z. snehom

zánik, -u, zaniknutie

zanoriť, -ím = pohrúžiť; — sa

zaobalenie, -ia; zaobalený

zaokrúhlenie, -ia; zaokrúhlený

zaopatrenie, -ia

zaorávať, -am *v.* zaorať

zaostalosť, -ti

zapakovať, -ujem (*nem.*) = zabaliť

zápalistý: : Prísviedčal s ohňom, akého je schopná len mladá, zápalistá duša. (Kukuč. XIII. 140.)

zapáliť, sa, -im sa: Sklopil som oči a zapálil sa až po uši. (Kukuč. X. 11.) — Tvár zapálila sa jej, oči blýskajú spravodlivým rozhorčením. (Podjavorinská I. 122.)

zapárať sa, -am sa = zadierať sa do niekoho

zapäť, -nem

záperčivý = svárlivý, hašterivý

záperka, -y = príčina sporu, zádrapka

zapieranie, -ia: Zapieranie mu nepomohlo.

zapíjať, -am; zapíť, -pijem: Zapime si! — Toľkú radosť musí zapíť, to už ani inak nejde! (Kukuč. III. 144.)

zapínanie, -ia

zápiska, -y

zapískať, -am: z. na píšťalke; zapískať na psov

zapískaný = zababraný

zapľasnuť, -nem, zayrieť s treskom *v.* zaplesknúť

zaplatenie, -ia; zaplatený

zaplesnivieť, -ie

zapnutie, -ia; zapnutý = zapätie

započítanie, -ia: z. vyšetrovacej väzby

zapopolíť, -ím; zapopolený = popolom popotášený

zapotrošiť, -ím, založiť niekde,

zastrčiť; odložiť z riadneho miesta tak, že sa to nedá najst'; — **sa**
zapoždenie, -ia = opoždenie
zapratať, -cem, naplniť, zahradiť, vložiť, založiť
zaprávanie, -ia
zapraviť, -ím; **zapravovať**, -ujem
zápražka, -y: Nuž čo: pohašterili ste sa? Ved' i ty si taká, ako by ti každú chvíľu zápražka prihorela. (Podjavorinská III. 165.)
zapríčiť, -ím; **zapríčiťovať**, -ujem: Ženil sa pokladník Zmok a tento jeho krok zapríčil hádku veľkú, koho si pojme za manželku. (Zbr. Báj. 40.) — Potlačovanie reči zapríčiňuje každému čle- nu národa takú bolesť, akú by asi cítil, keby mu bol jazyk skutočne z hrdla vyrvaný; len surovci sú toho schopní dopustiť sa takého zločinu na celom národe. (Ppk. I. 7.)
zaprošiť, -ím; **zaprošovať**, -ujem: I vás, páni, všetkých zaprošujem za hostov do zámku. (Zbr. Hry 137.)
zaprotokolovanie, -ia
zaprotokolovať, -ujem
zapytovať, -ujem *o*. zapýtať
zaradenie, -ia
zaradiť, -ím, dať do radu
zarachotiť, -í: bubon zarachotil. — Na nebi zarachotil hrom. (Vlč.) — O polnoci zaduní zem, víchor zarachotí, voda zahučí. (Dbš. Pov. I. 517.) — Zarachotia hneď bubny k útoku. (Zbr. Lžd. 242.)
zaránky, *prisl.*: Vybrala sa hneď zaránky. (Kukuč. XXIV. 109.)
zarastený: Do izby vstúpil vysoký,

robustný, čiernym fúzom zara- stený chlap. (Kukuč. XII. 96.)
zarazený
zaraziť, -ím: Zuzku to zarazilo, až teraz poňala dosah svojho skutku. (Kukuč. I. 60.)
zariadený: Bol starý mládenec a jeho byt bol veľmi jednoducho zariadený. (Jégé: Cesta živo- tom 102.)
zarinčať, -í: reťaze zarinčaly
zarosený: Ráno bolo ešte svieže. Tráva, listy stromov zarosené. (J. Jesenský: Demokrati 129.)
zaručený
záručný list (salvus conductus)
záruka, -y: My sme pyšní na to, že náš ľud je nábožný. Táto vlast- nosť jeho je mocnou zárukou šťastnejšej budúcnosti. (Kukuč. XII. 45.)
zásada, -y: Chyba bola ostať pri slovách, zásady neuvádzať do života. (Kukuč. XXVII. 143.)
zasedať, -ám *nie*: zasadať, oprav v hesle **zasadnúť**
zásadný: zásadné stanovisko
zasalašiť sa, -íme sa, udomácnit' sa
zasedanie, -ia, zasadnutie
zasielanie, -ia
zasievať *o*. zasiať
zasklený
zaslepenec, -nca
zaslepený: z. láskou
zasloniť *o*. zaclonit'
zasľúbenica, -e = snúbenica
zasluhovať, *o*. zaslúžiť
zaslúženie, -ia
zasmudený
zasmudnúť, -ne
zasmútiť (sa), -ím (sa): Kráľovič sa zasmútil a hlboko zamyslel.

- (Dbš. Pov. I. 227.) — Pod' so mnou, neplaz sa zemou, pod' z tých večných bolestí snemov ta, kde duše nezasmútia. (Sldk.)
- zásobenie**, -ia; **zásobený**: Som na cestu potravou a peňazmi dostatočne zásobený
- zásobovanie**, -ia: z. vojska potravou, mesta vodou
- zasrknúť**, -nem: Zaserkne kútkami úst, lebo mu sliny šly do nich, keď vravel. (Timr.: Pozde 37.) — Mišo chytil ho za ruku, až Ondráš bolestne zasrkol. (Podjavorinská II. 32.)
- zasršať**, -í: Oči majú po materi — veľké, čierne, ktoré časti tiež vedia zasršať plameňom. (Kukuč. IV. 36.)
- zastať**, -stanem: Zpomedzi krovia vyredikalo sa čosi, Krtovi zastanúc cestu. (Kukuč. III. 170.)
- zástava**, -y: Prisahám na túto zástavu, že vás nezradím. Svoj slovenský národ budem brániť do posledného dychu. Tak mi Pán Boh pomáhaj. (Rázus: Svesty I. 68.)
- zastaváreň**, -rne = záložňa
- zastavený**
- zastehnúť**, -nem, sošit'
- zastenať**, -nem
- zásterka**, -y: Ukryla ho do kútika a zastrela zásterkou. (Dbš. Pov.) — Dievčatá zabávajú sa. Vyhádzujú na strechu zásterky, aby zvedely, ktorá sa kedy vydá. (Kukuč. XII. 108.)
- zastonať**, -ám, -em: Ej, neraz stisne zuby, aby nezastonal, aby nevykríkol od bóľa a úzkosti. (Kukuč. V. 48.)
- zastrábiť**, -im = vyliečiť; — sa, zahojiť sa, zacelieť
- zastrájanie**, -ia
- zastrašovať**, -ujem: Svetská chvála ju nerozochvieva a hana nezastrašuje. (Kukuč. IV. 110.)
- zastrenie**, -ia
- zastúpenie**, -ia; **zastúpený**
- zastupiteľský**
- zastupiteľstvo**, -a: štátne zastupiteľstvo
- zastupovanie**, -ia
- zasvätený**: Kostoly sú zasvätené službe božej
- zašatiť**, -ím: Nemá ani len toľko, aby sluhov svojich dobre zašatiť mohol. (Klčk.)
- zaškvrčať**, -í: Chlapec primknul sa hlavou ku svieci a tu mu vlasy oškvrkly, že len tak zaškvrčalo. (Hdž. Šlb. 40.)
- zašmarit'**, -ím: Tu moja kobyla zadnými nohami vyhodila a mňa až sem k vám zašmarila. (Dbš. Pov.)
- zaštrngáť**, -ám: Ostrohy na čižmách mu zaštrngaly, čo raz päty jednu o druhú udrel alebo o dlážku dupol. (Kukuč. XII. 8.)
- zatačka**, -y v. zákruta
- zatajenie**, -ia
- zafahať**, -ám: Kto má nové šaty ponajprv na sebe, zaťahá ho niekto za ucho, aby mu, vraj, dlho trvaly.
- zafahovať sa**: zaťahuje sa (mračí sa na nebi)
- zatarasenie**, -ia
- zatárať sa**, -am sa, zablúdiť
- zaťať**; **zatnem**: Zaťali sme sekeru do veľkého stromu (prece-nili sme svoje sily). (Kukuč.)

zafať sa: Preto som sa zaťal a nechcel popustiť. (Jégé: Cesta životom 217.)

zafaženie, -ia: zafažený

zatiehnutý: Dnes ráno trochu sprchlo, nebo je ťažkými chmárami zatiehnuté. (Kukuč. XII. 79.)

zatičnuť, -nem: Čože si zatičila? Indy samé žarty a smiechoty, a tu si sa akosi odula ani sova. (Kukuč. XXIV. 181.)

zatracovať *v.* zatrať

zatratený: Zatratený si na večné veky. (Dbš. Pov. II. 23.)

zatriasť, -trasiem: Zareval, že sa zem zatriasla. (Sb. M. S. I. 99.) — Hlas sa mu zatriasol a zadrhol v hrdle. Udrel zas na boľavé miesto srdca — srdce sa ozvalo. (Kukuč. VI. 42.)

zatušiť, -ím; zatušovať, ujem = zahľadiť (Kukuč.)

zatvorenie, -ia; zatvorený

zatvrdlina, -y; zatvrdnutie, zatvrdlé miesto na tele

m. zatýmny. *piš:* **dočasný**

zaujatosť, ti

zavadzať, -iam: Roboty nemám, budem zívať od dlhej chvíle a zavadzať. (Kukuč. VI. 19.)

zaváranina, nie zavarenina

zavarovať, -ujem: Ďakujeme Bohu, že nás zavaroval od nešťastia. (Kukuč. V. 71.)

zavatriť, -ím: Keby si sa do mojej koliby nadaril, tak bych ťa opatril, ohníka ti zavatril. (Dbš. Pov.)

zavatriť sa: Rozvlnil sa požiar, rozplamenil, suchými hájmi a poľom šír a šír sa zavatriť. (Sldk.)

záväznosť, -ti, zaväzujúca moc: z. právna

zavážiť, -im: Hospodáriť s tetkou, ktorá okiem kuchyne v gazdovstve veľa nezavážila. (Podjavorinská III. 148.)

závažnosť, -ti, dôležitosť

zavčasu, *prísl.:* Ráno som sa prebudil ako obyčajne zavčasu. (Kukuč. XVI. 48.)

závej, -a: Panovaly tuhé vetry, narobily cez noc závejov. (Kukuč. II. 27.)

zaveľa, *prísl.:* Zaveľa chodil starší brat sem a tam hustými horami, krásnymi poľami, kým sa dostal do jedného mesta. (Dbš. Pov. I. 3.)

zavesenie, -ia; zavesený

zavíatie, -ia

zaviazat', -žem: Nemal by do čoho ani štipku soli zaviazat' (tak je otrhaný). (Zátur.)

zaviaznuť, -nem: Rozhovor zaviazol úplne. (Kukuč. VI. 30.) — Keď niečo hlboko zaviazne v duši, to nevytratí sa tak hocijako. (Hronský: Domov 31.)

závidenie, -ia: Lepšie je závidenie ako poľutovanie.

za vidna, *prísl.,* dokiaľ je svetlo

zavíjať, -am; zavíť, -vijem; *iné je* zavýjať, zavýť, na pr. vlk zavýja

zavinenie, -ia; zavinený

závisť, -ti: Bezvládna závisť zožiera mu srdce. (Kukuč. XIII. 182.)

zavítať, -am: Zavítal náš slávny starožitník. (Kukuč. XVI. 86.) — Po Troch kráľoch zavítala prvá zima — dalmatínska totiž. (Kukuč. V. 201.)

závitkový = špirálový
zavítie, -ia; **zavítý**
závodenie, -ia
závody v behu, bežanie o preteky
Závodie, -ia, obce v Trenčianskej ž.
závojový
zavrátanie, -ia; **zavrátaný**
zavraždenie, -ia
zavrzgať, -ám: Keď sa rozvidnilo,
 nové vráta u Krtov zavrzgaly.
 (Kukuč. 183.)
zavšivavený
Zay-Uhrovec, -vca, obec v Tren-
 čianskej ž., rodisko Ľudovíta
 Štúra
zazelenieť sa, -ie sa
zaznamenanie, -ia; **zaznamenaný**
Zázrivá, -ej, obec v Orave
zazubadlený
zažať, zažnem: Zažni svetlo! re-
 čie stará Iľa, gazdiná domu.
 (Timr.: V predvečer 38.) —
 Čierne, pekné oči jeho, vidiac
 Iľu, zažaly sa plameňom.
 (Timr.: Mocnár 35.)
zažihač, -a
zažiť, -žijem: A v tej chvíli všetky
 krivdy, čo zažila v tomto do-
 me, ako umrel muž, jej prešly
 myslou. (Timr.: Hrdinovia 19.)
zažmúriť, -im: Tej noci, po roz-
 hovore so synom, nezažmúрила
 oka. (Kukuč. IV. 129.)
zbabelosť, -ti
zbaláchať v. zbalamútiť
zbalamútenie, -ia; **zbalamútený**
zbavenie, -ia: z. dedičstva, vlasti,
 úradu
zbaviť sa, -ím sa *niečoho*
zbeh, -a, ubehlík od vojska
zbesnelý: Ako zbesnelý pustil
 sa za ňou. (Dbš. Pov.)

zbičovaný: z. až do krvi
zbláznený: Je do nej zbláznený.
zblo, -a = steblo: ani zbla, celkom
 nič. — Zhorelo všetko do zbla
 (do tla)
zblýsknúť, -ne = zablýsknúť
zbrojovka, -y
zbúdať v. zbudnúť
zbudiť, -ím; **zbudzovať**, -ujem
zbudovaný
zbutľavely
zbutľavieť: tá slivka už dávno
 zbutľavela, len pod kôrou
 zostal jej úzky pruh, ktorým
 prechodí životná šťava do schnú-
 cich konárov. (Kukuč. II. 192.)
zbystriť, -ím; **zbystrovať**, -ujem,
 bystrým robiť; — **sa**: Zbystru-
 je sa rozum cvičením.
zbytkový: z. majetok
zbytočne, *prísl.*: To mi na um
 prišlo, že ma nemiluješ, zby-
 točne sužuješ. (Sl. ps.)
zbytok, -tku, zbytočná vec; príliš-
 nosť: Zbytok škodí v každej
 veci. (Kukuč. XXVII. 394.)
z dakadiaľ, *prísl.*: Nenazdáme sa,
 iba keď z dakadiaľ prikvitne.
 (Kukuč. III. 189.)
zdanenie, -ia
zdarboh: na zdarboh = na neisto
zdesený
zdivočelosť, -ti
zdnuka, *prísl.*
Zdoba, -y, obec v Abaujskej ž.
zdokonalenie, -ia; **zdokonalený**
z dolieť, -iem, vystačiť: Keby z do-
 lel, koľký je v ňom srd, ľahko
 by na kusy podriapal každého,
 kto sa mu priblíži. (Kukuč.
 XXVII. 229.)
zdráhavosť, -ti

zdrapiť, -ím, schytiť

zdravotný: ústav

zdražovanie, -ia

zdrevenelý

zdrmať, -mem: Pokročil k synovi a chytil ho za šticu. Keď mu ju zdrmal, zuby mu hrkotaly ani orechy. (Kukuč. I. 125.)

zdrviť, -ím: Nie je naučený trpieť odpor, chcel by ho zdrviť. (Kukuč. IV. 203.)

zdržanlivý: Báľ sa, a preto bol zdržanlivým. (Jégé: Itália 201.)

zdržovanie, -ia

zdúchnuť, -nem: z. svetlo

zdupkať, -ám: Praskol do koní, ony zdupkaly v osmoro na hrboľovatú dlažbu. (H. Vaj.)

zduplovať, -ujem (*lt.*) = zdvojiť

zdupnieť, -iem, preľaknuto sa diviť niečomu

zdur, -u = vzdor (*truc*): Na tej skale vystavím chrám slávy bránam pekelným na zdury. (Sldk.)

zduriť, -ím = splasiť

zduřný = vzdorovitý, spurný

zduřoš, -a, zduřný človek; neprijetivý, neprijemný človek

zdvihadlo, -a

zdvorilosť, -ti: Teraz len hlboká poklona, a výstup bude zaokrúhlený podľa pravidiel zdvorilosti. (Kukuč. IV. 190.)

zdvorilý: Zdvorilý človek neurazí nikdy nikoho. (Kukuč. V. 107.)

zeleninárka, -y

zelina, -y: Zlá zelina nevykape. (Sl. M. S. I. 121.)

zemianka, -y

zememeračský

zememeračstvo, -a

zemianstvo, -a: Zemianstvo slovenské, starostlivé o svoje privilégiá, pridalo sa k Maďarom, keď títo svoju národnosť už mohli stotožňovať so štátom. (J. Škultéty: O Slovákoch 75.)

Zemplínská župa

zenit, -u (*arab.*) = nadhlavník

zháknuť sa, -nem sa: Má ešte čosi na srdci: mal by čosi povedať, a vše sa zhákne. (Kukuč. VI. 23.)

zhanený

zhanobený

zhasínať, -am: Pod Kozubóm horel ohník, ale začínal už zhasínať. (Kukuč. I. 181.)

zhlivieť v. hlivieť

zhlodok, -dku = ohryzok

zhojený

zhola, *prisl.*: Už ho teraz zhola nič netešilo. (Dbš. Pov. I. 500.)

zhorený

zhotovenie, -ia; **zhotovený**

zhovievavosť, -ti: Preriekol so zhovievavosťou v hlase. (Podjavorinská II. 150.)

zhrmieť, zhrmí: Rozpýchly sa, ako keď výstrel zhrmí nad krídľom poľných vrabcov. (Kukuč. III. 111.)

zhrýzať sa: Mladý muž zhrýzal sa iba pozdejšie — potom, keď ani príťažlivosti medzi ním a ženou ani lásky v dome vôbec nebolo. (Podjavorinská II. 102.)

zhučať, -í: A keď zhučí hlas smrtného zvonu. (Sldk.)

zhúknuť, -nem: Keď viezli truhlu maľovanú a na nej zhúkla rúš-

nica: les celý ozýal sa plesom.
(Phľd. IV. 16.)

zhustlý

zhynutie, -ia

ziabka, -y = ziaabnutie: V horúcej izbe zohrialo sa chytro i ziaabka prestala. (Phľd. IV. 57.)

zierať, -am v. zriet'

zimník, -a, zimný kabát

zimomriavka, -y; zimomriavky, -vok: Zlé tušenie zrazu preniklo ju ani zimomriavka. (Podjavorinská I. 72.) — Zimomriavky má (trasie sa od strachu, bojí sa). (Dbš.)

zimomravo, prísl.: Slnca tu nieta, a ak hreje, hreje akosi zimomravo. (Kukuč. XVI. 165.)

zimovať, -ujem, byť niekde cez zimu

zimušný, zimný: Panskí kočišia vešali na kone zimušné šíry s veselými hrkálkami. (Kukuč. II. 24.)

ziskubažnosť, -ti; ziskubažný

zistenie, -ia; zistený

zistiť, -ím: Okresný súd zistil.

zištnosť, -ti; zištný

zjasáť, -á = zablesknúť, zablýskať; — **sa:** Iskra za iskrou nech letí do výsosti, až tmavé nebo nad nami zjasá novými zorami slávy, krásy, velebnosti. (Phľd. III. 472.) — Tu odrazu zjasalo sa mu pred očima, ako by sa bolo pred ním zablýskalo. (Dbš. Pov. III. 95.)

zjav, -u: Ich zjav vzbudzuje viac poľutovanie než obdiv. (Kukuč. XXVII. 220.)

zjaviť, -ím; — sa: prezradiť: „Čo vám ja poviem“, vraví skoro

šepky: „ale sa nikomu nezjavte!“ (Kukuč. III. 41.)

zjednodušenie, -ia

zlámaný

Zlaté Moravce, -ých -iec, obec v Tekove

zlatka, -y, pl. g. zlaták

zlatokop, -a

zlatorunný

zlatožltý

zlé, -ého, zlá vec, nešťastie: Pán Boh s nami a zlé preč! — Nemajte za zlé; prepáňte, ak som vám ublížil. (Kukuč. XXIV. 177.)

zlepšený

Zliechov, -a, obec v Trenčianskej ž.

zločinnosť, -ti

zlomiť, -ím: Zlomila sľub, vlni sa vydala za druhého. (Kukuč. VI. 8.)

zmäknutie, -ia: mozgu

zmárniť, -ím, zahubiť, zničiť, zabiť

zmenšený

zmierňovanie, -ia

zmihotať sa: Ozre sa a tu len tak zmihoce sa mu v očiach stvo- ra vysoká, vyziabla. (Dbš. Pov. V. 67.)

zmiznúť, -nem: Zmizla, ako by jej ani nebolo bývalo. (Zlatovláska 4.)

zmlátiť, -ím: Ani ty nemáš príčiny na toľké ponosy: úrody ti kamenec nezmlátil, statok ti nevyničil, dom ti nezho- rel, nič zlého sa ti nestalo. (Kukuč. XII. 95.)

zamĺknuť, -nem: Keď bludné hla- sy pred tvojou zamĺknu ve- lebou. (Č. Čít. II. 178.)

zmocnenie, -ia
zmocňovateľ, -a
zmôcť, zmôžem: Práce bola veľa, ale sme ju zmohli.
zmohutnieť, -iem
zmok, -a: Zmok to vzal (skapalo). (Sb. M. S. I. 99.)
zmoľavieť, -ie, zmoľavený (moľom požraný)
zmorený: Konča žitka na úvratiach ako ten ľad studnička, zmorený som, zmorený som: dones mi z nej, Anička! (Veniec, 22.)
zmŕtvenie, -ia
zmŕtvych vstanie, -ia: Môj nebohý muž — nech mu dá Boh veselé zmŕtvych vstanie — ten ma vždy na rukách nosil. (Kukuč. VI. 113.)
zmudrieť, -iem: I on vráti sa časom k povolaniu otcovmu, keď zmudrie. (Kukuč. XIII. 14.)
zmužiť sa -ím sa = udatným sa stať
zmýlenie, -ia
značenie, -ia; značený
znajďalej, prísl.: Začnime tam, odkiaľ najďalej vídať vysoké Tatry. (Ph'd. IV. 246.)
znalecký: z. úsudok, z. zistenie
znamenanie, -ia
znamienko, -a
známosť, -ti: Známosť sa ohrievala, vyvinula sa v priateľstvo. (Kukuč. X. 6.)
znásobenie, -ia
znázornenie, -ia
znázorniť, -ím: Slávu Záhreba a chorvátskeho národa nič nemôže znázorniť lepšie ako fakt, že pod Záhrebom sa nikdy neukázali Turci. (Kukuč. XVI. 207.)
znečistenie, -ia

znehodnotenie, -ia: z. peňazi
znehodnotený: znehodnotené peniaze
znechutiť, -ím: Muža. nemôže nič toľme znechutiť, ako naničhodná kuchyňa, ktorá mu pokazí žalúdok. (Kukuč. V. 72.)
znelka, -y: Účinok Slávy dcéry najmä v 1830-tych rokoch bol veľký, jej znelky národní ľudia si odpisovali a nazpamäť sa učili. (J. Škultéty: O Slovákoch 83.)
znemožnenie, -ia
znenazdania: Znenazdania práve vtedy išla tadiaľ kráľovná. (Dbš. Pov.)
znepáčiť sa, -i sa: Čo sa jej na mne znepáčilo? (Kukuč. XIII. 127.)
znešvarovať, -ujem v. znešvariť
zneuctenie, -ia
zneužitie, -ia: z. dôvery, moci úradnej
zneužívanie, -ia
znevažovať, -ujem: Razom sa mu otvorily oči — ona ho nenávidí, znevažuje, opovrhuje. (Kukuč. XIII. 30.)
zničenie, -ia; zničený
zniekadiaľ, prísl.: Nenazdáme sa, iba keď zniekadiaľ prikvitne.
znivočovať, -ujem v. znivočiť
znovuzrodený
znovuzrodiť sa, -í sa: Ako by sa všetko bolo znovuzrodilo. (Podjavorinská: II. 39.)
zobáčik, -čka
zobáčiť, -im, zazrieť, spozorovať: Div predivný zobáčily jasné jeho oči. (S. Chlp.)
Zobor, -a, obec v Novohradskej ž.

zodiak, -u (*gr.*) = zvieratník
zodpovedať, -ám: Je toto po prvý raz, či nie? Bol by dal sivé voly, keby mu bol niekto vedel zodpovedať tú otázku. A za ňou hrnuly sa iné. (Kukuč. II. 42.)
zodrenie, -ia; **zodretý**
zohavenie, -ia
zohriatie, -ia
zohrievadlo, -a
zohrievanie, -ia
zolvica, -e: Mariena pristúpila k smrteľnej posteli, ale zolvica ju odsotila. (Kukuč. II. 183.)
zóna, -y (*gr.*) = pásma
zomrelý
zopsutie, -ia
zorný: z. uhol
zoschnutie, -ia
zoslabnutý
zosrienený: Jazerá sú zosrienené, ale nie zamrznuté. (Orol III. 218.)
zostrenie, -ia; **zostrený**
zoškrečať, -čí: Tu ju nemáš, choď ďalej! zoškrečali čerti. (Dbš. Pov. II. 20.)
zoštátnenie, -ia
zotavenie, -ia
zotaviť sa, -ím sa: A keď v práci telom duchom vyvstaneme, zas sa sem hore zotaviť prideme. (Zátur.) — My sme prišli sem do hory, aby sme sa zotavili. (Zátur.)
zotmiť sa, -í sa: Bolo sa už dost dobre zotmilo, rosa počala padať, keď medzi rozveselených vstúpil pán služnodvorský. (Kukuč. XI. 62.)
zotročenie, -ia
zotváraný: Kde je tóna, tam sú

obloky zotvárané, nech previeva izbami vetrik. (Kukuč. XIV. 138.)

zovierať, -am *v.* zovrieť
zovrubný, úplný, obšírny
zovšednieť, -ie: Slávnosť nemôže tiež trvať do nekonečna; zovšednela by, alebo by sa prijedla. (Kukuč. XXVII. 172.)
zovšeobecnenie, -ia
zovšeobecnievať, -a
zovšeobecniť, -ím; **zovšeobecňovať**, -ujem
zožrať, -žeriem; **zožierať**, -am: Neťahá ho chuť k ničomu, iba čo hnev mu srdce zožiera. (Kukuč. II. 85.) — Iste ho vlci zožrali, alebo bosorky na kusy po hore rozvláčily. (Dbš. Pov.)
zpakruky, *prísl.*: Len jedna krivulka, čo zpakruky švihla, čarovnú mu žilku v opasku prestrihla. (Btt.)
zpätiť sa, -ím sa, sprotiviť sa, odporovať
zpätkovať, -ujem, nazpäť ísť; zdráhať sa, odporovať, spierať sa: Začne zpätkovať s kočom tak, že už-už koč i s pánom do hlbkej rieky sa mal sviest'. (Hodž. Čít. 171.) — Pre ňu bolo dôležitejšie, aby hrach neprihorel, ako aby snúbenec nezpätkoval, lebo nechala ho v stodole a skokom bežala k ohnisku. (Podjavorinská I. 18.)
zpiatočnícky
zpiatočnosť, -a
zpiatočný: Na druhý deň ráno sme sa pohli na zpiatočnú cestu. (Kukuč. XXVII. 151.)
zpred, *predl.*: Slováci začali myslieť

o minulosti svojho národa z pred tisíc rokov, keď ku strednému Dunaju a k Tise ešte neboli prišli Maďari. (J. Škultéty.)

zračíť sa: Veliká starosť zračí sa mu na tvári. (Podjavorinská I. 120.)

zradkyňa, -ne

zradovať sa, -ujem sa = zaradovať sa. (Dbš.)

zrandavieť, -ie; randavým sa stať

zrebe, -í: Vrabce lačné letia do stodoly, šuhaj senom krmí tučné voly, nevesta ľan pradie a svokra zrebe kolo pece. (K. Kuzm. Veniec 104.)

zrebnatý

zrebnatosť, -ti = drevnatosť

zrebnina, -y = zrebné plátno. (PhId. XI. 535.)

zrejmosť, -ti

zrelosť, -ti

zreteľnosť, -ti, srozumiteľnosť

zriedkakedy, prísl.: Zriedkakedy vidno prebehnúť koho po ulici. (Kukuč. IX. 174.)

zriekať sa, -am sa v. zriecť sa

zrieť, zriem; zierať, -am: Betka ziera na život i minulosť s inej strany, s tej, čo jej bieda ukázala. (Kukuč. VI. 99.)

zrinčať, -čí = zarinčať

zrkadielce, -a: K tomu si vezmi toto zrkadielce. (Dbš. Pov.)

zrkadliť sa: V mori sa slnko, hviezdy a celá obloha zrkadlí. (Lipa 269.)

zrkadlový: z. sklo

zrobený: hrebeň zo slonovej kosti zrobený; = zoslabnutý: robotou zmorený: Ja som bača veľmi starý, aj všetok zrobený. (Sb. M. S. I. 30)

zrodenie, -ia; zrodený

zronený: Úbohý Janko bol zronený. Cítil, že Žofka sa mu celkom odcudzila. (Kukuč. XII. 9.)

zručnosť, -ti: Ferko obdivoval zručnosť domáceho pána, ktorý takým ľahkým spôsobom rozdelil nevraživých priateľov bez narušenia pohostinnosti. (Kukuč. XIII. 95.)

zrudnúť, -nem = začervenieť sa

zrušenie, -ia; zrušený: z. sviatok

zružovieť, -iem: zružovelá tvár

zubožiť, -iem, úbohým sa stať, schudobnieť

zubožiť, -ím; zubožovať, -ujem, úbohým urobiť: Do nášho malého košíčka udeľte nám dve lebo tri vajčka, tým si, verte, naskrz nič neubožite. (Sb. sl. ps. I. 186.)

zubriny, -ín, omeliny, odroliny

zubrovať, -uje: Myši zrno zbožia zubrujú. — V mlyne pšenicu zubrujú, t. j. melú na tú najčistejšiu múku.

zúčastňovať sa, -ujem sa v. zúčastniť sa

zúčtovanie, -ia

zúfalosť, -ti = zúfalstvo, nedostatok alebo odmietnutie všetkej dôvery k Bohu

zuhoľnatieť, -ie

zúhorovať, -ujem v. zúhorit'

zúmyselne, prísl.: z. niekoho zabiť

zúmyselnosť, -ti

zunavený: Zunavený kôň už na kolená padal. (Dbš. Pov. VI. 17.)

zunaviť, -í: Ta práca ma zunavila.

zunovať sa, -uje sa: I dobro sa zunojuje, keď ničo v ňom premeny. (Kukuč. IX. 125.)

zúrenie, -ia

zúrodňovať sa, -uje sa: Jednotlivci trpia, hynú, ale vec sa rozvíja. Ich slzami a vzácnou krvou pôda ako by sa zúrodňovala. (J. Škultéty: O Slovákoch 224.)

Zuzanna, -y *φ.* - **Zuza**

zúžitkovať, -ujem, *nie* zúžitkovať

zvábený

zváčka, -y

zväčšenie, -ia; **zväčšený**

zväčšenina, -y

zvápenenie, -ia; **zvápenený**

zváranie, -ia: z. bielizne

zváraný

zvať, zvem, *imperat.* zvi: **zvaný**

zvážniť, -iem: Richtárova bezstarostná tvár zvažnela. (Kukuč. III. 32.)

zvedy, -ov = výzvedy: na zvedy poslať, ísť, chodiť

zveľadok, -dku: Tešiť sa zveľadku národnej osvety.

zvešť, -i: Ako ma bolelo, že som vám nemohol dať zvesti o sebe! (Jégé: Cesta životom 250.)

zvetrelý: šialený

zvidieť sa, -dí sa, zapáčiť sa

zvidnievať sa, -a sa, brieždiť sa

zvidomiť sa: Tými okienočky do tej komôročky vnesiem vrchy, hory, ľudí, zvery a stromy, čo sa mi len zvidomí. (Hdž. Čít. 151.)

zvieracie mená nerady prijímajú príponu životných, hoc ju niektoré i majú v skutočnosti ako na pr. vtáci, vlci, bujaci, baranci, medvedi atď.; ony ra-

dy-prijímajú prípony neživotných, a to podľa svojho zakončenia, buď *y*, buď *e*. Tvrdo zakončené: bujaky, orly, voly, mamuty atď. Vychodiace na *r* výmimočne majú *-e*: somáre, komáre, dromedáre, káčere atď. Mätko zakončené majú *-všetky -e*: kone, medvede, roháče, barance, atď.

Vôl a kôň skloňujú sa výlučne dľa neživotných: voly, kone tam boly; voly, kone som videl.

Vlk a pes výlučne dľa životných: vlci, psi tam boli; vlkov, psov som videl.

Jestli sú podmetmi zvieratá, treba dať na to pozor, aby boly buď všetky zosobnené, buď všetky nezosobnené, podľa toho sa riadi prísudok. *Píšme*: vlci a medvedi pustošili, orli a vrabci lietali atp., alebo vlky a medvede pustošily, orly a vrabce lietaly. *Nepíš*: vlci a medvede pustošili atp. (Rukoväť § 56. § 295. 5.)

zvieratko, -a, *pl. g.* zvieratôk

zvíriť, -im: Spomienka na zomrelú mater zvířila ten svet polospiacich bôľnych citov, i oči jej zvlhly slzami. (Kukuč. II. 189.)

zvlhnúť, -ne: Materi zvlhlo oko slzou radosti. (Kukuč. V. 116.)

zvonárstvo, -a

zvonček, -a

zvonec, -nca: A na tú kravu zvonec a tej rozprávke koniec. (Dbš. Pov.)

zvonenie, -ia: Nájomníkovi púšťajú z roboty len po večernom zvonení. (Kukuč. XII. 107.)

zvonica, -e: Na zvonici ohlásil sa malý zvonček... Zvonár dozvoni. (Kukuč. XII. 109.)
zvráskovatieť, -ie: Tvár mu zvráskovatela, vlasy ošedively, lysina zväčšila sa. (Kukuč. XI. 196.)
zvresknúť, -nem; **zvrešťať**, -ím: Vtom vyskočí z chrasti líška. Chlapec, majúc ju za vlka, zvreští a túli sa k otcovi. (Zbr.)
zvrhlosť, -ti
zvrieť, -vriem: Vo veľkom kotle mlieko zvrelo. (Dbš. Pov. I. I. 123.) — Oči slzou lásky zvrely. (Sldk.) — Tak včera sa bol nahneval na jedného až krv v ňom zvrelo. (Phld. V. 55.)
zvrtnúť, -nem; — **sa**: Ale malo sa to všetko ešte inak zvrtnúť. (Dbš. Pov.)
zvukový

zvyk, -u: bolo zvykom; bolo vo zvyku. Čo sa robí každodenne, z toho zvyk pochádza.
zvyklosť, -ti: Nikdy nemaj to v zvyklosti, čo je proti statočnosti.
zvýskať, -am; **zvýsknuť**, -nem: Janko zvýskal: lap ho, lap! (Phld. V. 71.) — Raz junák zapískne, tisíc chlapcov zvýskne; druhý raz zapískne, z dvanásť pušiek blýskne; tretí raz zapískne, šablíčky zazvonia. (Btt.)
zvýšava, -y: Pozrite na tú závratnú zvýšavu. (Zátor.)
zvýšenie, -ia; **zvýšený**: zvýšená cena
zvyšovať, -ujem: Nemali sme veľmi kedy tu meškať, času nezvyšovalo. (Kukuč. XXVII. 41.)
zženštilosť, -ti, rozmazanosť

Ž

žabičník, -a, druh kremeňa
žabiny, -ín, žabokreky
žací stroj na trávu
žalárniectvo, -a, úrad žalárnika
žalm, -u: Trúchly žalm roznáša sa tichou nocou, spievaný zástupom, kráčajúcim ku krížu za dedinou. (Kukuč. XIV. 35.)
žalmový: Kde sú husitov ohlasy žalmové, kde ich zástavy? (Č. Čít. I. 193)
žalovaný
žalovateľnosť, -ti
Žarnovica, -e, obec v Tekove
žať, žnem: Srpom sa žne, kosou sa kosí.

žatevný: Spievaly piesne poľné a žatevné. (Št. Krčméry.)
žblnkotavý: Dupnul nohou o kameň, i vyrútil sa žblnkotavý prameň. (Phld. III. 58.)
Ždiar, -u, obec v Liptove
žeby = aby: Nech dá pozor, žeby sa nesklamal.
žehra, -y, epigram, satira. „Žehry“, rozmanité básne a dve reči Jonáša Záborského roku 1851. vo Viedni uverejnené.
železiar, -a, robotník v železiarni
železiarsky: ž. spoločnosť
železiarstvo, -a
železnica, -e: Hneď vtedy si umie-

nil, že ináč nepôjde ako železnicou.

želiarsky

želiezko, -a

žena, -y: Žena si zuby jazykom zoderie. (Sb. M. S. I. 99.)

Ženeva, -y = Genf vo Švajčiarsku

ženevský: Ženevské jazero

ženích, -a, *pl.* ženisi

ženiť sa, -ím sa: Lahko je ženit' sa sedliackemu synkovi! Rodičia mu všetko pripravia na svadbu, ba i nevestu mu nahovoria a vyberú. (Kukuč. XII. 7.)

ženskosť, -ti = ženská povaha

žeriaci, -a, -e = žeravý: Kováč kuj centové podkovy, budeme ich žeriace koňovi pribíjať. (Dbš. Pov. I. 177.) — Aby ju po dedine vozili a železnými kliešťami — ale na zeriace (žeravé) rozpálenými — kusy z nej trhali. (Dbš. Pov. II. 70.)

žerucha, -y, zelina (*Nasturtium off.*)

žiadanie, -ia

žiaľ, -u: Žiale moje, žiale, veď ste ma zajaly, nie s jedného bôčka, ale s každej strany. (Sl. ps. 125.)

žiaľ, *prisl.*: Žiaľ, že naša kultúra smeruje k tomu, pozbaviť nás toho pokladu. (Kukuč. V. 263.)

žiarlivosť, -ti: Všetky fúrie žiarlivosti, a to tej malomocnej, zožieraly jeho utrápené srdce. (Kukuč.)

žiarlivec, -vca, kto býva žiarlivý

žiarň = plný žiaru: Žiarna metla kométy. (Bttt.)

žiarovka, -y, uhoľ horiaci v elektrickej lampe: Majú na dome nápis zo žiaroviek; zažihajú ich a zas

zhasínajú, aby pritiahli pozornosť. (Kukuč. IX. 151.)

Židovča, -aťa = Žid'a

Židovka, -y, *pl. g.* Židovôk

židovský: ž. náboženská obec

žieňa, -aťa: Dajakú dobrú gázdinú a poriadne žieňa si vyhladam. (Dbš. Pov.)

žihadielko, -a

žihľava (*Urtica dioica*)

žilka, -y

žilovatosť, -ti; **žilovatý**, veľké žily alebo mnoho žíl majúci

žirant, -a (*fr.*)

žiť, žijem: Každý národ musí žiť životom vlastným, lebo to je jeho sladkosť, to je jeho vlastná mať, vlastný dom. (Zátor.)

živec, -vca, nerast; **živcový**

živiel, -vlu: Hanka sa celkom rozohnila. Znať bolo na nej, že je už vo svojom živle. (Kukuč. XI. 166.)

živeň, -vne, poživeň, poživa, požívenie, výživa

živený: prácou rúk živený

živnostenský: ž. družstvo, spoločnosť, komora, rada, vrchnosť

živočíchopisný

život, -a: Pripravil niekoho o život.

životaschopnosť, -ti

životný: ž. poistenie

životopisný

žíznenie, -ia

žľabina, -y, žľab; priekopa; údolie: Tichý vetrík veje hlbokou dolinou, mútny Váh sa leje krivánskou žľabinou. (Sb. M. S. I. I. 9.)

žľabkovať, -ujem, žľabky do niečoho robiť

žlč, -i: Uvidíš, já ochoriem. Žlč sa mi vyliala — príde na srdce. (Kukuč. IV. 191.)

žlčník, -a = (cholecystis)

žlčovod, -u = (ductus biliaris)

žlčový: žlčové kamienky

žmurkaňa, -ne

žmurknúť, -nem: Ja som na neho žmurkol zpoza pece, aby sa nepodpisoval, nuž sa zhačkal. (Kukuč. XXIV. 10.)

žmurky, -ov, detská hra: jedny deti žmúria a druhé sa medzitým schovávajú, potom ich „žmurky“ hľadajú:

žobráčik, -a, -áčka: Ja biedny žobráčik, môj priateľ mesiačik, priateľka palička, stodola kapsička. (Koll. Zp. I. 353.) — Toto vtáčkom, toto bobáčkom, toto žobráčkom a toto mne. (Sb. M. S.) — Nesmilovala sa nad biednym žobráčikom. (Dbš. Pov.)

žobráčna, -e, babinec

žobrák, -a: Osievame múku v širokom klobúku, čo naosievame, to žobrákom dáme (hovoria, kývajúc deti za hlavu, ako by osievali.) (Zátur.) — Nepýtaj od žobráka palicu. (Sb. M. S.) — Horší je od žobráka (biedny, núdzny). (Zátur.) — Požičaj žobrákovi koňa, utečie ti aj s ním. (Sb. M. S.) — Mladý žobrák — starý zlodej. (Sb. M. S.)

žobranie, -ia

žranivo, -a: Na bahnách žranivo hľadajú. (Hdž. Čít. 176.)

žrd', -di: žrdka, -y, natáhanie vody alebo na vešanie bielizne: Tanistra, už opratá a vysušená, visela na žrdke. (Kukuč. III. 189.)

žrdkový: Ohradená bola (záhrada) len žrdkovým plotom. (Jégé: Wieniawského legenda 63.)

žrebenie, -ia

žúp, -á, šúp, otieпка slamy

Soznam

spisovateľov a ich spisov, z ktorých sú frázy uvedené
v slovníku.

- Bajza, Jozef:** Veselé účinky, Trnava 1795.
- Beblavý, Pavel:** Jánošík.
- Bella, Ondrej:** Piesne.
- Bernolák, Anton (Bern.):** Slovník slovenský.
- Botto, Ján (Btt.):** Spevy.
- Capko-Znievsky, Janko.**
- Czambel, Dr. S.:** Rukoväť spisovnej reči slovenskej. (R.) — Slováci a ich reč. — Príspevky k dejinám jazyka slovenského. — Slovenská reč a jej miesto v rodine slovanských jazykov.
- Čajak, Ján (Čjk.):** Básne.
- Černokňažník (Čkžk.),** časopis humor. zábavný.
- Černý, Emil (Č. Čt.):** Slovenská čítanka pre gymnázia. 1865.
- Damborský, Ján:** Slovenská mluvnica.
- Dobšinský, Pavel:** Slovenské povesti (Dbš. Pov.) — Prostonárodné obyčaje, povery a hry slov. (Dbš. Obyč.) — Úvahy o slov. povestiach. (Dbš. Úv.)
- Dom a Škola (Dom. a Š.),** časopis pre rodičov a učiteľov. Red. K. Salva. T. Sv. M. 1880.
- Francisci, Ján**
- Gavlovič, Hugolín:** Valaská škola, mravov stodola.
- Gregor-Tajovský, Jozef (Gr. Taj.):** Spisy.
- Hattala, Martin:** Slovenská mluvnica. (Htt. Sl. ml.)
- Hlavatý, Dr. Štefan (Hl.):** Vývoj skloňovania podstatných a prídavných mien slovenských.
- Hodža, M. M.:** Šlabikár a prvá čítanka. (Hdž. Čít.)
- Hollý, Ján.**
- Hroboň, Samo:** Rukopis.
- Hronský, J. C.:** Spisy.
- Hurban, J. M.**
- Hurban-Vajanský, Svetozár (HVaj.):** Spisy.
- Hviezdoslav:** Sobrané spisy básnické.
- Hýroš, Štefan:** Zámok Likava.
- Chalupka, Ján (Chlpk. Dram.)**
- Chalupka, Samo (Chlpk.)**
- Jégé (Dr. Ladislav Nádaši).**
- Jesenský, Janko:** Malomestské rozprávky. — Demokrati.
- Jungmann, J.:** Slovník.
- Kalinčák, Ján (Klčk.):** Povesti.
- Kollár Ján, Nár. zpievanky. (Koll. Zp.)**
- Kott, Fr.:** Česko-nemecký slovník gramaticko-frazeologický.
- Kráľ, Janko:** Verše.
- Krčméry, Dr. Štefan.**
- Kukučín, Martin:** Spisy. (Kukuč.: Dom v stráni: Vydanie III., 1919).
- Kuzmány, Karol.**

- Kytica** (Kyt.): Sbíerka básní omladiny česko-slovenskej. 1876.
- Lipa**, Vyd. J. Viktorín.
- Lomidrevo**, Sbíerka slovenských nár. rozprávok. Vyd. Matica slovenská. 1928.
- Medňanský**, Martin (Ppk.)
- Mihál**, Ján.
- Národný hlásnik**. (N. Hsk.)
- Národné noviny**. (Nár. N.)
- Nitra**. Vyd. J. M. Hurban.
- Obzor**. Noviny pre hospodárstvo, remeslo a domáci život. Vyd. G. Lichard, neskôr R. Zaymus.
- Otto**: Slovník naučný. (Sl. N.)
- Palkovič**, Juraj.
- Paulíny-Tóth**, Viliam.
- Piesne slovenské**. (Pies. sl.) Vyd. Slavia 1880.
- Písň svetské lidu slovenského v Uhřích**. (Pies. sv.) Vyd. P. Šafárik 1823.
- Ph'd.** = Slovenské pohľady.
- Podjavorinská** (Riznerová), Ľudmila: Spisy.
- Pongrác**, Emerich.
- Ppk.** = Martin Medňanský.
- R.** = Rukoväť spisovnej reči slov.
- Rázus**, Martin: Spisy.
- Rdl. C. M.** = Dr. Ondrej Radlinský: Cyril a Metod. Katolícke noviny.
- Rizner**, Ľudovít (Rr.): Sborník provincializmov, fráz, prísloví, porekadiel 1885.
- Sasínek**, F. V. (Ssk.)
- Sborník slovenských národných piesní, povestí, prísloviak**. Vyd. Matica slovenská 1870. (Sb. M. S.)
- Sládkovič**, Andrej (Sldk.): Básne. Slovenská reč. Ročník I.—III.
- Slovenské pohľady**. (Ph'd.)
- Slovník naučný v. Otto**.
- Sl. sp.** = Slovenské spevy. T. Sv. M. 1880.
- Sokol**, Obrázkový časopis. Vil. Paulíny-Tóth.
- Sytniansky**, Andrej: Tábor. (Sytn.)
- Šenšel**, Ľudovít: Slovenská štýlistika.
- Škultéty**, Dr. Jozef.
- Šoltésová**, Elena: Spisy.
- Štúr**, Ľudovít: Spisy.
- Tablic**, Bohuslav.
- Timrava** (Božena Slančíková): Spisy.
- Tomášik**, Samuel.
- Trokan**, Ján: Myjava.
- Uram**, Rehor (Ur.): Pijan gazda. 1884.
- Urbánek**, Ferkó.
- Vajanský v. Hurban**, Svetozár.
- Veniec slovenských národných piesní**. V. vyd. Sost. Joz. Škultéty. (Veniec.)
- Vlček**, Jaroslav: Dejiny literatúry slovenskej. — Výbor z článkov.
- Záborský**, Jonáš: Lžedimitriada. 1866. — Divadelné hry. — Bájky.
- Zátarecký**, Adolf (Zátor.): Slovenská prísloví, porekadla a úsloví. Sepsal A. P. Zátarecký. V Praze 1896. Nákladem České Akademie pro vědy, slovesnost a umění.
- Z. Obz.** = Zaymusov Obzor.

Vhodné príručky pre každého

JUDr. Jozef Svozil

PRÁVO PRE KAŽDÉHO. Diel prvý.

Náčrt práva ústavného, občianskeho, zmenkového, trestného, procesného, exekučného a konkurzného. S 19 diagramami. 164 strán. **Po Kč 19.—.**

Diel druhý sa pripravuje.

Univ. doc. Dr. A. Dratvová

prof. Jozef Janko

PREHĽAD FILOZOFIE.

Jej problémy Podnety k filozofickému mysleniu. S prílohou a 50 obrazmi v texte. 200 strán. **Po Kč 20.—.**

Kl. Urban - Fr. Zpěvák - M. Trnovský

ČO MÁ KAŽDÝ OBČAN VEDEŤ O SVOJEJ REPUBLIKE

S prílohou a 50 obrázkami v texte. 126 strán. **Po Kč 10-80.**

K. Urban • Fr. Zpěvák • Fr. Kolářek

M. Trnovský

ZEMEPIS PRE KAŽDÉHO

So 44 obrázkami v texte. **V tlači.**

Jozef Koreň

VETA A ROZBOR VETNÝ

Príručka ku skúškam učiteľskej dospelosti a spôsobilosti s ukázkami vetného rozboru. 67 strán. **Broš. po Kč 8.—, viaz. po Kč 10-80.**

U všetkých riadnych knihkupcov

**ČESKOSLOVENSKÁ
GRAFICKÁ UNIA
ÚČ. SPOL., PRAHA-PREŠOV**

Naša značka
dobrá tlač,
dobrá kniha

Slovenský frazeologický slovník DRUHÉ DOPLNENÉ VYDANIE

V „Nár. novinách“ spisovateľ a poslanec **Martin Rázus** svojho času takto oceňoval „Frazeologický slovník“, zostavený **Petrom Tvrdým**, direktorom gymnázia v. v. a vydaný nákladom Spolku sv. Vojtecha v Trnave r. 1931. (738 str. veľkého formátu.)

„To je veľká udalosť, na ktorú slovenský národ čakal od prevratu a až dosiaľ čakal veru márne. Radosť je stránkovať v tomto diele, čo povstalo bez hluku z čistej slovenskej vôle a slovenského umu. Tu prirodzene je veľká práca len dobre započatá, načierajúc do skoro nedotknutého zlatého pokladu slovenčiny.“

Prvé vydanie tohoto slovníka sa minulo hneď začiatkom r. 1932. Keďže obecnosť slovníka ustavične hľadala a hľadá, prichystal pán direktor Tvrdý nové vydanie.

Slovník má 844 strán, teda je značne doplnený.

Brošov. po Kč 100.—, viazane po Kč 115.—.

Nebohý **Peter Tvrdý** sossbieral tiež ďalší bohatý materiál, ktorý účelne a vhodne doplňuje Frazeologický slovník. Tieto **Doplňky k slovenskému frazeologickému slovníku** vychádzajú teraz v samostatnom sväzku za spolupráce dra **Henrika Barteka** z Matice slovenskej. Doplnky majú 241 strán. **Broš. po Kč 30.—, viaz. po Kč 40.—.**

Každé slovo v týchto knihách je **pokladom rýdzej slovenčiny**. Tu najdeš skvostné rečové obraty, vybrané z predných spisovateľov slovenských; najdeš v nej pravidlá gramatické a pravopisné, vysvetlivky inojazyčných slov, vysvetlivky pojmu hesiel. Nechže teda slovenská verejnosť vďačne prijme tieto obidve knihy.

**Č E S K O S L O V E N S K Á
G R A F I C K Á U N I A**

ÚČ. SPOL., PRAHA-PREŠOV

**Dostať možno v každom riadnom kníhkupectve
Broš. po Kč 30.—, viaz. po Kč 40.—.**